

NJB

NEDERLANDS JURISTENBLAD

DE NIEUWE WET PROCESSTUKKEN IN STRAFZAKEN

- Verpande vorderingen te koop
- Het nut van rechtsvergelijking
- NBW: vanaf het begin verouderd

P. 68-146 JAARGANG 88 11 JANUARI 2013

2

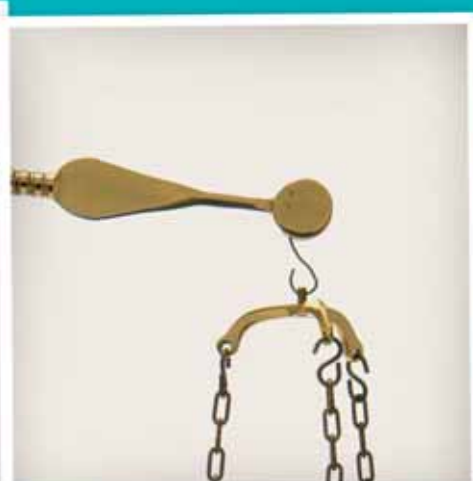

Kluwer

a Wolters Kluwer business

10295508

Werkt u aan grensoverschrijdende rechtszaken?

Ontdek de verschillende wetten en rechtsstelsels in Europa met slechts enkele muisklikken op het

Europese e-Justitieportaal

Vooraf 56 71
 Prof. mr. J.E.J. Prins
Art. 13 Grondwet: herkansing voor modernisering

Wetenschap 57 72
 Prof. mr. P.T.C. van Kampen
 Mr. D.P. Hein
Strijd om stukken: de Wet processtukken

Praktijk 58 79
 Mr. R.P.L.M. Koopman
Te koop: verpande vorderingen!

Essay 59 84
 Mr. T. Koopmans
Het nut van de rechtsvergelijking

Opinie 60 87
 Prof. mr. J. Th. Degenkamp
20 jaar nieuw BW; vanaf het begin verouderd?!

Rubrieken

61-81 Rechtspraak 88
82 Boeken 109
83-102 Tijdschriften 110
103-127 Wetgeving 126
128-133 Nieuws 140
134 Universitair nieuws 144
135 Personalialia 145
136 Agenda 146

TWEE illustraties tonen dat het **KABINET** er ten **ONRECHTE** vanuit lijkt te gaan dat er bij **DIGITALE COMMUNICATIE** nog steeds **HELDERE GRENZEN** zijn te trekken

Pagina 71

Dat de **RECHTER-COMMISSARIS** samen met de **OFFICIER** overleg pleegt over iets wezenlijks als **PROCESSTUKKEN** terwijl de **VERDEDIGING** daarin niet wordt gekend is gedoemd om in de **PRAKTIJK** tot **PROBLEMEN** aanleiding te geven

Pagina 76

Onder **BEPAALDE** omstandigheden is de **ONDERHANDSE** executoriale **VERKOOP** van een verpande vordering een bruikbaar **ALTERNATIEF** voor **INNING** ervan

Pagina 83

Het **FEDERALISME** dwingt de Amerikaanse rechter tot **BESCHIEDENHEID**, de mogelijkheid van **JUDICIAL REVIEW** geeft hem juist **VLEUGELS** die in een rechtsstelsel als het onze ontbreken

Pagina 85

De **RECHTEN** van **BELASTINGPLICHTIGEN** die handelen overeenkomstig de door de nationale rechter in hoogste instantie gewezen **JURISPRUDENTIE** kunnen **NIET** met terugwerkende kracht worden **ONTNOMEN** indien nadien blijkt dat die jurisprudentie in **STRIJD** is met een Europese **RICHTLIJN**

Pagina 100

Het **NBW** is een wetboek door en voor **JURISTEN** geworden en **NIET** in de eerste plaats voor de **JUSTITIABELEN**

Pagina 87

De **TOELATING** van de raadsman bij het **POLITIEVERHOOR** zou een ingrijpende **VERANDERING** van het Nederlandse procesrecht betekenen en daarom zal de **HOGE RAAD** daaraan alleen willen geloven als de rechtspraak van het **EHRM** daartoe **DWINGT**

Pagina 96

Opgericht in 1925 Eerste redacteur J.C. van Oven

Erevoorzitter J.M. Polak

Redacteuren Tom Barkhuysen, Ybo Buruma, Coen Drion, Ton Hartlief, Corien (J.E.J.) Prins, Taru Spronken (vz.),

Peter J. Wattle

Medewerkers Chr.A. Alberdingk Thijm, technologie en recht, Barend Barentsen, sociaal recht (socialezekerheidsrecht), Alex F.M. Brenninkmeijer, alternatieve geschillenbeslechting, Wibren van der Burg, rechtsfilosofie en rechtstheorie, G.J.M. Corstens, Europees strafrecht, Eric Daalder, bestuursrecht, Caroline Forder, personen-, familie- en jeugdrecht, Janneke H. Gerards, rechten van de mens, Ivo Giesen, burgerlijke rechtsvordering en rechtspleging, Richard H. Happé, belastingrecht, Aart Hendriks, gezondheidsrecht, Marc Hertogh, rechtssociologie, Martijn W. Hesselink, rechtsvergelijking en Europees privaatrecht, P.F. van der Heijden, internationaal arbeidsrecht, C.J.H. Jansen, rechtsgeschiedenis, Harm-Jan de Kluiver, ondernemingsrecht, Willemien den Ouden, bestuursrecht, Theo de Roos, straf(proces)recht, Stefan Sagel, arbeidsrecht, Nico J. Schrijver, volkenrecht en het recht der intern. organisaties, Ben Schueler, omgevingsrecht, Thomas Spijkerboer, migratierecht, Elies Steyger, Europees recht, T.F.E. Tjong Tjin Tai, verbintenissenrecht, F.M.J. Verstijlen, zakenrecht, Dirk J.G. Visser, intellectuele eigendom, Inge C. van der Vlies, kunst en recht, Rein Wesseling, mededingingsrecht, Reinout Wibier, financieel recht, Willem J. Witteveen, staatsrecht

Auteursaanwijzingen Zie www.njb.nl. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen impliceert

toestemming voor openbaarmaking en verveelvoudiging t.b.v. de elektronische ontsluiting van het NJB.

Logo Artikelen met dit logo zijn door externe peer reviewers beoordeeld.

Citeerwijze *NJB* 2012/[publicatienr.], [af.], [pag.]

Redactiebureau Bezoekadres: Lange Voorhout 84, Den Haag, postadres: Postbus 30104, 2500 GC Den Haag, tel. (0172) 466399, e-mail njb@kluwer.nl, www.njb.nl en www.kluwer.nl

Secretaris, nieuws- en informatie-redacteur Else Lohman

Adjunct-secretaris Berber Goris

Secretariaat Nel Andrea-Lemmers

Vormgeving Colorscan bv, Voorhout, www.colorscan.nl

Uitgever Simon van der Linde

Uitgeverij Kluwer, Postbus 23, 7400 GA Deventer.

Op alle uitgaven van Kluwer zijn de algemene leveringsvoorwaarden van toepassing, zie www.kluwer.nl.

Abonnementenadministratie, productinformatie Kluwer Afdeling Klantcontacten, www.kluwer.nl/klantenservice, tel. (0570) 673 555.

Abonnementsprijs Inclusief toegang tot het besloten deel van www.njb.nl en inclusief automatisch te ontvangen banden €298,- inclusief BTW en verzendkosten. Studenten 50% korting! Losse nummers €26,50.

Abonnementen kunnen op elk gewenst moment worden aangegaan voor de duur van minimaal één jaar vanaf de eerste levering, vooraf gefactureerd voor de volledige periode, tenzij uitdrukkelijk anders is overeengekomen.

Abonnementen kunnen schriftelijk tot drie maanden voor de aanvang van het nieuwe abonnementsjaar worden

opgezegd; bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch met een jaar verlengd.

Gebruik persoonsgegevens Kluwer BV legt de gegevens van abonnees vast voor de uitvoering van de (abonneements-)overeenkomst. De gegevens kunnen door Kluwer, of zorgvuldig geselecteerde derden, worden gebruikt om te informeren over relevante producten en diensten. Indien u hier bezwaar tegen heeft, kunt u contact met ons opnemen.

Media advies/advertentiedeelname Maarten Schuttél

Capital Media Services

Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen

Tel. 024 - 360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl

ISSN 0165-0483 *NJB* verschijnt iedere vrijdag, in juli en augustus driewekelijks. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever(s) geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor gevolgen hiervan. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van art. 16h t/m 16m Auteurswet j°. Besluit van 29 december 2008, Stb. 2008, 583, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3051, 2130 KB).

HOE
KEURMERK

Nederlandse
uitgeververbond
mvw
media voor vak & wetenschap

Kluwer
a Wolters Kluwer business

AMBACHTELIJK GEMAAKTE TOGA'S VOOR:
ADVOCAAT - GRIFFIER - RECHTER
PREDIKANT - HOOGLERAAR

Togamakerij G. J. R hebergen
Togaspecialisten sinds 1894
Amsterdam

WWW.TOGAMAKERIJRHEBERGEN.NL
AMSTELDIJK 18E AMSTERDAM
TEL. 020-6629514 06 41981758

 Bijzonder Strafrecht.nl
ACADEMIE

Studiemiddag
**Strafrechtelijke
Immunititeit van
Overheden**

6 februari 2013

13.30 – 17.00 uur
Dudok Den Haag

Sprekers:
Simon Minks (Ressortsparket 's-Gravenhage)
Marieke Bakker (Ploum Lodder Princen)
David Roef (Maastricht University)

Meer informatie of inschrijven:
www.bijzonderstrafrechtacademie.nl

Art. 13 Grondwet: herkansing voor modernisering

2 Wie vorige maand de nieuwjaarswensen via een ouderwetse kerstkaart overbracht, wist zich verzekerd van grondwettelijke bescherming van de boodschap. Wie daarentegen een digitale kerstgroet in de inbox van familie liet afleveren, had geen zelfde zekerheid op respect voor de privécommunicatie. Alhoewel de wetgever al in de jaren negentig van de vorige eeuw een poging ondernam om art. 13 Grondwet bij de tijd te brengen, strekt de bescherming zich nog steeds uit tot enkel communicatie via brief, telefoon en telegraaf. Ook de komende jaren zullen online kerstgroeten het wat betreft onze Grondwet (het EVRM biedt wel bescherming) met minder bescherming moeten stellen. Maar daar komt verandering in: het kabinet presenteerde een concept voor de zo noodzakelijke modernisering. Het eerste lid van een herzien art. 13 GW moet gaan luiden: "Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn brief- en telecommunicatiegeheim".

Er valt het nodige te zeggen over de keuzes die het kabinet in het wetsvoorstel maakt (zoals keuzes m.b.t. de term 'telecommunicatie' en niet 'communicatie', de cumulatieve criteria om te bepalen of het brief- en telecommunicatiegeheim in een concrete situatie aan de orde zijn, en zeker de beperkingen in lid 2, meer in het bijzonder de keuze om een rechterlijke machtiging niet noodzakelijk te achten wanneer een beperking van het brief- en telecommunicatiegeheim plaatsvindt in het belang van de nationale veiligheid). Hier beperk ik me echter tot twee illustraties die tonen dat het kabinet er ten onrechte vanuit lijkt te gaan dat er bij digitale communicatie nog steeds heldere grenzen zijn te trekken. Allereerst gaat het om de veronderstelling van een eenduidige aanbieder die verantwoordelijk is voor het waarborgen van het communicatiegeheim. Ten tweede gaat het om een vermeende eenduidige grens tussen adresgegevens die wel of juist niet mede iets zeggen over de inhoud van het bericht.

In het papieren tijdperk, strekte het communicatiegeheim zich uit tot de fase waarin de boodschap werd overgebracht: grondwettelijke bescherming eindigde zodra de postbode de brief in de bus deponeerde. Na afloop van deze transportfase had de postbode immers geen beschikkingsmacht meer over de boodschap. Dat is anders bij digitale communicatie. De moderne online postbode - Google, Microsoft, etc. - heeft namelijk vaak ook na afloop van het transport nog beschikkingsmacht over het bericht, omdat het opgeslagen blijft in de inbox van Gmail, Hotmail, etc. Terecht kiest de regering er voor om de opslagfase eveneens onder het bereik van de grondwettelijke bescherming te brengen: zolang een aanbieder het beheer heeft over de toevertrouwde communicatie is het risico immers aanwezig dat overheidsfunctionarissen kennis nemen van de inhoud van deze communicatie. Daarmee is bescherming aangewezen, aldus de memorie van toelichting (p. 15). De regering neemt voor bescherming als aanknopingspunt de feitelijke beschikkingsmacht van de aanbieder over de aan hem toevertrouwde communicatie. Juist dit aanknopingspunt is in het licht van de ontwikkelingen op de communi-

catiemarkt een problematische keuze. Aanbieders van communicatiediensten schakelen namelijk regelmatig andere partijen in die specifieke taken in het communicatieproces afhandelen. Maar met deze uitbesteding verliest de aanbieder ook de feitelijke beschikkingsmacht over de communicatie. Onduidelijk is of het waarborgen van bescherming dan overgaat op de ingeschakelde derde. De memorie van toelichting rept in ieder geval met geen woord over deze situatie. Nu bovendien vrijwel niemand ervan op de hoogte zal zijn dat zijn aanbieder bepaalde werkzaamheden door een ander bedrijf laat afhandelen, is meer zekerheid geboden. Die valt te creëren door niet voor feitelijke, maar juridische beschikkingsmacht te kiezen. Daarmee blijft de verantwoordelijkheid voor het waarborgen van het communicatiegeheim bij de oorspronkelijke aanbieder liggen, ook als deze bepaalde communicatiehandelingen uitbesteedt. In de uitbestedingsovereenkomst zullen dan de nodige afspraken gemaakt moeten worden over het waarborgen van het communicatiegeheim door de derde.

Dan de tweede illustratie. Art. 13 Gw beschermt de inhoud van een brief, niet het adres. Bij digitale communicatie spreekt men als het om de adressering gaat, over verkeersgegevens (bv. de URL van een webpagina). In tegenstelling tot adresgegevens op een brief, geven verkeersgegevens soms aanwijzingen over de inhoud van de communicatie. Zo is het 'onderwerp' bij een email-bericht in technische zin een verkeersgegeven, maar zegt het veelal toch (ook) iets over de inhoud van het bericht. Dat geldt nog sterker voor een sms-bericht, dat in technische zin als verkeersgegeven wordt aangemerkt. Het kabinet kiest er daarom voor om verkeersgegevens die mede betrekking hebben op de inhoud onder art. 13 Gw. te brengen. Alle andere verkeersgegevens worden daarentegen niet beschermd. De vraag rijst of dit laatste wel zo verstandig is, nu grenzen ook hier lang niet altijd duidelijk liggen en er onherroepelijk discussie zal ontstaan of een bepaald verkeersgegeven wel of juist niet betrekking heeft op de inhoud. In het besef dat verkeersgegevens dan wel minder eenvoudig voor opsporingsdoeleinden zijn te gebruiken, is een eenduidige regeling gediend met bescherming voor alle verkeersgegevens.

Er valt zeker nog het nodige te discussiëren over het gepresenteerde voorstel. Dat doet er echter niet aan af dat het kabinet een duidelijke stap zet in het verstevigen van de positie van burgers: ongeacht het medium moeten zij erop kunnen vertrouwen dat privécommunicatie ook echt privé blijft. Dat burgers hun positie versterkt zien, toont ook de in lid 3 opgenomen regelingsopdracht aan de wetgever: de voorgestelde bescherming heeft evenzeer te gelden in horizontale verhoudingen. Volkomen terecht zullen daarmee niet alleen overheidsinstellingen, maar ook private internet dienstenaanbieders, werkgevers die een intranet beheren, beheerders van sociale netwerken of aanbieders van cloud diensten onze privécommunicatie op grondrechtelijke basis hebben te respecteren.

Corien Prins

Strijd om stukken: de Wet processtukken

Petra van Kampen en David Hein¹

Op 1 januari 2013 is de Wet processtukken in strafzaken in werking getreden. Deze blinkt niet uit in helderheid. Ze borduurt voort op de *Dev Sol*-jurisprudentie van de Hoge Raad, maar toch ook weer niet. De regeling lijkt te worden uitgebreid, maar tegelijkertijd worden beperkingen ingevoerd die verder gaan dan tot nu toe op grond van de jurisprudentie mogelijk was. De wetgever stelt dat door de Wet de mogelijkheden van de verdachte om invloed uit te oefenen op de samenstelling van het procesdossier aanmerkelijk worden verbeterd, maar er worden toch heel wat barrières opgeworpen. Vanwege het beginsel van interne openbaarheid wordt de voorkeur gegeven aan de rechter-commissaris boven de raadkamer, maar op essentiële onderdelen wordt niet voorzien in de mogelijkheid dat de verdachte (verdediging) weerwoord biedt tegen hetgeen de officier van justitie te berde brengt. Vanuit het EVRM bezien is dat niet comfortabel.

1. Inleiding

Op 1 januari 2013 is de Wet processtukken in strafzaken² (hierna: 'de Wet') in werking getreden. Als gevolg van deze Wet bevat het Wetboek van Strafvordering voor het eerst een definitie van de term 'processtukken': daarbij wordt door de wetgever voortgeborduurd op de definitie die de Hoge Raad van deze term gaf in het onder strafrechtjuristen (zeer) bekende *Dev Sol*-arrest uit 1996 (hierna: *Dev Sol*).³ De wet bevat echter niet alleen 'oud' nieuws. Integendeel. Zo is de officier van justitie op grond van de Wet vanaf 1 januari 2013 (nog) als enige verantwoordelijk voor de samenstelling van processtukken en wordt het recht op kennisneming van processtukken door de verdediging door de Wet meer verregaand beperkt dan tot voor kort het geval was. Het zijn wijzigingen die Hermans in april 2012 in *Delikt en Delinkwent* terecht tot de voorspelling leidde 'dat niet gezegd [is] dat de strijd om stukken door de nieuwe regeling zal luwen'.⁴ Integendeel, zouden (ook) wij menen. Achtereenvolgens komen in dit artikel aan de orde de oude regeling op het gebied van processtukken in strafzaken (§ 2), de meest in het oog springende wijzigingen vanaf 1 januari 2013 (§ 3), de mogelijkheden van de verdachte om invloed te kunnen uitoefenen op de samenstelling van de processtukken (§ 4) en ten slotte de positie van de rechter-commissaris op grond van de Wet (§ 5). Volledigheid hebben wij niet getracht na te streven. Onze conclusie: de strijd is nog niet gestreden.

2. De oude regelgeving rondom processtukken in strafzaken

Het recht om kennis te nemen van de processtukken in strafzaken was (en is) geregeld in art. 30-34 Sv. Volgens art. 30 lid 1 Sv stond de rechter-commissaris dan wel de offi-

cier van justitie aan de verdachte op diens verzoek toe om tijdens het gerechtelijk vooronderzoek respectievelijk het voorbereidend onderzoek kennis te nemen van de processtukken. Deze kennisneming kon (en kan) de verdachte worden onthouden indien het belang van het onderzoek dit vordert (art. 30 lid 2 Sv). Bepaalde stukken mochten (en mogen) de verdachte evenwel niet worden onthouden (art. 31 Sv).

Op grond van art. 32 Sv kan de verdachte tegen de onthouding van processtukken binnen 14 dagen, en indien nodig elke 90 dagen daarna, een bezwaarschrift indienen bij de (raadkamer van de) rechtbank. De kennisneming van processtukken mocht de verdachte (in ieder geval) niet meer worden onthouden zodra het gerechtelijk vooronderzoek was gesloten of een kennisgeving van verdere vervolging dan wel een dagvaarding aan de verdachte was betekend of een strafbeschikking werd uitgevaardigd (art. 33 Sv). Art. 34 Sv ten slotte, regelde de wijze waarop de kennisneming mocht geschieden. Daarnaast stelde (en stelt) art. 152 Sv de eis dat opsporingsambtenaren 'ten spoedigste' proces-verbaal opmaken hetgeen door hen tot opsporing is verricht of bevonden.

Een eenvoudige regeling derhalve, die in de praktijk één groot nadeel bleek te hebben: de essentiële term 'processtukken' was in de wet niet gedefinieerd. Dat leidde in de praktijk met regelmaat tot de nodige discussie(s) over de vraag wat daaronder precies moest worden verstaan, vanaf welk moment een 'stuk' nu precies als processtuk moest gelden, en of de verdediging kennis moest kunnen nemen van 'dingen niet zijnde processtukken'.⁵ In *Dev Sol* beantwoordde de Hoge Raad de eerste van deze vragen aldus, dat 'in het dossier dienen te worden gevoegd stukken die redelijkerwijs van belang kunnen zijn, hetzij in

In het nieuwe art. 149a lid 1 Sv is bepaald dat (alleen) de officier van justitie tijdens het opsporingsonderzoek verantwoordelijk is voor de samenstelling van de processtukken

voor de verdachte belastende, hetzij in voor hem ontlastende zin':⁶ een criterium dat in de strafrechtpraktijk bekend staat als het zogenoemde 'relevantiecriteria'. Dat betekende volgens de Hoge Raad evenwel niet dat de verdediging van (kort gezegd) 'dingen niet zijnde processtukken' geen kennis kan nemen: daar waar de verdediging de betrouwbaarheid of rechtmatigheid van de verkrijging van enig bewijsmiddel aanvecht, brengen de beginselen van een behoorlijke procesorde mee dat de verdediging de kennisneming van voor die beoordeling relevante, niet tot de processtukken behorende, documenten niet mag worden onthouden, aldus de Hoge Raad in *Dev Sol*.⁷

3. De Wet

Art. 149a Sv: definitie van term 'processtukken'

In het nieuwe art. 149a lid 1 Sv is bepaald dat (alleen) de officier van justitie tijdens het opsporingsonderzoek verantwoordelijk is voor de samenstelling van de processtukken. Tot die stukken behoren op grond van het tweede lid 'alle stukken die voor de ter terechtzitting door de rechter te nemen beslissingen redelijkerwijs van belang kunnen zijn, behoudens het bepaalde in artikel 149b.' Verwijzingen naar de noodzaak dat die stukken al aan een (proces-)dossier moeten zijn toegevoegd (vergelijk de Hoge Raad in *Dev Sol*), alsmede dat de (feitelijke) samenstelling van het dossier leidend is voor (de omvang van) het recht op kennisneming van de processtukken door de verdachte, ont-

breken in de tekst van de Wet. In de memorie van toelichting wordt daarover opgemerkt dat het uitdrukkelijk niet zo is dat stukken pas tot processtuk worden 'gepromoveerd' als de officier van justitie deze als zodanig bij de processtukken heeft gevoegd; ook stukken die dus nog niet zijn gevoegd, kunnen (dus) een processtuk zijn.⁸ Dat is geheel terecht. Het recht op kennisneming is immers gekoppeld aan het verdedigingsbelang (en aan het zijn van verdachte) en daarvan kan sprake zijn voordat (formeel) sprake is van een *criminal charge*.⁹

Daarmee is evenwel niet gezegd dat de discussie over de vraag of iets al dan niet een processtuk is, op basis van de Wet tot het verleden behoort. Feit is namelijk dat het in dit kader essentiële art. 152 Sv¹⁰ in de Wet tegelijkertijd – op dat punt – niet is aangepast: op basis van die bepaling blijft het mogelijk dat processen-verbaal eerst weken (of maanden) na dato worden opgemaakt.¹¹ Waar er geen stuk is, hoewel dat (volledige) stuk er wel had moeten zijn, kan immers geen recht op kennisneming (en afschrift) ervan bestaan. Weliswaar meldt de Nota naar aanleiding van het verslag dat vertraging bij het opmaken van het proces-verbaal er niet toe moet leiden dat de verdachte niet effectief gebruik kan maken van zijn recht op kennisneming van de processtukken, maar het is (vrij) onduidelijk hoe dat laatste mogelijk is, als het eerste er niet is.¹²

In dit kader is overigens (ook) opmerkelijk dat waar de wetgever in de memorie van toelichting *onder meer* verwijst naar jurisprudentie van de Hoge Raad die een exacte

Auteurs

1. Prof. mr. P.T.C. van Kampen is hoogleraar Strafrechtpraktijk aan de Universiteit Utrecht en strafrechtadvocaat te Amsterdam. Mr. D.P. Hein is eveneens strafrechtadvocaat te Amsterdam.

Noten

2. Voluit: Wet van 1 december 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de herziening van de regels inzake de processtukken, de verslaglegging door de opsporingsambtenaar en enkele andere onderwerpen (herziening regels betreffende de processtukken in strafzaken), *Stb.* 2011, 601. De Wet processtukken is in werking getreden op 1 januari 2013: zie *Stb.* 2012, 408.

3. HR 7 mei 1996, *NJ* 1996, 687 m.nt. Schalken.

4. R.H. Hermans, 'Nieuwe regels voor de kennisneming van processtukken', *DD* 2012, p. 290-308 (p. 308).

5. Vergelijk (voor een willekeurig aantal meer

recente beslissingen van rechtbanken ten aanzien van ingediende bezwaarschriften ex art. 32 Sv) onder andere Rb. Amsterdam 2 augustus 2008, *LJN* BG1806, Rb. Amsterdam 13 augustus 2008, *LJN* BD6018, Rb. Utrecht 31 juli 2009, *LJN* BJ4375, Rb. Middelburg 13 juli 2010, *LJN* BN3569, Rb. Breda 31 mei 2011, *LJN* BQ6453, Rb. 's-Gravenhage 15 november 2011, *LJN* BU5185, Rb. Haarlem 6 mei 2012, *LJN* BM3469. Een indicatie voor de frequentie waarmee dergelijke vragen in de praktijk tot discussie leiden bevat ook de memorie van toelichting: daaruit blijkt dat het OM zich bij de advisering over het (concept) wetsvoorstel kennelijk op het standpunt stelde dat het materiële verdachtencriterium (te weten dat ten aanzien van de verdachte een redelijk vermoeden van schuld bestaat) te ruim was om als uitgangspunt voor het moment van verstrekking te gelden: een standpunt ook bij de minister tot 'enige verwondering' leidde. *Kamerstukken II* 2009/10, 32 468, nr. 3, p. 21. Zie ook R.H. Hermans, 'Kennisneming van processtukken in het

voorbereidend onderzoek in strafzaken', *DD* 2009, p. 494-526.

6. HR 7 mei 1996, *NJ* 1996, 687 m.nt. Schalken.

7. Later heeft de Hoge Raad daaraan toegevoegd dat indien de verdediging de betrouwbaarheid of de rechtmatigheid van de verkrijging van ten overstaan van de politie afgelegde verklaringen betwist, de door de verdediging aan te duiden gedeelten van de opnamen die deze betwisting zouden kunnen ondersteunen, als redelijkerwijze van belang zijnde stukken in beginsel aan de processtukken behoren te worden toegevoegd. Zie HR 21 oktober 1997, *NJ* 1998, 133. Zie recent ook HR 31 januari 2012, *LJN* BU4214, en HR 20 okt. 2012, *LJN* BX5001

8. *Kamerstukken II* 2009/10, 32 468, nr. 3, p. 19. Zie ook *Kamerstukken I* 2011/12, 32 468, nr. C, p. 4.

9. Zie Preadvies Adviescommissie Strafrecht, p. 5. Zie ook Rb. Utrecht 31 juli 2007, *LJN* BJ4375. Anders (bijvoorbeeld): Rb. Breda

31 mei 2011, *LJN*: BQ6453 en Rb. Haarlem 31 juli 2008, *LJN* BD9086. Zie over dit aspect uitgebreid R.H. Hermans 2009, p. 506-510.

10. Zie in dat verband A.A. Franken, 'Regels voor het strafdosier', *DD* 2010, 24, p. 403-417.

11. Zie o.a. Preadvies Adviescommissie Strafrecht, p. 5. Zie ook *Kamerstukken II* 2009/10, 32 468, nr. 3, p. 6 en *Kamerstukken II* 2010/11, 32 468, nr. 6, p. 15. De minister bleek geen voorstander het opmaken van een proces-verbaal aan een termijn te binden. Volgens de minister heeft de verdediging op basis van de nieuwe wet reeds een adequaat instrument in handen om 'druk op de ketel' te zetten: de verdediging kan de rechter-commissaris immers verzoeken een termijn te stellen waarbinnen de officier inzage moet verlenen. *Kamerstukken II* 2010/11, 32 468, nr. 6, p. 15.

12. *Kamerstukken II* 2010/11, 32 468, nr. 6, p. 8 t/m 10.

herhaling inhoudt van het door de Hoge Raad gehanteerde criterium in *Dev Sol*,¹³ hij in feite een iets ander criterium heeft 'gelegaliseerd'. De wetgever heeft namelijk de enigszins merkwaardige insteek genomen om in de definitie van processtukken alleen te verwijzen naar stukken die voor de *ter zitting* door de rechter te nemen beslissingen redelijkerwijs van belang kunnen zijn, en heeft daarmee feitelijk een veel beperktere definitie in de wet opgenomen dan volgt uit *Dev Sol*.¹⁴ Deze definitie lijkt op voorhand gedoemd om in de praktijk tot (veel) discussie aanleiding te geven, al was het alleen al omdat direct de vraag rijst, wat de waarde van deze definitie is voor het recht op kennisneming door de verdediging tijdens het voorbereidend onderzoek.

Het moment van verstrekking (op verzoek)

Uitgangspunt is ook na inwerkingtreding van de Wet dat de verdachte recht heeft om (volledig) kennis te nemen van de processtukken, daaronder begrepen 'stukken die op gegevensdragers zijn opgenomen en vastgelegd' (art. 137 Sv). Die kennisneming dient de verdachte 'in elk geval' te worden toegestaan 'vanaf het eerste verhoor na aanhouding' (art. 30 lid 1 Sv). Het aanvangsmoment van het recht op kennisneming is daarmee voor het eerst (wettelijk) bepaald, maar tegelijkertijd ook beperkt: de vraag die deze beperking oproept, is wat er met het recht op kennisneming 'gebeurt', indien een aanhouding achterwege blijft.¹⁵

Indien de officier van justitie in gebreke blijft de verdachte kennisneming toe te staan, kan hem op verzoek van de verdachte een termijn (voor verstrekking) worden gesteld door de rechter-commissaris (art. 30 lid 2 Sv).¹⁶ Tegen de (schriftelijke) weigering van de officier van justitie om de verdachte kennis te laten nemen van (bepaalde) processtukken kan de verdachte desgewenst binnen 14 dagen – en daarna telkens na ommekomst van 30 dagen – een bezwaarschrift indienen bij de rechter-commissaris (en derhalve niet langer de rechtbank) (art. 30 lid 4 Sv).

Het onthouden van processtukken: beperking van 'afschrijftrecht' en 'voegverplichting'

De verdachte kan de kennisneming van processtukken in ieder geval niet meer worden onthouden, zodra (kort gezegd) een dagvaarding is betekend of een strafbeschikking is uitgevaardigd (art. 33 Sv). Dit betekent echter niet dat de verdachte op grond van de (nieuwe) Wet steeds de mogelijkheid heeft om kennis te nemen en afschriften te ontvangen van *alle* processtukken. Dat laatste (afschrift ontvangen) kan door de officier namelijk worden beperkt in het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, de opsporing en vervolging van strafbare feiten of zwaarwichtige gronden aan het algemeen belang ontleend (art. 32 lid 2 Sv). Kennisneming blijft in dat geval nog wel mogelijk.

Deze definitie lijkt op voorhand gedoemd om in de praktijk tot (veel) discussie aanleiding te geven

Daarbij valt op dat de beperking van dit 'afschriftrecht' – ten opzichte van de eerder geldende jurisprudentie – vrij ruimhartig is geformuleerd.¹⁷ het weigeren van een afschrift kan volgens de (nieuwe) Wet onder meer gebaseerd worden op de 'opsporing en vervolging van strafbare feiten'.¹⁸ Van dergelijke stukken zal de verdediging in gevallen als bedoeld in art. 32 lid 2 Sv wel kennis mogen nemen, maar geen afschrift ontvangen. Dat laatste kan de voorbereiding van de verdediging evenwel in niet onaanzienlijke mate bemoeilijken, waar het gaat om complexe onderzoeken met veel afsplitsingen en deelonderzoeken. Het is de vraag of de – in de wetsgeschiedenis niet nader gemotiveerde¹⁹ – beperking van het afschriftrecht in die gevallen voldoet aan het vereiste van art. 6 EVRM, dat bepaalt dat de verdediging een adequate gelegenheid moet hebben om de verdediging voor te bereiden.

De beperking van dit 'afschriftrecht' is – ten opzichte van de eerder geldende jurisprudentie – vrij ruimhartig geformuleerd

Het recht op kennisneming van de verdediging wordt meer verregaand beperkt door art. 149b Sv, dat bepaalt dat de officier van justitie de voeging van bepaalde stukken (of gedeelten daarvan) bij de processtukken geheel achterwege kan laten, indien hij dit met het oog op de in art. 187d lid 1 Sv vermelde belangen – kort gezegd ernstige overlast voor de getuige in uitoefening van ambt/beroep, een zwaarwegend opsporingsbelang of het belang van de staatsveiligheid – noodzakelijk acht. Het gaat dan volgens de memorie van toelichting om informatie waarvan 'in beginsel voortdurende bescherming noodzakelijk wordt geacht ter bescherming van bepaalde

gerechtvaardigde belangen'.²⁰ Het gebruik maken van die mogelijkheid betekent dat de verdediging van de inhoud van die stukken in het geheel geen kennis zal kunnen nemen. De officier van justitie kan een dergelijke beslissing slechts nemen met machtiging van de rechter-commissaris. Tegen de beslissing van de rechter-commissaris staat voor de verdachte evenwel geen hoger beroep open, terwijl hij evenmin op de vordering van de officier door de rechter-commissaris wordt gehoord. Dat heeft tot gevolg dat een (door de wetgever beoogde) volle toetsing van de voorgenomen beslissing van de officier ex art. 149b Sv door de rechter-commissaris in feite niet mogelijk is.²¹ Het is daarnaast zeer de vraag of de verstrekking van de beslissing tot niet-voegen, in combinatie met het gegeven dat de verdediging zich op geen moment daarover kan uitlaten, wel conform het recht op een eerlijk proces is als bedoeld in art. 6 EVRM.

Opvallend in dat kader is ook dat de Wet in dit opzicht verder lijkt te gaan dan op grond van de huidige jurisprudentie mogelijk is. Uit de jurisprudentie van de Hoge Raad volgt dat bij het opstellen van een proces-verbaal *rekening* mag worden gehouden met zwaarwegende opsporingsbelangen en fundamentele rechten van derden, waardoor de vermelding van bepaalde gegevens achterwege mag blijven.²² Dat is in onze optiek evenwel iets anders dan het *niet voegen* van daarop betrekking hebbende stukken.²³ Het gaat bovendien en naar het ons toeschijnt veel verder dan de rechtspraak van het EHRM, waarin meer dan eens is bepaald dat dergelijke maatregelen alleen toelaatbaar zijn wanneer deze strikt noodzakelijk zijn, terwijl de moeilijkheden die de verdediging in dat kader ondervindt '*must be sufficiently counterbalanced by the procedures followed by the judicial authorities*'.²⁴

4. Invloed op de samenstelling van de processtukken door de verdediging

Op grond van de oude regeling was een verdachte bevoegd zijnerzijds stukken aan het dossier te laten toevoegen. In *Dev Sol* verwees de Hoge Raad daartoe simpelweg naar '*de bevoegdheid van de verdediging om harerzijds stukken in het geding te brengen en het bepaalde in art. 414 Sv*'.²⁵ De wetgever heeft thans gemeend om een en ander nader te moeten regelen. Het is vooral die aan-

13. De MvT verwijst in dat kader naar HR 20 juni 2000, NJ 2000, 502 en HR 4 januari 2000, NJ 2000, 537 (m.nt. Schalken).

14. De Adviescommissie Strafrecht en de Nederlandse Vereniging van Rechtspraak hebben in hun preadviezen omtrent het (concept) wetsvoorstel reeds gewezen op de beperkende werking van de gehanteerde definitie. Zie Preadvies Adviescommissie Strafrecht p. 4 en p. 11. De NVvR concludeerde dat de voorgestelde definitie onvoldoende recht doet aan de kennisneming van processtukken in het voorbereidend onderzoek. Zie *Kamerstukken II* 2009/10, 32 468, nr. 3, p. 18. De opmerking van de Adviescommissie Strafrecht en de Nederlandse Vereniging van Rechtspraak hebben

er evenwel niet toe geleid dat de zinsnede 'ter terechtzitting' is weggelaten. De minister achtte aanpassing niet nodig: uitgangspunt is het dossier ter zitting. Tijdens het vooronderzoek kunnen (en moeten) stukken op hun waarde voor de oordeelsvorming ter zitting worden geselecteerd. Voor kritiek op dat uitgangspunt zie Franken 2010, p. 406-407.

15. Zie daaromtrent ook Hermans 2012, p. 294, Hermans 2009, p. 509 en T. Kooijmans, 'Dat is mijn zaak!' Oratie Tilburg University 2011, p. 23.

16. De wet bepaalt niet wat het rechtsgevolg is, indien de officier deze termijn niet naleeft.

17. Zie ook C.P.M. Cleiren & M.J.M. Verpa-

len (red.), *Tekst & Commentaar Strafverordening*, Kluwer: Deventer 2011, aant. 1f op art. 32.

18. Terecht heeft Hermans erop gewezen dat deze mogelijkheid een oneigenlijke grond lijkt om afschriften niet te verstrekken nadat de dagvaarding reeds is betekend: 'er valt immers in nogal wat zaken wel enig verband te ontdekken met een ander (parallel lopend) opsporingsonderzoek'. Hermans 2012, p. 299. Zie ook Franken 2010, p. 414-415.

19. In de artikelsgewijze toelichting bij art. 32 Sv gaat de minister wel in op de mogelijkheid om geen afschrift te verstrekken in het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en zwaarwichtige

gronden aan het algemeen belang ontleend, maar niet op de mogelijkheid dat dit gebeurt in het belang van de opsporing en vervolging van strafbare feiten. Laatstgenoemde grond wordt daar zelfs niet genoemd. Zie *Kamerstukken II* 2009/10, 32 468, nr. 3, p. 32-33.

20. *Kamerstukken II* 2009/10, 32 468, nr. 3, p. 27.

21. Zie ook Hermans 2012, p. 304.

22. Zie HR 5 december 1995, NJ 1996, 422.

23. Vergelijk Franken 2010, p. 415.

24. *Jasper vs. Verenigd Koninkrijk*, EHRM 16 februari 2000, nr. 27054/95.

25. HR 7 mei 1996, NJ 1996, 687 m.nt. Schalken.

vullende regeling die de wetgever heeft doen concluderen dat de positie van de verdachte bij de samenstelling van de processtukken (per saldo) wordt versterkt; wij onderschrijven dit evenwel niet. Het lijkt er eerder op dat deze regeling tussen neus en lippen door een verslechtering van de positie van de verdachte tot gevolg heeft.²⁶

Op grond van art. 34 lid 2 Sv kan de verdediging de officier van justitie sinds 1 januari 2013 verzoeken om 'specifiek omschreven' stukken, die van belang worden geacht voor de zaak, bij de processtukken te voegen.²⁷ Dat verzoek dient door de verdachte schriftelijk en met redenen omkleed te worden gedaan. Met het oog op een dergelijk verzoek kan de verdachte de officier toestemming vragen om van die stukken kennis te nemen (art. 34 lid 2 Sv). Als de officier niet (tijdig) op verzoeken als hiervoor bedoeld beslist, kan de verdachte de rechter-commissaris verzoeken om de officier een termijn te stellen binnen welke de gevraagde beslissing genomen moet worden (art. 34 lid 3 Sv).

De officier kan weigeren om in te stemmen met het verzoek van de verdediging tot kennisneming en voeging van de stukken, indien hij van oordeel is dat niet het om processtukken gaat, dan wel indien hij dit onverenigbaar acht met de in art. 187d lid 1 vermelde belangen. Dat is een merkwaardige bepaling. Allereerst valt op dat deze regeling niet conform het uitgangspunt van de Hoge Raad is in *Dev Sol*: waar het gaat om stukken die van belang zijn voor de rechtmatigheid of betrouwbaarheid van enig bewijsmiddel, dient de verdediging daarvan in de visie van de Hoge Raad kennis te kunnen nemen, ook (of: juist) als het géén processtuk is. Bovendien geldt op basis van de huidige jurisprudentie van de Hoge Raad dat daar waar de verdediging de betrouwbaarheid of rechtmatigheid van de verkrijging van ten overstaan van de politie afgelegde verklaringen aanvecht, de door de verdediging aan te duiden gedeelten van de opnamen die deze betwisting zouden kunnen ondersteunen, in beginsel als redelijkerwijze van belang zijnde stukken aan de processtukken dienen te worden toegevoegd.²⁸ De Wet lijkt op dit punt evenwel – ten onrechte²⁹ – de mogelijkheid open te laten dat de officier (met machtiging van de rechter-commissaris) in een dergelijk geval weigert genoemde stukken bij de processtukken te voegen. Daartegen staat voor de verdediging (wederom) geen rechtsmiddel open.³⁰ Daar waar de wetgever zegt de huidige jurisprudentie in Wet te hebben willen vertalen, laat deze afwijking van die jurisprudentie zich zonder nadere motivering (die ontbreekt) niet (eenvoudig) verklaren.

5. De rol van de rechter-commissaris

De heroriëntering op de positie van de rechter-commissaris in de – eveneens op 1 januari 2013 in werking getreden – Wet versterking positie rechter-commissaris heeft

tot gevolg dat de rechter-commissaris sinds 1 januari 2013 niet langer een taak heeft bij het verstrekken van processtukken. In plaats daarvan vervangt de rechter-commissaris als het ware de raadkamer van de rechtbank: de rechter-commissaris kan de officier op verzoek van de verdachte een termijn stellen voor het verstrekken van stukken (art. 30 lid 2 Sv) en beslist onder meer op bezwaar van de verdachte indien de officier de kennisneming van stukken onthoudt (art. 30 lid 4 Sv).

Maar veel blijft in dit kader onduidelijk. Zo is het bijvoorbeeld onduidelijk binnen hoeveel tijd na een verzoek aan de officier van justitie tot afschrift van een processtuk een termijn verzocht kan worden³¹ en of telkens eerst een termijn moet zijn gesteld alvorens een bezwaarschrift kan worden ingediend.³² Onduidelijk is ook of voor het telkens (na 30 dagen) opnieuw indienen van een bezwaarschrift steeds een nieuwe onthoudingsbeslissing van de officier van justitie nodig is. Complicerende factor bij dit laatste is dat waar thans algemeen is aanvaard dat ook tegen een fictieve weigering van de officier van justitie kan worden opgekomen (hetgeen voorkomt dat het proces wordt vertraagd door een dralende officier), de nieuwe wet daarover met zoveel woorden niets bepaalt,³³ en dat de nieuwe wet bovendien geen sanctie stelt op overschrijding van de door de rechter-commissaris gestelde termijn als bedoeld in art. 30 lid 2 Sv.³⁴

De Wet bepaalt evenmin binnen welke tijd de rechter-commissaris een beslissing moet hebben genomen op een verzoek (tot termijnstelling) of bezwaarschrift van de verdachte, terwijl deze procedure – anders dan de oude procedure in raadkamer – ook overigens door het Wetboek van Strafvordering niet nader wordt genormeerd.³⁵ Dat is in die zin geen probleem, dat de Wet ook niet bepaalt dat de rechter-commissaris de verdachte moet horen op zijn verzoek om de officier aan een termijn te binden (ex art. 30 lid 2 Sv). Voor wat betreft het bezwaarschrift ex art. 30 lid 2 Sv bepaalt de Wet slechts dat de rechter-commissaris de verdachte in de gelegenheid moet stellen om opmerkingen te maken (art. 30 lid 4 Sv): alleen de officier wordt gehoord. Ook in andere gevallen is niet voorzien in het horen van de verdachte (vgl. art. 32 lid 4 Sv, art. 34 lid 3 Sv en art. 149b lid 2 Sv). Er valt kennelijk naar het oordeel van de wetgever vanuit die optiek niet veel te normeren met betrekking tot de beslissing van de rechter-commissaris. Maar het ontzeggen aan de verdachte van een recht om in alle gevallen te worden gehoord betekent feitelijk dat de verdachte geen weerwoord kan bieden aan hetgeen de officier richting de rechter-commissaris te berde brengt, terwijl evenmin is voorzien in de mogelijkheid om tegen voornoemde beslissingen van de rechter-commissaris in beroep te gaan. Juist die *ex parte* procedure, waarbij de rechter-commissaris alleen de officier hoort, ligt problematisch vanuit de

Het ontzeggen aan de verdachte van een recht te worden gehoord betekent feitelijk dat de verdachte geen weerwoord kan bieden aan hetgeen de officier richting de rechter-commissaris te berde brengt

gedachte van *equality of arms*, maar bovenal ook vanuit de gedachte dat de schijn van vooringenomenheid voorkomen moet worden. Het gegeven dat de wet het mogelijk maakt dat de rechter-commissaris samen met de officier overleg pleegt over iets wezenlijks als processtukken, terwijl de verdediging daarin – na het aanklaarten van het probleem bij de rechter-commissaris – niet wordt gekend en daarover niet in alle gevallen over wordt gehoord, is gedoemd om in de praktijk tot problemen aanleiding te geven.

Dat geldt temeer ook nu de rechter-commissaris – die volgens de wetgever niet gebonden is aan het beginsel van interne openbaarheid³⁶ – bij de beoordeling van de onthoudingsbeslissing (veel) meer weet dan de verdachte,³⁷ hetgeen evenzeer van invloed kan zijn op zijn beslissing (machtiging) dat bepaalde stukken nimmer aan het dossier behoeven te worden toegevoegd (ex art. 149b lid 2 Sv). Daar komt bij dat het in de (vroeg) fase van het voorbereidend onderzoek juist de rechter-commissaris is die een veel grotere betrokkenheid heeft bij de opsporing dan de raadkamer, omdat diezelfde rechter-commissaris betrokken kan zijn bij de start van het onderzoek – bijvoorbeeld omdat hij een machtiging voor een strafrechtelijk financieel onderzoek heeft gegeven, of omdat hij betrokken is geweest bij de doorzoeking van een woning – en deze rechter-commissaris vervolgens ook nog eens een oordeel geeft (of kan hebben gegeven) over de (eventuele) bewaring van de verdachte. Juist in dat licht is onverklaarbaar – en vanuit art. 6 EVRM gezien ons inziens

onjuist – dat de verdachte op voor de kennisneming van processtukken cruciale momenten geen weerwoord heeft.

Daarbij zij (ook) niet vergeten dat 'onze' rechter-commissaris bij de huidige stand van zaken bepaald niet om

De grote vrees is dat de rechter-commissaris bij gebrek aan tijd vooral een 'stempelrechter' wordt

werk verleggen zit. De grote vrees is dat de rechter-commissaris bij gebrek aan (genoeg) tijd vooral een 'stempelrechter' wordt (of: blijft). De (feitelijke) onmogelijkheid van de rechter-commissaris om bij gebrek aan tijd tijdig en adequaat het voornemen van de officier van justitie te toetsen, daaronder begrepen het voornemen van de officier van justitie om bepaalde stukken helemaal niet aan de processtukken toe te voegen, brengt gezien het belang van kennisneming van processtukken grote risico's mee voor een goede strafrechtspraktijk. Dat bezwaar geldt eens te meer, nu de verdachte niet kan opkomen tegen een onwettige beslissing van de rechter-commissaris: de officier van justitie kan dat overigens wel.³⁸

26. Vergelijk ook Preadvies Adviescommissie Strafrecht, p. 2.

27. Het (schriftelijke) verzoek moet volgens de memorie van toelichting betrekking hebben op nauwkeurig omschreven (bestaande) stukken en dient voorzien te zijn van een motivering waaruit de relevantie voor de desbetreffende strafzaak blijkt. *Kamerstukken II 2009/10*, 32 468, nr. 3, p. 27.

28. HR 21 oktober 1997, *NJ 1998*, 133 en HR 31 januari 2012, *LJN BU4214*.

29. Vergelijk ook Preadvies Adviescommissie Strafrecht, p. 13.

30. Overigens kan de zittingsrechter aan deze weigering van de officier van justitie

voorbij gaan door op grond van art. 315 of 414 Sv alsnog de voeging van stukken te gelasten.

31. Vergelijk ook Hermans 2012, p. 298.

32. De memorie van toelichting verwijst op p. 20 naar het 'andermaal verzoeken om een termijn te stellen'. *Kamerstukken II 2009/10*, 32 468, nr. 3, p. 20.

33. Vergelijk ook Hermans 2012, p. 295-296 en p. 298. Zie ook Hermans 2009, p. 516. Uit de memorie van toelichting volgt dat een de schriftelijke mededeling betreffende de onthouding van stukken 'als voorwaarde geldt voor de ontvankelijkheid van een daartegen gericht bezwaarschrift'.

Kamerstukken II 2009/10, 32 468, nr. 3, p.

26. Of dat steeds het geval dient te zijn, blijkt niet uit de wetgeschiedenis.

34. De memorie van toelichting lijkt overigens uit te sluiten dat tegen een fictieve weigering wordt opgekomen door middel van een bezwaarschrift. Volgens de MvT biedt de wet een specifieke regeling voor het uitblijven van een reactie, namelijk het verzoek aan de rechter-commissaris om de officier van justitie een termijn te geven. Volgens de MvT kan tegen deze achtergrond onder de nieuwe regeling de lijn kan worden aangehouden dat een schriftelijke mededeling van onthouding als voorwaarde

geldt voor de ontvankelijkheid van een daartegen gericht bezwaarschrift. *Kamerstukken II 2009/10*, 32 468, nr. 3, p. 26.

35. Vergelijk ook Hermans 2012, p. 297.

36. *Kamerstukken II 2009/10*, 32 468, nr. 3, p. 8 en p. 25.

37. Zie ook Hermans 2012, p. 304.

38. De officier kan tegen een afwijzende beslissing van de rechter-commissaris beroep instellen bij de raadkamer van de rechtbank: zie art. 446 Sv. Tegen een toewijzende beslissing van de rechter-commissaris is voor de verdachte geen hoger beroep mogelijk: zie art. 445 Sv. Zie voorts Hermans 2012, p. 305.

Rechter-commissaris en zittingsrechter

In één moeite door wordt met betrekking tot (met machtiging) niet-gevoegde stukken overigens ook de verantwoordelijkheid van de zittingsrechter genuanceerd. Waar in de memorie van toelichting enerzijds wordt opgemerkt dat uiteindelijk aan de zittingsrechter kan worden verzocht de ex art. 149b Sv niet-gevoegde stukken alsnog aan

Van een onpartijdige rechter lijkt dan geen sprake meer

het dossier toe te voegen,³⁹ wordt tegelijkertijd (en daarmee enigszins tegenstrijdig) gesteld dat het in de regel niet de geëigende weg zal zijn dat door de zittingsrechter dan direct de overlegging van de niet-gevoegde stukken wordt bevolen, omdat dit bevel de onomkeerbare openbaarmaking van die stukken tot gevolg heeft. Dat rechtvaardigt volgens de memorie van toelichting dat op dit punt wederom de rechter-commissaris wordt betrokken.⁴⁰ Het is evenwel zeer de vraag waarom de rechter-commissaris die eerder oordeelde dat voeging achterwege gelaten kon worden, dan anders zou oordelen: van een onpartijdige rechter lijkt dan geen sprake meer.⁴¹

In de memorie van toelichting wordt in dat kader opgemerkt dat het in art. 6 EVRM neergelegde beginsel van een eerlijk proces aan de toepassing van de voorgestelde procedure tot afscherming van bepaalde informatie niet in de weg staat, indien compenserende maatregelen aanwezig zijn waardoor verzekerd kan worden dat de rechten van de verdediging in voldoende mate in acht worden genomen.⁴² Het is echter de vraag of die conclusie juist is. Inderdaad oordeelde het EHRM eerder dat het beginsel van 'equality of arms' onder bijzonder omstandigheden gerelativeerd kan worden.⁴³ In het meer recente arrest *McKeown vs. UK* oordeelde het EHRM dat de situatie waar-

in de zittingsrechter niet zelf kennisnam van het aan de verdediging onthouden materiaal, maar zich daarbij baseerde op het oordeel van de 'disclosure judge', die zich daarover na aanvang van de zitting bovendien nog eens uitliet, geen schending van art. 6 EVRM opleverde.⁴⁴ In zijn analyse van *McKeown* oordeelde Lindeman recent evenwel terecht dat het EHRM in *McKeown* veel waarde lijkt te hechten aan het feit dat de 'disclosure judge' in *McKeown* zijn beslissing nam *nadat* hij ook de verdediging had gehoord en bovendien kennis nam van de verweren die de verdediging dacht te gaan voeren in de strafzaak.⁴⁵ Juist dat aspect ontbreekt evenwel en als opgemerkt (geheel) in de Wet.

6. Conclusie

De Wet processtukken in strafzaken blinkt niet uit in helderheid. De Wet borduurt voort op de *Dev Sol*-jurisprudentie van de Hoge Raad, maar toch ook weer niet. De Wet breidt de tot 1 januari 2013 geldende regeling uit, maar voert daarbij beperkingen in ten aanzien van het recht om kennis te nemen van de processtukken die verder gaan dan tot nu toe op grond van de jurisprudentie mogelijk was. De wetgever stelt dat door de Wet de mogelijkheden van de verdachte om invloed uit te oefenen op de samenstelling van het procesdossier aanmerkelijk worden verbeterd, maar de wet lijkt daarbij barrières op te werpen die hoger zijn dan de drempels tot op heden opgeworpen in de jurisprudentie. Ze geeft de voorkeur aan de rechter-commissaris boven de raadkamer vanwege het beginsel van interne openbaarheid, maar voorziet op essentiële onderdelen niet in de mogelijkheid dat de verdachte (verdediging) weerwoord biedt tegen hetgeen de officier van justitie te berde brengt. Vanuit het EVRM bezien is dat geen comfortabel uitgangspunt. Immers, zoals het EHRM in *M.S. vs. Finland* opmerkte: 'What is particularly at stake here is the confidence of the parties of criminal proceedings in the working of justice, which is based on, inter alia, the knowledge that they have had the opportunity to express their views on every document in the file.'⁴⁶ ●

39. Kamerstukken II 2009/10, 32 468, nr. 3, p. 30.

40. Kamerstukken II 2009/10, 32 468, nr. 3, p. 30. De wetgever vermeldt in dit kader niet, op welke wijze de rechter-commissaris daarbij wordt betrokken. Vermoedelijk

wordt bedoeld op (een vorm van) verwijzing ex art. 316 Sv.

41. Zie ook Adviescommissie Strafrecht, p. 15.

42. Kamerstukken II 2009/10, 32 468, nr. 3, p. 30.

43. *Rowe and Davis vs. UK*, EHRM 16 februari 2000, appl.nr. 28901/95, o.a. § 61. Zie ook J. Lindeman, EHRM Rechtspraak, DD 2011, p. 286-293.

44. *McKeown vs. UK*, EHRM 11 januari 2011, appl.nr. 6684/05.

45. J. Lindeman, EHRM rechtspraak, DD 2011, p. 293. Zie ook *McKeown vs. UK*, EHRM 11 januari 2011, appl.nr. 6684/05, § 52.

46. EHRM 22 maart 2005, nr. 46601/99, § 34. Zie ook Hermans 2012, o.a. p. 290.

Te koop: verpande vorderingen!

René Koopman¹

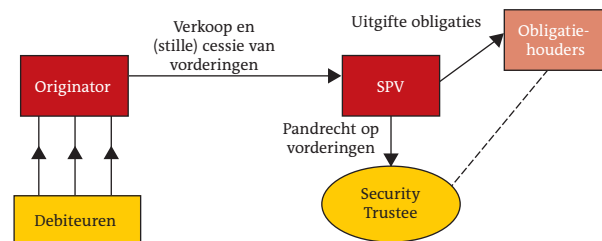
In deze bijdrage wordt de mogelijkheid van executoriale verkoop van vorderingen op naam door de pandhouder behandeld en meer in het bijzonder een onderhandse executoriale verkoop van een verpande vordering op naam in het kader van een securitisatie.²

In de zomer van 2012 heeft de Rechtbank Amsterdam een verzoek tot een van openbare verkoop afwijkende wijze van verkoop van een pand gegeven vordering ex art. 3:251 BW toegewezen in het kader van een securitisatie. Meer specifiek ging het om een verzoek tot onderhandse verkoop van een verpande vordering in een securitisatie van commercieel vastgoed, een zogenoemde *commercial mortgage-backed securities*-transactie (CMBS). Dit is interessant, omdat executie van een pandrecht op een vordering meestal plaatsvindt door middel van inning van de vordering door de pandhouder. Hierna volgt een korte uitleg over securitisatie in het algemeen, gevolgd door een beschrijving van de casus die is voorgelegd aan de voorzieningenrechter.³ Vervolgens beschrijf ik de verschillende wijzen van executie van verpande vorderingen. Ik sluit af met de conclusie dat een onderhandse executoriale verkoop van een verpande vordering mogelijk is, tenzij vaststaat dat inning van de vordering of openbare verkoop ervan meer oplevert dan onderhandse verkoop.

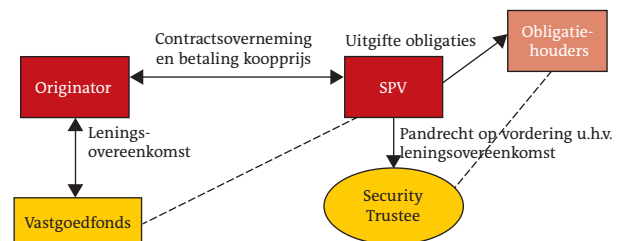
Uitwinning van zekerheidsrechten in het kader van een securitisatie

In het kader van een securitisatie worden – zeer kort gezegd – vorderingen van een kredietverstrekende entiteit (*originator*) op debiteuren verkocht en overgedragen aan een speciaal daarvoor opgerichte entiteit (*special purpose vehicle* of *SPV*), meestal een besloten vennootschap. De SPV financiert de koop van deze vorderingen in de regel door het uitgeven van obligaties, zogenoemde *asset-backed securities*, op de kapitaalmarkt. Een veel voorkomend kenmerk van een securitisatie is dat obligaties in verschillende klassen worden uitgegeven, waarbij de junior klassen zijn achtergesteld aan de senior klassen, voor wat betreft uitbetaling van aflossing en rente door de SPV. De in het kader van een securitisatie ten gunste van de obligatiehouders verstrekte zekerheidsrechten worden doorgaans verstrekt aan een zogenoemde (security) trustee. Deze trustee is een stichting die is opgericht om namens en ten behoeve van de obligatiehouders en andere transactiecrediteuren van de SPV (maar ook voor zichzelf) zekerheidsrechten te houden in het kader van de securitisatie.

Bij een 'traditionele' securitisatie van bijvoorbeeld hypothecaire vorderingen met woningen als onderpand of vorderingen uit hoofde van consumentenleningen, worden de vorderingen op de debiteuren (stil) gecedeerd aan de SPV. Dat ziet er schematisch als volgt uit:

Bij een CMBS wordt in plaats van de vordering van de originator de gehele rechtsverhouding tussen de originator en de debiteur (het vastgoedfonds) overgedragen door de originator aan de SPV door middel van contractsoverneming in de zin van art. 6:159 BW.⁴ De SPV wordt dus naast rechthebbende van de vordering ook partij (leninggever) bij de leningsovereenkomst. Dat levert het volgende plaatje op:

Auteur

1. Mr. R.P.L.M. Koopman is advocaat bij Baker & McKenzie Amsterdam N.V.

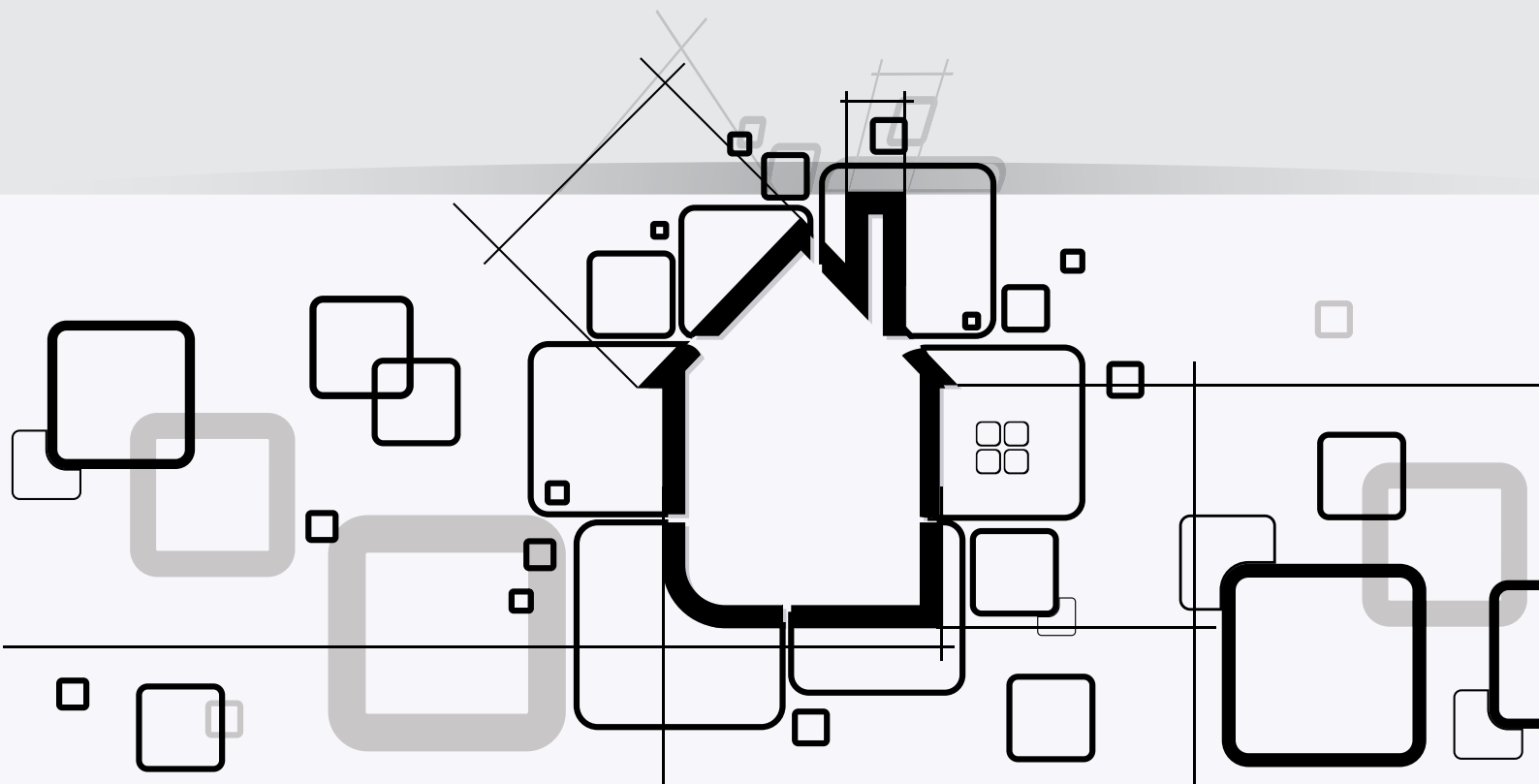
Noten

2. Met de term 'vorderingen' wordt in deze bijdrage steeds vorderingen op naam

bedoeld.

3. De auteur van dit artikel was betrokken bij de beschreven casus als advocaat van de hierna genoemde trustee/pandhouder.

4. Het kan ook om meerdere contractsovernemingen gaan.

© Shutterstock.com

De securitisatie waaraan werd gerefereerd in de introductie van deze bijdrage, betrof zoals gezegd een CMBS. De originator, een buitenlandse bank, verstrekte in 2005 een lening (de CMBS-lening) aan een vastgoedfonds voor de acquisitie van kantoor- en winkelpanden in Nederland. Het vastgoedfonds verstrekte op zijn beurt een uitgebreid zekerhedenpakket aan de originator, bestaande uit, onder andere, rechten van hypotheek op het vastgoed dat het vastgoedfonds aankocht met behulp van de CMBS-lening en een pandrecht op de aandelen in het vastgoedfonds. Ter zekerheid van, onder andere, de betaling van aflossing en rente op de obligaties door de SPV, verstrekte de SPV een openbaar pandrecht op haar vordering uit hoofde van de CMBS-lening (de CMBS-vordering) aan de trustee.

In 2011 raakte de debiteur in verzuim met zijn verplichtingen ten opzichte van de SPV uit hoofde van de CMBS-lening. In 2012 raakte de SPV vervolgens in verzuim met zijn verplichtingen ten opzichte van de obligatiehou-

ders uit hoofde van de uitgegeven obligaties. Ondanks pogingen om de CMBS te herstructureren, heeft dit verzuim er uiteindelijk toe geleid dat de trustee haar belangrijkste zekerheidsrecht besloot uit te winnen: het pandrecht op de CMBS-vordering. Dit besluit werd gesteund door de meest senior klasse obligatiehouders. Omdat er reeds een concreet bod op de CMBS-vordering voorhanden was, besloot de trustee de CMBS-vordering onderhands te executeren.⁵ Ondanks het feit dat de SPV in dit geval mee zou werken, koos de trustee er toch voor om de voorzieningenrechter om toestemming voor de onderhandse verkoop te verzoeken. De reden daarvoor was dat de pandhouder en de koper zekerheid haalden uit de toestemming van de voorzieningenrechter en eventuele onduidelijkheid in de toekomst daarmee uit de weg werd geruimd.

In juli 2012 wees de voorzieningenrechter van de Rechtbank Amsterdam bij beschikking het verzoek van de trustee tot een van openbare verkoop afwijkende wijze van verkoop van een in pand gegeven vordering ex art. 3:251 BW toe. De onderhandse executoriale verkoop en de overdracht hebben inmiddels plaatsgevonden.⁶

Executie van verpande vorderingen

De hoofdregel voor executie van verpande goederen is opgenomen in art. 3:248 lid 1 BW:

De toets dient echter steeds te zijn welke wijze van executie de hoogst mogelijke opbrengst genereert

‘Wanneer de schuldenaar in verzuim is met de voldoening van hetgeen waarvoor het pand tot waarborg strekt, is de pandhouder bevoegd het verpande goed te verkopen en het hem verschuldigde op de opbrengst te verhalen.’

De verkoop van het verpande goed dient in beginsel in het openbaar te geschieden.⁷ Hiervan kan op grond van art. 3:251 BW worden afgeweken. Tenzij anders is bedongen, kan de voorzieningenrechter op verzoek van de pandhouder of pandgever bepalen dat het verpande goed zal worden verkocht op een van openbare verkoop afwijkende wijze. Tevens kan de voorzieningenrechter op verzoek van de pandhouder bepalen dat het pand voor een door de voorzieningenrechter vast te stellen bedrag aan de pandhouder als koper zal verblijven. Daarnaast kunnen de pandhouder en de pandgever, nadat de pandhouder bevoegd is geworden tot verkoop over te gaan, een afwijkende wijze van verkoop overeenkomen.⁸

Vorderingen worden in het Burgerlijk Wetboek gekwalificeerd als goederen. Toch heeft de wetgever voor executie van verpande vorderingen een uitzondering gemaakt op de hoofdregel van art. 3:248 lid 1 BW. Art. 3:246 lid 1 BW bepaalt immers dat de pandhouder van een vordering op grond van dit artikel na mededeling van het pandrecht aan de schuldenaar van de vordering in beginsel bevoegd is de vordering te innen. Deze bepaling is onder andere terug te voeren op een arrest van de Hoge Raad uit 1928⁹ waarin de Hoge Raad oordeelde dat een pandhouder een verpande vordering mocht innen en niet slechts verkopen. Alhoewel het in dat arrest draaide om een vordering aan order, wordt in de literatuur betoogd dat deze beslissing analoog kan worden toegepast op vorderingen op naam.¹⁰ Er was gedurende lange tijd veel kritiek op twee arresten van de Hoge Raad¹¹ waarin de Hoge Raad de inningsbevoegdheid aan de pandhouder van een vordering had ontzegd.¹² Aan deze kritiek werd uiteindelijk gehoor gegeven door de invoering van de inningsbevoegdheid van de pandhouder. In de meeste gevallen – vorderingen tot levering daargela-

ten – vindt uitwinning van een pandrecht op een vordering dan ook plaats door inning van de vordering en het nemen van verhaal op het geïnde door de pandhouder overeenkomstig art. 3:255 en 3:253 BW.¹³

In de literatuur worden verschillende, veelal terecht, redenen genoemd waarom inning vaak meer voor de hand ligt dan verkoop. Naast het feit dat verkoop vaak minder praktisch is en hogere kosten met zich meebrengt dan inning, wordt ook betoogd dat verkoop geen

In de meeste gevallen vindt uitwinning van een pandrecht op een vordering plaats door inning van de vordering

optimale opbrengst garandeert.¹⁴ Doorgaans zal dat inderdaad het geval zijn. Inning is in de praktijk dus vaak bij uitstek de aangewezen wijze van executie van een pandrecht op een vordering. Dat executoriale verkoop van verpande vorderingen echter niet uitgesloten is, blijkt niet alleen uit de wet, maar ook uit de rechtspraak¹⁵ en de literatuur¹⁶.

Een alternatieve wijze die wordt genoemd om tot die conclusie te komen, is naar analogie met het beslagrecht. Op grond van art. 474bb Rv is de verkoop van een in beslag genomen vordering (in vergelijking met een verpande vordering) toegestaan als bruikbaar alternatief voor het leggen van derdenbeslag.¹⁷ Deze bepaling zou analoog kunnen worden toegepast op een verpande vordering. Dat zou ook gelden in het kader van art. 3:251 BW, waardoor niet alleen openbare verkoop maar ook onderhandse ver-

5. Het bod werd strikt genomen gedaan op de CMBS-lening, omdat de koper contractspartij (leninggever) bij de CMBS-lening wenste te worden. De verplichtingen en eventuele achtergebleven rechten uit hoofde van de CMBS-lening zijn door de SPV aan de koper overgedragen door middel van contractoverneming.

6. Overigens dient gezegd te worden dat de SPV niet in surseance van betaling verkeerde of failliet was. Mogelijke complicaties in het executieproces in verband met een termijnstelling door een curator of een door een rechter-commissaris afgekondigde afkoelingsperiode, blijven in deze bijdrage daarom buiten beschouwing.

7. ‘naar de plaatselijke gewoonten en op de gebruikelijke voorwaarden’.

8. Indien op het verpande goed een beperkt recht of een beslag rust, dan is daartoe de medewerking van de beperkt gerechtigde of de beslaglegger vereist.

9. HR 19 januari 1928, NJ 1928, p. 483.

10. F.E.J. Beekhoven van den Boezem, *Onoverdraagbaarheid van vorderingen krachtens partijbeding*, Recht en Praktijk, Deventer: Kluwer 2003, p. 104.

11. HR 19 januari 1889, W. 5666 en HR 25 februari 1898, W. 7090.

12. *Parlementaire Geschiedenis van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek, Boek 3 Vermogensrecht in het algemeen*, Deventer: Kluwer 1981, p. 771 (T.M.).

13. *Groene Serie Burgerlijke Rechtsvordering*, aantekening 19, Verhaalsexecutie door inning bij: Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, Tweede boek Van de Gerechtelijke tenuitvoerlegging van vonnissen, beschikkingen en authentieke akten: ‘Gaat het om vorderingen, dan vindt uitwinning echter vrijwel nooit door verkoop en levering plaats, maar door inning.’

14. H.J. Snijders, E.B. Rank-Berenschot, *Goederenrecht*, Studiereeks Burgerlijk

Recht, Vijfde druk, Deventer: Kluwer 2012, p. 486.

15. Hof Leeuwarden 9 juli 2008 (r.o. 25.2 en 25.3), JOR 2006, 22.

16. Zie bijvoorbeeld: R.E.G. Masman en P.N.J. van Welzen, *Securitisatie, Financial law in the Netherlands*, Kluwer Law International 2010, p. 384-385; A.J. Verdaas, *Stil pandrecht op vorderingen op naam*, Serie Onderneming en Recht, deel 43, Deventer: Kluwer 2008, p. 44 nr. 60; M.H. Rongen, ‘Securitisatie Wat zal het zijn: true sale, contingent perfection of secured loan?’, *Tijdschrift voor Insolventierecht*, 2002/3 (noot 63); M.O. Kraamwinkel, ‘Artikel 58 Fw geldt onverkort voor inning van verpande vorderingen’, *Tijdschrift voor Insolventierecht*, 2006/5, p. 30; F.E.J. Beekhoven van den Boezem en C.E. Goosmann, ‘Artikel 58 lid 1 Fw ziet niet op de inning van verpande vorderingen, doch slechts onder omstandigheden op de verkoop

ervan’, *Tijdschrift voor Insolventierecht*, 2007/3; L.M. Bruisten-Dijkhof, J.G. Gräler, W.M.A. Kalkman, G.J.C. Lekkerkerker, P.A. Stein, *Pandrecht in de notariële praktijk*, Ars Notarius 136, Deventer: Kluwer 2007, p. 87; A. Steneker, *Pandrecht*, Monografieën BW, Deventer: Kluwer 2012, p. 139; R. Verdonk, ‘Art. 57 en 58 Fw met betrekking tot verpande vorderingen’, *Tijdschrift voor Insolventierecht*, 2006/5, p. 157 (Verdonk is echter van mening dat openbare verkoop niet mede ziet op (stil) verpande vorderingen.).

17. Zie ook T.R.B. de Greve, ‘De executoriale verkoop van een gepretendeerde vordering of van een nog niet opeisbare vordering op grond van de vangnetbepaling van art. 474bb Rv’, *Beslag en executie in de rechtspraktijk*, nr. 3, december 2011 / SDU Uitgevers, p. 25-29.

Die vordering was langlopend, rentedragend en de executiekosten waren te verwaarlozen gezien de hoge waarde van de vordering

koop van een verpande vordering door de pandhouder mogelijk is.¹⁸

Als voorbeeld van een executoriale verkoop van een vordering schetsen enkele auteurs de situatie waarin de vordering tot zekerheid waarvan het pandrecht strekt reeds opeisbaar is, terwijl de verpande vordering dat nog niet is. De verpande vordering is in een dergelijk geval simpelweg niet te innen, want zij is nog niet opeisbaar. De pandhouder zou de vordering door opzegging op grond van art. 3:246 lid 2 BW opeisbaar kunnen maken. Indien opzegging echter niet mogelijk is en de pandhouder de vordering niet kan verkopen, dan staat hij feitelijk met lege handen.¹⁹ Al zou de verpande vordering overigens wel opeisbaar zijn, dan zijn er nog redenen te bedenken waarom verkoop meer voor de hand ligt dan inning. Denk bijvoorbeeld aan de situatie waarin de pandhouder direct zijn geld nodig heeft, maar dat er sprake is van een tijdelijke betalingsonmogelijkheid aan de zijde van de debiteur of dat het gaat om toekomstige periodieke vorderingen die nog lange tijd moeten worden geïnd. Een andere situatie is de praktijk van verkoop van verpande vorderingen in het kader van activa-passiva transacties na faillietverklaring.

Een openbare executoriale verkoop van een vordering ligt veel minder voor de hand dan een onderhandse executoriale verkoop met toestemming van de pandgever of de voorzieningenrechter. Desalniettemin is ook een openbare executoriale verkoop theoretisch gezien mogelijk. In de literatuur wordt opgemerkt dat, indien verpande vorderingen executoriaal worden verkocht, dit onderhands zal gebeuren en niet in het openbaar, omdat dit laatste ongebruikelijk is bij vorderingen.²⁰ Tevens wordt opgemerkt dat in de praktijk veel bulkverpanding van kortlopende renteloze bedrijfsvorderingen plaatsvindt en dat dergelijke vorderingen naar hun aard minder geschikt zijn voor openbare executoriale verkoop. Daar worden drie redenen voor genoemd: (i) dergelijke bedrijfsvorderingen zijn vaak kortlopend, (ii) de executiekosten zijn hoog in verhouding tot de lage waarde en (iii) de verwachte opbrengst is laag.²¹ In het geval van de CMBS-vordering was dit anders. Die vordering was langlopend, rentedragend en de executiekosten waren te verwaarlozen gezien de hoge waarde van de vordering. De verwachte verkoopopbrengst van de CMBS-vordering was door de overeengekomen korting weliswaar lager dan de nominale waarde, maar desondanks relatief hoog.

Het feit dat uitwinning van een pandrecht op een vordering meestal geschiedt door inning ervan gevolgd door verhaal op het geïnde, hoeft er dus niet aan in de weg staan dat verkoop van de vordering, weliswaar vaak tegen een korting, onder bepaalde omstandigheden mogelijk is. Het kan in sommige gevallen zelfs een effectiever en lucratiever alternatief zijn. De toets dient echter steeds te zijn welke wijze van executie de hoogst mogelijke opbrengst genereert. Dit is niet alleen belangrijk voor de pandhouder, maar ook voor de schuldenaar, andere schuldeisers met voorrang bij de verdeling van de execu-

tieopbrengst en andere schuldeisers in het algemeen. Op grond van art. 3:253 lid 1 BW wordt een eventueel overschot na executie door de pandhouder en voldoening van het hem verschuldigde bedrag en de kosten van executie immers uitgekeerd aan de pandgever. Daarnaast wordt op grond van art. 490b lid 1 Rv een eventueel overschot van de netto-executieopbrengst, na voldoening van de vordering van de pandhouder, uitgekeerd aan eventuele (andere) beperkt gerechtigden of beslagleggers overeenkomstig de verdelingsafspraken die zij hebben gemaakt met de pandgever. Vanuit praktisch oogpunt is het uiteraard steeds vereist dat er vraag bestaat naar de vordering of het pakket van vorderingen. Immers: zonder vraag geen bod en zonder bod geen vergelijking om te beoordelen welke wijze van executie het meest opbrengt.

Terug naar de CMBS

In het geval van de CMBS was – anders dan in het hiervoor gegeven voorbeeld – zowel de vordering tot zekerheid waarvan het pandrecht is gevestigd als de verpande vordering opeisbaar. De verpande vordering was dus wel te innen. De toewijzing van het verzoek tot verkoop van de verpande vordering gaat dus verder dan het voorbeeld.

In het onderhavige geval was – na lange onderhandelingen tussen, onder andere, de pandhouder en de pandgever, maar ook andere belanghebbenden – de conclusie van praktisch alle betrokkenen dat uitwinning van het pandrecht middels een onderhandse verkoop aan de betreffende koper de hoogst mogelijke opbrengst zou waarborgen voor de trustee en dus voor de obligatiehouders.

Een belangrijke omstandigheid was dat het bod het enige bindende bod was (en was gedekt door financiering). Net zo belangrijk was het dat de betreffende vordering door meerdere experts was gewaardeerd en de geboden koopprijs op basis van de waarderingsrapporten een reële koopprijs bleek. De waarderingsrapporten zagen met name op de onderliggende vastgoedportefeuille, omdat daar de inkomsten vandaan komen waar het vastgoedfonds de verschuldigde bedragen uit hoofde van de CMBS-lening mee afbetaalt. Ondanks dat de vordering ruim onder de nominale waarde zou worden verkocht, was de door de waarderingsrapporten onderbouwde verwachting toch dat de geboden koopprijs hoger was dan de bedragen die naar verwachting geïnd zouden worden. Redenen daarvoor waren, onder andere, de aanzienlijke leegstand in de vastgoedportefeuille en de dalende waarde van het vastgoed.

Daarnaast waren zowel de vastgoedportefeuille als de CMBS-lening al gedurende een periode van ruim een jaar te koop aangeboden aan meer dan 50 gegadigden, waaronder *hedge funds*, *private equity funds* en andere (vastgoed)investeringsfondsen (het zogenoemde '*credit bidding*'). Dit laatste was tevens de reden voor de trustee om te kunnen beargumenteren dat een openbare executie niet meer zou opbrengen dan het bod voor de onderhandse verkoop. Er had praktisch gezien immers al een openbare verkoop plaatsgevonden door het uitgebreide

verkoopproces dat was aangegaan. Kortom, de verzochte onderhandse verkoop was de op dat moment meest voor de hand liggende en gunstige manier om het pandrecht op de vordering te gelde te maken.

Verder is van belang dat er geen belanghebbenden op een afwijzende manier in verweer zijn gekomen tegen het verzoek van de trustee bij de voorzieningenrechter. Alle belanghebbenden die een verweerschrift indienden, stonden achter het verzoek en hebben dit ook kenbaar gemaakt aan de voorzieningenrechter. Bezwaren van andere belanghebbenden en – nog belangrijker – hogere biedingen bleven achterwege. De CMBS en de voorgenomen verkoop zijn breed uitgemeten in de nationale en

De CMBS en de voorgenomen verkoop zijn breed uitgemeten in de nationale en internationale pers

internationale pers. Eventuele gegadigde kopers hebben maandenlang de tijd gehad zich te melden bij de trustee of diens adviseurs. Door de goed onderbouwde waardering van het bod en het gebrek aan enig ander bindend bod, lag toewijzing van het verzoek dus redelijk voor de hand. De voorzieningenrechter maakte hier dan ook geen woorden aan vuil.

Conclusie

Verkoop is vaak niet de meest geëigende weg om een pandrecht op een vordering te gelde te maken. Dat geldt

met name voor vorderingen die naar hun aard niet in aanmerking komen voor een executieverkoop. In het geval van de verpande CMBS-vordering was verkoop wel een alternatief. De vordering had een lange looptijd en de executiekosten waren gezien de hoge waarde van de vordering en de relatief hoge opbrengst bij executie niet dusdanig hoog dat een executoriale verkoop niet te verantwoorden was.

Onder bepaalde omstandigheden is de onderhandse executoriale verkoop van een verpande vordering een bruikbaar alternatief voor inning ervan. De cruciale vraag om vast te stellen of onderhandse verkoop mogelijk is, is welke wijze van executie de hoogste opbrengst genereert. Executoriale verkoop van een verpande vordering is mijns inziens mogelijk, tenzij vaststaat dat inning van de vordering meer oplevert dan verkoop ervan. Ondanks het feit dat een openbare verkoop in veel gevallen niet erg voor de hand ligt, zal ook aannemelijk gemaakt moeten worden dat een onderhandse verkoop een hogere opbrengst zal genereren dan een openbare verkoop.

Zelfs al had de trustee in de geschetste casus theoretisch de mogelijkheid om de vordering te innen, dan stond het hem volgens de voorzieningenrechter alsnog vrij om in de gegeven omstandigheden de verpande vordering te verkopen. Met name in securitisations en andere vergelijkbare financieringstransacties zal het op het pad van de security trustee liggen om in bepaalde omstandigheden zijn zekerheidsrechten relatief snel uit te winnen en dus niet 'op de vordering te blijven zitten' en deze te innen met alle mogelijke nadelige gevolgen van dien (zoals waardedaling van de onderliggende goederen). Als dit laatste valt te rijmen met het vereiste dat daarmee de hoogst mogelijke opbrengst wordt behaald in het belang van de schuldenaar, de pandhouder, andere schuldeisers met voorrang bij de verdeling van de executieopbrengst en andere schuldeisers in het algemeen, ligt een executoriale verkoop van een vordering voor de hand. •

18. P.A. Stein, *Groene Serie Vermogensrecht*, aantekening 66, Uitwinning bij vorderingen die op naam luiden bij: Burgerlijk Wetboek Boek 3, Artikel 248 Parate executie (met verwijzing naar H. Stein in de bundel *Te Pas* (P.A. Stein-bundel), p. 235); L.M. Bruisten-Dijkhof, J.G. Gräler, W.M.A. Kalkman, G.J.C. Lekkerkerker, P.A. Stein, *Pandrecht in de notariële praktijk*, *Ars Notarius* 136, Deventer: Kluwer 2007, p. 87.

19. L.M. Bruisten-Dijkhof, J.G. Gräler, W.M.A. Kalkman, G.J.C. Lekkerkerker, P.A. Stein, *Pandrecht in de notariële praktijk*, *Ars Notarius* 136, Deventer: Kluwer 2007, p. 86-87; F.E.J. Beekhoven van den Boezem, *Onoverdraagbaarheid van vorderingen krachtens partijbeding*, *Recht en Praktijk*, Deventer: Kluwer 2003, p. 105; P.A. Stein, *Groene Serie Vermogensrecht*, aantekening 66, Uitwinning bij vorderingen die

op naam luiden bij: Burgerlijk Wetboek Boek 3, Artikel 248 Parate executie; Steneker, *Pandrecht, Monografieën BW*, Deventer: Kluwer 2012, p. 139.

20. P.A. Stein, *Groene Serie Vermogensrecht*, aantekening 66, Uitwinning bij vorderingen die op naam luiden bij: Burgerlijk Wetboek Boek 3, Art. 248 Parate executie.

21. F.E.J. Beekhoven van den Boezem, *Onoverdraagbaarheid van vorderingen*

krachtens partijbeding, *Recht en Praktijk*, Deventer: Kluwer 2003, p. 104 en R. van den Bosch en F.E.J. Beekhoven van den Boezem, 'Uitoefening van goederenrechtelijke zekerheidsrechten in de (bank)praktijk' *Maandblad voor Vermogensrecht* 2009, nr. 4, p. 86.

Het nut van de rechtsvergelijking

T. Koopmans¹

Van juristen wordt door buitenstanders ('leken') vaak gezegd dat zij een in zichzelf besloten gilde vormen, waarin de uitgangspunten van hun vak nimmer ter discussie worden gesteld. Wat er ook zij van dit verwijt in het algemeen, het gaat in elk geval niet op voor mijn vroegere vriend en collega Huib Drion, jurist onder de juristen, voor wie geen enkel onderwerp buiten de palen viel. Hij was het dan ook die eens een beschouwing wijdde aan de vraag of de rechtswetenschap nu echt wel een bijdrage levert aan de rechtsontwikkeling.² In zijn voetspoor hoop ik nu in het kort iets te zeggen over het nut van de rechtsvergelijking voor de ontwikkeling van het staatsrecht. Dat die vergelijking voor de onderzoeker zelf verrijkend is, staat daarbuiten: het gaat om de vraag of zij voor het recht van nut is.

Rechtsstelsels zijn in permanente beweging, en een verwijzing naar een buitenlands rechtsstelsel dat op het ene moment iets op overtuigende wijze laat zien, schiet enkele jaren later dat doel hopeloos voorbij. Nergens blijkt dit zo duidelijk als bij het inroepen van Amerikaanse rechtspraak. Het United States Supreme Court oogstte alom bewondering – ook in Nederland – toen het uit de 'equal protection clause' van de federale grondwet afleidde dat rassensegregatie verboden was, eerst in het onderwijs, later ook in andere 'walks of life'.³ Dat leidde tot een stroom van uitspraken over de wijze waarop vorm moest worden gegeven aan de gelijke behandeling. De rechtspraak van de Hoge Raad over gelijke behandeling op basis van het toenmalige art. 4 Grondwet stak daar destijds maar magertjes bij af.⁴ Maar tot groot verdriet van progressieve juristen heeft het Amerikaanse hooggerechtshof deze koers niet voortgezet; integendeel, na een aantal duidelijk politiek bedoelde benoemingen in het Hof, te beginnen onder President Reagan, begon deze instelling een meer behoudende koers te volgen. De juristen in Europa, die graag naar Amerikaanse jurisprudentie verwezen als steun voor een meer ondernemende rol van de rechtspraak, stonden plotseling met lege handen.

In Nederland wordt het Amerikaanse exemplaar vaak aangehaald als argument voor of tegen een stelsel van constitutionele toetsing – in Amerikaanse termen: 'judici-

al review of legislation'. Onze grondwet verbiedt deze vorm van rechterlijke toetsing uitdrukkelijk⁵ en over de wijsheid van dit verbod vindt al jarenlang een verwoed debat plaats. Over de vraag of rechtsvergelijkend onderzoek daarbij echt helpt kan men lang twisten. De abortusproblematiek laat verschillende kanten van dit vraagstuk zien. In 1973 oordeelde het Amerikaanse Hof, min of meer bij verrassing, dat deelstatelijke abortusverboden ongrondwettig waren.⁶ Die beslissing heeft aanleiding gegeven tot een felle strijd in wetenschap, politiek, media, kerkelijk debat en publieke opinie, een strijd die tot op de huidige dag, bijna veertig jaar later, voortwoedt. Er zitten, ongeacht of men voor- of tegenstander van abortusverboden is, enkele algemene kanten aan deze discussie die met de rol van de rechter in de samenleving te maken hebben. Het eerste punt is de interpretatie van de grondwet die het Hof in deze uitspraak aandurfde. Het Hof had al eerder beslist dat de 'privacy' van de burgers grondwettelijk beschermd is als deel van de 'due process of law' zoals gegarandeerd door de federale grondwet, en het Hof oordeelde nu dat dit recht van 'privacy' ruim genoeg is om het recht van de vrouw te omvatten haar zwangerschap te beëindigen. De band met de tekst van de grondwet is dan wel uitzonderlijk dun geworden. Het tweede punt betreft de besluitvorming: had het grote debat over de abortusvrijheid, dat na de beslissing in de VS losbarstte, eigenlijk niet vóór die beslissing moeten plaatsvinden? En wie denkt dat dit inderdaad het geval is, erkent toch eigenlijk dat de parlementaire weg, dat wil zeggen regeling van het probleem via wetgeving na openbaar debat, zoals in Nederland toegepast, toch eigenlijk een betere methode vormt. Tja, maar wachten op wetgeving voor gelijke behandeling van blank en zwart in de VS zou de aanpak van dat probleem vele jaren hebben vertraagd, met alle

De wegwijzers voor de discussie over constitutionele toetsing wijzen als het ware beide kanten uit

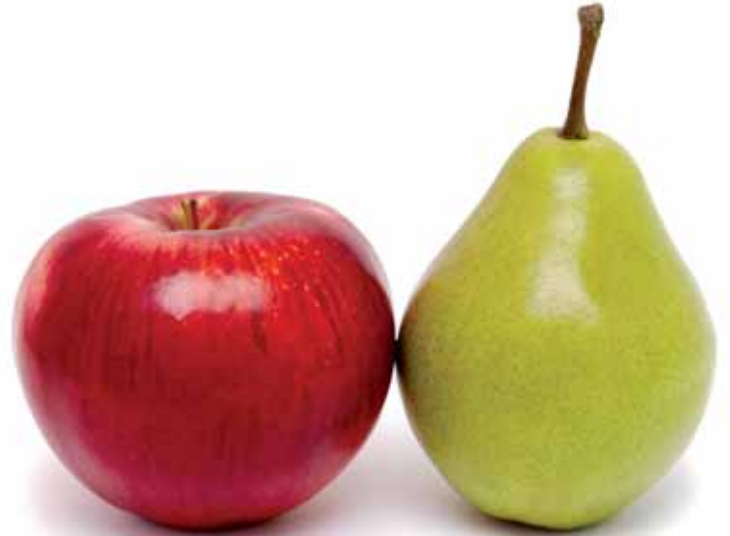
risico's voor de maatschappelijke vrede die daaraan vastzaten. De wegwijzers voor de discussie over constitutionele toetsing wijzen als het ware beide kanten uit.

De vergelijkbaarheid wordt bemoeilijkt door het federale stelsel dat de VS kenmerkt, en dat misschien wel belangrijker is dan men zich vaak realiseert. Juist op dat aspect – de wisselwerking tussen 'judicial review' en het federale stelsel – heeft betrekking een recent boekje dat onder redactie van de Groningse hoogleraar John Griffiths is uitgegeven.⁷ Griffiths heeft een inleidende beschouwing en een nawoord geschreven; de andere drie auteurs nemen elk een 'recente illustratieve controversé' voor hun rekening. De eerste twee daarvan betreffen de rechtspraak van het US Supreme Court over artsenhulp bij zelfdoding ('physician-assisted suicide'); de meest recente uitspraak die behandeld wordt dateert uit 2006.⁸ Bij ons zou dat probleem zijn gezien als onderdeel van het euthanasiedebat, een onderwerp dat evenwel in de VS met nog meer taboes is omgeven dan te onzent. De derde controversé draait om de erkenning van het homo-huwelijk ('same sex marriage') in de staat Californië. Vooral dit laatste stuk vereist nauwgezette lezing, want anders lijkt de bonte afwisseling van volksinitiatieven, bestuurlijk optreden en jurisprudentie van Californische en federale rechters meer op een politico-juridische klucht, dan op een serieuze behandeling van een betwiste praktijk.⁹ Maar geduld loont (zoals zo vaak): de aandachtige lezer begint ook langzaam door te dringen in de methoden van wets-

Vergelijking kan alleen maar betekenis hebben wanneer de vergelijkbaarheid vaststaat

uitleg die de Amerikaanse rechter hanteert. Het federalisme dwingt hem tot bescheidenheid, de mogelijkheid van judicial review geeft hem juist vleugels die in een rechtstelsel als het onze ontbreken. Die dialectiek geeft de Amerikaanse rechtspraak een heel eigen karakter.¹⁰

Ik weersta de verleiding een eigen opinie toe te wegen aan de opvattingen van de vier schrijvers (het weerstaan van verleidingen is eenvoudiger naar gelang je ouder wordt). Lezers die zich graag willen ergeren aan de conservatieve koers die het US Supreme Court thans volgt verwijs ik naar de bozige commentaren van de rechtsfilosoof Dworkin in *The New York Review of Books*.¹¹ De hoofd-

vraag blijft: schieten wij er wel iets mee op? Eén van de schrijvers in de Griffiths-bundel, namelijk Ingrid Reimert, wijst op de invloed van het federalisme op de Amerikaanse rechtspraak en stelt vervolgens de vraag aan de orde of de Europese Unie geen baat zou kunnen hebben bij navolging van het Amerikaanse voorbeeld.¹² Bij die vergelijking valt echter menig vraagteken te zetten. De lijst van Europese Unie-bevoegdheden is, in verhouding tot die van een federale staat zoals de VS, Canada, de Duitse Bondsrepubliek of Zwitserland, zeer beperkt, en de lidstaten van de EU hebben enkele van de belangrijkste bevoegdheden, namelijk grondrechtenbescherming en militaire samenwerking, in andere internationale verbanden ingebracht via EVRM en NAVO. Vergelijking kan alleen maar betekenis hebben wanneer de vergelijkbaarheid vaststaat.

Deze vaststelling brengt mij meteen op een volgend punt: het feit dat een constitutioneel systeem federale kenmerken heeft, zegt nog niet veel over aard en inhoud van dat federalisme. Voor het Amerikaanse staatsrecht omschrijft de federale grondwet betrekkelijk precies over welke onderwerpen de 'Union' wetgevend kan optreden en legt daarmee tevens de wetgevende bevoegdheden van de deelstaten vast. De Duitse federale grondwet somt daarentegen een groot aantal niet onbelangrijke onderwerpen op waarvoor de 'Länder' wetgevende bevoegdheden kunnen uitoefenen indien en voor zover er op Bonds niveau geen wettelijke regeling over die onderwerpen bestaat of tot stand komt – de zogenoemde konkurrierende Gesetzgebung.¹³ De keus tussen Bond en Länder is daarmee een politieke vraag geworden. De hardnekkige strijd over de omvang van de federale bevoegdheden wordt in Duitsland

Auteur

1. Mr. T. Koopmans is oud-advocaat
generaal bij de Hoge Raad. Hij was van
1965 tot 1978 hoogleraar te Leiden.

Noten

2. H. Drion, 'Nut en nadeel van de rechtswetenschap voor het recht', in: 't *Exempel*
dwingt, *Opstellen aangeboden aan prof.*

mr. I. Kisch, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink
1975), p.83.

3. Zie C. Flinterman en J.A. Peters, *Van
Warren-Hof naar Burger-Hof*, RM Themis
1973 p.530.

4. Vergelijk HR 12 februari 1940, NJ 1940,
622, Haags tippelverbod.

5. Art. 120 Grondwet.

6. *Roe v. Wade*, 410 U.S. 113 (1973).

7. John Griffiths (red.), Willem Balfourt,
Alex Bood en Ingrid Reimert, *Het Amerikaanse
federaal constitutioneel systeem, van
binnenuit en in Europees perspectief* (Nij-
megen: Ars Aequi Libri 2012).

8. *Gonzales vs. Oregon*, 546 U.S. 243
(2006).

9. Zie met name het nawoord van Griffiths,
p.80-84.

10. Vergelijk Balfourt p. 63-70.

11. Bijvoorbeeld *NY Review* 8 augustus
1996 ('Sex, death and the courts') en 13
mei 2010 ('The decision that threatens
democracy').

12. Reimert p. 55-56.

13. Art. 74 Grundgesetz.

Het federalisme, de strakke machtscheiding en de bereidheid van de Amerikaanse rechter om verwaarloosde problemen aan te pakken geven het Amerikaanse staatsrecht een heel apart aroma

dan ook zelden of nooit voor de rechter uitgevochten, terwijl dat in de VS schering en inslag is. Daar heeft bijvoorbeeld de grondwettelijke interstate commerce clause, dat wil zeggen de bevoegdheid van het federale Congres 'to regulate commerce ... among the several states' tot een massa niet altijd even begrijpelijke jurisprudentie geleid.¹⁴ Bij de Amerikaans-Duitse vergelijking valt bovendien nog iets anders op: het US Supreme Court en het Duitse Bundesverfassungsgericht zijn typisch nationale rechters, getekend door de recente ervaringen van hun eigen land. Dat de Amerikaanse rechter gedurende de hele 19^e eeuw buitengewoon afkerig was van ruime Uniebevoegdheden zal wel iets te maken hebben met het absolutistische bewind dat de koloniale periode had gekenmerkt. En de Duitse rechter gaat al schuifelen op zijn stoel zodra wordt aangevoerd dat een bepaalde regeling (bijvoorbeeld een EU-verordening) nadelig kan zijn voor de democratie – een houding die moeilijk denkbaar zou zijn zonder de traumata die de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw hebben nagelaten.¹⁵ Misschien moet men wel verder gaan: verdedigbaar is de stelling dat de constitutionele toetsing in het Duitsland van 1949 niet in de huidige vorm tot stand zou zijn gekomen als de vertegenwoordigende lichamen het in de latere Weimar-tijd niet hadden laten afweten.

Dit klinkt allemaal lichtelijk ontmoedigend, en ik haast mij dan ook toe te voegen dat het laatste woord hiermee niet is gezegd. Op enigszins omlijnbare deelgebieden kan rechtsvergelijkend onderzoek wel degelijk inspirerend werken, niet alleen in de wetenschap maar ook voor wetgevers en rechters. Ook daarvoor biedt de Amerikaanse rechtspraak overtuigende voorbeelden. Vooral de jurisprudentie over de vrijheid van meningsuiting, de godsdienstvrijheid en de gelijke behandeling laat de onderzoeker uithoeken van het probleem zien waar hij zelf niet op zou zijn gekomen.¹⁶ Het is mijns inziens zelfs moeilijk om met een serieuze studie van de vrijheid van meningsuiting aan te komen zonder daarbij het rijke Amerikaanse materiaal te betrekken. Onderzoek dat op dit terrein de moeite waard is vergeet deze stelregel dan ook niet. De rechtsvergelijking levert hier een schat aan rechtspraak en literatuur op die de onderzoeker in staat stelt zijn probleem deugdelijk te doorgronden.¹⁷ Hier is duidelijk en aanwijsbaar sprake van 'nut'. Voorwaarde is natuurlijk wel dat men de in de vergelijking te betrekken rechtsstelsels met zorg uitzoekt. In het Nederlandse staatsrecht kan men bijvoorbeeld met het begrip interstate commerce weinig beginnen, maar voor het vrije goederenverkeer binnen de EU zou het mogelijk van dienst kunnen zijn. Het Hof van Justitie heeft dit concept nooit gebezigd bij de afpaling van de door de verdragen gewilde liberalisatie van het goederenverkeer, maar de advocaten-generaal hebben er wel eens een beroep op gedaan bij het kiezen van een iets andere benadering.¹⁸

In het privaatrecht is het gemakkelijker dit soort

nauwkeurig af te grenzen deelonderwerpen te vinden dan in het staatsrecht. Echtscheiding, huurwetgeving, ontslagrecht, aansprakelijkheid voor schade aangericht door huisdieren, de voorbeelden zullen de lezer gemakkelijk te binnen schieten. Dat komt waarschijnlijk doordat de grondslagen van het privaatrecht in onze hoek van de wereld wel ongeveer dezelfde zijn, terwijl op constitutioneel terrein juist de essentialia onderling sterk van elkaar verschillen. Een huwelijk blijft een huwelijk, en een contract een contract, of het nu in Amsterdam, Helsinki, Napels of New York gesloten is, en juridisch gezien maakt het meestal niet veel uit of het ene dan wel het andere rechtsstelsel erop van toepassing is. Maar de President is in de VS een heel ander soort ambtsdrager dan de Duitse Bondsprezident, omdat hij zich in een heel andere 'Umwelt' beweegt, namelijk die van een presidentieel in plaats van een parlementair systeem. Het federalisme, de strakke machtscheiding en de bereidheid van de Amerikaanse rechter om verwaarloosde problemen aan te pakken geven het Amerikaanse staatsrecht een heel apart aroma dat interessant genoeg is voor verdere studie maar dat de vergelijking doorlopend bemoeilijkt. En soortgelijke ervaringen doet men op wanneer men zich wendt tot rechtsfiguren als wetgevende macht, verantwoordelijkheid van ministers, begroting, autonoom bestuursorgaan en dergelijke.¹⁹ Een betoog over Amerikaans staatsrecht komt al gauw in de lucht te hangen als deze factoren worden verwaarloosd.

Er zou over dit onderwerp nog heel veel te zeggen zijn. Ook vergelijkingen die in Nederland voor de hand schijnen te liggen, zoals die met het Britse parlementaire stelsel of met de grondrechtenbescherming in de Duitse Bondsrepubliek, brengen hun eigen risico's met zich. De onderzoeker moet als het ware in de huid kruipen van het buitenlandse stelsel voordat hij iets over de vergelijkbaarheid met het eigene aan de weet kan komen. De bruikbaarheid van de rechtsvergelijking voor de ontwikkeling van het constitutionele recht is al met al beperkt, al blijft dit vak, juist op staatsrechtelijk terrein, fascinerend genoeg. Maar ik herinner mij tijdig wat Pascal gezegd heeft: 'à la fin de chaque vérité, il faut ajouter qu'on se souvient de la vérité opposée'.²⁰ Daar moet ik dan nog even naar zoeken. ●

14. Zie Art. I s.8 US Constitution; Reimert p. 44-46.

15. Zie ook 'mijn Rechter, D-Mark en democratie', *NJB* 1994, afl. 8, p.245.

16. Griffiths p. 9.

17. Zie bijvoorbeeld Aernout J. Nieuwenhuis, *Over de grens van de uitingsvrijheid* (Nijmegen: Ars Aequi Libri 1997), hoofdstuk 5.1.

18. Vergelijk A-G Van Gerven in zijn conclu-

sie bij zaak 145/88, *Torfaen, Jur.* 1989, 3851.

19. Zie ook Mark Tushnet, 'Comparative constitutional law', in Reimann and Zimmermann (eds.), *The Oxford Handbook of Comparative Law* (Oxford: University Press 2006), met name onder I en V.

20. Pascal, *Pensées*, Ed. Brunschvicq nr. 567.

20 jaar nieuw BW; vanaf het begin verouderd?!

J. Th. Degenkamp¹

1992 bracht twee belangrijke nieuwigheden: een burgerlijk wetboek en het world wide web. De digitale revolutie brak door, immateriële objecten werden en worden steeds belangrijker, maar in het NBW haast niets van dit alles. Sterker nog, kernbepalingen en de kernbegrippen daarin verwijzen in dit nieuwe wetboek naar het stenen tijdperk. Hét voorbeeld hiervan is de definitie van eigendom. Dit ‘volksbegrip’ (zie E.D.C. Neppelenbroek in *Themis* 2012-5, p. 212) wordt in het nieuw BW gedefinieerd als het meest omvattende recht op een zaak, en een zaak is volgens het NBW een stoffelijk object. Terwijl de sociale werkelijkheid steeds meer een door constitutieve regels geconstrueerde immateriële werkelijkheid wordt (John R. Searle, *The Construction of Social Reality*, 1995), hobbelde ons burgerlijk recht zoals vastgelegd in het wetboek, al vanaf het begin achter die werkelijkheid aan; men bleef aanhangen van een ontologie van de kouwe grond. In wat mijn vroegere leermeester en latere vriend Paul Cahen een ‘bevattelijk stuk’ noemde in de aan hem opgedragen vriendenbundel die zijn naam draagt, heb ik mij al in 1997 afgevraagd waarom gegevens geen goederen mogen zijn en waarom men geen eigenaar van gegevens mag zijn. De ontwerpers van het NBW hebben zoals gezegd de onlichamelijke zaak in de ban gedaan. Maar het ruime begrip ‘goederen’ wordt niet zo gelukkig omschreven: zoals bekend zaken en vermogensrechten. Ongelukkig, omdat zeer ongelijksoortige objecten op één hoop worden gegooid en de opsomming maatschappelijk gezien uitermate onvolledig is. Denk aan know how et cetera. Zaken, in de zin van stoffelijke objecten, bestaan onafhankelijk van het recht, vermogensrechten bestaan alleen dankzij het recht. Ontologisch dus een heterogene verzameling. De totstandkoming van het NBW is terecht een ‘professorengeschiedenis’ genoemd (zie W.H. van Boom in *Regelmaat* 2012 nr. 5, p. 279), het is een wetboek door en voor juristen geworden en niet voor in de eerste plaats de justitiabelen. Uiteraard verschillen wetstaal en omgangstaal in inhoud en werking, maar voor de centrale wetsbegrippen is het toch geen onredelijke eis dat zij zoveel mogelijk aansluiten bij de omgangstaal. Zoals bekend wordt in het strafrecht beter rekening gehouden met de maatschappelijke werkelijkheid; de jurisprudentie is duidelijk: virtuele goederen kunnen gestolen worden. En ook het Hof van Justitie dendert door de Nederlandse goederenrechtelijke porseleinkast; zie het *UsedSoft-Oracle*-arrest van 3 juli jongstleden (waarover van Engelen recentelijk in *NJB* 2012/2171, afl. 38 van 2 november) Maar het is niet een kwestie van taal alleen. Want ook de structuur van de wetgeving wordt beïnvloed door de wijze waarop de centrale begrippen worden gedefinieerd. En tenslotte moet ook de constitutionele kracht van

omschrijvingen niet worden onderschat. De ‘onbepaalde’ inhoudsopgave van het eigendomsrecht heeft hoogstwaarschijnlijk voor niet weinigen een korte afstand tot ‘onbeperkt’ (zie Asser *Zakelijke rechten* 1996, p. 24). Vanuit structureel oogpunt had Eggens volkomen gelijk toen hij eigendom en verbintenis aanduidde als de kernelementen van het vermogensrecht, die wel te onderscheiden maar niet te scheiden zijn. Eigendom kan naar mijn inzicht het beste worden gedefinieerd als een niet van ander afgeleid, dus originair, recht ten aanzien van een maatschappelijk erkend potentieel waardevol object. Stoffelijk of onstoffelijk doet niet ter zake. Uiteraard heeft het stoffelijk/niet-stoffelijk onderscheid belangrijke feitelijke gevolgen. In de digitale wereld is vermenigvuldiging een fluitje van een cent; de eigenaar van zo’n object heeft daarom – vanwege het vergiet-karakter van de omgeving – een andersoortige bescherming van zijn recht nodig dan de eigenaar van een fiets. Ook als sprake is van een zuivere subject-subject-verhouding is sprake van een niet van een ander recht afgeleide rechtsverhouding; aan de ‘recht’-kant dus een originair recht. Van een zuivere subject-subject-verhouding is sprake als datgene wat moet gebeuren niet los wordt gemaakt van de persoon. Om maar een concreet voorbeeld te nemen: de werknemer is geen leverancier van werkeenheden arbeid, maar presteert persoonlijk. Wordt op deze basis de vermogenswetgeving gestructureerd, dan worden allerlei ‘buitengebieden’ zoals het intellectuele eigendomsrecht et cetera, ‘gewone’ onderdelen van het vermogensrecht. Terecht wordt door onder andere Eggens gesteld dat Meijers’ opvatting dat het spreken over de eigendom van een vordering ‘alles verwacht’ zelf een enigszins verwarde uitspraak is. Als de elementen van subjectieve vermogensrechten conceptueel adequaat worden geanalyseerd, wordt duidelijk dat alle subjectieve vermogensrechten een absoluut element bevatten: in casu de tot iedereen gerichte verplichting zich van inbreuk te onthouden. Ook de zogenaamde persoonlijke rechten ontberen dit element niet. De maatschappelijk relevante beschermenswaardige objecten, dienen grofstoffelijk of niet, de bescherming te kunnen genieten. Economisch gezien is een subjectief vermogensrecht een monopolie; soms stimuleert dit de vooruitgang, soms niet. Het is misschien niet onhandig de structuur van onze vermogenswetgeving – ook onder de invloed van het Europese recht – nog eens nader te doordenken. •

Auteur

1. Prof. mr. J. Th. Degenkamp is oud-hoogleraar rechtswetenschap aan de Rijksuniversiteit Groningen en econom.

Aanbevolen citeerwijze:
NJB 2013/ ... (nummer uitspraak)

EHRM	88
Hoge Raad (civiele kamer)	89
Hoge Raad (strafkamer)	95
Hoge Raad (beslatingkamer)	98
Afd. Rechtspraak Raad van State	100
Centrale Raad van Beroep	102
College Beroep Bedrijfsleven	107

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Deze rubriek wordt verzorgd door onderzoekers van de Universiteit Leiden, de VU Amsterdam en de RU Nijmegen. Onderstaande bewerking is verzorgd door B.J.G. Leeuw. Alle uitspraken van het EHRM staan op www.echr.coe.int; een selectie verschijnt uiteindelijk in *Reports of Judgments and Decisions*. De uitspraken van kamers van het EHRM worden drie maanden na de uitspraakdatum definitief, tenzij er intern appel wordt ingesteld bij de Grote Kamer van het Hof.

61

25 oktober 2012, appl.nr. 18027/05

Art. 6 lid 1 en lid 3 sub d EVRM. Ondervragingsrecht. Gebruik verklaring van een op de terechtzitting afwezige getuige.

(EVRM art. 6 lid 1 en lid 3 sub d)

Štefančič vs. Slovenië

A. Feiten

Op een in de zaak nader gespecificeerde datum wordt dhr. Štefančič, verder: klager, samen met een medeverdachte, M.K., aangeklaagd voor het produceren en vervoeren van drugs. Het gaat om de betrokkenheid bij een drugstransport uitgevoerd door J.G. Deze persoon is voor dit feit reeds veroordeeld in het Verenigd Koninkrijk, en hij zit daar in de gevangenis. Een vierde betrokkene, D.M., is veroordeeld in Duitsland en is ook betrokken geweest bij de drugshandel. In januari 2000 is J.G. in Londen verhoord door een onderzoeksrechter, deze werd vergezeld door de aanklager en de advocaat van M.K. De advocaat van klager is op de hoogte gesteld van de reis, maar is niet meegegaan. J.G. heeft ingestemd met het verhoor op voorwaarde dat hij niet gedwongen zou worden om vragen van de verdediging te beantwoorden. De advocaat van M.K. was daarom niet in de gelegenheid om vragen te stellen. Tijdens dit ver-

hoor verklaart J.G. uitvoerig over de betrokkenheid van M.K. en de klager bij de drugshandel. Hij identificeerde de verdachten op basis van foto's. Ter terechtzitting verschenen nog een aantal andere getuigen en wordt ander aanvullend bewijsmateriaal aangevoerd, waaronder het vonnis uit Duitsland in de zaak van D.M. De verklaring van J.G., afgelegd in Londen, wordt ter terechtzitting voorgelezen. De advocaat van de klager verzoekt dat J.G. wordt opgeroepen ter zitting te verschijnen. Dit verzoek wordt door de rechtbank afgewezen. In mei 2000 wordt de klager veroordeeld ter zake van het deelnemen aan een criminele organisatie met als doel drugshandel vanuit Kroatië naar West-Europa. In de uitspraak wordt het argument van de klager dat J.G. ter zitting had moeten worden gehoord door de rechtbank verworpen met als argument dat het niet mogelijk zou zijn om J.G. naar Slovenië te laten komen aangezien hij een straf van 16 jaar in het Verenigd Koninkrijk uitzit. Ook wordt het verweer verworpen dat aan de verklaring van J.G. geen waarde moest worden gehecht omdat hij mentaal ziek zou zijn. In de motivering van de bewezenverklaring geeft de rechtbank aan dat grote waarde wordt gehecht aan de verklaring van J.G. aangezien deze coherent is en wordt ondersteund door aanvullend bewijs. De klager gaat in hoger beroep en stelt dat J.G. ter zitting had moeten worden opgeroepen aangezien zijn verklaring doorslaggevend was voor zijn veroordelingen, en uit stukken blijkt dat J.G. psychisch niet in orde was. Dit beroep wordt door het Gerechtshof verworpen. Verdere appels bij de Hoge Raad en het Constitutioneel Hof leiden ook niet tot resultaat.

B. Procedure

Štefančič heeft op 6 mei 2005 een klacht ingediend bij het EHRM. Hij klaagt in het bijzonder over schending van zijn recht op een eerlijk proces aangezien zijn veroordeling in doorslaggevende mate is gebaseerd op een verklaring van een getuige die hij niet ter zitting heeft kunnen ondervragen. Daarnaast klaagt hij erover dat enkele door hem opgevraagde getuigen niet werden opgeroepen.

C. Uitspraak van het Hof

(Vijfde Kamer: Spielmann (President), Jungwirth, Zupančič, Power-Forde, Nußberger, Potocki en Lemmens).

Het Hof herhaalt in de uitspraak allereerst de standaardredenering dat het Hof de eerlijkheid van de procedure in zijn geheel beoordeelt, en dat de regels omtrent het gebruik van bewijs in beginsel een zaak voor het nationale recht zijn. Vervolgens geeft het Hof een opsomming van de beginselen die het Hof gebruikt voor

de beoordeling of in een concrete zaak gebruik mag worden gemaakt van de verklaring van een getuige die niet ter terechtzitting kan worden gehoord. Het Hof zet daarbij uitgebreid de redenering uiteen die voor het eerst is gevolgd in de Grand Chamber uitspraak in de zaak *Al-Khawaja & Tahery*. Daarbij speelt onder andere een rol in hoeverre er een geldige reden is voor de afwezigheid van de getuige, of de verklaring van de getuige 'sole or decisive' is en tenslotte of er, in het geval van een verklaring die 'sole or decisive' is, sprake is van compenserende maatregelen die het nadeel van de verdediging, namelijk het niet kunnen betwisten van de betrouwbaarheid van de verklaring, kunnen herstellen en een eerlijk proces kunnen garanderen. Vervolgens past het Hof de genoemde criteria toe op de onderhavige zaak. Daarbij stelt het Hof allereerst vast dat de logistieke problemen die speelden bij het naar Slovenië halen van getuige J.G. een voldoende reden zijn om gebruik te maken van zijn in het vooronderzoek afgelegde verklaring, en de getuige derhalve niet ter zitting op te roepen. Het Hof onderwerpt vervolgens de bewijsmotivering van de nationale rechter aan een controle en concludeert dat de verklaring van J.G. niet het doorslaggevende bewijs in de zaak tegen de klager is geweest, maar vooral in combinatie met ander bewijs tot de veroordeling van klager heeft geleid. De rechten van de verdediging zijn daarom volgens het Hof ook niet geschaad door de afwezigheid ter zitting van de getuige. Daarbij merkt het Hof nog op dat de verdediging niet van de geboden mogelijkheid gebruik heeft gemaakt om mee te gaan naar het verhoor van J.G. dat in Londen is afgenomen, het feit dat J.G. had aangegeven geen vragen van de verdediging te willen beantwoorden lijkt het Hof niet voldoende reden te vinden om als raadsman van de klager helemaal niet naar het verhoor te gaan. Het Hof geeft aan dat er geen garantie was dat J.G. wel vragen op de zitting zou beantwoorden, daarnaast was er nog een mogelijkheid geweest om vragen via de onderzoeksrechter aan J.G. voor te leggen. Indien deze daar niet op zou hebben geantwoord, zou dit een argument geweest kunnen zijn om de betrouwbaarheid van de getuige in het latere strafproces te betwisten. Naast de klacht over het gebruik van de verklaring van J.G. wordt ook geklaagd over het feit dat enkele andere getuigen, onder andere de moeder en de broer van de klager, ook niet werden opgeroepen, ondanks het verzoek daartoe van de klager. Het Hof gaat mee in de beoordeling van de nationale rechter dat het oproepen van de getuigen teneinde de mentale gesteldheid van de klager vast te stellen niet nodig was aangezien er ander bewijs was omtrent deze mentale gesteldheid.

D. Slotsom

Het EHRM oordeelt dat er geen sprake is van een schending van artikel 6 lid 1 en lid 3 sub d EVRM voor wat betreft het gebruik van de verklaring van J.G. De klacht over het niet oproepen van de andere getuigen wordt ongegrond verklaard. •

Hoge Raad (civiele kamer)

Deze rubriek wordt verzorgd door mr. G.C.C. Lewin, raadsheer in het gerechtshof Amsterdam. De uitspraken zijn integraal in te zien op www.rechtspraak.nl

62

14 december 2012, nr. 08/02175
(Mrs. E.J. Numann, A.M.J. van Buchem-Spapens, M.A. Loth, C.E. Drion en G. Snijders; A-G mr. P. Vlas)
LJN BX7456

EEX-Verordening. Handhavingsrichtlijn. Vervolg op HR 16 oktober 2009, *LJN BJ1253, NJ 2009/516* en HvJEU 18 oktober 2011, *LJN BU2774, NJ 2012/19*. De Nederlandse vennootschap Realchemie wordt wegens octrooi-inbreuk in Duitsland veroordeeld tot onder meer betaling van 'Ordnungsgeld' (boete). Bayer verkrijgt in Nederland verlov tot tenuitvoerlegging van die veroordeling. HR: 1. Zaken over 'Ordnungsgeld' vallen onder 'burgerlijke en handelszaken' als bedoeld in art. 1 EEX-Verordening. 2. Exequaturprocedures vallen binnen art. 14 Handhavingsrichtlijn, dat in zaken betreffende inbreuken op intellectuele-eigendomsrechten een ruimere proceskostenveroordeling mogelijk maakt.

(EEX-Verordening art. 1, 43; Handhavingsrichtlijn art. 14; Rv art. 1019h; Zivlprozessordnung § 890)

Realchemie, adv. mr. J.P. Heering, vs. Bayer, adv. mr. B.T.M. van der Wiel

Procesverloop

Op verzoek van Bayer heeft het Landgericht Düsseldorf bij beslissing van 19 december 2005 Realchemie wegens octrooi-inbreuk verboden om in Duitsland zekere pesticiden in te voeren of te verhandelen. Bij beslissing van 17 augustus 2006 (de boetebeslissing) heeft het Landgericht op grond van § 890 Zivlprozessordnung Realchemie een aan het Landgericht te betalen boete ('Ordnungsgeld') van € 20 000 opgelegd wegens overtreding van voornoemd verbod. Bij beslissing van 6 oktober 2006 heeft het Landgericht Realchemie een dwangsom van € 15 000 opgelegd. In alle

drie de procedures heeft het Landgericht bij afzonderlijke beslissingen de proceskosten vastgesteld. De zes beslissingen zijn vanwege het Landgericht aan Realchemie betekend. In dit geding heeft Bayer de voorzieningenrechter verzocht om de zes beslissingen op de voet van de EEX-Verordening binnen het Koninkrijk der Nederlanden uitvoerbaar te verklaren. De voorzieningenrechter heeft het verzoek ingewilligd. Realchemie heeft het rechtsmiddel als bedoeld in art. 43 EEX-Verordening ingesteld. De rechtbank heeft het rechtsmiddel ongegrond verklaard en Realchemie veroordeeld in de proceskosten. Deze kosten heeft de rechtbank op de gebruikelijke wijze vastgesteld, en niet, zoals Bayer had verzocht, met inachtneming van art. 1019h Rv, althans art. 14 van de Handhavingsrichtlijn, dat in intellectuele-eigendomsinbreukzaken een ruimere proceskostenveroordeling mogelijk maakt. Bij HR 16 oktober 2009, *LJN BJ1253, NJ 2009/516*, zijn prejudiciële vragen gesteld die zijn beantwoord bij HvJEU 18 oktober 2011, zaak C-406/09, *LJN BU2774, NJ 2012/19*.

Hoge Raad

In het principale beroep: uit het arrest van het HvJEU volgt dat de EEX-Verordening van toepassing is op de erkenning en tenuitvoerlegging van de boetebeslissing. Voor zover onderdeel 3 is gericht tegen de uitvoerbaarverklaring van die boetebeslissing, faalt het derhalve. In het verlengde daarvan faalt het onderdeel ook voor zover het ziet op het op de boetebeslissing voortbouwende 'Kostenfestsetzungsbeschluss'.

In het incidentele beroep: uit het arrest van het HvJEU volgt dat art. 14 van de Handhavingsrichtlijn ook van toepassing is op een exequaturprocedure als de onderhavige en op beslissingen omtrent de daaraan verbonden kosten. Het oordeel van de rechtbank is derhalve onjuist, zodat de bestreden beschikking ten aanzien van de proceskostenveroordeling moet worden vernietigd. De Hoge Raad kan zelf de zaak afdoen.

Volgt in het principale beroep verwerping en in het incidentele beroep vernietiging, doch uitsluitend voor zover de beschikking de kostenveroordeling betreft en veroordeling alsnog van Realchemie in de kosten op de voet van art. 1019h Rv, overeenkomstig de conclusie van de A-G. •

63

14 december 2012, nr. 11/02838
(Mrs. E.J. Numann, A.M.J. van Buchem-Spapens, J.C. van Oven, C.A. Streefkerk en C.E. Drion; wvd. A-G mr. A. Hammerstein)
LJN BX8349

Proportionele aansprakelijkheid. Billijkheidscorrectie. Bij een baby is een hersenbeschadiging geconstateerd. Die kan zijn veroorzaakt door een verkeersongeval waarbij de moeder betrokken was en waarvoor de aangesproken verzekeraar aansprakelijk is, of door na de geboorte opgetreden ademnood, waarvoor de aangesproken verzekeraar niet aansprakelijk is. HR: Het middel stelt – terecht – niet ter discussie dat in deze zaak proportionele aansprakelijkheid op haar plaats is. Bij toepassing van proportionele aansprakelijkheid bestaat geen ruimte om, nadat de rechter de in een percentage uitgedrukte kans heeft vastgesteld dat de normschending de schade heeft veroorzaakt, daarop nog een billijkheidscorrectie toe te passen. Indien in een bepaald geval tot toepassing van proportionele aansprakelijkheid is besloten, kan onder specifieke omstandigheden wel aanleiding bestaan tot een vermindering van de (op basis van proportionele aansprakelijkheid vastgestelde) vergoedingsplicht en eventueel tot een billijkheidscorrectie (de HR geeft een voorbeeld, zie hoofdtekst).

(BW art. 6:98, 6:99, 6:101 lid 1)

Nationale-Nederlanden, adv. mrs. N.T. Dempsey en P.A. Fruytier, vs. X en Y, adv. mr. J. van Duijvendijk-Brand

Feiten en procesverloop

In 1992 is Y aangereden door een bij Nationale-Nederlanden verzekerde personenauto die geen voorrang verleende. Y was ten tijde van het ongeval dertig weken zwanger. Ruim acht weken later is zij bevallen van X. Een uur en twintig minuten na zijn geboorte ontstond bij X respiratory distress syndrome (hierna: RDS). Hij kreeg een bloedtransfusie en werd beademd.

Enige maanden na zijn geboorte is bij X een hersenbeschadiging geconstateerd, die later is gediagnosticeerd als periventriculaire leukomalacie (hierna: PVL). X heeft hieraan blijvend letsel overgehouden.

In dit geding hebben X en Y schadevergoeding gevorderd, op te maken bij staat, op grond van de stelling dat het letsel van X veroorzaakt is door het verkeersongeval. Nationale-Nederlanden heeft het verweer gevoerd dat de hersenbeschadiging van X is veroorzaakt door de RDS vlak na de bevalling en dat een prenatale PVL slechts een theoretische mogelijkheid is. De rechtbank heeft een proportionele benadering gekozen. De kans dat de hersenbeschadiging is toe te rekenen aan de prenatale PVL ten gevolge van het ongeval, heeft zij vastgesteld op 50%. Zij heeft daarom Nationale-Nederlanden veroordeeld tot ver-

goeding van 50% van de schade. Beide partijen zijn in hoger beroep opgekomen. Het hof heeft het beroep van X en Y op de omkeringsregel verworpen, zich aangesloten bij het oordeel van de rechtbank dat in dit geval een proportionele benadering aangewezen is en dat de kans dat het verkeersongeluk de schade heeft veroorzaakt, op 50% moet worden vastgesteld. Het hof heeft een billijkheidscorrectie van 10% toegepast, zodat Nationale Nederlanden aansprakelijk is voor 60% van de schade. Het hof heeft de bij wege van eisvermeerdering gevorderde wettelijke rente alsnog toewijsbaar geacht.

Hoge Raad

In het principale beroep: het hof heeft in deze zaak toepassing gegeven aan de rechtsregel die is geformuleerd in HR 31 maart 2006, *LJN AU6092, NJ 2011/250* (Nefalit), zoals aangevuld bij HR 24 december 2010, *LJN BO1799, NJ 2011/251* (Fortis), en die ook wel wordt aangeduid als proportionele aansprakelijkheid. Het middel stelt – terecht – niet ter discussie dat in deze zaak, gelet op de door het hof vastgestelde feiten, proportionele aansprakelijkheid op haar plaats is. Het betoogt evenwel dat bij toepassing van proportionele aansprakelijkheid geen ruimte bestaat om, nadat de rechter de in een percentage uitgedrukte kans heeft vastgesteld dat de normschending de schade heeft veroorzaakt, daarop nog een billijkheidscorrectie toe te passen, al dan niet naar analogie van art. 6:101 lid 1 BW. Dat betoog is juist. De regel van proportionele aansprakelijkheid strekt ertoe in een situatie waarin onzekerheid over het *condicio-sine-qua-non*-verband bestaat, de gevolgen van deze onzekerheid uit overwegingen van redelijkheid en billijkheid niet geheel voor rekening van de benadeelde te laten, maar deze over de aansprakelijke persoon en de benadeelde te verdelen. Zulks is in meergenoemde arresten mede gerechtvaardigd met een verwijzing naar de aan de art. 6:99 en 6:101 BW ten grondslag liggende uitgangspunten. Dit betekent echter niet dat deze artikelen zelf rechtstreeks of overeenkomstig van toepassing zijn op de schatting die te dezen door de rechter moet worden gemaakt. Indien met toepassing van de regel van proportionele aansprakelijkheid een percentage voor de vergoedingsplicht van de aansprakelijke persoon is bepaald, en vervolgens dat percentage op grond van een billijkheidscorrectie verhoogd zou worden, zou deze verhoging verder gaan dan door de regel van de proportionele aansprakelijkheid wordt gerechtvaardigd, en op gespannen voet staan met het in het arrest Fortis bedoelde. Het middel slaagt derhalve. Duidelijkheidshalve verdient nog opmerking

dat, indien in een bepaald geval tot toepassing van proportionele aansprakelijkheid is besloten, art. 6:101 lid 1 BW onder specifieke omstandigheden wel aanleiding kan geven tot een vermindering van de (op basis van proportionele aansprakelijkheid vastgestelde) vergoedingsplicht en eventueel tot een billijkheidscorrectie als in dat artikellid bedoeld. Er moet daarvoor sprake zijn van causale omstandigheden aan de zijde van de benadeelde die niet reeds verdisconteerd (konden) zijn in het kader van de proportionele aansprakelijkheid zelf. Wanneer bijvoorbeeld enige tijd na een verkeersongeval de bestuurder van de aangereeden auto ziek wordt, en onze-ker blijft of die ziekte is veroorzaakt door het ongeval dan wel door een lichamelijke gesteldheid die voor zijn eigen risico komt (dan wel door een combinatie van beide oorzaken), zou met toepassing van proportionele aansprakelijkheid besloten kunnen worden tot een vergoedingsplicht van de voor het ongeval aansprakelijke persoon van (bijvoorbeeld) 40% van de schade; indien het ongeval echter mede was veroorzaakt door een verkeersfout van de benadeelde zelf, zou de aldus bepaalde vergoedingsplicht op grond van art. 6:101 lid 1 BW nog verminderd kunnen worden in overeenstemming met de mate waarin ieders verkeersfout tot het ongeval heeft bijgedragen, en zou vervolgens op grond van de billijkheidscorrectie als bedoeld aan het slot van lid 1 ook tot een andere verdeling van de schade besloten kunnen worden. In laatstbedoeld geval kan de billijkheidscorrectie er echter niet toe leiden dat alsnog een groter deel van de schade voor rekening van de aansprakelijke persoon wordt gebracht, dan op basis van de proportionele aansprakelijkheid was vastgesteld (in dit voorbeeld: 40% van de schade), omdat anders een aansprakelijkheid zou worden gevestigd die verder gaat dan waartoe de regel van de proportionele aansprakelijkheid reikt (zie hiervoor).

In het incidentele beroep: het oordeel van het hof dat in dit geval geen plaats is voor toepassing van de zogenoemde omkeringsregel, moet aldus worden verstaan dat X en Y niet aannemelijk hebben gemaakt dat het specifieke gevaar waartegen de geschonden norm bescherming biedt, zich in het onderhavige geval heeft verwezenlijkt. Dat oordeel is op een juiste rechtsopvatting gebaseerd. Het is ook niet onbegrijpelijk, in aanmerking genomen dat het hier gaat om het letsel van X, die pas ruim acht weken na het ongeval is geboren en bij wie dat letsel (de hersenbeschadiging) vervolgens pas enige maanden na zijn geboorte is geconstateerd. Onderdeel 1 faalt derhalve. Volgens onderdeel 4 is het hof uitgegaan van een onjuiste rechtsopvatting, voor zover het heeft aangenomen dat de door hem gevolgd

proportionele benadering leidt tot een proportionele aansprakelijkheid. Volgens het onderdeel moet uit het arrest Nefalit afgeleid worden dat in een geval als het onderhavige sprake is van een aansprakelijkheid voor het geheel, zij het met vermindering van de vergoedingsplicht van de aansprakelijke partij in evenredigheid met de mate waarin de aan de benadeelde toe te rekenen omstandigheden tot diens schade hebben bijgedragen. Het onderdeel faalt. De in het arrest Nefalit aanvaarde regel moet aldus begrepen worden dat in de daar bedoelde gevallen een proportionele (dus een gedeeltelijke) aansprakelijkheid aangenomen mag worden, hetgeen wil zeggen dat de rechter de aansprakelijke gestelde persoon kan veroordelen tot schadevergoeding in evenredigheid met de in een percentage uitgedrukte kans dat de schade door zijn normschending is veroorzaakt.

De Hoge Raad kan zelf de zaak afdoen. Nu in cassatie vaststaat dat de kans dat het verkeersongeval de schade van X heeft veroorzaakt, op 50% moet worden gesteld, kan het vonnis van de rechtbank bekrachtigd worden, met dien verstande dat Nationale Nederlanden ook veroordeeld moet worden tot vergoeding van de wettelijke rente zoals door het hof – in cassatie onbestreden – bepaald. Volgt een dienovereenkomstig dictum.

De wnd. A-G concludeert in het principale appel tot vernietiging en in het incidentele cassatieberoep tot verwerping. Hij bespreekt de proportionele aansprakelijkheid onder 2.2-2.2.6. Onder 2.3-2.3.10 bespreekt hij de vraag of bij proportionele aansprakelijkheid de billijkheidscorrectie kan worden toegepast. •

64

14 december 2012, nr. 11/03521
(Mrs. F.B. Bakels, C.A. Streefkerk, A.H.T. Heisterkamp, M.A. Loth en M.V. Polak; A-G mr. P. Vlas)
LJN BX8351

Verbindendheid nationale regeling. De VN Veiligheidsraad heeft Resolutie 1737 aangenomen, betreffende het kennisembargo tegen Iran. Ter uitvoering daarvan heeft Nederland een Sanctieregeling vastgesteld. Het hof acht de Sanctieregeling onverbindend. HR: De Staat werd niet door Resolutie 1737 verplicht om in de Sanctieregeling onderscheid te maken tussen Iraanse en niet-Iraanse onderdanen. Niet aannemelijk is geworden dat de Staat alles in het werk heeft gesteld om het maken van dat onderscheid te voorkomen.

(Handvest VN art. 103; VN Veiligheidsraad

Resolutie 1737 paragraaf 17; IVBPR art. 26; Twaalfde Protocol bij het EVRM art. 1; VWEU art. 18; Weens Verdragenverdrag art. 31 lid 1; Grondwet art. 1, 94; Sanctiewet 1977 art. 2 lid 2; Sanctieregeling Iran 2007 art. 2a; Sanctieregeling Iran 2010 art. 2a)

De Staat der Nederlanden, adv. mrs. J.W.H. van Wijk en K. Teuben, vs. X c.s., adv. mr. G.R. den Dekker

Feiten en procesverloop

X c.s. zijn een student bachelor scheikunde, een promovendus techniekfilosofie en een hoogleraar experimentele kernfysica. Zij hebben naast de Nederlandse ook de Iraanse nationaliteit. Op 23 december 2006 heeft de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties Resolutie 1737 aanvaard. Paragraaf 17 van Resolutie 1737 vermeldt:

[The Security Council] Calls upon all States to exercise vigilance and prevent specialized teaching or training of Iranian nationals, within their territories or by their nationals, of disciplines which would contribute to Iran's proliferation sensitive nuclear activities and development of nuclear weapon delivery systems.'

Ter uitvoering van Resolutie 1737 heeft de Raad van de Europese Unie op 27 februari 2007 Gemeenschappelijk Standpunt 2007/140/GBVB uitgebracht. Op 23 juni 2008 hebben de ministers van Buitenlandse Zaken en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de Wijziging Sanctieregeling Iran 2007 (hierna: de Sanctieregeling) vastgesteld, waardoor de reeds geldende, op art. 2 lid 2 van de Sanctiewet 1977 gebaseerde, Sanctieregeling Iran 2007 werd aangepast ter uitvoering van paragraaf 17 van Resolutie 1737 en van art. 6 van het Gemeenschappelijk Standpunt. De leden 1 en 2 van het nieuw ingevoegde art. 2a luiden oorspronkelijk:

1. Het is verboden om Iraanse onderdanen toegang te verlenen tot de in de bijlage bij deze regeling genoemde locaties en gegevensbestanden.

2. Het is verboden om zonder of in afwijking van een ontheffing van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gespecialiseerde vorming of opleiding aan Iraanse onderdanen te verstrekken, die kan bijdragen aan proliferatiegevoelige activiteiten van Iran en aan de ontwikkeling van systemen voor de overbrenging van kernwapens. Het verbod, bedoeld in de eerste volzin, strekt zich niet uit tot bacheloropleidingen, bedoeld in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.'

Nadat het vonnis van de rechtbank in deze zaak was gewezen, is de Sanctieregeling gewijzigd met ingang van 14 juli 2010 en

met ingang van 26 april 2012.

In dit geding hebben X c.s. primair gevorderd dat de Staat wordt bevolen de Sanctieregeling in te trekken, subsidiair dat aan de Staat een bevel wordt gegeven om de uitsluiting van mensen met een Iraans paspoort zoals opgenomen in de Sanctieregeling ongedaan te maken, en meer subsidiair voor recht te verklaren dat de Sanctieregeling jegens hen onrechtmatig is.

De rechtbank heeft de primaire en de subsidiaire vordering verstaan als een vordering om de Sanctieregeling onverbindend te verklaren en zij heeft die vordering toegewezen. Het hof heeft het vonnis van de rechtbank bekrachtigd.

Hoge Raad

Het middel stelt de vraag aan de orde wat de verhouding is tussen Resolutie 1737 enerzijds en de Sanctieregeling anderzijds, en meer in het bijzonder welke vrijheid de Resolutie de Staat laat bij de uitvoering daarvan en of hij die vrijheid heeft miskend. Bij de beantwoording van die vraag dient het volgende tot uitgangspunt. Ingevolge art. 94 Grondwet vinden binnen het Koninkrijk geldende wettelijke voorschriften geen toepassing, indien deze toepassing niet verenigbaar is met een ieder verbindende bepalingen van verdragen en besluiten van volkenrechtelijke organisaties. Resolutie 1737 is gebaseerd op Hoofdstuk VII van het Handvest VN en is daarom bindend voor de Leden van de VN. Art. 103 Handvest VN houdt in dat in geval van strijdigheid van de verplichtingen van de Leden van de VN krachtens het Handvest met verplichtingen krachtens andere internationale overeenkomsten, hun verplichtingen krachtens het Handvest voorrang hebben. Binnen dit kader heeft de wetgever de Sanctieregeling uitgevaardigd ter uitvoering van Resolutie 1737 in de Nederlandse rechtsorde. In een geval als het onderhavige dient de rechter te toetsen of de Sanctieregeling verenigbaar is met een ieder verbindende bepalingen van verdragen en besluiten van volkenrechtelijke organisaties, waaronder de genoemde verplichtingen krachtens het handvest VN, alsook de door X c.s. ingeroepen internationale verplichtingen. Indien de Veiligheidsraad een resolutie aanneemt op grond van Hoofdstuk VII van het Handvest VN waarin de Leden worden opgeroepen tot het nemen van maatregelen, is de Staat gehouden om daaraan gevolg te geven. Bij de beantwoording van de vraag welke maatregelen dat moeten zijn, dient tot uitgangspunt dat Resolutie 1737 zelf hiervan geen precisering bevat en dat ook het Handvest VN niet een bepaalde wijze van uitvoering van de krachtens Hoofdstuk VII van dit Handvest vastgestelde resoluties van de Veilig-

heidsraad voorschrijft. Het Handvest VN laat de leden in beginsel de vrije keuze tussen de verschillende mogelijkheden van omzetting in hun nationale rechtsorde. De uitvoering dient te geschieden volgens de in de nationale rechtsorde toepasselijke regels. De verplichting de resolutie uit te voeren laat dan ook onverlet dat de Staat bij die uitvoering acht dient te slaan op zijn andere internationale verplichtingen, met name waar het de eerbiediging van grondrechten betreft. Daarom dient de rechter de uitvoering die de Staat aan Resolutie 1737 heeft gegeven in beginsel volledig te toetsen aan de grondrechten die behoren tot de algemene beginselen van gemeenschapsrecht (vgl. HvJEG 3 september 2008, C-402/05 P en 415/05 P, *LJN* BF7850, *NJ* 2009/38 (Kadi en El Bakaraat), rov. 285-326). Daarbij dient voorts tot uitgangspunt te worden genomen dat het niet volstaat dat de Sanctieregeling uitvoering geeft aan Resolutie 1737, maar dat aannemelijk dient te zijn dat de Staat alles in het werk heeft gesteld om de door hem als onverenigbaar beschouwde verplichtingen te harmoniseren (vgl. laatstelijk EHRM 12 september 2012, nr. 10583/08, *LJN* BY2785 (Nada/Zwitserland), rov. 163-199). In het licht van deze uitgangspunten dient te worden onderzocht of de Staat de vrijheid had om Resolutie 1737 anders uit te voeren dan in de Sanctieregeling is gebeurd, namelijk op een zodanige wijze dat daarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen Iraanse en niet-Iraanse onderdanen, en of kan worden gezegd dat de Staat alles in het werk heeft gesteld om door hem als onverenigbaar beschouwde verplichtingen zoveel mogelijk te harmoniseren. Wanneer voor de nationale rechter een beroep wordt gedaan op de toepasselijkheid van de voorrangregel van art. 103 Handvest VN, zoals hier door de Staat, dient de rechter te onderzoeken of daadwerkelijk sprake is van een zodanige strijdigheid van internationale verplichtingen. Daarbij komt het aan op de uitleg van de desbetreffende verplichtingen, waarbij de rechter ingevolge art. 31 lid 1 Weens Verdragenverdrag een verdrag – waaronder in dit verband mede is te verstaan een besluit van een volkenrechtelijke organisatie – te goeder trouw dient uit te leggen overeenkomstig de gewone betekenis van de termen van het verdrag in hun context en in het licht van het voorwerp en het doel van het verdrag. Partijen zijn het erover eens dat de Staat andere mogelijkheden had om Resolutie 1737 uit te voeren. De Staat zelf heeft erop gewezen dat in diverse andere landen Resolutie 1737 anders is uitgevoerd dan in Nederland. Hieruit volgt derhalve dat de Staat Resolutie 1737 ook op zodanige wijze had kunnen uitvoeren dat daarbij geen onderscheid zou worden gemaakt tussen Iraanse en niet-Iraanse onder-

danen. Het oordeel van het hof dat een regeling waarbij – bijvoorbeeld – personen van om het even welke nationaliteit slechts na verkregen ontheffing een door de Sanctieregeling genoemde studie kunnen volgen zonder meer zou beantwoorden aan het oogmerk van de resolutie, is in dat licht juist. Dat Resolutie 1737 op zodanige wijze kan worden uitgevoerd dat geen onderscheid wordt gemaakt tussen Iraanse en niet-Iraanse onderdanen, volgt eveneens uit Verordening (EG) Nr. 423/2007 van de Raad van de Europese Unie van 19 april 2007 (*Pb* L 103/1). Die verordening dient ter uitvoering van Resolutie 1737 en het Gemeenschappelijk Standpunt en behelst beperkende maatregelen ten aanzien van Iran. Zij heeft betrekking op handelingen – zoals de export van technologie of het verlenen van technische bijstand – ten behoeve van natuurlijke personen of rechtspersonen, entiteiten of lichamen in Iran of bestemd voor gebruik in Iran. Voorts worden tegoeden en economische middelen bevroren van op een lijst met name genoemde personen, entiteiten en lichamen. De Verordening geeft aldus uitvoering aan de Resolutie en het Gemeenschappelijk Standpunt zonder daarbij onderscheid te maken tussen personen met en zonder de Iraanse nationaliteit. Uit het voorgaande volgt dat de stelling van de Staat dat Resolutie 1737 verplicht tot het maken van onderscheid tussen Iraanse en niet-Iraanse onderdanen, onjuist is. Ten slotte moet worden beoordeeld of aannemelijk is dat de Staat alles in het werk heeft gesteld om de met elkaar op gespannen voet staande verplichtingen te harmoniseren, in het bijzonder de verplichting om uitvoering te geven aan Resolutie 1737 enerzijds, en het discriminatieverbod anderzijds. De Staat heeft dat niet aannemelijk gemaakt. Ook anderszins is dat niet aannemelijk geworden. Zo bestaat onvoldoende inzicht in de beweegredenen van de Nederlandse wetgever om elders genomen maatregelen die niet berusten op een onderscheid tussen Iraanse en niet-Iraanse onderdanen, voor de uitvoering van Resolutie 1737 in Nederland ontoereikend, dan wel niet passend te achten. De Staat heeft voorts niet aannemelijk gemaakt dat en waarom een verbod op gespecialiseerde vorming of opleiding aan personen met de Iraanse nationaliteit, zoals in de Sanctieregeling neergelegd, een noodzakelijke en proportionele maatregel is om proliferatiegevoelige activiteiten van Iran en de ontwikkeling van systemen voor de overbrenging van kernwapens te voorkomen. Daarbij wordt mede in aanmerking genomen dat dit verbod alle in Nederland woonachtige personen met de Iraanse nationaliteit treft. Onvoldoende duidelijk is geworden waarom in dit verband niet is gekozen voor de mogelijkheid

van een algemene screening van studenten die de desbetreffende opleidingen (willen) volgen. Inzicht in de mogelijkheden en de beperkingen daarvan, en met name in de afwegingen die ten grondslag liggen aan de keuze om af te zien van de mogelijkheid daarvoor een wettelijke grondslag in het leven te roepen, en in de kosten die met de handhaving van een dergelijke screening gemoeid zouden zijn, is niet gegeven. Het door de Staat aangevoerde argument dat de gekozen maatregel niet noodzakelijk nadeliger is dan alternatieven, legt zonder toelichting onvoldoende gewicht in de schaal tegenover het onmiskenbaar stigmatiserende effect van een discriminerende maatregel als de onderhavige. De slotsom is dat de Staat door Resolutie 1737 niet werd verplicht om in de Sanctieregeling onderscheid te maken tussen Iraanse en niet-Iraanse onderdanen en dat niet aannemelijk is geworden dat de Staat bij de totstandkoming van die regeling alles in het werk heeft gesteld om het maken van dat onderscheid te voorkomen.

Volgt verwerping, overeenkomstig de conclusie van de A-G.

De A-G bespreekt de hiërarchie van volkenrechtelijke verplichtingen onder 2.4-2.5 en de Nederlandse regeling onder 2.7-2.9. •

65

14 december 2012, nr. 11/04144
(Mrs. C.A. Streefkerk, G. Snijders en M.V. Polak; A-G mr. J. Wuisman)
LJN BX9759

Aanneming van werk. HR: 1. Uitleg grief. Onbegrijpelijk is het oordeel van het hof dat appellant niet voldoende gemotiveerd heeft geklaagd over de beslissing van de rechtbank over de hoogte van de aanneemsom. 2. Onbetwiste stelling. Het hof had de gestelde schadepost, die niet inhoudelijk was bestreden, niet mogen afwijzen op de grond dat eiser geen stukken in het geding heeft gebracht ter onderbouwing van zijn vordering op dit punt.

(Wet RO art. 79 lid 1; Rv art. 149)

A (de aannemer), adv. mr. W.P. den Hertog, vs. B (de opdrachtgever), niet verschenen

Feiten en procesverloop

In 2006 heeft B aan A een opdracht verstrekt tot het uitvoeren van verbouwwerkzaamheden op basis van een door A opgestelde offerte. In 2007 heeft B de overeenkomst opgezegd. In dit geding heeft A gevorderd dat B wordt veroordeeld tot betaling van een 'afkoopson'

als bedoeld in art. 7:764 lid 2 BW. In hoger beroep heeft A zijn eis vermeerderd en schadevergoeding gevorderd in verband met beslagen en een bankgarantie.

Hoge Raad

Met het oog op de berekening van de hoogte van de afkoopson heeft het hof overwogen dat het uitgaat van een aanneemsom van € 141.593. Middel 1 klaagt over de onbegrijpelijkheid van het oordeel van het hof dat A niet dan wel onvoldoende gemotiveerd heeft geklaagd over de beslissing van de rechtbank om de aanneemsom te becijferen op dat bedrag. Deze klacht is gegrond. A heeft in hoger beroep het standpunt ingenomen dat de totaalprijs voor het werk € 165.282 bedraagt.

Middel 3 keert zich tegen het oordeel van het hof dat de schadepost 'rentederving wegens het stellen van een bankgarantie', niet toewijsbaar is, omdat A geen stukken in het geding heeft gebracht ter onderbouwing van zijn vordering op dit punt. Het onderdeel treft doel. B heeft zich tegen de eisvermeerdering gekeerd met het betoog dat deze eisvermeerdering neerkomt op het opvoeren van nieuwe eisen, waarvoor in appel geen ruimte is, maar zij hebben de schadepost zelf niet inhoudelijk bestreden. Het hof heeft geoordeeld dat het voorbijgaat aan het betoog van B c.s. dat op dit punt sprake is van nieuwe eisen die buiten beschouwing moeten blijven. Bij dit uitgangspunt had het hof, gelet op de regel van art. 149 Rv dat feiten die door de ene partij zijn gesteld en door de wederpartij niet of niet voldoende zijn betwist, in beginsel als vaststaand zijn te beschouwen, de door A gestelde schadepost niet mogen afwijzen op de grond dat A geen stukken in het geding heeft gebracht ter onderbouwing van zijn vordering op dit punt.

Volgt vernietiging en verwijzing, overeenkomstig de conclusie van de A-G. •

66

14 december 2012, nr. 11/05036
(Mrs. F.B. Bakels, J.C. van Oven, A.H.T. Heisterkamp, C.E. Drion en G. Snijders; A-G mr. J. Wuisman)
LJN BY2241

Grenzen rechtsstrijd. Ontslag op staande voet. Het hof oordeelt dat het ontslag op staande voet niet kan worden beschouwd als een ontslag wegens een dringende en onverwijd meegedeelde reden. HR: Nu de werkneemster niet heeft aangevoerd dat de door het hof bedoelde ontslagreden haar niet

onverwijld is meegedeeld, is het hof buiten de grenzen van de rechtsstrijd getreden.

(BW art. 7:677 lid 1; Rv art. 24)

Stichting Nij Hickaerd (de werkgever), adv. mr. H.J.W. Alt, vs. X (de werkneemster), niet verschenen

Feiten en procesverloop

De Stichting beheert een logeerboerderij voor kinderen. Bij e-mail van 23 augustus 2008 is aan werkneemster X meegedeeld dat zij op staande voet dient te worden ontslagen. Bij brief van 31 augustus 2008 is aan X meegedeeld dat er geen reden is het ontslag op staande voet ongedaan te maken.

In dit geding heeft X betaling gevorderd van achterstallig salaris en schadevergoeding op grond van haar stelling dat het ontslag onrechtmatig en kennelijk onredelijk is. De kantonrechter heeft € 3 288 netto aan achterstallig salaris en € 10 035 bruto aan schadevergoeding toegewezen. Het hof heeft het vonnis van de kantonrechter bekrachtigd. Het hof heeft geoordeeld dat de Stichting schadeplichtig is wegens onregelmatig ontslag en heeft in het midden gelaten of het ontslag kennelijk onredelijk was.

Hoge Raad

Onderdeel 2.2 is gericht tegen het oordeel van het hof dat het op 23 augustus 2008 onder voorwaarde verleende ontslag op staande voet niet kan worden beschouwd als een ontslag wegens een dringende en onverwijld meegedeelde reden. Het onderdeel klaagt terecht dat het hof aldus buiten de grenzen van de rechtsstrijd is getreden, nu X niet heeft aangevoerd dat de door het hof bedoelde ontslagreden haar niet onverwijld is meegedeeld. Het onderdeel klaagt eveneens terecht dat het hof ten onrechte niet (kenbaar) heeft beoordeeld of de in de brief van 31 augustus 2008 vermelde redenen voor het toen onvoorwaardelijk gegeven ontslag op staande voet, zijn aan te merken als dringende redenen. Volgt vernietiging en verwijzing, overeenkomstig de conclusie van de A-G. ●

67

14 december 2012, nr. 12/03219
(Mrs. F.B. Bakels, A.M.J. van Buchem-Spans, A.H.T. Heisterkamp, C.E. Drion en G. Sniijders; A-G mr. L. Timmerman)
LJN BY6143

Schuldsanering. Verzoeker lijdt aan een psychische stoornis. Het hof weigert hem toe te laten tot de schuldsaneringsregeling. HR: De

vaststellingen van het hof zijn van feitelijke aard en kunnen zijn oordeel dragen.

(Fw art. 288 lid 1 sub c, lid 2 sub d)

Verzoeker, adv. mr. P.J.Ph. Dietz de Loos

Feiten en procesverloop

Verzoeker is sinds geruime tijd onder behandeling voor een psychische stoornis. In dit geding heeft verzoeker toelating tot de schuldsaneringsregeling verzocht. De rechtbank heeft het verzoek afgewezen. Het hof heeft het vonnis van de rechtbank bekrachtigd.

Hoge Raad

Het middel wijst op een verklaring van een organisatie waarin staat dat verzoeker goed is ingesteld op medicatie en trouw is aan zijn behandeling en begeleiding, dat verzoeker zich inspant om het beste uit zijn behandeling te halen, dat de schulden zorgen voor enorm veel druk en een belemmering vormen voor verdere begeleiding en behandeling, dat verzoeker zich de afgelopen vier jaren goed heeft ingezet om te voldoen aan de strenge eisen van de WSNP, dat verzoeker sinds 2009 onder beschermingsbewind staat, geen nieuwe schulden heeft gemaakt en zich heeft gehouden aan alle afspraken, dat hij probeert te leven van € 50 per week en dat hij ondanks zijn arbeidsongeschiktheid pogingen heeft ondernomen om aan een betaalde baan te komen. Het middel klaagt dat het hof tegen de achtergrond van deze verklaring zijn beslissing onvoldoende heeft gemotiveerd. Het middel faalt. Het oordeel van het hof is gebaseerd op zijn vaststelling van de psychische toestand van verzoeker en van het ontbreken van een verklaring van een hulpverlener als bedoeld in paragraaf 5.4.3 van de 'Landelijk uniforme beoordelingscriteria toelating schuldsaneringsregeling'. Voorts heeft het hof in aanmerking genomen dat toelating tot de schuldsaneringsregeling in dit stadium het reële risico inhoudt dat de regeling voortijdig dan wel zonder schone lei beëindigd dient te worden, waarna – gelet op het bepaalde in art. 288 lid 2, aanhef en onder d, Fw – een nieuwe mogelijkheid voor toepassing van de regeling voor een periode van tien jaar uitgesloten is. Deze vaststellingen zijn van feitelijke aard en kunnen zijn oordeel dragen.

Volgt verwerping.

De A-G concludeert tot vernietiging en verwijzing. Hij meent dat het hof zijn oordeel dat verzoeker nog niet klaar is voor de schuldsaneringsregeling, ten onrechte baseert op het enkele feit dat verzoeker lijdt aan een psychische stoornis ten gevolge waarvan hij arbeidsongeschikt is (1.5-1.8). ●

68

14 december 2012, nr. 12/03272
(Mrs. E.J. Numann, A.M.J. van Buchem-Spans, C.A. Streefkerk, M.A. Loth en M.V. Polak; A-G mr. L. Timmerman)
LJN BY0966

Schuldsanering. Gedwongen schuldregeling. In 2004-2006 is op verzoekster de schuldsaneringsregeling van toepassing geweest. Daarna heeft zij een nieuwe schuldenlast opgebouwd. In 2011 verzoekt zij de rechter primair om een bevel tot instemming met een schuldregeling en subsidiair om toepassing van de schuldsaneringsregeling. HR: 1. De toewijsbaarheid van een (primair) verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling, is niet afhankelijk van de toewijsbaarheid van een (subsidiair) verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling. 2. Rechtsmiddelen. De Hoge Raad geeft een regeling voor de toepassing van het stelsel van rechtsmiddelen van art. 292 Fw: zie hoofdstekst.

(Fw art. 287a lid 1, 5 en 7, 284 lid 1, 292 lid 2, 3, 5, 6 en 7; Wgbz art. 4 lid 2, aanhef en onder i)

Verzoekster, adv. mr. S.M. Kingma, vs. DSW c.s., niet verschenen

Feiten en procesverloop

Op 9 november 2004 is op verzoekster de schuldsaneringsregeling van toepassing verklaard.

Deze schuldsaneringsregeling is op 3 augustus 2006 tussentijds beëindigd. Verzoekster heeft haar schuldeisers een schuldregeling aangeboden. Met deze schuldregeling hebben 28 van de 33 schuldeisers ingestemd, maar DSW c.s. hebben de voorgestelde schuldregeling van de hand gewezen.

In dit geding heeft verzoekster de rechtbank verzocht om DSW c.s. een bevel te geven tot instemming met de aangeboden schuldregeling en dit verzoek gepaard doen gaan met een (subsidiair) verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling. De rechtbank heeft de verzoeken afgewezen. Verzoekster heeft in hoger beroep het hof verzocht om alsnog de schuldeisers te dwingen in te stemmen met de aangeboden schuldregeling, subsidiair haar toe te laten tot de wettelijke schuldsaneringsregeling. Het hof heeft verzoekster in beide verzoeken niet-ontvankelijk verklaard.

Hoge Raad

Onderdeel II.2 betoogt dat de toewijsbaarheid van het subsidiaire verzoek geen noodzakelijke voorwaarde vormt voor de toewijs-

baarheid van het primaire verzoek. Het onderdeel treft doel. De toewijsbaarheid van een (primaar) verzoek op de voet van art. 287a lid 1 Fw om een bevel tot instemming met een schuldregeling, is niet afhankelijk van de toewijsbaarheid van een (subsidiar) verzoek op de voet van art. 284 lid 1 Fw tot toepassing van de schuldsaneringsregeling. Het vorenstaande strookt met de tekst van art. 287a Fw. Weliswaar schrijft art. 287a lid 1 Fw voor dat het verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling wordt gedaan in het in art. 284 lid 1 Fw bedoelde verzoekschrift waarbij de schuldenaar verzoekt om toepassing van de schuldsaneringsregeling, maar dit voorschrift bevat voor het overige geen verwijzing naar de vereisten die worden gesteld in het kader van de schuldsaneringsregeling. Blijkens de wetsgeschiedenis is het voorschrift van art. 287a lid 1 Fw erop gericht een efficiënte procesgang te bevorderen en te bewerkstelligen dat de rechter ten behoeve van zijn oordeelsvorming met betrekking tot beide verzoeken over een compleet dossier beschikt (*Kamerstukken II 2005/06, 29 942, nr. 7, p. 87, en Kamerstukken I 2006/07, 29 942, C, p. 6-7*). De maatstaf aan de hand waarvan de rechter dient te bepalen of het verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling toewijsbaar is, is neergelegd in art. 287a lid 5 Fw. Dit voorschrift verwijst niet naar de in art. 288 Fw vervatte gronden aan de hand waarvan het verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling moet worden beoordeeld. Art. 287a lid 7 Fw bepaalt dat de rechter eerst beslist op het verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling, en dat hij pas na afwijzing van dit verzoek een beslissing neemt op het verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling, indien de schuldenaar laatstgenoemd verzoek handhaaft. Ook dit wijst erop dat eerstgenoemde beslissing niet (mede) wordt bepaald door de als tweede genoemde beslissing. Voorts kan uit de wetsgeschiedenis van art. 287a Fw worden afgeleid dat de invoering van de gedwongen schuldregeling erop is gericht een voorziening te bieden voor schuldenaren die enerzijds niet in het minnelijke traject in samenspraak met hun schuldeisers een regeling van hun schuldenlast kunnen treffen en anderzijds niet voldoen aan de strenge eisen die gelden voor toelating tot de wettelijke schuldsaneringsregeling (*Kamerstukken II 2004/05, 29 942, nr. 3, p. 3 en 17*). Daarnaast heeft de wetgever met de verankering in de wet van de gedwongen schuldregeling beoogd de toepassing van de schuldsaneringsregeling zoveel mogelijk te voorkomen (*Kamerstukken II 2005/06, 29 942, nr. 7, p. 25*). Het is dan ook niet goed verenigbaar

met de strekking van art. 287a Fw om de toewijsbaarheid van een verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling aan te merken als een noodzakelijke voorwaarde voor de toewijsbaarheid van een verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling. Tot slot brengt het hierna nader te bespreken art. 292 Fw met betrekking tot het stelsel van rechtsmiddelen in verband met de art. 284 en 287a Fw evenmin mee dat de toewijsbaarheid van een verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling afhankelijk is van de toewijsbaarheid van een verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling.

De Hoge Raad merkt op dat hetgeen hiervoor is overwogen, gevolgen heeft voor de toepassing van het stelsel van rechtsmiddelen van art. 292 Fw. Daarbij moeten de volgende gevallen worden onderscheiden.

Het eerste geval betreft de schuldenaar wiens verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling door de rechtbank wordt afgewezen, waarna het door de schuldenaar op de voet van art. 287a lid 7 Fw gehandhaafde verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling door de rechtbank wordt toegewezen. Art. 292 lid 2 Fw bepaalt dat tegen de uitspraak tot toepassing van de schuldsaneringsregeling noch door schuldeisers noch door andere belanghebbenden verzet, hoger beroep of cassatie kan worden ingesteld. Blijkens de wetsgeschiedenis moet art. 292 lid 2 Fw aldus worden begrepen dat deze bepaling eveneens eraan in de weg staat dat de schuldenaar in het zich hier voordoende geval een rechtsmiddel aanwendt tegen afwijzing van zijn verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling. Is een schuldenaar eenmaal toegelaten tot de schuldsaneringsregeling, dan dient deze in de visie van de wetgever voortvarend van start te gaan, zonder verder oponthoud door een beroep dat (door een schuldeiser) zou kunnen worden ingesteld tegen toewijzing van het verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling dan wel door een beroep dat (door de schuldenaar) zou kunnen worden ingesteld tegen afwijzing van het verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling (*Kamerstukken II 2004/05, 29 942, nr. 3, p. 23, en nr. 4, p. 3, en Kamerstukken II 2005/06, 29 942, nr. 7, p. 87*).

Het tweede geval betreft de schuldenaar die zowel zijn verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling, als zijn op de voet van art. 287a lid 7 Fw gehandhaafde verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling, door de rechtbank afgewezen ziet. Art. 292 lid 3, eerste volzin, Fw bepaalt dat de schuldenaar in hoger beroep kan komen tegen de uitspraak tot afwijzing van

het verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling. Wanneer het inleidend verzoekschrift tevens een verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling inhield, wordt dit verzoek eveneens aan het hof voorgelegd, aldus art. 292 lid 3, tweede volzin, Fw. Indien het hof zowel het verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling als het verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling afwijst, kan de schuldenaar daarvan in cassatie komen, aldus art. 292 lid 5 Fw. Wijst het hof het verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling af, maar gaat het over tot toewijzing van het door de schuldenaar op de voet van art. 287a lid 7 Fw gehandhaafde verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling, dan staat tegen een en ander geen rechtsmiddel open.

Het derde geval betreft de schuldenaar wiens verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling door de rechtbank wordt afgewezen, terwijl de schuldenaar zijn verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling niet op de voet van art. 287a lid 7 Fw handhaaft. Hierbij valt onder meer te denken aan de schuldenaar die, mede naar aanleiding van de behandeling door de rechtbank van zijn inleidende verzoekschrift, tot het inzicht komt dat hij niet in aanmerking komt voor toepassing van de schuldsaneringsregeling. Art. 292 Fw voorziet niet in de mogelijkheid dat de schuldenaar in het zich hier voordoende geval een rechtsmiddel aanwendt tegen - uitsluitend - afwijzing van zijn verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling. Blijkens de wetsgeschiedenis is de (on)wenselijkheid van een dergelijk rechtsmiddel voor het onderhavige geval niet uitdrukkelijk onder ogen gezien (*Kamerstukken II 2006/07, 29 942, nr. 10 en Kamerstukken I 2006/07, 29 942, C, p. 6-7*). Een redelijke en met de behoeften van de praktijk strokende uitleg van art. 292 Fw brengt mee dat de schuldenaar die zijn verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling door de rechtbank afgewezen ziet, terwijl hij zijn verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling niet handhaaft, in hoger beroep kan opkomen tegen afwijzing van zijn verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling. Daarbij is de schuldenaar niet gehouden zijn (tijdens de procedure in eerste aanleg ingetrokken) verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling in het door hem ingeleide hoger beroep te betrekken. Indien het hof op het hoger beroep van de schuldenaar diens verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling afwijst, kan de schuldenaar daartegen cassatieberoep instellen. Het vorenstaande is van overeenkomstige toepassing indien de schuldenaar voor het

eerst in hoger beroep zijn verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling op de voet van art. 287a lid 7 Fw niet handhaaft. Ook in dat geval kan de schuldenaar cassatieberoep instellen tegen (uitsluitend) afwijzing door het hof van zijn verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling. Op het hoger beroep en het beroep in cassatie waarin de schuldenaar in de hiervoor genoemde gevallen opkomt tegen (uitsluitend) afwijzing van zijn verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling, is het bepaalde in art. 292 leden 3, 4, 5 en 7 Fw van overeenkomstige toepassing. Het vierde geval betreft de schuldenaar wiens verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling door de rechtbank wordt toegewezen. Op grond van art. 292 lid 1 Fw kunnen de schuldeisers die het verzoek betrof, tegen deze toewijzing in hoger beroep komen.

Indien het hof het door de schuldeisers op de voet van art. 292 lid 1 Fw ingestelde hoger beroep verwerpt - waardoor toewijzing door de rechtbank van het verzoek van de schuldenaar om een bevel tot instemming met een schuldregeling in stand blijft - kunnen de schuldeisers daartegen in cassatie komen, aldus art. 292 lid 6 Fw. Aangenomen moet worden dat laatstgenoemde bepaling meebrengt dat de schuldeisers ook cassatieberoep kunnen instellen indien het hof op het hoger beroep van de schuldenaar diens verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling alsnog toewijst. Wijst het hof op het hoger beroep van de schuldeisers het verzoek van de schuldenaar om een bevel tot instemming met een schuldregeling alsnog af, dan dient het te onderzoeken of de schuldenaar op de voet van art. 287a lid 7 Fw zijn verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling in hoger beroep handhaaft. Tegen toewijzing door het hof van het in hoger beroep gehandhaafde verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling staat op grond van art. 292 lid 2 Fw geen rechtsmiddel open, terwijl dan evenmin een rechtsmiddel openstaat tegen afwijzing door het hof van het verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling.

Bij afwijzing door het hof van zowel het verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling als het in hoger beroep gehandhaafde verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling, kan de schuldenaar cassatieberoep instellen. Tot slot kan de schuldenaar die in hoger beroep zijn verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling niet handhaaft, in cassatie opkomen tegen afwijzing door het hof van zijn verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling. Bij het vorenstaande tekent

de Hoge Raad aan dat – op de voet van hetgeen is overwogen in HR 8 juli 2011, *LJN BQ3883, NJ 2012/169*, HR 11 november 2011, *LJN BU4020, NJ 2012/186*, en HR 2 november 2012, *LJN BX5578, NJ 2012/630* – art. 4 lid 2, aanhef en onder i, Wet griffierechten burgerlijke zaken aldus moet worden uitgelegd dat geen griffierecht is verschuldigd door de schuldenaar die met inachtneming van hetgeen in 3.6.3-3.6.5 is overwogen, een rechtsmiddel aanwendt tegen afwijzing van zijn verzoek om een bevel tot instemming met een schuldregeling respectievelijk afwijzing van zijn verzoek tot toepassing van de schuldsaneringsregeling.

Volgt vernietiging en verwijzing, overeenkomstig de conclusie van de A-G. *De A-G bespreekt de rechtsgeschiedenis (2.2-2.6), de wetsgeschiedenis (2.7-2.22), de literatuur (2.23-2.31) en de lagere rechtspraak (2.32-2.34) in verband met de gedwongen schuldregeling.* •

Hoge Raad (strafkamer)

Deze rubriek wordt verzorgd door prof. mr. P.H.P.H.M.C. van Kempen, hoogleraar straf(proces)recht Radboud Universiteit Nijmegen.

69

4 december 2012, nr. 10/05241
(Mrs. A.J.A. van Dorst, J. de Hullu en N. Jörg)
(Na conclusie van A-G Vellinga, strekkende tot vernietiging wat betreft de opgelegde straf, tot vermindering daarvan en tot verwerping voor het overige; adv. mr. R.J. Baumgardt, Spijkenisse)
LJN BY2271

Bewezenverklaring niet naar de eis der wet met redenen omkleed nu in de gebezigde bewijsmiddelen verklaringen van de verdachte zijn opgenomen, die het hof blijkens de bewijsoverweging op niet ondergeschikte onderdelen niet geloofwaardig acht.

(Sv art. 359)

Inleiding:

De bewezenverklaring (van opzettelijk onjuiste belastingaangifte en valsheid in geschrifte) steunt onder meer op de inhoud van de door het hof gebezigde verklaringen van de verdachte over de rol van 'de Baard'. Die rol hield in dat 'de Baard' bij de verdachte bestellingen plaatste, kopieën van paspoorten van buitenlanders meegaf, afgestempelde facturen terugaf, met de verdachte contant afrekende en de terugontvangen BTW verreken-

de. Vervolgens oordeelt het hof in de bewijsoverweging onder meer: 'Het hof acht de verklaringen van verdachte waarin hij stelt horloges en sieraden te hebben gekocht voor een persoon, nader aangeduid als "de Baard" volstrekt niet geloofwaardig.'

Hoge Raad, onder meer:

2.3. De onder 2.2.2 genoemde bewijsmiddelen bevatten verklaringen van de verdachte die het Hof, naar volgt uit hetgeen in het arrest onder D.1 is overwogen en hierboven onder 2.2.3 is weergegeven, op niet ondergeschikte onderdelen niet geloofwaardig acht. Door deze onderdelen niettemin voor het bewijs te bezigen heeft het Hof wat betreft de feiten 2 en 3 de bewezenverklaring niet naar de eis der wet met redenen omkleed.

2.4. Voor zover het middel daarover klaagt, is het gegrond. •

70

4 december 2012, nr. 11/01592
(Mrs. W.A.M. van Schendel, H.A.G. Splinter van Kan en W.F. Groos)
(Na conclusie van A-G Vegter, strekkende tot verwerping; adv. mr. G.W.L.A.M. Koppen, Breda)
LJN BY0226

Bedrieglijke bankbreuk art. 341 Sr en bewaarplicht art. 3:15i lid 1 BW. Uit de ingevolge de bewijsmiddelen blijkende omstandigheid dat de verdachte niet heeft voldaan aan de verplichting boeken, bescheiden en gegevensdragers te voorschijn te brengen, kan in casu eveneens worden afgeleid dat de verdachte niet heeft voldaan aan de verplichting deze te bewaren.

(Sr art. 341; BW art. 3:15i lid 1)

Inleiding:

Verdachte is veroordeeld wegens bedrieglijke bankbreuk (art. 341 Sr) omdat zij – kort gezegd – in de periode van 4 juli 2007 tot 6 oktober 2007, terwijl zij in staat van faillissement was verklaard, ter bedrieglijke verkorting van de rechten van haar schuldeiser(s) niet heeft voldaan aan de op haar rustende verplichtingen ten opzichte van het bewaren en te voorschijn brengen van boeken en bescheiden en andere gegevensdragers, zoals bedoeld in art. 3:15i lid 1 BW. Het eerste middel klaagt dat het bewezenverklaarde – meer in het bijzonder de omstandigheid dat verdachte niet heeft voldaan aan de op haar rustende verplichtingen ten opzichte van 'het bewaren van boeken en bescheiden en andere gegevensdragers' – niet uit de gebezigde

bewijsmiddelen kan worden afgeleid. In de toelichting op het middel wordt betoogd dat het hof wat betreft de bewezenverklaarde periode kennelijk aansluiting heeft gezocht bij de verklaring van verdachte, inhoudende dat de administratie tussen 6 en 8 oktober 2007 door diefstal verloren is gegaan. Dat impliceert volgens de toelichting dat het hof van oordeel is dat tot die tijd wel sprake was van een administratie en dat deze tot dat moment bewaard is gebleven. In strijd met dat uitgangspunt komt het hof dan toch tot een bewezenverklaring van het 'nalaten van het bewaren' van de administratie, aldus de steller van het middel. Voorts wordt geklaagd dat het nalaten van het bewaren hoe dan ook niet uit de bewijsmiddelen kan worden afgeleid. Uit de door het hof gebezigde bewijsmiddelen blijkt onder meer dat de curator op 10 juli 2007 en 26 juli 2007 heeft gevorderd/verzocht de volledige administratie, boeken, bescheiden en andere gegevensdragers te overhandigen, aan welke vorderingen niet is voldaan, en dat een reactie van verdachte op de vorderingen is uitgebleven, zodat iedere administratie van verdachte en het aannemersbedrijf ontbrak. En voorts dat de curator in augustus en september 2007 herhaaldelijk naar het woonadres van verdachte is geweest om haar te verzoeken de volledige administratie en de daarop betrekking hebbende gegevensdragers te overhandigen, maar haar daar niet heeft aangetroffen. De vraag die voorligt is of uit de bewijsmiddelen, naast dat de verdachte niet heeft voldaan aan de verplichting boeken, bescheiden en gegevensdragers te voorschijn te brengen, eveneens valt af te leiden dat verdachte niet heeft voldaan aan haar verplichting deze te bewaren.

Hoge Raad, onder meer:

2.4. Het Hof heeft uit de bewijsvoering, inhoudende onder meer dat de curator zich in de tenlastegelegde periode herhaaldelijk naar het woonadres van de verdachte heeft begeven om haar te verzoeken hem de volledige administratie en de daarop betrekking hebbende gegevensdragers te overhandigen doch bevonden dat iedere administratie van de verdachte persoonlijk en van haar eenmanszaak [A] bleek te ontbreken, kunnen afleiden dat de verdachte in de bewezenverklaarde periode (tevens) niet heeft voldaan aan de op haar rustende verplichtingen de tot de administratie behorende boeken, bescheiden en andere gegevensdragers op zodanige wijze te bewaren dat te allen tijde haar rechten en verplichtingen kunnen worden gekend als bedoeld in art. 15i, eerste lid van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek. De bewezenverklaring is dus toe-reikend gemotiveerd.

Volgt verwerping. ●

71

4 december 2012, nr. 11/02598

(Mrs. W.A.M. van Schendel, W.F. Groos en Y. Buruma)

(Na conclusie van A-G Knigge, strekkende tot verwerping; adv. mr. R.J. Baumgardt, Spijkenisse)

LJN BX6903

Salduz-recht om een raadsman te raadplegen omvat nog steeds niet het recht op de aanwezigheid van een raadsman bij het politieverhoor.

(EVRM art. 6)

Inleiding:

Art. 81 RO. Het middel klaagt onder verwijzing naar de 'Salduz'-jurisprudentie van het EHRM – in het bijzonder EHRM 14 oktober 2010, *Brusco/France*, Appl. 1466/07, LJN BO3656, NJ 2011/386, en EHRM 28 juni 2011, *Šebalj/Croatia*, Appl. 4429/09 – over de verwerping van een verweer inhoudende dat de door verdachte ten overstaan van de politie afgelegde verklaringen van het bewijs moeten worden uitgesloten omdat de verdachte bijstand van een raadsman tijdens die verhooren is ontnomen.

Hoge Raad, onder meer:

De middelen kunnen niet tot cassatie leiden. Dit behoeft, gezien art. 81, eerste lid, RO, geen nadere motivering nu de middelen niet nopen tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of de rechtsonwikkeling.

A-G Knigge, onder meer:

4.3. Met betrekking tot de vraag of een verdachte in het kader van een politieverhoor aanspraak kan maken op aanwezigheid van een advocaat heeft de Hoge Raad in zijn arrest van 30 juni 2009, LJN BH3079, NJ 2009/349 het volgende overwogen: '2.5. De Hoge Raad leidt uit de rechtspraak van het EHRM af dat een verdachte die door de politie is aangehouden, aan art. 6 EVRM een aanspraak op rechtsbijstand kan ontlenen die inhoudt dat hem de gelegenheid wordt geboden om voorafgaand aan het verhoor door de politie aangaande zijn betrokkenheid bij een strafbaar feit een advocaat te raadplegen. Uit de rechtspraak van het EHRM kan echter niet worden afgeleid dat de verdachte recht heeft op de aanwezigheid van een advocaat bij het politieverhoor. Het vorenoverwogene brengt mee dat de aangehouden verdachte vóór de aanvang van het eerste verhoor dient te worden gewezen op zijn recht op raadpleging van een advo-

caat. Behoudens in het geval dat hij uitdrukkelijk dan wel stilzwijgend doch in elk geval ondubbelzinnig afstand heeft gedaan van dat recht, dan wel bij het bestaan van dwingende redenen als door het EHRM bedoeld, zal hem binnen de grenzen van het redelijke de gelegenheid moeten worden geboden dat recht te verwezenlijken.'

4.4. De uitspraak inzake Brusco heeft de Hoge Raad niet tot andere gedachten gebracht. In HR 20 december 2011, LJN BT7086 werd in cassatie een beroep gedaan op de zaak Brusco. Na een uitvoerige conclusie van mijn ambtgenoot Hofstee deed de Hoge Raad de zaak af op voet van art. 81 RO. Ook in HR 6 maart 2012, LJN BQ8596, waarin mijn ambtgenoot Aben de zaak Brusco uit eigen beweging in zijn uitgebreide beschouwing betrof, deed de Hoge Raad het middel af met art. 81 RO. Bij deze opstelling zal naar ik aanneem een rol hebben gespeeld dat de Hoge Raad zich terughoudend wenst op te stellen. De toelating van de raadsman bij het politieverhoor zou een ingrijpende verandering van het Nederlandse procesrecht betekenen en daarom zal de Hoge Raad daaraan alleen willen geloven als de rechtspraak van het EHRM daartoe dwingt. Zo dwingend is, naar mijn ambtgenoten in de genoemde conclusies hebben laten zien, de uitspraak van het EHRM in de zaak Brusco niet. Een belangrijk gegeven daarbij is dat Brusco geen gelegenheid had gehad om voorafgaand aan het politieverhoor met een raadsman te overleggen. Met andere woorden, deze zaak betrof niet de situatie waarin de raadsman voorafgaand aan het verhoor is geconsulteerd, maar vervolgens niet aanwezig mocht zijn bij het verhoor. Over die situatie werd in de zaak Brusco geen uitspraak gedaan.

4.5. Dwingt de zaak Šebalj nu wel tot de conclusie dat de raadsman toegelaten moet worden tot het politieverhoor? Spronken is in haar bevestigende antwoord nogal stelling. Zij stelt dat het pleit met deze uitspraak lijkt te zijn beslecht. Het EHRM zou een schending van art. 6 EVRM hebben aangenomen 'uitsluitend vanwege de omstandigheid dat de advocaat niet bij alle politieverhooren aanwezig was'. (4) Kraniotis, Reijntjes en De Roos daarentegen menen dat het EHRM de stap naar toelating van de raadsman tot het politieverhoor (nog) niet heeft gezet. Het arrest kan huns inziens zo gelezen worden dat het 'slechts beperkte betekenis' heeft voor de huidige Nederlandse praktijk. (5) Ik denk dat zij het bij het rechte eind hebben.

4.6. Wat de precieze gang van zaken is geweest, wordt uit de weergave van de feiten niet geheel duidelijk. Dat komt doordat verschillende strafvervolgingen door elkaar lopen en daartoe sterk de vraag is of het des-

betreffende proces-verbaal van verhoor niet is 'fabricated by the police'. De daarin genoemde datum het daarin genoemde tijdstip van verhoor kunnen in elk geval niet kloppen.(6) Volgens de omschrijving van de feiten ving de strafvervolgning waarop de klacht betrekking had aan met het overbrengen van de verdachte naar het politiebureau voor verhoor. Daaruit lijkt te volgen dat de verdachte op dat moment uit andere hoofde was gedetineerd. In elk geval wordt nergens vastgesteld dat de verdachte in de strafvervolgning waarom het gaat al op een eerder tijdstip met een advocaat had kunnen overleggen. Weliswaar overweegt het EHRM (§ 263) dat de verdachte bijstand had van een raadsman 'after being remanded in custody', maar het bevel voorlopige hechtenis werd volgens de weergave van de feiten pas een jaar later gegeven.(7) Daarbij sluit aan dat het EHRM alleen de rechtsbijstand die 'subsequently' was verleend, betreft bij zijn beoordeling van de vraag of de bekentenis voor het bewijs gebruikt had mogen worden. Als er ook voorafgaande rechtsbijstand was geweest, had het Hof dat, zou men denken, zeker hebben meegewogen.

4.7. In de zaak Šebalj lijkt het dus evenmin te gaan om een zaak waarin de verdachte wel voorafgaand, maar niet tijdens het verhoor rechtsbijstand heeft genoten. Een reden om op zijn eerdere terughoudende standpunt terug te komen, zal de Hoge Raad in de uitspraak van het EHRM dan ook niet vinden. Dat het EHRM in § 257 een schending van art. 6 EVRM aanneemt 'on account of the applicant's questioning by the police (...) without the presence of a defence lawyer', zal dat niet anders maken. Centraal bij de klacht stond de vraag of er nu wel of niet een advocaat aanwezig was geweest bij het verhoor (zie noot 6). De gebezigde terminologie sluit dan ook niet uit dat het EHRM géén schending van art. 6 EHRM 'on account of the applicant's questioning by the police without the presence of a defence lawyer' had aangenomen als er voorafgaande rechtsbijstand was geweest.(8) Ik merk nog op dat in § 263 wordt gesproken van 'the restrictions on his [klagers] access to a lawyer'.

4.8. Het middel faalt.

Voetnoten:

4 Zie Tekst en Commentaar Strafvordering, Artikel 28 (Bijstand van raadsman).

5 Zie T. Kranjotić, J.M. Reijntjes en Th.A. de Roos, 'Sebalj vs. Kroatië: toch de raadsman bij het verhoor?', *Strafblad* november 2011, blz. 79 e.v. Zie voorts Theo de Roos, *Kroniek van het straf(proces)recht*, *NJB* 2011/1751.

6 Het proces-verbaal van verhoor vermeldde dat de advocaat op 2 november 2005 om 12.30 uur was gewaarschuwd en dat hij het

gehele verhoor, dat om 13.30 uur die dag eindigde, had bijgewoond. Volgens de Kroatische regering was de datum een vergissing: bedoeld was 9 november 2005. Maar ook dan klopte het niet. Volgens de opgave van de gevangenisautoriteiten was de verdachte tussen 9.25 uur en 11.25 uur voor verhoor 'gelicht' geweest. Op grond daarvan stelde het EHRM eigenhandig vast dat de pas om 12.30 uur opgeroepen advocaat niet bij het verhoor aanwezig was geweest (§ 254). De conclusie dat ook de verdachte niet bij het 'verhoor' aanwezig kon zijn geweest, trok het EHRM niet. Wat het Hof tot zijn feitelijk oordeel zal hebben bewogen, blijkt uit § 262. Het EHRM wenste de officiële versie (raadsman aanwezig) niet te accepteren omdat the 'national courts', hoewel de verdachte van meet af aan had aangevoerd dat zijn bekentenis door de politie was 'gefabricerd', 'failed to examine the obvious discrepancy between the alleged time of the presence of lawyer E.C. and the time of the applicant's actual questioning'.

7 Het politieverhoor zou op 2 of 9 november 2005 hebben plaatsgevonden, het bevel voorlopige hechtenis werd eerst op 20 november 2006 gegeven. Toen werd ook een raadsman toegevoegd (§ 72).

8 Kranjotić, Reijntjes en De Roos opperen de mogelijkheid dat mee heeft gespeeld dat in elk geval de praktijk in Kroatië lijkt te zijn dat steeds een raadsman bij het politieverhoor aanwezig is. Het verhoor beantwoordde dan dus niet aan de nationale standaard. •

72

4 december 2012, nr. 11/05038

(Mrs. A.J.A. van Dorst, B.C. de Savornin Lohman en V. van den Brink)

(Na conclusie van A-G Vellinga, strekkende tot vernietiging en terugwijzing dan wel verwijzing; adv. mr. R.E. Drenth, Breda)

I/JN BY2823

Roekeloosheid in de zin van art. 175 VVW 1994. Bij de bewezenverklaring van roekeloosheid komt het aan op het geheel van de gedragingen van de verdachte, de aard en de ernst daarvan en de overige omstandigheden van het geval. Bewezenverklaring roekeloosheid vereist in voorkomende gevallen nadere motivering, welke in casu ontbreekt.

(VVW 1994 art. 6 en 175)

Inleiding:

Verdachte is veroordeeld wegens – kort gezegd – overtreding van art. 6 VVW 1994, terwijl de schuld bestaat in roekeloosheid en

het een ongeval betreft waardoor een ander werd gedood, terwijl de schuldige verkeerde in de toestand zoals bedoeld in art. 8 lid 2 VVW 1994 en het feit is veroorzaakt of mede is veroorzaakt doordat de schuldige de vastgestelde maximumsnelheid in ernstige mate heeft overschreden. De gebezigde bewijsmiddelen houden onder meer in als verklaring van de verdachte dat hij met zijn auto reed met een snelheid van 150 à 160 km/u terwijl hij wist dat op de weg waarop het ongeval plaatsvond een maximumsnelheid van 120 km/u gold, dat hij druk in gesprek was met zijn passagier en dat hij een bocht inreed terwijl hij dacht dat ze rechtdoor reden. Uit andere bewijsmiddelen volgt dat verdachte met een snelheid van mogelijk boven de 188 km per uur de bocht door is gereden, en voorts dat verdachte verkeerde in het besef dat hij te veel had gedronken om een auto te besturen. Het eerste middel keert zich tegen het oordeel van het hof dat sprake is van schuld in de vorm van roekeloosheid.

Hoge Raad, onder meer:

3.2. Het primair tenlastegelegde is toegesneden op art. 6 in verbinding met art. 175 VVW 1994. De in de tenlastelegging en bewezenverklaring voorkomende term 'roekeloos' moet derhalve geacht worden aldaar te zijn gebezigd in dezelfde betekenis als daaraan toekomt in art. 175, tweede lid aanhef en onder a, VVW 1994.

3.3.1. Ingevolge bestendige rechtspraak kan in cassatie slechts worden onderzocht of de schuld aan een verkeersongeval in de zin van art. 6 VVW 1994 uit de gebezigde bewijsmiddelen kan worden afgeleid. Daarbij komt het aan op het geheel van de gedragingen van de verdachte, de aard en de ernst daarvan en de overige omstandigheden van het geval.

Voorts verdient opmerking dat niet reeds uit de ernst van de gevolgen van verkeersgedrag dat in strijd is met één of meer wettelijke gedragsregels in het verkeer, kan worden afgeleid dat sprake is van schuld in vorenbedoelde zin (vgl. HR 1 juni 2004, *I/JN AO5822, NJ* 2005/252).

3.3.2. Voor de schuldvorm 'roekeloosheid' geldt op zichzelf hetzelfde, zij het dat daarbij moet worden betrokken dat deze roekeloosheid in de wetsgeschiedenis als 'de zwaarste vorm van het culpose delict' wordt aangemerkt die tot onder meer een verdubbeling van het maximum van de op te leggen vrijheidsstraf heeft geleid. Mede met het oog op het strafverhogende effect van dit bestanddeel moeten daarom aan de vaststelling dat sprake is van roekeloosheid, dus de zwaarste vorm van schuld, bepaaldelijk eisen worden gesteld en dient de rechter in voorkomende gevallen daaraan in zijn motivering van de

bewezenverklaring nadere aandacht te geven (vgl. HR 22 mei 2012, *LJN BU2016, NJ 2012/488*).

3.4. Voor zover het middel klaagt dat het Hof de grondslag van de tenlastelegging heeft verlaten door de omstandigheid dat de verdachte in gesprek was met zijn passagier en zich daarbij regelmatig tot die passagier wendde, te betrekken in zijn bewijsmotivering, faalt het. Uit hetgeen in 3.3 is vooropgesteld, volgt dat het bij de bewezenverklaring van roekeloosheid aankomt op het geheel van de gedragingen van de verdachte, de aard en de ernst daarvan en de overige omstandigheden van het geval. Zolang is voldaan aan de eis dat de tenlastelegging voldoende feitelijke betekenis heeft, is het niet noodzakelijk dat al deze omstandigheden in de tenlastelegging zijn opgenomen.

3.5. Voor zover het middel klaagt dat het Hof zijn oordeel ontoereikend heeft gemotiveerd is het – in het licht van hetgeen hiervoor onder 3.3 is vooropgesteld – terecht voorgesteld. De door het Hof genoemde omstandigheden dat de verdachte de controle over het door hem bestuurde motorrijtuig heeft verloren, doordat hij na het gebruik van alcoholhoudende drank met een snelheid die mogelijk boven de 188 km per uur heeft gelegen, althans met een aanzienlijk hogere snelheid dan de ter plaatse geldende advies- en maximumsnelheid, door de bocht naar links heeft gereden, en dat hij in gesprek was met zijn passagier en zich daarbij regelmatig tot die passagier wendde zonder volledig op de weg te zijn geconcentreerd, zouden toereikend kunnen zijn voor het oordeel dat de verdachte – zoals hem primair eveneens is tenlastegelegd – ‘in hoge, althans aanzienlijke mate onvoorzichtig en/of onachtzaam en/of onnadenkend’ heeft gereden, maar zij zijn niet zonder meer toereikend voor het oordeel van het Hof dat de verdachte ‘roekeloos’ in de zin van art. 6 in verbinding met art. 175 VWW 1994 heeft gereden.

Volgt vernietiging en terugwijzing. •

73

4 december 2012, nr. 11/05506 B
(Mrs. W.A.M. van Schendel, H.A.G. Splinter van Kan en J. Wortel)
(Na conclusie van A-G Vellinga, strekkende tot vernietiging en verwijzing; adv. mr. R.A.J. Verploegh, 's-Gravenhage)
LJN BY2839

Beklag aangaande beslag (art. 552a Sv).
Onjuist is de opvatting dat in een geval waarin het onderzoeksbelang eraan in de weg staat de stukken van het strafrechtelijk

financieel onderzoek aan de raadkamer te overleggen, niettegenstaande de ongegrondverklaring van het door de klaagster op de voet van art. 32 Sv ingediende bezwaarschrift, door het openbaar ministerie de stukken van het strafrechtelijk financieel onderzoek toch aan de raadkamer moeten worden overgelegd als 'op de zaak betrekking hebbende stukken' als bedoeld in art. 23 lid 4 Sv. A-G: anders.

(Sv art. 23 lid 4, 32, 94a en 552a)

Inleiding:

Het (derde) middel klaagt dat aangezien aan de raadsman van de klaagster processtukken zijn onthouden en derhalve ook de rechtbank niet over die stukken beschikte, de rechtbank op ontoereikende gronden heeft beslist tot ongegrondverklaring van het klaagschrift. Bij de behandeling van het klaagschrift in raadkamer heeft de officier van justitie onder meer medegedeeld dat een strafrechtelijk financieel onderzoek is ingesteld tegen klaagster omdat er een verdenking bestaat tegen klaagster omtrent witwassen, dat dit onderzoek nog loopt, dat een doorzoeking heeft plaatsgevonden en dat onder de boekhouder administratie in beslag is genomen. De raadsman van verzoeker voert onder meer aan dat sprake is van onthouding van processtukken, alsmede: 'Ik weet niet meer dan dat er sprake is van beslag en een verdenking. De basis voor deze verdenking ken ik niet. Op een bezwaarschrift onthouding van processtukken heeft de rechtbank overwogen dat het toen nog te pril was om stukken te verstrekken. Inmiddels zijn er al vier maanden verstreken sinds de inbeslagname, maar beschik ik nog steeds niet over enig processtuk. Ik kan dan ook inhoudelijk niets zeggen over een strafvorderlijk belang. De rechter-commissaris heeft inmiddels een aantal stukken teruggegeven aan klaagster. De rechter-commissaris heeft al een beoordeling gemaakt of stukken wel of niet van belang zijn voor het lopende onderzoek. Die beoordeling heeft het openbaar ministerie nog niet gemaakt. Het is onwaarschijnlijk dat al die stukken relevant zijn voor het onderzoek. Immers, de rechter-commissaris heeft de helft van de stukken die hij in beslag heeft genomen al teruggegeven aan klaagster. De rechtbank beschikt op dit moment ook nog niet over processtukken. U kunt niet toetsen of de verdenking tegen klaagster wel reëel is. [...] U kunt de rechtmatigheid niet toetsen, want u beschikt niet over de processtukken. Wat de rechter te zijner tijd zal beslissen kan nu nog niet beoordeeld worden. [...] Ik hoor u, rechter, zeggen dat op deze zitting het beklag tegen

beslag wordt behandeld en dat voor een beklag ex artikel 32 van het Wetboek van Strafvordering, of een herhaling daarvan, hier en nu niet het juiste forum is. U, rechter, kunt ook zelf om processtukken vragen aan de officier van justitie. U zou in het bezit moeten zijn van die processtukken, want anders neemt u een luchtledige beslissing.' In de bestreden beschikking heeft de rechtbank dienaangaande het volgende overwogen: 'De raadsman van klaagster heeft ter terechtzitting aangevoerd dat een beoordeling van de rechtmatigheid van de beslaglegging niet mogelijk is nu de processtukken worden onthouden. Wat daar verder ook van zij, in onderhavige procedure ligt uitsluitend ter beoordeling voor het klaagschrift tegen inbeslagname en voortduren van beslag. Over het al dan niet onthouden van processtukken kan in het kader van deze procedure geen oordeel worden gegeven.'

Hoge Raad, onder meer:

2.4. De Rechtbank heeft kennelijk en niet onbegrijpelijk – nu de kennisneming van die processtukken de klaagster is onthouden – aangenomen dat het onderzoeksbelang eraan in de weg stond dat de stukken van het strafrechtelijk financieel onderzoek aan de raadkamer worden overgelegd.

2.5. Aan het middel ligt de opvatting ten grondslag dat in een geval als het onderhavige, niettegenstaande de ongegrondverklaring van het door de klaagster op de voet van art. 32 Sv ingediende bezwaarschrift, door het Openbaar Ministerie de stukken van het strafrechtelijk financieel onderzoek aan de raadkamer moeten worden overgelegd als 'op de zaak betrekking hebbende stukken' als bedoeld in art. 23, vierde lid, Sv. Die opvatting is onjuist. •

Hoge Raad (belastingkamer)

Deze rubriek wordt verzorgd door mr. drs. M.R.T. Pauwels verbonden aan het Fiscaal Instituut Tilburg van de Tilburg University en werkzaam bij het Ministerie van Financiën.

74

14 december 2012, nr. 10/04489
(Mrs. Overgaauw, Van Vliet, Punt, Sterk en Fierstra; na conclusie A-G Van Hilten tot gegrondverklaring van het cassatieberoep)
LJN BU7264

Hoge Raad gaat 'om' naar aanleiding van het HvJ-arrest Van der Steen. Gevolgen arrest Van der Steen. Unierechtelijke vertrouwens- en rechtszekerheidsbeginsel

brenge niet mee dat een nationaal bestuursorgaan een vordering jegens een persoon geldend kan maken zonder dat daarvoor een grondslag in het nationale recht is. Vorm van rechterlijk overgangsrecht; rechtszekerheidsbeginsel verzet zich tegen naheffing; de rechten van belastingplichtigen die zijn verworven door te handelen overeenkomstig de door de nationale rechter in hoogste instantie gewezen jurisprudentie kunnen niet met terugwerkende kracht worden ontnomen indien nadien blijkt dat die jurisprudentie in strijd is met een Europese richtlijn.

(Zesde richtlijn art. 4; Wet OB art. 3 en 7; AWR art. 20; Grondwet art. 104)

Hoge Raad, onder meer:

‘3.1.1. A (...) is directeur en enig aandeelhouder van X1 B.V. (hierna: de vennootschap), een ondernemer in de zin van de Wet op de omzetbelasting 1968 (hierna: de Wet). Voor zijn werkzaamheden voor de vennootschap ontvangt A een salaris.

3.1.2. De Hoge Raad heeft in zijn arrest van 26 april 2002, nr. 35775, *LJN AD3572*, *BNB 2002/275*, als volgt beslist:

“3.9. De Hoge Raad is [...] nader tot het oordeel gekomen dat het redelijkerwijs niet voor twijfel vatbaar is dat krachtens art. 4, lid 4, van de Zesde richtlijn als zelfstandig in de zin van art. 4, lid 1, van de Zesde richtlijn is aan te merken de persoon die weliswaar naar het nationale recht van een lidstaat een loontrekkende is en een arbeidsovereenkomst heeft met een werkgever, maar die toch geen juridische band met die werkgever heeft waaruit een verhouding van ondergeschiktheid ontstaat ten aanzien van de arbeids- en bezoldigingsvoorwaarden en de verantwoordelijkheid van de opdrachtgever, zoals in het bijzonder het geval is ten aanzien van de juridische band van een directeur met de vennootschap waarvan hij meer dan de helft van de aandelen bezit. [...]

3.10. Ook indien veronderstellenderwijs ervan wordt uitgegaan dat belanghebbende, naar Nederlands burgerlijk recht, een arbeidsovereenkomst als hiervóór in 3.8 bedoeld is aangegaan met de BV – het Hof heeft het tegendeel niet vastgesteld – heeft hij zijn werkzaamheden jegens de BV derhalve verricht als zelfstandige, dus als belastingplichtige in de zin van art. 4 van de Zesde richtlijn en moet hij deswege ook als ondernemer in de zin van art. 7 van de Wet worden aangemerkt.”

3.1.3. Op grond van het hiervoor in 3.1.2 vermelde arrest is A voor de heffing van omzetbelasting aangemerkt als ondernemer. De Inspecteur heeft A en de vennootschap bij

beschikking van 15 augustus 2003 met ingang van 26 april 2002 voor de heffing van omzetbelasting aangemerkt als een fiscale eenheid. Bij beschikking van 14 april 2006 heeft de Inspecteur A, de vennootschap en X2 B.V. als fiscale eenheid (belanghebbende) aangemerkt.

3.1.4. A heeft een woonboerderij laten bouwen, die op 7 april 2007 in gebruik is genomen. De woonboerderij werd door A mede gebruikt voor zijn werkzaamheden als directeur. Om die reden is in de aangiften omzetbelasting die op naam van de fiscale eenheid zijn gesteld, de aan A in verband met de bouw gefactureerde omzetbelasting in aftrek gebracht.

3.1.5. Bij arrest van 18 oktober 2007, *J.A. van der Steen*, *C-355/06*, *BNB 2008/52* (hierna: het arrest *Van der Steen*), heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie voor recht verklaard:

“Voor de toepassing van artikel 4, lid 4, tweede alinea, van de Zesde richtlijn [...] is een natuurlijke persoon die in naam en voor rekening van een belastingplichtige vennootschap alle werkzaamheden van deze laatste verricht ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst die hem aan die vennootschap, waarvan hij overigens enig aandeelhouder, bestuurder en personeelslid is, bindt, zelf niet een belastingplichtige in de zin van artikel 4, lid 1, van genoemde richtlijn.”

3.1.6. Naar aanleiding van het arrest *Van der Steen* heeft de Staatssecretaris van Financiën bij Besluit van 21 december 2007, nr. *CPP2007/3160*, *Stcrt. 2008, 1*, *V-N 2008/3.24* (hierna: het Besluit), uiteengezet welke naar zijn inzicht de gevolgen van dit arrest zijn voor de heffing van omzetbelasting in gevallen waarin ten onrechte ervan was uitgegaan dat een in dat arrest bedoelde natuurlijke persoon (kort gezegd: de directeur-grootaandeelhouder; hierna: de dga) als een belastingplichtige moet worden aangemerkt. In het Besluit wordt gesteld dat het arrest *Van der Steen* betekent dat de dga niet langer als ondernemer kan worden aangemerkt. Dit einde van het ondernemerschap van de dga heeft, aldus het Besluit, tot gevolg dat de dga per 18 oktober 2007 (de datum van het arrest *Van der Steen*) uit een met zijn vennootschap gevormde fiscale eenheid treedt en dat eventueel aanwezige goederen die tot zijn vermogen behoren en waarvoor eerder volledige of gedeeltelijke aftrek van omzetbelasting is verkregen, op 18 oktober 2007 worden geacht te zijn geleverd in de zin van artikel 3, lid 3, aanhef, letter a dan wel letter c, van de Wet.

3.1.7. De Inspecteur heeft zich (...) overeenkomstig het bepaalde in het Besluit op het standpunt gesteld dat aangezien A vanaf 18

oktober 2007 geen deel meer uitmaakte van belanghebbende, zich met betrekking tot de woonboerderij in het vierde kwartaal 2007 een onttrekking aan het ondernemingsvermogen van belanghebbende heeft voorgedaan. Dit brengt volgens de Inspecteur met zich dat een levering als bedoeld in artikel 3, lid 3, letter a dan wel letter c, van de Wet heeft plaatsgevonden. De in verband daarmee verschuldigde belasting heeft de Inspecteur bij de onderhavige aanslag nageheven.

3.2. Het Hof heeft geoordeeld dat A buiten de werkzaamheden als directeur van de vennootschap en van X2 B.V. geen werkzaamheden heeft verricht op grond waarvan A als ondernemer in de zin van artikel 7 van de Wet kan worden aangemerkt en dat daaruit volgt dat A materieel geen deel van de fiscale eenheid heeft kunnen uitmaken. De door de Inspecteur afgegeven beschikkingen met betrekking tot het aanwezig zijn van een fiscale eenheid hebben naar het oordeel van het Hof niet zodanige rechtskracht dat in weerwil van de wettelijke bepalingen dienaangaande en de door het Hof van Justitie aan de daarmee corresponderende richtlijnbevestigingen gegeven uitlegging toch van het bestaan van een fiscale eenheid moet worden uitgegaan. Het Hof heeft uit de wetsgeschiedenis van artikel 7, lid 4, van de Wet afgeleid dat aan de beschikking inzake een fiscale eenheid slechts een beperkte betekenis toekomt, die bestaat uit het dienen van de rechtszekerheid ten behoeve van de desbetreffende ondernemers. Het Hof heeft aan zijn oordelen de conclusie verbonden dat de hiervoor in 3.1.4 bedoelde woonboerderij nimmer tot bedrijfsvermogen is gaan behoren.

3.3. Middel 1 betoogt dat het Hof heeft nagelaten te behandelen de door de Inspecteur in hoger beroep aangevoerde stelling dat ook wanneer het arrest *Van der Steen* betekent dat A nimmer deel heeft uitgemaakt van belanghebbende, de naheffingsaanslag niettemin op andere gronden terecht is opgelegd. Middel 1 slaagt op de gronden die zijn vermeld in onderdeel 5.7 van de conclusie van de Advocaat-Generaal. Het middel kan echter op grond van hetgeen hierna in 3.4 wordt overwogen niet tot cassatie leiden.

3.4.1. De middelen 2 en 3 verzetten zich tegen 's Hof's hiervoor in 3.2 weergegeven oordeel dat A in de periode van 26 april 2002 tot 18 oktober 2007 niet als ondernemer in de zin van de Wet was aan te merken en daarom geen fiscale eenheid met de vennootschap en later ook met X2 B.V. heeft gevormd in de zin van artikel 7, lid 4, van de Wet. De middelen wijzen in dit verband op de omstandigheden dat a) belanghebbende tegen de hiervoor in 3.1.3 bedoelde beschikkingen van de Inspecteur geen bezwaar heeft

gemaakt, b) eerder van de zijde van belanghebbende is gehandeld alsof sprake was van ondernemerschap van A, in het bijzonder bij het uitoefenen van het recht op onmiddellijke aftrek met betrekking tot de woonboerderij, en c) dat het verworven recht op aftrek niet kan worden gecorrigeerd door de in aftrek gebrachte belasting na te heffen. Onder deze omstandigheden brengen, aldus de middelen, het unierechtelijke vertrouwens- en rechtszekerheidsbeginsel met zich dat bij het ophouden van A als ondernemer te handelen, de aan het ondernemerschap verbonden verplichtingen moeten worden nagekomen, zoals in dit geval de toepassing van het bepaalde in artikel 3, lid 3, aanhef, letter a dan wel letter c, van de Wet, en – voor het bepalen van de hoogte van de verschuldigde omzetbelasting – met overeenkomstige toepassing van de in artikel 13a van de Uitvoeringsbeschikking omzetbelasting 1968 neergelegde regels van de herziening van voorbelasting.

3.4.2. Vooropgesteld wordt dat de Hoge Raad op grond van het arrest Van der Steen niet langer handhaaft zijn aan het hiervoor in 3.1.2 vermelde arrest ten grondslag liggende rechtsopvatting dat als belastingplichtige in de zin van artikel 4 van de Zesde richtlijn (thans artikel 9 van de BTW-richtlijn 2006) en als ondernemer in de zin van artikel 7 van de Wet is aan te merken de persoon die een arbeidsovereenkomst is aangegaan met de besloten vennootschap waarvan hij meer dan de helft van alle aandelen bezit, voor de werkzaamheden die hij ter uitvoering van deze arbeidsovereenkomst in naam en voor rekening van die vennootschap verricht.

3.4.3. Op grond van het hiervoor in 3.4.2 overwogene heeft te gelden dat zich volgens de bepalingen van de BTW-richtlijn 2006 – gelet op het arrest Van der Steen – in het vierde kwartaal 2007 geen belastbaar feit heeft voorgedaan. Evenmin kan derhalve krachtens de Wet omzetbelasting verschuldigd zijn.

De middelen erkennen het hiervoor omschreven uitgangspunt, maar betogen dat – zoals hiervoor in 3.4.1 weergegeven – het unierechtelijke vertrouwens- en rechtszekerheidsbeginsel vereisen dat belanghebbende de onderwerpelijke omzetbelasting voldoet. Dit betoog kan niet worden aanvaard. Vorenbedoelde rechtsbeginselen brengen niet mee dat een nationaal bestuursorgaan een verdring jegens een persoon kan geldend maken zonder dat daarvoor een grondslag in het nationale recht is. Zoals hiervoor overwogen ontbreekt een zodanige grondslag. De middelen falen derhalve.

3.5. De Hoge Raad overweegt nog het volgende. De onderhavige naheffingsaanslag

bestrijkt mede de periode waarin het recht op aftrek voor de woonboerderij van A is genoten. Gelet op het arrest Van der Steen en hetgeen hiervoor in 3.4.2 is overwogen, is dit recht op aftrek verworven in strijd met de Zesde richtlijn en de Wet. Dit laatste met in beginsel grond kunnen vormen voor naheffing op grond van artikel 20 van de Algemene wet inzake rijksbelastingen. Dan rijst evenwel de vraag of uitoefening van de bevoegdheid tot naheffing wordt beperkt door het algemene beginsel van rechtszekerheid. Die vraag moet bevestigend worden beantwoord. De rechten van belastingplichtigen die zijn verworven door te handelen overeenkomstig de door de nationale rechter in hoogste instantie gewezen jurisprudentie kunnen niet met terugwerkende kracht worden ontnomen indien nadien blijkt – zoals in het onderhavige geval – dat die jurisprudentie in strijd is met een Europese richtlijn. Uit het Unierecht volgt niet iets anders, aangezien een dergelijke richtlijn niet rechtstreeks ten nadele van de justitiabele kan werken.

Volgt ongegrondverklaring cassatieberoep. •

75

14 december 2012, nr. 12/00874
(Mrs. Schaap, Koopman en Groeneveld)
LJN BY6050

Ambtshalve cassatie. Schending goede procesorde; nadere stukken hebben de behandelende kamer niet bereikt.

(Awb art. 8:69; AWR art. 29e)

Hoge Raad, onder meer:

‘2. Geding in cassatie
Belanghebbende heeft tegen ‘s Hof’s uitspraak beroep in cassatie ingesteld. Het beroepschrift in cassatie is aan dit arrest gehecht en maakt daarvan deel uit.

Bij brief van 8 mei 2012 heeft het Hof het procesdossier aan de Hoge Raad aangeboden. In die brief staat onder meer het volgende: “Bij het doornemen van het dossier ten behoeve van toezending aan uw Raad is gebleken dat een deel van de correspondentie die belanghebbende aan het Hof heeft gericht de behandelende kamer niet heeft bereikt. Derhalve hebben deze stukken ook geen onderdeel van de beraadslagingen tijdens de mondelinge behandeling kunnen vormen.”

3. Ambtshalve aanwezig bevonden grond voor cassatie
Gebleken is dat door belanghebbende voor de zitting bij het Hof ingediende nadere stuk-

ken de behandelende kamer niet hebben bereikt. Door uitspraak te doen zonder beoordeling van deze stukken heeft het Hof de goede procesorde geschonden. Dit geeft aanleiding ‘s Hof’s uitspraak ambtshalve te vernietigen opdat na verwijzing de hiervoor genoemde stukken alsnog in de beoordeling kunnen worden betrokken.

4. Beoordeling van de klachten

De ambtshalve aanwezig bevonden grond voor cassatie brengt mee dat de klachten geen behandeling behoeven.’

Volgt gegrondverklaring cassatieberoep. •

Raad van State

Deze rubriek wordt verzorgd door mr. drs. B. Veenman en mr. drs. J. de Vries van de directie Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Volledige versies van deze uitspraken zijn te vinden op www.raadvanstate.nl.

76

3 december 2012, nr. 201110934/2/A3
(Mr. Troostwijk)
LJN BY5838

Verzoek om voorlopige voorziening. Weigering afgifte paspoort omdat betrokkene niet wil voldoen aan uit EU-Verordening voortvloeiende verplichting om vingerafdrukken te laten opnemen. Twijfel over geldigheid desbetreffende verordeningbepaling niet dermate ernstig dat geoordeeld moet worden dat EU-Hof zal vaststellen dat die bepaling ongeldig is. Daarom geen aanleiding om uitvoering bepaling op te schorten.

(Verordening (EG) Nr. 2252/2004)

Uitspraak van de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State op een verzoek van [verzoeker], wonend te Nuth, om het treffen van een voorlopige voorziening (...) hangende het hoger beroep van: [verzoeker] tegen de uitspraak van de rechtbank Maastricht van 29 augustus 2011 in zaaknr. 10/1382 in het geding tussen: [verzoeker] en de burgemeester van Nuth

Procesverloop

Bij besluit van 22 juni 2010 heeft de burgemeester een aanvraag van [verzoeker] om afgifte van een paspoort niet in behandeling genomen.

(...)

Bij uitspraak van de Afdeling van 28 september 2012 in zaak nr. 201110934/1/A3 heeft de Afdeling het Hof van Justitie van de Europese

Unie (hierna: het Hof) verzocht bij wege van prejudiciële beslissing uitspraak te doen op een aantal vragen. Deze vragen hebben onder meer betrekking op de geldigheid van artikel 1, tweede lid, van Verordening (EG) nr. 2252/2004 van de Raad van 13 december 2004 betreffende normen voor de veiligheidskenmerken van en biometrische gegevens in door de lidstaten afgegeven paspoorten en reisdocumenten, zoals gewijzigd door de Verordening (EG) nr. 444/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 28 mei 2009 (hierna: de Verordening). De Afdeling heeft de behandeling van het hoger beroep geschorst tot het Hof uitspraak heeft gedaan en iedere verdere beslissing aangehouden. (...)

Overwegingen

(...)

2. [verzoeker] heeft de voorzitter verzocht bij wijze van voorlopige voorziening de burgemeester te gelasten hem een paspoort zonder vingerafdrukken te verstrekken. Hij heeft bezwaren tegen de afgifte van vingerafdrukken die in het opslagmedium op het paspoort en in een centraal en decentraal systeem worden opgenomen vanwege daarmee gemoeide veiligheidsproblemen. Als directeur van de EM Group moet hij voor de acquisitie van opdrachten naar het buitenland reizen, zodat hij een spoedeisend belang bij afgifte heeft. Hij heeft reeds twee jaar geen paspoort en heeft als gevolg daarvan geen reizen naar het buitenland kunnen maken. Als gevolg daarvan heeft EM Group geen orders binnengekregen en is de orderportefeuille nagenoeg leeg. Alleen hij beschikt over de nodige technische kennis en ervaring om orders te kunnen acquireren, aldus [verzoeker].

(...)

2.2. Voor zover het verzoek van [verzoeker] erop neerkomt dat de uitvoering van artikel 1, tweede lid, van de Verordening zou moeten worden opgeschort, wordt het volgende overwogen.

In het arrest van het Hof van 21 februari 1991 in de gevoegde zaken nrs. C-143/88 en C-92/89 (Zuckerfabrik; www.curia.europa.eu) is onder punt 33 overwogen dat opschorting van de tenuitvoerlegging van een op een gemeenschapsverordening gebaseerde nationale bestuurshandeling door een nationale rechter slechts mag worden toegestaan:

- indien die rechter ernstige twijfel omtrent de geldigheid van de gemeenschapsverordening koestert en hij, wanneer de vraag betreffende de geldigheid van de betwiste handeling nog niet aan het Hof is voorgelegd, deze vraag zelf verwijst;
- indien de zaak spoedeisend is en voor de

verzoeker ernstige en onherstelbare schade dreigt; en

- indien die rechter naar behoren rekening houdt met het belang van de Gemeenschap.

In het arrest van het Hof van 9 november 1995 in zaak nr. C-465/93 (Atlanta Fruchthandels-gesellschaft; www.curia.europa.eu) is onder de punten 35 tot en met 37 het volgende overwogen: 'In het arrest Zuckerfabrik (...) heeft het Hof geoordeeld, dat voorlopige maatregelen slechts kunnen worden getroffen, wanneer de door de verzoeker aangevoerde feiten en voorgedragen middelen bij de nationale rechter de overtuiging doen postvatten, dat ernstige twijfels bestaan omtrent de geldigheid van de gemeenschapsverordening waarop de bestreden bestuurshandeling is gebaseerd. Alleen de mogelijkheid van een – aan het Hof voorbehouden – ongeldigverklaring kan immers de toewijzing van een verzoek om opschorting rechtvaardigen. Deze voorwaarde houdt in, dat de nationale rechter zich er niet toe mag beperken het Hof om een prejudiciële beslissing over de geldigheid van de verordening te verzoeken, doch dat hij op het ogenblik waarop hij de maatregel in kort geding treft, moet aangeven waarom hij van oordeel is dat het Hof de ongeldigheid van die verordening zal vaststellen.

Daarbij moet de nationale rechter rekening houden met de omvang van de beoordelingsmarge die volgens de rechtspraak van het Hof naar gelang van de betrokken sector aan de gemeenschapsinstellingen moet worden gelaten.'

2.3. Uit de verwijzingsuitspraak in zaak nr. 201110934/1/A3 en die van 28 september 2012 in zaak nr. 201205423/1/A3, waarin de motivering voor het verzoek aan het Hof is vervat, volgt dat de reden van het verzoek erin is gelegen dat het de Afdeling op voorhand niet duidelijk is of de beperking van het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer door de verwerking van biometrische kenmerken, zoals vingerafdrukken, in het opslagmedium op het paspoort en in een centraal en decentraal systeem evenredig is in verhouding tot het te beschermen belang dat is gelegen in het voorkomen van misbruik van paspoorten en reisdocumenten. Hieruit volgt dat de twijfel die bij de Afdeling bestaat over de geldigheid van artikel 1, tweede lid, van de Verordening niet dermate ernstig is dat bij de voorzitter van de Afdeling het oordeel bestaat dat het Hof zal vaststellen dat die bepaling ongeldig is. Reeds hierom bestaat geen aanleiding de uitvoering van die bepaling op te schorten.

3. Gelet hierop bestaat aanleiding het ver-

zoek om het treffen van een voorlopige voorziening af te wijzen.

(...) •

77

5 december 2012, nr. 201110330/1/A3
(Mrs. Van Dijk, Mortelmans, Kramer)
LJN BY5146

Openbaar lichaam Recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg is aangemerkt als rechtspersoon die bedrijfs- en fabricagegegevens vertrouwelijk aan overheid kan meedelen als bedoeld in art. 10 lid 1 onder c Wob.

(Wob art. 3 en 10 lid 1 aanhef en onder c)

Uitspraak op het hoger beroep van: de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid Ridderstee Holiday BV, gevestigd te Ouddorp, gemeente Goedereede, appellante, tegen de uitspraak van de rechtbank s-Gravenhage van 10 augustus 2011 in zaaknr. 10/3436 in het geding tussen: Ridderstee Holiday en het college van gedeputeerde staten van Zuid-Holland

Procesverloop

Bij besluit van 15 mei 2009 heeft het college een verzoek van Ridderstee Holiday om openbaarmaking van een aanvraag van het Recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg voor subsidie voor het project 'Voornse Delta' (hierna: het project) op grond van de Tijdelijke Verordening Stimulering Voordelta (hierna: de Verordening) en om openbaarmaking van het besluit op die aanvraag deels ingewilligd. Bij besluit van 31 maart 2010 heeft het college het door Ridderstee Holiday daartegen gemaakte bezwaar gegrond verklaard en het overzicht van inkomsten en kosten van het project verstrekt, met uitzondering van de bedragen die betrekking hebben op grondverwerving en inrichting.

(...)

Overwegingen

(...)

Ingevolge artikel 3, eerste lid, [van de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: de Wob)] kan een ieder een verzoek om informatie neergelegd in documenten over een bestuurlijke aangelegenheid richten tot een bestuursorgaan of een onder verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan werkzame instelling, dienst of bedrijf.

Ingevolge het vijfde lid wordt een verzoek om informatie ingewilligd met inachtneming van de artikelen 10 en 11.

Ingevolge artikel 10, eerste lid, aanhef en

onder c, blijft het verstrekken van informatie ingevolge deze wet achterwege voor zover dit bedrijfs- en fabricagegegevens betreft, die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegegeed.

(...)

2. Het college heeft in het besluit op bezwaar overwogen dat het openbaarmaking van de gegevens die betrekking hebben op de bedragen die zien op de verwerving en inrichting van de grond, heeft geweigerd omdat deze gegevens zien op een productieproces dat als resultaat heeft de realisatie van het project waarvoor de subsidie is verleend. Het college heeft aan de weigering artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob ten grondslag gelegd.

3. De rechtbank heeft (...) geoordeeld dat het college zich terecht op het standpunt heeft gesteld dat de gegevens waarvan het openbaarmaking weigert, zien op een productieproces en aldus zijn te kwalificeren als bedrijfs- en fabricagegegevens. Het college heeft op goede gronden overwogen dat openbaarmaking van de desbetreffende informatie achterwege dient te blijven op grond van artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob, aldus de rechtbank.

4. Ridderstee Holiday bestrijdt dat oordeel van de rechtbank. Zij voert aan dat de rechtbank ten onrechte heeft geoordeeld dat het college zich terecht op het standpunt heeft gesteld dat de door haar verzochte gegevens bedrijfs- en fabricagegegevens betreffen. Het gaat om informatie over ontvangen subsidiebedragen en de kosten die worden verwacht voor de grondverwerving. De verwerving en inrichting van grond valt niet te kwalificeren als een vorm van technische bedrijfsvoering, aldus Ridderstee Holiday.

5. Het Recreatieschap is een lichaam, ingesteld op grond van de Gemeenschappelijke regeling voor het recreatiegebied Voorne-Putten-Rozenburg (hierna: de Regeling). Ingevolge artikel 2 van de Regeling vormen provinciale staten van Zuid-Holland en de raden van de gemeenten Rotterdam, Rozenburg, Spijkensse, Bernisse, Brielle, Hellevoetsluis en Westvoorne een lichaam, genaamd Recreatieschap Voorne Putten-Rozenburg, voert het de in artikel 2, derde lid, van de Regeling genoemde taken uit en heeft het ingevolge artikel 3 van de Regeling bevoegdheden toegekend gekregen. Het Recreatieschap bezit op grond van artikel 2, eerste lid, van de Regeling rechtspersoonlijkheid. Het Recreatieschap heeft subsidie bij het college aangevraagd op grond van de Verordening. Ingevolge artikel 4 van die Verordening wordt slechts subsidie verleend aan ondernemingen en publiekrechtelijke instellingen of

combinaties daarvan. Gelet daarop concurreert het Recreatieschap met andere subsidieaanvragers en neemt het in zoverre deel aan het economisch verkeer op dezelfde voet als natuurlijke personen of private rechtspersonen.

Naar het oordeel van de Afdeling is het Recreatieschap onder die omstandigheden aan te merken als een rechtspersoon, die bedrijfs- en fabricagegegevens vertrouwelijk aan de overheid kan meedelen en die in dit geval de bescherming toekomt die artikel 10, eerste lid, onder c, van de Wob beoogt te verlenen. Het college heeft het besluit van 31 maart 2010, waarbij het de weigering tot openbaarmaking van de in geding zijnde gegevens, heeft gehandhaafd, terecht gestoeld op artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob.

(...)

Centrale Raad van Beroep

Deze rubriek wordt verzorgd door mr. A.B.J. van der Ham, vice-president van de Centrale Raad van Beroep, en mr. J.E. Jansen, hoofd Wetenschappelijk bureau van de Centrale Raad van Beroep.

78

10 december 2012, nr. 10/5767 AW e.v. (Mrs. Van Vulpen-Grootjans, Wolleswinkel, Vermeulen)
I/JN BY2305

Appellante heeft bij haar ontslag voldoende schadevergoeding gekregen voor de gevolgen van het door haar aan de orde stellen van misstanden bij de Bouwdienst van Rijkswaterstaat. Uit de brieven van appellante blijkt dat zij er in alle vrijheid voor koos ontslag te vragen.

(ARAR art. 99)

(...)

Overwegingen

2.1. Appellante was sinds februari 2000 werkzaam als Taakveldleider Kosten bij de afdeling Rijkswaterstaat Steunpunt Opdrachtgeverschap (RSO) van de Bouwdienst van Rijkswaterstaat. Deze functie was ingedeeld in salarisschaal 13 van het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1984 (BBRA). Eind 2003 heeft appellante misstanden, die zij binnen de organisatie had gesignaleerd, bij haar leidinggevenden onder de aandacht gebracht. In 2003/2004 is de afdeling RSO gereorganiseerd en is het Expertise-

centrum Opdrachtgeverschap (ECO) gevormd.

In ECO is de functie van Taakveldleider Kosten niet teruggekeerd. In het kader van een belangstellingsregistratie heeft appellante vervolgens kenbaar gemaakt dat haar voorkeur uitging naar onder andere de functie van Afdelingshoofd Beleidsadvisering of de functie van Afdelingshoofd Projectadvisering bij ECO. Beide functies waren ingedeeld in salarisschaal 14 van het BBRA. Bij besluit van 2 december 2004 (besluit 1) is appellante aangewezen als herplaatsingskandidaat en is zij niet geplaatst op de functies van Afdelingshoofd Beleidsadvisering en Afdelingshoofd Projectadvisering. Over dit laatste was ook al op 5 oktober 2004 een besluit genomen (besluit 2). Bij besluit van 7 maart 2005 (besluit 3) is de functie van Taakveldleider Kosten per 1 juli 2004 opgeheven. Bij besluit van 21 april 2006 zijn de bezwaren tegen de besluiten 1 en 3 ongegrond verklaard. Daartegen heeft appellante beroep ingesteld.

2.2. Bij besluit van 15 mei 2006 is appellante niet benoemd in de functie van Peoplemanager bij Rijkswaterstaat Dienst Noordzee, salarisschaal 14 van het BBRA. Dat besluit is gehandhaafd bij besluit van 5 februari 2008. Ook daartegen heeft appellante beroep ingesteld.

2.3. Op 23 oktober 2006 heeft appellante beroepen ingesteld tegen het uitblijven van besluiten op haar bezwaren tegen besluit 2 en tegen de weigering haar te plaatsen in andere functies, waarvoor appellante haar belangstelling had kenbaar gemaakt, zoals de functie van manager Ondersteuning Projecten, afdeling Inkoopondersteuning BIO, senior project adviseur ECO, functienummer SPA04 en Kennisveldmanager kostprijs Bouwdienst RWS.

2.4. Hierna zullen alle voormelde (uitgebleven) besluiten op de bezwaren van appellante tegen de besluiten genomen in het kader van de reorganisatie en naar aanleiding van haar sollicitaties aangeduid worden als reorganisatiebeslissingen.

2.5. Naar aanleiding van de meldingen van appellante over de vermoedens van misstanden binnen de toenmalige Bouwdienst heeft de Commissie integriteit overheid (CIO) op 19 maart 2008 rapport uitgebracht. De CIO heeft daarin onder meer vastgesteld dat het (her)plaatsingsproces van appellante niet op correcte wijze heeft plaatsgevonden, dat niet altijd een overtuigende argumentatie is gegeven voor de afwijzingen van appellantes sollicitaties en dat niet enkel objectief is gekeken naar opleiding en ervaring van appellante. Er heeft volgens de CIO een vermenging plaatsgevonden tussen de integriteitsmeldingen van appellante en het rechtspositionele traject. De CIO heeft aan de

minister het advies gegeven om op korte termijn met appellante in overleg te treden over ofwel een passende functie binnen het ministerie ofwel een passende afvloeiingsregeling.

2.6. De minister heeft het advies van de CIO overgenomen. Partijen hebben vanaf medio 2008 gesproken over passende functies voor appellante. Dat heeft onder andere ertoe geleid dat appellante op 16 maart 2009 de functie van senior adviseur/specialistisch medewerker van staf DG, afdeling Markt en Inkoop, ingedeeld in salarisschaal 14 van het BBRA, is aangeboden. Appellante heeft deze functie om haar moverende redenen niet aanvaard.

2.7. Op 11 januari 2010 heeft de minister aan appellante zijn voornemen kenbaar gemaakt haar ontslag te verlenen met toepassing van artikel 99 van het Algemeen Rijksambtenarenreglement (ARAR). Daarbij was tevens gevoegd een voorstel voor schadeloosstelling en een concept rehabilitatiebrief.

2.8. Bij brief van 25 februari 2010 heeft appellante de minister verzocht haar ontslag te aanvaarden en een afvloeiingsregeling te treffen. Bij brief van 19 maart 2012 heeft zij de minister opnieuw het verzoek gedaan haar ontslag te verlenen.

2.9. Bij besluit van 29 maart 2010 (ontslagbesluit) heeft de minister appellante per 1 april 2010 ontslag verleend primair op haar verzoek en subsidiair op grond van artikel 99 van het ARAR. Daarbij heeft de minister aan appellante een uitkering toegekend die gelijk is aan het voor appellante geldende totaal van uitkeringen berekend op basis van de Werkloosheidswet en het Besluit bovenwettelijke uitkeringen bij werkloosheid voor de sector Rijk, als ware als gevolg van het ontslag geen sprake van verwijtbare werkloosheid als bedoeld in artikel 24 van de Werkloosheidswet. Daarnaast heeft de minister appellante onder andere een bedrag toegekend gelijk aan één bruto jaarsalaris op basis van het maximum van salarisschaal 14 van het BBRA met één periodiek in de naast hogere schaal en vergoeding van de redelijke kosten die de advocaat van appellante in het kader van het ontslagvoornemen heeft gemaakt.

2.10. Bij besluit van eveneens 29 maart 2010 (schadeloosstellingsbesluit) heeft de minister aan appellante een schadevergoeding toegekend, onder meer bestaande uit een fictief netto verlies aan salaris van € 14 585 en wettelijke rente daarover, pensioenpremie over dit bedrag, advocaatkosten van ongeveer € 77 000, kosten thuiswerken van ongeveer € 9 600 (bruto), immateriële schade ad € 2 300 (netto), en overige kosten ad € 10 000 (bruto). Tegen het ontslag- en het schadeloos-

stellingsbesluit heeft appellante met toepassing van artikel 7:1a van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) rechtstreeks beroep bij de rechtbank ingesteld.

3.1. Bij aangevallen uitspraak 1 heeft de rechtbank de beroepen tegen de reorganisatiebeslissingen niet-ontvankelijk verklaard. Daarbij heeft de rechtbank overwogen dat appellante ter zitting heeft verklaard dat uit die beslissingen geen andere schade voortvloeit dan de schade waarvoor in de besluiten van 29 maart 2010 vergoedingen zijn toegekend. Naar het oordeel van de rechtbank heeft appellante dan ook geen belang meer bij een oordeel van de rechtbank over de reorganisatiebeslissingen.

3.2. Bij aangevallen uitspraak 2 heeft de rechtbank de beroepen tegen de besluiten van 29 maart 2010 ongegrond verklaard.

4. De Raad komt tot de volgende beoordeling.

Aangevallen uitspraak 2

4.1. Appellante heeft betoogd dat de rechtbank ten onrechte heeft geoordeeld dat er voor de minister een grondslag was voor een ontslag op verzoek. De vraag of appellante in haar betoog moet worden gevolgd, moet worden beantwoord in het licht van de vaste rechtspraak (CRvB 24 juli 2008, *LJN* BD9294 en *TAR* 2009, 34) dat een ontslagverzoek moet kunnen worden herleid tot een in vrijheid genomen beslissing.

4.2. De Raad is van oordeel dat aan dit laatste is voldaan. Bij de onder 2.8 genoemde brief van 25 februari 2010 heeft appellante de minister verzocht haar ontslag te aanvaarden. In brieven van begin maart 2010 aan de minister is zij hiervan niet teruggekomen. Bij de onder 2.8 genoemde brief van 19 maart 2010 aan de minister heeft appellante aangegeven dat nog niet op haar brief van 25 februari 2010 was gereageerd. Zij heeft toen opnieuw een verzoek gedaan om haar ontslag te verlenen. Pas bij besluit van 29 maart 2010 is dat verzoek om ontslag ingewilligd. Dat de minister ongeoorloofde druk op appellante heeft uitgeoefend om haar ontslagverzoek in te dienen is dan ook niet gebleken. Appellante heeft voldoende tijd gehad om over haar verzoek na te denken en om eventueel juridisch advies over de consequenties van haar verzoek in te winnen.

4.3. Dat appellante zich er niet ten volle van bewust was dat haar brieven van 25 februari 2010 en 19 maart 2010 konden worden aangemerkt als een verzoek om ontslag, zoals zij heeft gesteld, is niet aannemelijk gelet op de daarin gebruikte bewoordingen. Ook uit haar brief van 30 maart 2010 kan worden afgeleid dat appellante met die brieven van 25 februari en 19 maart 2010 heeft bedoeld een verzoek om ontslag in te dienen, nu zij daarin

heeft gevraagd het in laatstgenoemde brieven vermelde verzoek om ontslag als niet geschreven te beschouwen. Uit haar brief van 30 maart 2010, maar ook uit het feit dat zij per 1 april 2010 elders een voltijdse functie heeft geaccepteerd, blijkt voorts dat appellante niet meer werkzaam wenste te zijn bij het ministerie. Het ontslagbesluit van 29 maart 2010 houdt dan ook in rechte stand.

4.4. Appellante heeft in dat geval nog een beroep gedaan op artikel 49p van het ARAR. Daarin is bepaald dat de herplaatsingskandidaat aan wie eervol ontslag is verleend op zijn aanvraag wegens aanvaarding van een functie, een salarissuppletie kan worden toegekend indien het in de nieuwe functie genoten salaris lager is dan het salaris in de oorspronkelijke functie. Nu zowel de oorspronkelijke functie bij Rijkswaterstaat als de nieuwe functie buiten het ministerie zijn ingedeeld in salarisschaal 13, komt appellante niet in aanmerking voor een dergelijke salarissuppletie.

4.5. Naar het oordeel van de Raad is appellante met de afvloeiingsregeling in het ontslagbesluit en het schadeloosstellingsbesluit voldoende financieel gecompenseerd voor de gevolgen van de door de CIO geconstateerde onvolkomenheden in de besluitvorming ten aanzien van de plaatsing van appellante in de door haar geambieerde schaal 14-functies in het kader van de reorganisatie. Bij de berekening van het fictief nettoverlies aan salaris van € 14 585 in het schadeloosstellingsbesluit is de minister ervan uitgegaan dat appellantes salaris (het maximum van schaal 13) fictief jaarlijks vanaf 2003 met één periodiek is gestegen. De Raad neemt voorts in aanmerking dat appellante in maart 2009 om haar moverende redenen de haar aangeboden functie van senior adviseur/specialistisch medewerker van staf DG, afdeling Markt en Inkoop, salarisschaal 14, niet heeft aanvaard. Niet gezegd kan worden dat deze functie zonder meer als niet passend voor appellante is aan te merken. Dat appellante bij een normaal verlopen carrièrepatroon bij het ministerie in 2008 schaal 15, trede 8 zou hebben bereikt, zoals zij heeft gesteld, is te speculatief te achten. Appellante heeft niet aannemelijk gemaakt dat er in 2004 ten tijde van de reorganisatie voor haar uitzicht bestond op een functie met een dergelijke hogere salarisschaal. Ook is in aanmerking genomen dat appellante vanaf 2003 tot haar ontslag per 1 april 2010 niet meer heeft gewerkt voor het ministerie, maar wel salaris heeft ontvangen naar het maximum van schaal 13. Verder is appellante met de toekenning in het ontslagbesluit van een bedrag gelijk aan één bruto jaarsalaris op basis van het maximum van salarisschaal 14 van het

BBRA met één periodiek in de naast hogere schaal ook voor eventuele schade aan haar arbeidsmarktpositie voldoende gecompenseerd. Anders dan appellante heeft gesteld, vloeit uit het door de minister overgenomen advies van de CIO niet voort dat de minister aan appellante een bedrag had moeten toekennen gelijk aan een salaris dat zij tot aan haar 65ste levensjaar zonder ontslag bij het ministerie zou hebben ontvangen, uitgaande van schaal 15, trede 8.

4.6. Het bestaan van verdere, nog voor vergoeding in aanmerking komende schade dan reeds bij het schadeloosstellingsbesluit is vergoed, is niet door appellante aannemelijk gemaakt. De Raad onderschrijft het standpunt van de minister dat appellante het door haar gewenste outplacementtraject zou kunnen bekostigen van de bij het schadeloosstellingsbesluit toegekende € 10 000 aan overige kosten.

4.7. Uit het vorenstaande volgt dat de aangevallen uitspraak 2 moet worden bevestigd.

Aangevallen uitspraak 1

4.8. Met het (ook) door de Raad in stand gelaten schadeloosstellingsbesluit en met de in stand gelaten afvloeiingsregeling heeft de minister niet alleen beoogd de door de CIO geconstateerde onvolkomenheden in de reorganisatiebeslissingen en de daaraan ten grondslag liggende primaire besluiten te helen en daarmee in feite de onrechtmatigheid van die beslissingen, gelegen in schending van het derde lid van artikel 125quinquies van de Ambtenarenwet, erkend, maar heeft hij ook alle schade van appellante die uit die onrechtmatige besluitvorming voortvloeit, aan haar vergoed. Gelet daarop en op het oordeel over het ontslagbesluit, kan de rechtbank worden gevolgd in haar oordeel dat appellante geen (proces)belang meer heeft bij een oordeel van de rechter over de reorganisatiebeslissingen als zodanig. Dat dit niet leidt tot een bevestiging van aangevallen uitspraak 1 houdt verband met het navolgende.

4.9. Appellante heeft verzocht om vergoeding van immateriële schade wegens het overschreden zijn van de redelijke termijn als bedoeld in artikel 6, eerste lid, van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. 4.10. Op grond van zijn vaste rechtspraak (CRvB 26 januari 2009, *LJN* BH1009) geldt voor het voorliggende geval dat vanaf de indiening van het eerste bezwaarschrift van 20 oktober 2004 tot de datum van deze uitspraak meer dan acht jaren zijn verstreken. De Raad heeft in de zaak zelf, die mede in verband met een aantal met elkaar samenhangende beslissingen als complex is aan te merken, aanknopingspunten gevonden voor

het oordeel dat in dit geval de totale lengte van de procedure vijf jaren zou mogen bedragen. Daarnaast dient voor de bepaling van de redelijke termijn de tijd die gemoeid is geweest met een poging tot het oplossen van het geschil door middel van mediation, niet te worden meegerekend. Daarmee zijn ongeveer twee jaren gemoeid geweest.

4.11. De redelijke termijn is daarom met anderhalf jaar overschreden. Dat betekent dat de minister zal worden veroordeeld tot betaling van een schadevergoeding aan appellante tot een bedrag van € 1500.

4.12. De aangevallen uitspraak 2 zal worden vernietigd, de beroepen tegen de reorganisatiebeslissingen zullen gegrond verklaard worden en de reorganisatiebeslissingen zullen worden vernietigd.

4.13. Gelet op het onder 4.8 gegeven oordeel over het vervallen procesbelang van appellante is er aanleiding de rechtsgevolgen van de vernietigde reorganisatiebeslissingen in stand te laten. ●

79

13 december 2012, nr. 11/4188 AW-T e.v.
(Mrs. Van de Griend, Van Vulpen-Grootjans, Zeilemaker)
LJN BY6052

Geslaagd beroep op het vertrouwensbeginsel.

(...)

Overwegingen

1.1. Appellanten zijn allen als arrestantenbewaarder dan wel complexbeveiligers werkzaam bij de Penitentiaire Inrichting Middelburg, locatie [naam locatie]. Bij circulaire van 23 januari 2008 heeft de minister de 'Inschalingsrichtlijn voor bewaarders/complexbeveiligers GW bij indiensttreding en het toekennen van periodieken in het eerste jaar en toepassingsrichtlijn voor zittend bewakingspersoneel' (circulaire) bekendgemaakt. De circulaire, die op 1 februari 2008 in werking is getreden, geeft nadere aanwijzingen voor de bepaling van startsalaries bij indiensttreding en voor het toekennen van periodieken in het eerste jaar voor bewaarders/complexbeveiligers binnen de penitentiaire inrichtingen van de sector gevangeniswezen. De circulaire heeft feitelijk tot gevolg dat per 1 februari 2008 in dienst te treden bewaarders/complexbeveiligers bij aanvang van het dienstverband hoger worden ingeschaald dan bewaarders/complexbeveiligers die eerder in dienst zijn getreden. In de circulaire is onderkend dat invoering van de richt-

lijn voor zittend personeel het – ongewenste – gevolg kan hebben dat zij feitelijk lager zijn ingeschaald dan nieuwe bewaarders/complexbeveiligers. Voor dit personeel voorziet de circulaire daarom in nader omschreven overgangsbepalingen.

1.2. Bij brief van 10 juni 2009 hebben appellanten de minister verzocht de toezeggingen na te komen dat, (i) alle complexbeveiligers, dus ook het zittend personeel, in verband met de richtlijn opnieuw ingeschaald zou worden, (ii) al het zittend personeel dat met de nieuwe richtlijn buiten de boot viel gecompenseerd zou worden en er enkele periodieken op vooruit zou gaan, en, (iii) zelfs het zittend personeel, dat aan de top van de salarisschaal zit, gecompenseerd zou worden door een 'stukje bovenschaligheid'. Bij besluit van 16 juni 2009 heeft de toenmalige locatiedirecteur, B, deze verzoeken afgewezen op de grond dat hij nimmer concrete toezeggingen heeft gedaan over de inschalingsreparatie in 2008 welke uitstijgen boven de afspraken in de circulaire waarop appellanten hadden mogen vertrouwen. Tegen het besluit van 16 juni 2009 hebben appellanten gezamenlijk bezwaar gemaakt. De minister heeft dit bezwaar bij besluit van 15 juni 2010 (bestreden besluit) ongegrond verklaard.

2. Bij de aangevallen uitspraak heeft de rechtbank het beroep tegen het bestreden besluit ongegrond verklaard. De rechtbank heeft als vaststaand aangenomen dat appellanten op grond van de in de circulaire opgenomen bepalingen niet in aanmerking komen voor toekenning van extra periodieken. Het door appellanten gedane beroep op het vertrouwensbeginsel, erop neerkomend dat de minister zich moet houden aan de toezegging dat de door de circulaire ontstane ongelijkheid ongedaan zal worden gemaakt door een salarisverhoging, kan niet slagen omdat geen sprake is van uitdrukkelijke, ondubbelzinnige en onvoorwaardelijke toezeggingen. Van belang daarbij is dat de minister gemotiveerd heeft weersproken een toezegging te hebben gedaan. Verder is van betekenis dat de overgelegde (getuigen)verklaringen niet met elkaar overeenstemmen. Al deze verklaringen zijn niet concreet genoeg om aan te nemen dat een bindende toezegging is gedaan. Ook overigens zijn er geen aanknopingspunten voor het oordeel dat sprake is van een bindende toezegging, aldus de rechtbank.

3.1. Appellanten hebben ter onderbouwing van hun beroep op het vertrouwensbeginsel verwezen naar een groot aantal door hen in het geding gebrachte (getuigen)verklaringen. Het betreft hier verklaringen van twaalf direct bij de besluitvorming betrokkenen, daaronder begrepen acht van de appellanten. Volgens appellanten blijkt uit deze verklarin-

gen onmiskenbaar dat B uitdrukkelijk, ondubbelzinnig en ongeclausuleerd heeft toegezegd dat iedereen, dus ook het zittend personeel, opnieuw ingeschaald zou worden.

3.2 Namens de minister is met klem weersproken dat B zich tegenover appellanten heeft uitgelaten in bewoordingen die als bindende toezeggingen zijn aan te merken. Daarbij is er in hoofdzaak op gewezen dat B – desgevraagd – uitdrukkelijk heeft weersproken dat hij een toezegging heeft gedaan zoals door appellanten bedoeld. Volgens de minister heeft B weliswaar zijn sympathie betoond met de zaak van de ‘oudgedienden’, de bereidheid uitgesproken om eventuele knelpuntsituaties nader te bezien en aangegeven te zullen onderzoeken of er nog mogelijkheden overbleven naast de circulaire, maar heeft hij geen enkele mededeling gedaan over individuele of groepswijze compensatie.

4. De Raad komt tot de volgende beoordeling.

4.1. Appellanten hebben de vaststelling door de rechtbank dat zij op grond van de in de circulaire opgenomen (overgangs)bepalingen niet in aanmerking komen voor toekenning van extra periodieken niet bestreden. Het geschil in hoger beroep spitst zich aldus toe op de vraag of sprake is van een rechtens te honoreren opgewekt vertrouwen. Hierbij staat voorop dat een beroep op het vertrouwensbeginsel volgens vaste rechtspraak van de Raad alleen kan slagen, als van de kant van het bevoegde orgaan uitdrukkelijke, ondubbelzinnige en onvoorwaardelijke toezeggingen zijn gedaan die bij de betrokkene gerechtvaardigde verwachtingen hebben gewekt (CRvB 19 januari 2012, *LJN* BV2323).

4.2. Vaststaat dat B het ten tijde van belang in deze kwestie bevoegde gezag was. Namens de minister is ter zitting van de Raad uitdrukkelijk bevestigd dat B bevoegd was om toepassing te geven aan de circulaire en zelfstandig mocht beslissen over zich in dit kader voordoende knelpunten.

4.3.1. Uit de zich onder de gedingstukken bevindende ‘Notulen overlegvergadering Ondernemingsraad [naam onderdeel] 19 maart 2008’ komt naar voren dat er tijdens die vergadering gesproken is over de inschaling van bewaarders/complexbeveiligers, een en ander in relatie tot de onvrede die er was ontstaan onder het personeel van de penitentiaire inrichtingen naar aanleiding van de circulaire. Blijkens de notulen heeft B bij die gelegenheid verklaard dat ‘verlies aan verschil [...] ‘wordt gerepareerd’. In een zich eveneens onder de gedingstukken bevindende op 16 juli 2009 gedateerde brief van B, gericht aan mr. Vader, rept B in dit verband van zijn ‘aanvaardelijk ruimere interpretatie van de circulaire’.

4.3.2. Anders dan namens de minister is betoogd, kan uit de notulen niet worden

afgeleid dat B zijn ruimere interpretatie over de toepassing van de circulaire tijdens meer genoemde vergadering (naar aanleiding van opmerkingen van de Ondernemingsraad) heeft bijgesteld. Voorstelbaar is dat B zijn ruimere interpretatie over de toepassing van de circulaire ook nadien heeft uitgedragen. Dit mede in aanmerking nemende zijn de door appellanten ingeroepen (getuigen)verklaringen geloofwaardig. Die verklaringen stemmen in grote lijnen met elkaar overeen. Aan de met die verklaringen geheel in tegenspraak zijnde verklaringen van B zoals onder 3.2 weergegeven wordt geen doorslaggevende betekenis gehecht.

4.4. Uit de meergenoemde verklaringen komt naar voren dat B bij diverse gelegenheden in aanwezigheid van (onder meer) appellanten heeft gesproken over de onder het personeel van de penitentiaire inrichting ontstane onvrede naar aanleiding van de circulaire. In deze verklaringen leest de Raad in elk geval een stellig geformuleerde toezegging door B dat iedereen, dus ook het zittend personeel, opnieuw zou worden ingeschaald en dat ook dit personeel in aanmerking kwam voor (twee) extra periodieken, althans ophoging van het salaris. Dit rechtvaardigt de conclusie dat van de kant van de minister aldus uitdrukkelijke, ondubbelzinnige en onvoorwaardelijke toezeggingen zijn gedaan die bij appellanten gerechtvaardigde verwachtingen hebben gewekt. De minister heeft het beroep van appellanten op het vertrouwensbeginsel daarom ten onrechte verworpen. •

80

14 december 2012, nr. 11/5544 BESLUI e.v. (Mrs. Van der Kade, Lenos, Lange) LJN BY6202

Redelijke termijn. Aanvang procedure. Matiging schadevergoeding. Prejudiciële procedure telt niet mee. Geen gezamenlijk procederen.

(EVRM art. 6; Awb art. 8:73)

(...)

Overwegingen

1.1. De uitspraken van de Raad van 15 juli 2011 en 11 november 2011, waarbij verzoekers en het Uvw partij waren, betroffen verzoekers’ aanspraken op grond van de Toeslagenwet (TW). In die uitspraken is overwogen dat het vermoeden bestaat dat de redelijke termijn door de Raad is overschreden. De Raad heeft vervolgens het onderzoek heropend.

1.2. Namens de Staat is – kort weergegeven – uiteengezet dat wordt onderschreven dat de redelijke termijn, bedoeld in artikel 6, eerste lid, van het EVRM, in de rechterlijke fase is overschreden en dat verzoekers in aanmerking komen voor een vergoeding van immateriële schade. Daarbij is ervan uitgegaan dat de procedure is aangevangen met het bezwaar tegen de besluiten van augustus 2003, dat de procedure bij – thans – het Hof van Justitie van de Europese Unie (Hof) bij de beoordeling van de duur van de procedure buiten aanmerking dient te worden gelaten en dat de procedure is geëindigd met de uitspraken van de Raad. Bij brief van 25 januari 2012 is aangegeven dat een vergoeding door de Staat van € 1000 per verzoeker genoemd in bijlagen A en B redelijk kan worden geacht. Bij brief van 24 februari 2012 is het bedrag aan schadevergoeding gematigd en is in alle zaken een vergoeding door de Staat van € 25 per verzoeker geboden, rekening houdend met de bijzondere omstandigheid dat verzoekers gezamenlijk beroep hebben ingesteld en met het aantal verzoekers.

1.3. Namens verzoekers zijn – samengevat – de door de Staat gehanteerde uitgangspunten bestreden. Ten aanzien van de hoogte van de schadevergoeding is naar voren gebracht dat voor matiging van het bedrag geen aanleiding bestaat omdat verzoekers niet als groep hebben geprocedeerd. Tot slot is aangevoerd dat niet mag worden teruggekomen van een eerder door de Staat geboden bedrag aan schadevergoeding.

2. De Raad komt tot de volgende beoordeling.

2.1. De vraag of de redelijke termijn, bedoeld in artikel 6, eerste lid, van het EVRM is overschreden, moet worden beoordeeld aan de hand van de omstandigheden van het geval. Daarbij zijn van betekenis de ingewikkeldheid van de zaak, de wijze waarop de zaak door het bestuursorgaan en de rechter is behandeld, het processuele gedrag van de betrokkene gedurende de gehele rechtsgang en de aard van de maatregel en het daardoor getroffen belang van betrokkene, zoals ook uit de jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens naar voren komt.

2.2. Zoals de Raad heeft overwogen in zijn uitspraak van 26 januari 2009, *LJN* BH1009, is de redelijke termijn voor een procedure in drie instanties in zaken zoals deze in beginsel niet overschreden als die procedure in haar geheel niet langer dan vier jaar in beslag heeft genomen. Daarbij geldt dat de behandeling van het bezwaar ten hoogste een half jaar, de behandeling van het beroep ten hoogste anderhalf jaar en de behandeling van het hoger beroep ten hoogste twee jaar mag duren, terwijl doorgaans geen sprake zal zijn van een te lange behandelingsduur in de rechterlijke fase in haar geheel als deze niet meer dan drie en

een half jaar heeft geduurd. De in 2.1 vermelde criteria kunnen onder omstandigheden aanleiding geven overschrijding van deze behandelingsduren gerechtvaardigd te achten.

2.3. Partijen verschillen in deze gedingen vooreerst over de vraag wanneer de redelijke termijn is aangevangen.

2.3.1. De Staat heeft zich op het standpunt gesteld dat de redelijke termijn is aangevangen op het moment dat verzoekers een bezwaarschrift hebben ingediend tegen de besluiten van 18 augustus 2003, waarbij de toeslag per 1 juli 2003 werd beëindigd.

2.3.2. Verzoekers hebben betoogd dat de redelijke termijn reeds is aangevangen met het bezwaar tegen de besluiten waarbij de toeslag vanaf januari 2000 geleidelijk werd afgebouwd. Volgens verzoekers hebben de afbouw van de toeslag vanaf januari 2000 en de latere beëindiging met ingang van 1 juli 2003 elkaar opgevolgd, waardoor deze procedures als een geheel moeten worden beschouwd. Verder vinden zij van belang dat het gaat om dezelfde uitkering, dezelfde verzoekers en dezelfde rechtbanken. Verzoekers hebben verder aangevoerd dat, indien de Raad de zaken thans – met de huidige aandacht voor finale geschilbeslechting – zou behandelen, de Raad de afbouw van de toeslag vanaf januari 2000 ook wegens strijd met het associatierecht zou hebben afgedaan.

2.3.3. De Raad deelt niet de opvatting van verzoekers dat de redelijke termijn is aangevangen met het bezwaar tegen de besluiten waarbij de toeslag vanaf januari 2000 geleidelijk werd afgebouwd. Daartoe wordt in aanmerking genomen dat de rechtsmiddelen die verzoekers tegen deze besluiten hebben aangewend, hebben geresulteerd in de uitspraak van de Raad van 14 maart 2003, *LJN AF5937*. In die uitspraak is als oordeel gegeven dat de afbouw van de toeslag van 1 januari 2000 tot 1 januari 2003 in strijd was met de exportverplichting neergelegd in artikel 5, eerste lid, van Convenie 118 van de International Labour Organisation (ILO) betreffende gelijkheid van behandeling van eigen onderdanen en vreemdelingen op het gebied van de sociale zekerheid van 28 juni 1962, *Trb.* 1962, 122 (ILO-conventie 118). Aan het afbouwen van de toeslag vanaf 1 januari 2000 kwam daarmee de grondslag te ontvallen. De uitspraak van 14 maart 2003 zag daarmee op een op dat moment afgesloten periode.

2.3.4. Als reactie op de uitspraak van 14 maart 2003 heeft de Nederlandse regering de toeslag op 23 mei 2003 aangemeld als een 'andere uitkering' als bedoeld in artikel 2, zesde lid, aanhef en onder a, van ILO-conventie 118 en heeft Nederland op 24 december 2004 ILO-conventie 118 opgezegd. Pas na 23 mei 2003 was het voor het Uvw mogelijk om de toeslag

met ingang van een latere datum te beëindigen. Naar zeggen van het Uvw, heeft de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid destijds voorgestaan de toeslag voor de beperkte periode van 1 januari 2000 tot 1 juli 2003 aan alle Turkse onderdanen in Turkije te hergeven, ook aan degenen die de afbouw niet in rechte hadden aangevochten. Het Uvw heeft vervolgens bij besluiten van 18 augustus 2003 aan verzoekers alsnog vanaf 1 januari 2000 een volledige toeslag toegekend. Bij diezelfde besluiten is de toeslag op grond van artikel 4a van de TW met ingang van 1 juli 2003 beëindigd. De rechtsmiddelen die verzoekers tegen deze beëindiging hebben ingesteld, hebben geleid tot de uitspraken van 15 juli 2011 en 11 november 2011. Gezien deze omstandigheden kunnen de verschillende procedures niet als een geheel worden beschouwd en staan deze los van elkaar. De redelijke termijn is derhalve aangevangen op het moment dat verzoekers een bezwaarschrift hebben ingediend tegen de besluiten van 18 augustus 2003, waarbij de toeslag met ingang van 1 juli 2003 is beëindigd.

2.4. Tussen partijen is in een aantal van de voorliggende zaken voorts in geschil of de procedure bij het Hof bij de beoordeling van de duur van de procedure in aanmerking dient te worden genomen. Het betreft hier de periode vanaf de dag van verzending van de prejudiciële vraagstelling aan het Hof op 1 november 2007 tot en met de dag van de ontvangst van het arrest van het Hof op 26 mei 2011.

2.4.1. Verzoekers hebben zich op het standpunt gesteld dat de procedure bij het Hof door de Raad bij zijn beoordeling moet worden betrokken, waarbij zij van belang achten dat (ook) door het Hof de redelijke termijn is overschreden en dat de in verband daarmee verschuldigde schadevergoeding betaald moet worden door de Staat. In dit verband is erop gewezen dat het recht op berechting binnen een redelijke termijn in artikel 6, eerste lid, van het EVRM inmiddels tevens is neergelegd in artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (Handvest). Volgens verzoekers kan de gang naar de Europese instanties voor een schadevergoeding niet worden aangemerkt als een 'effective remedy' als bedoeld in artikel 13 van het EVRM en artikel 47 van het Handvest en moet de Staat daarom dit risico dragen. Bij onzekerheid hierover zou de Raad prejudiciële vragen aan het Hof moeten voorleggen.

2.4.2. Volgens vaste rechtspraak (bijvoorbeeld College van Beroep voor het bedrijfsleven 25 juni 2009, *LJN BV0842*, Centrale Raad van Beroep 9 april 2009, *LJN BI2179*, Hoge Raad 9 april 2010, *LJN BJ8465* en Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 6 juli 2011, *LJN BR0523*) wordt bij de beoordeling van de

overschrijding van de redelijke termijn de tijd die gemoeid is geweest met het verkrijgen van een prejudiciële beslissing, buiten beschouwing gelaten. Bij deze rechtspraak volgt de Nederlandse rechter het Europese Hof voor de Rechten van de Mens; zie bijvoorbeeld de uitspraken van 26 februari 1998, 20323/92, *Pafatis/Griekenland*, en van 24 april 2008, 12066/06, *Mathy/België*.

2.4.3. Ook het Hof heeft zich uitgelaten over overschrijding van de redelijke termijn, dit in het kader van de beoordeling van mededingingszaken, waarbij het Hof als hogere voorziening van het Gerecht optreedt. In zijn arrest van 16 juli 2009, C-385/07P, *Der Grüne Punkt*, overweegt het Hof dat het recht op berechting binnen redelijke termijn zoals neergelegd in artikel 6 van het EVRM een algemeen beginsel van gemeenschapsrecht is, wat inmiddels (opnieuw) is bevestigd in artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de EU. Het Hof komt in dit arrest tot het oordeel dat de behandeling door het Gerecht niet binnen een redelijke termijn heeft plaatsgevonden, hetgeen aanleiding kan vormen voor een schadevordering tegen (toen) de Europese Gemeenschap. In dit verband is van belang dat (ook) voor verzoekers op grond van artikel 268 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie (VWEU), in samenhang met artikel 340, tweede alinea, van het VWEU, de weg naar het Hof openstaat om een schadevordering in te stellen in verband met overschrijding van de redelijke termijn door het Hof. Dat deze weg, die door het Hof zelf in het arrest *Der Grüne Punkt* wordt aangewezen, geen 'effective remedy' zou vormen, is door verzoekers niet onderbouwd.

2.4.4. Voorts kan er nog op worden gewezen dat gedurende de periode dat de prejudiciële vraagstelling bij het Hof in behandeling was, de zaken zich buiten het zicht en de invloedssfeer van de Raad hebben bevonden. Dat betekent dat de Raad geen invloed kon uitoefenen op de snelheid van de beantwoording van zijn vragen. Het brengt voorts met zich dat de Raad geen inzicht heeft in de bij het Hof gevoerde procedure en dat de Raad derhalve niet kan beoordelen of deze procedure binnen een redelijke termijn is afgerond.

2.4.5. Ten slotte is nog van belang dat door de Raad destijds nadrukkelijk aan verzoekers is medegedeeld dat in hun zaken het antwoord op de prejudiciële vragen aan het Hof zal worden afgewacht. Verzoekers hebben zich daartegen niet verzet.

2.4.6. Het onder 2.4.2 tot en met 2.4.5 overwogene leidt de Raad tot het oordeel dat er geen aanleiding is om in afwijking van zijn vaste rechtspraak de periode gedurende welke zijn vraagstelling bij het Hof aanhangig was, bij de onderhavige beoordeling te

betrekken. Evenmin ziet hij aanleiding pre-judiciële vragen aan het Hof voor te leggen.

2.5. Partijen verschillen verder van mening over de einddatum van de in aanmerking te nemen procedure.

2.5.1. Verzoekers hebben daartoe aangevoerd dat een procedure eindigt als over het geschil en alle daarmee samenhangende kosten is beslist en die kosten tot uitbetaling zijn gekomen. In dat verband is verwezen naar een uitspraak van de Raad van 7 april 2010, *LJN* BM2551.

2.5.2. De Raad verwijst naar zijn uitspraak van 2 maart 2012, *LJN* BV7730. Anders dan in de door verzoekers genoemde uitspraak is in de onderhavige procedures uitsluitend de schade in verband met de overschrijding van de redelijke termijn door de rechter aan de orde. De behandeling van de gedingen door de rechter is geëindigd met de uitspraken van de Raad van 15 juli 2011 en 11 november 2011. De te beoordelen behandelingsduren kunnen zich derhalve niet tot na die data uitstreken.

Onder verwijzing naar de uitspraak van 31 december 2010, *LJN* BP0852, wordt daarbij aangegeven dat de onderhavige schadeprocedure bij de beoordeling buiten beschouwing blijft.

2.6.1. Voor de gevallen die hebben geleid tot de uitspraken van 11 november 2011 betekent dit het volgende. Vanaf de ontvangst door het Uvw in september 2003 van de bezwaarschriften van verzoekers tot de datum van die uitspraken is ruim acht jaar verstreken. Uit 2.4 volgt dat hiervan een periode van drie jaar en zes maanden niet meetelt in verband met de procedure bij het Hof. De Raad is niet gebleken van omstandigheden die tot het oordeel moeten leiden dat een langere behandelingsduur dan vier jaar gerechtvaardigd was. De redelijke termijn is derhalve met ruim een half jaar overschreden. Ingevolge vaste rechtspraak acht de Raad in het algemeen een vergoeding gepast van € 500 per half jaar of gedeelte daarvan waarmee de redelijke termijn in de procedure als geheel is overschreden. In individuele gevallen kan van dit bedrag worden afgeweken. De Raad ziet daartoe geen aanleiding. Dat leidt tot een schadevergoeding van twee maal € 500, dit is € 1000 per verzoeker.

2.6.2. Voor de gevallen die hebben geleid tot de uitspraken van 15 juli 2011 ligt dit anders. Het betreft hier verzoekers die de 65-jarige leeftijd bereikten voordat hun toeslag (opnieuw) werd afgebouwd. Voor hen waren de vragen aan het Hof over die afbouw derhalve niet van belang. Het afwachten van de pre-judiciële beslissing was daarom niet redelijk. De periode van behandeling door het Hof dient hier derhalve niet buiten beschouwing te worden gelaten. Daarnaast is voor deze zaken van belang dat, zoals ter zitting namens de betreffende verzoekers is betoogd, de toe-

slag in maart 2009 is uitbetaald en dat daarmee een eind was gekomen aan hun spanning en frustratie. Tegen deze achtergrond kan worden vastgesteld dat de procedures hebben gelopen vanaf de ontvangst door het Uvw in september 2003 van de bezwaarschriften van verzoekers tot de datum waarop de toeslag in maart 2009 is uitbetaald. Daarmee zijn vijf jaar en ruim zes maanden verstreken. Ook bij deze zaken is de Raad niet gebleken van omstandigheden die tot het oordeel moeten leiden dat een langere behandelingsduur dan vier jaar gerechtvaardigd was. De redelijke termijn is derhalve met ruim één jaar en zes maanden overschreden. De Raad ziet aanleiding om in deze gevallen af te wijken van de vaste rechtspraak die normaliter zou leiden tot een schadevergoeding van vier maal € 500, dit is € 2000. Nu voor verzoekers duidelijk was dat de toeslag in elk geval zou eindigen op het moment dat zij 65 jaar werden, was hun belang beperkt en daarmee ook hun spanning en frustratie. Gelet hierop bestaat aanleiding de schadevergoeding in deze gevallen te matigen tot € 1000 per verzoeker.

2.6.3. De Staat heeft met een beroep op de uitspraken van de Afdeling Bestuursrecht-spraak van de Raad van State van 9 februari 2011, *LJN* BP3701 en van 25 mei 2011, *LJN* BQ5948, waarbij wordt verwezen naar het arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 15 februari 2008, *Arvanitaki-Roboti e.a.*, *LJN* BC8757, betoogd dat een bedrag van € 1000 aan schadevergoeding per verzoeker in dit geval te hoog is. Daarbij heeft de Staat erop gewezen dat verzoekers gezamenlijk hebben geprocedeerd. Een bedrag van € 25 per verzoeker acht de Staat wel aanvaardbaar. Dit schadebedrag wordt redelijk geacht vanwege de matigende invloed die het instellen van gezamenlijke beroepen heeft gehad op de mate van stress, ongemak en onzekerheid die verzoekers hebben gehad vanwege de te lang durende procedure. Verder is erop gewezen dat door de groepsbundeling van het aantal verzoekers de gemachtigden voordelen hebben gehad doordat zij bijvoorbeeld met één beroepschrift konden volstaan en één zitting hoefden bij te wonen.

2.6.4. Namens verzoekers is betoogd dat het bedrag van € 1000 aan schadevergoeding een ondergrens is en dat reden bestaat voor ophoging van dat bedrag, omdat verzoekers lange tijd onder het minimumniveau hebben geleefd en bovendien veel kosten hebben moeten maken om het recht op toeslag te verkrijgen.

2.6.5. De Raad kan de Staat niet volgen waar deze stelt dat verzoekers gezamenlijk hebben geprocedeerd om het recht op toeslag te verkrijgen. Verzoekers wonen verspreid over Turkije en hebben afzonderlijke besluiten van het

Uvw ontvangen over de afbouw van de toeslag. Vervolgens hebben zij individueel een bezwaar- en een beroepschrift ingediend. Niet gezegd kan worden dat zij als groep hebben geprocedeerd. Zij hebben geen gezamenlijke actie ondernomen waardoor gezegd kan worden dat zij het leed hebben kunnen delen. Er bestaat dan ook geen aanleiding om te veronderstellen dat een matigende invloed heeft plaatsgevonden op de mate van stress, ongemak en onzekerheid die door verzoekers wordt ondervonden door de te lang durende procedure. Evenmin kan het feit dat verzoekers dezelfde gemachtigde hebben, tot de conclusie leiden dat zij als groep hebben geprocedeerd. De procedurele voordelen die de gemachtigden hierdoor hebben ondervonden, is reeds tot uitdrukking gebracht in de proceskostenveroordelingen in de onderliggende uitspraken, waarbij een reductie heeft plaatsgevonden wegens samenhangende zaken.

2.6.6. De Raad ziet evenmin aanleiding de schadevergoeding te verhogen, zoals namens verzoekers is bepleit.

2.7. Hetgeen is overwogen in 2.1 tot en met 2.6 leidt tot de conclusie dat de Raad de Staat, waaraan deze overschrijding moet worden toegerekend, in alle gevallen zal veroordelen tot betaling van € 1000 per verzoeker. ●

College van Beroep voor het bedrijfsleven

Deze rubriek wordt verzorgd door mw. mr. A. Bruining en mw. mr. J.M.M. Bancken, beiden auditeur bij het College.

81

3 december 2012
nr. AWB 11/1047
(Mr. Doolaard)
LJN BY6017

Een principiële beleidswijziging kan niet zonder aankondiging voor een reeds afgeronde periode worden doorgevoerd. Rechtszekerheid. Bestuurlijke lus.

(Verordening (EG) nr. 73/2009 van de Raad van 19 januari 2009, Verordening (EG) nr. 1120/2009 van de Commissie van 29 oktober 2009, Verordening (EG) nr. 1122/2009 van de Commissie van 30 november 2009, Regeling GLB-inkomenssteun 2006)

Tussenuitspraak

Een landbouwer heeft vanaf 2007 het gebruik van een aantal percelen, gelegen op het vliegveld Groningen Airport Eelde (hierna: het vliegveld). Deze percelen bestaan uit

in totaal 120 hectare grasland. De landbouwer vraagt hiervoor jaarlijks landbouwsteun aan (rechtstreekse betalingen in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie), welke ook wordt uitbetaald.

Voor het jaar 2010 loopt het anders. Bij de vaststelling van de bedrijfsvoering voor 2010 stelt de Staatssecretaris van Economische Zaken (hierna: verweerder) zich op het standpunt dat de oppervlakte van de zich op het vliegveld bevindende percelen niet subsidieabel is, zodat geen uitbetaling van toeslagrechten kan plaatsvinden. Het daartegen door de landbouwer gemaakte bezwaar wordt ongegrond verklaard bij besluit van 14 december 2011 (hierna: het bestreden besluit).

In het bestreden besluit geeft verweerder aan dat de betreffende percelen niet voor de uitvoering van landbouw beschikbaar worden gehouden, nu de door de landbouwer verrichte activiteiten (onkruidbestrijding, bemesting, maaien en drogen van gras) als onderhoudswerkzaamheden ten behoeve van het vliegveld dienen te worden beschouwd. Als subsidieerend standpunt geeft verweerder in het verweerschrift aan dat de percelen niet als overwegend voor landbouwdoeleinden gebruikte grond kunnen worden aangemerkt en dat de percelen niet bij de landbouwer, maar bij het vliegveld in beheer zijn. Voorts wijst verweerder in het verweerschrift op de opvatting van de Europese Commissie, dat percelen op een voor luchtvaart aangewezen terrein geen landbouwgrond vormen.

De landbouwer (hierna appellante) voert in beroep bij het College onder meer aan dat vanaf de landingsbanen naast zijn percelen slechts één tot vijf vliegtuigen per dag vertrekken. Volgens appellante worden de betreffende percelen uitsluitend voor landbouwactiviteiten gebruikt, te weten voederwinning en het aanwenden van mest. Appellante stelt dat verweerder de afwijzing van de subsidie ten onrechte heeft gebaseerd op nieuwe, op 1 april 2011 in werking getreden beleidsregels. Het geschil betreft de vraag of verweerder de op het vliegveld gelegen percelen terecht niet in aanmerking heeft gebracht voor uitbetaling van bedrijfsvoering over het jaar 2010.

Het College geeft allereerst een overzicht van het wettelijke kader. Uit de in de uitspraak opgenomen artikelen uit diverse Europese verordeningen volgt – kort samengevat – dat landbouwgrond slechts subsidieabel is wanneer deze overwegend voor landbouwactiviteiten wordt gebruikt. Landbouwgrond die tevens voor niet-landbouwactiviteiten wordt gebruikt, wordt daarbij aangemerkt als overwegend voor landbouwdoeleinden gebruikte grond indien het uitoefenen van de land-

bouwactiviteit geen noemenswaardige hinder ondervindt van de intensiteit, de aard, de duur en de planning van de niet-landbouwactiviteiten. Tevens mogen de lidstaten, aldus artikel 2 van Verordening (EG) nr. 1122/2009, aanvullende criteria vaststellen voor een verdere afbakening van een perceel landbouwgrond. Op basis van laatstgenoemde bepaling is op 1 januari 2011, met terugwerkende kracht tot 1 januari 2010, artikel 21a, vierde lid, van de Regeling GLB-inkomenssteun 2006 in werking getreden. Dit luidt: *'Indien naar het oordeel van de minister blijkt dat een perceel waarvoor steun is aangevraagd geheel of ten dele kennelijk niet voor de uitvoering van de landbouw wordt gebruikt of beschikbaar gehouden, dan komt de desbetreffende oppervlakte niet in aanmerking als subsidiabele landbouwgrond (...)*'. Voorts is met ingang van 1 april 2011 aan de door verweerder gehanteerde beleidsregels een artikel 5a toegevoegd, waarin onderdeel b4 wordt aangegeven dat niet als 'voor de uitvoering van de landbouw gebruikt of beschikbaar gehouden' wordt beschouwd een perceel dat hoofdzakelijk een verkeerskundige of infrastructurele functie kent, zoals stroken grasland langs verharde landingsbanen voor vliegverkeer.

Vervolgens overweegt het College dat het bestreden besluit is gebaseerd op artikel 21a, vierde lid, van de Regeling GLB-inkomenssteun 2006 (hierna: de Regeling), en niet op de door appellante bedoelde beleidsregels. Gelet daarop verstaat het College het betoog van appellante aldus, dat zij zich erover beklagt dat, nadat zij bij de gecombineerde opgave 2010 percelen had opgegeven voor de uitbetaling van haar toeslagrechten, het kader op basis waarvan die opgave beoordeeld wordt, wordt gewijzigd op een moment waarop zij niet meer in de gelegenheid is om haar bedrijfsvoering en/of de opgave voor 2010 daarop af te stellen.

Het College overweegt dat artikel 21a, vierde lid, van de Regeling verweerder de bevoegdheid biedt tot een verdere afbakening van het begrip landbouwgrond en dat op zichzelf niet valt in te zien waarom keuzes met betrekking tot stroken grasland langs verharde landingsbanen voor vliegverkeer met gebruikmaking van die bevoegdheid niet gemaakt zouden mogen worden. Het College merkt daarbij wel op, dat bij introductie van nieuw beleid de vraag aan de orde kan komen of daarmee geen inbreuk wordt gemaakt op een gerechtvaardigde verwachting dat een eerdere uitvoeringspraktijk ongewijzigd zou worden voortgezet, of dat anderszins een inbreuk gemaakt wordt op de rechtszekerheid. Het College is van oordeel dat verweerder met dit aspect onvoldoende

rekening heeft gehouden, nu de betreffende percelen, waarop in het verleden toeslagrechten zijn opgebouwd en uitbetaald, na de indiening van de gecombineerde opgave en na afloop van het jaar waarop die opgave betrekking heeft, op basis van een nieuw beleidsinzicht, dat naderhand is verwoord in de beleidsregels, worden afgekeurd. Een dergelijke principiële wending in het beleid kan niet zonder aankondiging voor een reeds afgeronde periode worden doorgevoerd. Het College is voorts van oordeel dat uit de van toepassing zijnde Europese verordeningen en de Regeling niet blijkt dat de oppervlakte van percelen gelegen op een voor luchtvaart aangewezen terrein als zodanig wordt uitgesloten van bedrijfsvoering. Hetgeen verweerder heeft aangevoerd over de opvatting van de Europese Commissie en toekomstige verordeningen waarin van die opvatting zou blijken leidt niet tot een ander oordeel, nu deze niet afdoen aan de regelgeving die voor het jaar 2010 van toepassing was.

Een en ander leidt het College tot de conclusie dat het beroep gegrond is en dat het bestreden besluit, dat gebaseerd is op artikel 21a, vierde lid, van de Regeling, in elk geval zoals dit nu luidt niet in stand kan blijven. Verweerder heeft aangevoerd dat bij eventuele vernietiging van het bestreden besluit de vraag aan de orde moet komen of niet (een gedeelte van) de betrokken oppervlakte mede voor niet-landbouwactiviteiten wordt gebruikt en als dat zo is, of hier nog wel gesproken kan worden van overwegend voor landbouwactiviteiten gebruikte grond. Gelet op de door appellante naar voren gebrachte behoefte om op korte termijn uitsluitel te verkrijgen over haar financiële aanspraken, zal het College verweerder met toepassing van artikel 19, zesde lid, van de Wet bestuursrechtspraak bedrijfsorganisatie opdragen het gebrek in het bestreden besluit te herstellen door, onder opgave van redenen, vast te stellen of, en zo ja voor welke oppervlakte, de door appellante in de gecombineerde opgave 2010 opgegeven percelen niet geacht kunnen worden in overwegende mate voor landbouwactiviteiten in gebruik te zijn en te beslissen welke consequentie daaraan voor uitbetaling van de toeslagrechten over het jaar 2010 verbonden dient te worden.

Volgt: opdracht aan verweerder om, met inachtneming van deze tussenuitspraak, binnen zes weken na verzending hiervan het bestreden besluit van een deugdelijke motivering te voorzien dan wel anders te beslissen op de aanvraag om bedrijfsvoering voor het jaar 2010 en het herstelde dan wel vervangende besluit aan het College toe te zenden. ●

Mens & mensenrechten

Basisboek Rechtsfilosofie

Dit boek is gebaseerd op de gedachte dat het in de mensenrechten gaat om een visie op de mens. Leidend voor de rechtsfilosofische

beschouwingen in dit basisboek is de visie op de mens die met name aan Immanuel Kant is ontleend. Zij houdt in dat de mens aan de hand van twee assen kan worden gekarakteriseerd, namelijk als individueel wezen en als lid van een gemeenschap. Het bestaan van die twee assen levert regelmatig spanning op, namelijk tussen de belangen van individuen onderling en tussen die van het individu en van de gemeenschap, die vaak maar niet noodzakelijk de vorm aanneemt van de staat. Welke van deze aanspraken in concrete gevallen moeten worden gehonoreerd is zowel voorwerp van juridische en politieke discussie als van rechtsfilosofische reflectie. Hoe verhoudt het mensenrecht van het individu zich tot hetzelfde of een ander mensenrecht van een ander individu? Hoe groot moet de reikwijdte zijn van mensenrechten waarmee belangrijke belangen van individuen worden beschermd? Maar ook: wanneer mogen dergelijke belangen van individuen opzij worden gezet door het belang van de gemeenschap? En welke aanspraken mag de gemeenschap maken op het individu? Deze en andere vragen komen in dit boek aan de orde, waarbij de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens uit 1948 de leidraad vormt van het geheel. Het gaat uitvoerig in op individuele mensenrechten, stelt mensenplichten aan de orde en het bevat originele, klassieke rechtsfilosofische tekstfragmenten. Het boek is geschreven voor een breed publiek en de hoofdstukken zijn individueel bestudeerbaar en lenen zich derhalve voor een *pick and choose*-benadering. •

Thomas Mertens

Uitgeverij Boom 2012, 480 p., € 39,90

ISBN 978 94 6105 347 3

National Legal Systems and Globalization

For the researchers involved in this book, the prospects of national law seemed less dire than is usually

acknowledged. The project team shows that globalization, instead of threatening national legal systems, puts them in a new role and gives them continuing relevance. First of all, once one takes a more functional view of the law, based on law and economics and comparative law literature, harmonization or unification of national legal systems is no longer a foregone conclusion. Secondly, fundamental constitutional principles continue to bear in the era of multi-level and transnational governance: they become governance principles, divorced from specific institutional settings. Finally, looking beyond regulatory competition and comparative law, legal emulation provides a rich and fruitful model to explain the interplay between legal systems. This book explores these three themes, both at a theoretical level and in the light of specific examples. It sheds a new light on the fate of national legal systems, with a more optimistic outlook. Researchers and practitioners alike will experience how this research project brings us a step forward in the understanding of the evolution of national legal systems in the globalization era. •

Pierre Larouche and Peter Cserne (eds.)

T.M.C. Asser Press 2012, VIII + 363 p., € 139,95

ISBN 978 90 6704 884 2

Vergelijkenderwijs

Actuele ontwikkelingen in het Belgische en Nederlandse familierecht
Vergelijkenderwijs verschijnt naar aanleiding van de studiedag van de Vereniging voor Familie- en Jeugdrecht op 17 november 2011 te Rotterdam. In verband met het toenemend aantal internationale echtscheidingen waar Belgen en Nederlanders bij betrokken zijn, wordt aandacht besteed aan de echtscheiding en de voornaamste echtscheidingsgevolgen, zowel tussen de ex partners als met betrekking tot de kinderen van het gezin. Twee algemene rapporten geven een toelichting over de belangrijkste onderwerpen en kenmerken van het Belgische en Nederlandse familierecht. Vervolgens bevat dit boek rapporten over: – materieel recht en rechtspleging in verband met de echtscheiding; – de vaststelling en inning van partneralimentatie; – het huwelijksvermogensrecht,

meer in het bijzonder de koude uitsluiting; – de ouderlijke verantwoordelijkheid. De vergelijkende analyse aan het eind toont aan dat er veel gelijkenissen en verschillen tussen beide buurlanden bestaan, dat het vergelijken tot nieuwe inzichten leidt en dat in beide landen meer empirisch onderzoek op alle terreinen van het familierecht wenselijk is. •

Katharina Boele-Woelki en Frederik Swennen (red.)

Boom Juridische uitgevers 2012, 273 p., € 45

ISBN 978 90 8974 735 8

Strafrecht

Tussen ratio en emotie

Moet het kwaad worden gewroken of moet er juist naar verzoening worden gestreefd? Zou de nadruk moeten liggen op bescherming van

de verdachte of dient alle aandacht juist uit te gaan naar het slachtoffer? Moet worden beantwoord aan het doorleefde rechtsgevoel van de burger of is het abstracte rechtssysteem het uitgangspunt? Kan men alleen maar recht doen in zorgvuldig uitgewerkte strafprocessen, of zijn in bepaalde omstandigheden, zoals in het geval van massamoord, heel andere praktijken noodzakelijk?

Aan de hand van een bespreking van dit soort vragen en dilemma's laten de auteurs zien hoe in het strafrecht steeds wordt gezocht naar een menselijke balans tussen de gruwel van botte wraak en het wellicht overspannen ideaal van verzoening. Mensen hebben vaak moeite met de bijna afstandelijke afhandeling van strafzaken waarin voor emoties weinig plaats is ingeruimd. De vraag is echter hoe met emoties van slachtoffers om te gaan. Zijn emoties wel goede raadgevers in strafzaken? Is de ratio niet een betere raadgever? In dit boekje wordt betoogd dat strafrecht niet kan functioneren als het alleen door emoties wordt geleid, maar dat het evenmin werkt als het zich opsluit in zuivere rationaliteit zonder aan te sluiten bij de menselijke emoties. Strafrecht moet laveren tussen ratio en emotie. •

Tineke Cleiren en Antoine Hol

Amsterdam University Press 2012, 96 p., € 14,95

ISBN 978 90 8964 415 2

Algemeen

RM Themis

173e jrg. nr. 6, dec. 2012

C.I.B. Laske

Translating the Law

– Schr. geeft een schets van het gebied waar recht en vertaling elkaar ontmoeten en een overzicht van de problemen die hierbij spelen. Een historisch overzicht geeft inzicht in hoe het juridisch vertalen zich door de jaren heen heeft ontwikkeld en wat tegenwoordig de eisen zijn die gesteld worden aan het vertalen van juridische teksten. Schr. gaat daarnaast nader in op hoe vertaalmethoden als cognitieve modellen worden gebruikt op het gebied van hermeneutiek en rechtsvergelijking.

C.J.W. Baaij

A Case for Formal Equivalence in EU Translation

– Schr. gaat nader in op de problemen die vertalers tegenkomen bij het vertalen van Europese regelgeving. Zij moeten er op toezien dat de verschillende talenversies één uniforme interpretatie en toepassing van EU recht mogelijk maken, immers te veel verschil tussen wets teksten maakt effectieve juridische integratie onmogelijk. Talenversies moeten derhalve absoluut overeenstemmen. Schr. onderzoekt hoe deze concordantie er uit ziet en hoe het kan worden bereikt. Hierbij wordt met name gekeken naar de 'formal equivalence' van de verschillende talenversies.

B.M. Shaer

Bilingualism in Canadian Contract Law: The Rogers-Aliant Dispute

– Schr. bespreekt het verschil tussen institutionele en individuele tweetaligheid zoals zich dat manifesteert in het Canadese juridische systeem. Aan de hand van een casus over een onduidelijkheid in een contract wordt dit geïllustreerd. Uiteindelijk werd dit geschil beslist aan de hand van de Franse tekst, die preciezer was, terwijl partijen het contract in het Engels hadden opgesteld.

Justitiële verkenningen

Nr. 8, 2012

Thema: Privatisering en publiek-private samenwerking

J. de Waard, R. van Steden

De opmars van de private veiligheidszorg. Een nationaal en internationaal perspectief

– Private veiligheidszorg wordt verzorgd door particuliere organisaties die beveiligingswerkzaamheden uitvoeren, in opdracht van derden (contract-security) en binnen het eigen bedrijf (inhouse-security). Naast nationale beveiligingsorganisaties ontstaan er ook internationale concerns op dit terrein die ook ten dienste van justitie werken. Aan de orde komen de nationale en de internationale trends in de particuliere beveiligingssector. De omvang van de Nederlandse particuliere beveiligingszorg wordt in internationaal perspectief geplaatst. De trend wordt afgezet tegen de achtergrond van het geweldsmonopolie van de overheid.

P. Kruize

De rol van Falck in de Deense brandbestrijding

– Falck is een groot internationaal georiënteerd Deens particulier beveiligingsbedrijf, dat in Denemarken voor een aantal gemeenten de brandweertaken verzorgt. De wettelijke basis voor de vervulling van een overheidstaak door een particuliere organisatie en de wijze waarop die taak door dat bedrijf wordt ingevuld wordt besproken.

J. Terpstra

Particuliere beveiligers als publieke handhavers. De inzet van private boa's door gemeenten

– Onderzoek naar het functioneren van buitengewone opsporingsambtenaren (boa's) in dienst van een particulier bedrijf in een grote stad met een centrumfunctie en een aantal plaatsen op het platteland waar een plaats een centrumfunctie in de gemeente heeft. De plaatsen liggen in dezelfde politieregio en huren de boa's in bij hetzelfde bedrijf. Aan de orde komen de vraag naar het waarom van de keuze voor de private variant, de afstemming met de gewone politie en de gevolgen van het inschakelen van een particulier bedrijf. Bij de discussie over de omvang van taken en bevoegdheden van de boa's speelt ook de vraag naar

het toekennen van de bevoegdheid geweld toe te passen.

B. Loveday

De privatisering van politietaken in Engeland en Wales

– De privatisering van politietaken is in Engeland en Wales verder ontwikkeld dan in Nederland. Er is bezuinigd op de politie. Dat heeft er toe geleid dat administratieve en managementfuncties geprivatiseerd worden. Er wordt een beschrijving gegeven van de gevolgen van deze operatie. Doordat de criminaliteit daalt is een goede evaluatie van de gevolgen nu niet goed te maken.

N. Struiksma, H.B. Winter

Marktwerving in het forensisch onderzoek: toekomst of toekomstmuziek?

– In 2010 en 2011 heeft een pilot plaatsgevonden naar het laten verrichten van forensisch onderzoek door particuliere organisaties. Die pilot leert dat de onderzoeken van die organisaties van hetzelfde niveau zijn als die van het Nederlands Forensisch Instituut (NFI). Waar het gaat om bijvoorbeeld de snelheid waarmee de onderzoeken worden uitgevoerd zijn de prestaties van die private instituten zelfs beter. Er is de nodige kritiek op het besluit van de minister de monopoliepositie van het NFI te handhaven.

C.N.J. de Vey Mestdagh, T. van Zuijlen

Private rechtspraak: online én offline een realiteit

– Naast de gewone rechtspraak is er *alternative dispute resolution*. Op het internet is de *online dispute resolution* tot ontwikkeling gekomen. Daar is sprake van een explosieve groei en worden werkelijk nieuwe wegen ingeslagen voor het oplossen van conflicten en tevens aanknopingspunten geboden voor digitale conflictpreventie. Private rechtspraak is daarmee een belangrijke aanvulling op publieke rechtspraak geworden.

Burgerlijk (proces) recht

Ars Aequi

61e jrg. nr. 12, dec. 2012

J. Jansen

Over de invloed van het Zwitserse zakenrecht op het Ontwerp Meijers

en Boek 5 BW. Een eerbetoon aan het honderdjarige Zwitserse Burgerlijk Wetboek

– Op 1 januari 1912 trad het *Zivilgesetzbuch für die Schweiz* (ZGB) in werking. Als een van de laatste landen op het Europese continent kreeg Zwitserland op die dag een landelijke codificatie die het gehele privaatrecht beslaat. Tot die tijd hadden de soevereine kantons, waaruit Zwitserland nog steeds bestaat, een landelijke codificatie tegengehouden. Als gevolg van allerlei kantonaal codificaties was een 'abscheulicher, grauenerregender Gesetzeswirrwar' ontstaan. Zwitserland kende aan het einde van de 19e eeuw ongeveer vijftientig codificaties. Het ZGB maakte aan deze toestand een einde. Om het Zwitserse eeuwfeest luister bij te zetten, staat schr. in deze bijdrage stil bij Zwitserse invloeden op het zakenrecht in het Ontwerp Meijers en het Nederlandse Burgerlijk Wetboek van 1992. *W. Snijders*

Twintig jaar nieuw BW

– In de laatste bijdrage van de Rode draad '20 jaar Nieuw BW' blikt schr. terug op de bijdragen die het afgelopen jaar zijn verschenen en daarna concentreert hij zich op ontwikkelingen die zich pas na 1992 goed hebben geopenbaard en waarmee in de wetgeving van dat jaar dan ook nog in het geheel geen rekening kon worden gehouden. Als voorbeelden noemt hij de massificatie in privaatrechtelijke verhoudingen, de invloed van internet en het verschijnsel dat privaatrecht en publiekrecht steeds meer met elkaar verstrengeld raken. De afgelopen twintig jaar is het BW onderhevig geweest aan een voortgezet verbroekelingsproces. Onrustbarrend is dat volgens schr. niet, nu wetgeving, rechtspraak en literatuur dat tot nu toe redelijk hebben weten op te vangen.

Ars Aequi KwartaalSignaal

Bijlage bij Ars Aequi, nr. 125, december 2012

– Bij deze aflevering van AA weer een Kwartaalsignaal met informatie op hoofdpunten over de ontwikkelingen binnen de volgende rechtsgebieden: Privaatrecht; Sociaal-Economisch recht; Staats- en Bestuursrecht; Strafrecht en Rechtstheorie.

Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht

25e jrg. nr. 9, nov. 2012

M.W. Scheltema, NTB 2012/37

Kroniek: Bestuur en privaatrecht.

Zie onder Staats- & bestuursrecht.

ORP, Tijdschrift Overeenkomst in de Rechtspraktijk

3e jrg. nr. 8, dec. 2012

Mr. B.M. Jonk-van Wijk, mr. N. de Boer

Verjaring = bekendheid = bestaande schade = opeisbaarheid?

– In NJ 15 van dit jaar verscheen een annotatie van Du Perron bij een aantal verjaringsarresten uit 2009 en 2010. Dit riep de vraag op waarom Du Perron juist deze vier arresten had samengenomen, terwijl de afgelopen jaren toch wel meer interessante verjaringsarresten zijn verschenen. Aanleiding voor schr. om de stand van zaken ten aanzien van artikel 3:310 BW eens te onderzoeken. Schr. beperken zich hierbij tot de korte verjaringstermijn die voortvloeit uit dit artikel en gaan met name in op de vraag naar het moment waarop de schade geacht wordt te zijn ontstaan, de vraag naar het moment waarop de benadeelde daarmee bekend kan worden geacht en de vraag in hoeverre opeisbaarheid daarbij een rol speelt of beter gezegd: zou moeten spelen.

Tijdschrift voor de Procespraktijk

Nr. 6, dec. 2012

S.I. Elsinga

Huisbewaring zet huurbescherming onder druk

– Tijdelijke verhuur van een woning aan een derde kan op civielrechtelijke en bestuursrechtelijke bezwaren stuiten omdat de (onder)huurder van een woonruimte door de wetgever in ruime mate wordt beschermd. Sinds enkele jaren wordt in de praktijk 'huisbewaring' toegepast, hetgeen inhoudt dat een bewoner zijn woning tijdelijk in gebruik geeft aan een derde, de huisbewaarder. De oorspronkelijke bewoner kan na de periode van huisbewaring direct in de woning terugkeren. Omdat huisbewaring niet voorkomt in de wet, roept deze constructie een aantal vragen op. Is er sprake van

huur in de zin van artikel 7:201 BW? Kan de huisbewaarder bij de rechter met succes een beroep doen op huur(prijs)bescherming? Deze vragen worden behandeld en er worden twee uitspraken van de rechtbank Amsterdam besproken, waaruit blijkt dat de huisbewaarder die in een distributiewoning woont, geen succesvol beroep op huur(prijs)bescherming toekomt. *M.M. van Rossum*

Matiging van contractuele boete tussen particulieren

– De rechter kan een contractuele boete matigen op verzoek van de schuldenaar indien de billijkheid dit klaarblijkelijk eist. Ambtshalve matiging is niet toegestaan, met uitzondering van matiging van een boete die geacht kan worden te zijn bedongen ter vergoeding van proceskosten of buitengerechtelijke kosten als bedoeld in artikel 6:96 lid 2 onder b en c BW. In deze bijdrage wordt aan de hand van de uitspraak van de Hoge Raad van 13 juli 2012 (*Van de Zuidwind/Faase*) bekeken of de maatstaf die de Hoge Raad hanteert sinds het standaardarrest van 27 april 2007 (*Intrahof/Bart Smit*), dat de rechter van zijn bevoegdheid tot matiging pas gebruik mag maken als toepassing van een boetebeding in de gegeven omstandigheden tot een buitensporig en daardoor onaanvaardbaar resultaat leidt, een nadere verfijning behoeft als het boetebeding wordt ingeroepen tussen particulieren bij de koop en verkoop van een woning, omdat het maatschappelijk onwenselijk zou zijn dat particuliere woningeigenaren geld verdienen ten koste van andere particulieren.

Tijdschrift voor Sport & Recht

Nr. 3, 2012

R. Simons

Sportbonden vrij spel in voordracht atleet Olympische Spelen

– Het kan voorkomen dat er meerdere atleten binnen één discipline aan de kwalificatie-eisen voor deelname aan de Olympische Spelen voldoen dan dat er deelnameplaatsen beschikbaar zijn. Voor die gevallen bestaat er een interne selectieprocedure op basis waarvan door de sportbond een keuze wordt gemaakt voor een van de atleten. Deze interne selectieprocedure is verschillende malen onderwerp van juridische discussie geweest. Uit een nadere analy-

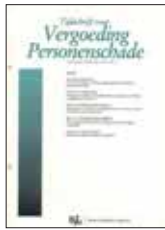
se blijkt dat rechters nalaten om zeer kritisch naar de motivering van de uiteindelijke voordracht te kijken. Hierdoor hebben de sportbonden vrij spel en wordt de positie van de atleten ondermijnd.

Tijdschrift voor Vergoeding Personenschade

15e jrg. nr. 4, 2012

R. Rijnhout

Een 'nieuwe' weg naar volledige schadevergoeding voor derden in personenschadezaken

– In de hier besproken uitspraak van het Hof Den Bosch van 19 juni 2012 ging het om het verschil tussen de gevolgen van een medische fout en

affectieschade. De casus was als volgt; door een medische fout bevalt een vrouw van een levenloze vrucht. Zij heeft geestelijk letsel opgelopen. Het Hof bepaalde dat de vrouw recht heeft op volledige schadevergoeding als wordt aangetoond dat haar letsel is veroorzaakt door 'de toerekenbare niet-nakoming van de behandelovereenkomst door de arts'. Schr. bespreekt deze casus en uitspraak en gaat in op het bijzondere systeem van de artikelen 6:107-108 BW en de samenhang met het contractuele aansprakelijkheidsrecht. Tot slot wordt de 'nieuwe' weg besproken, namelijk de mogelijkheid om, naast de mogelijkheden die shockschade en het type vordering van het Oogmerk-arrest bieden, volledige schadevergoeding te eisen voor schade die voortvloeit uit geestelijk letsel op grond van contractuele aansprakelijkheid. Schr. sluit af met een tweetal belangrijke vervolgvragen die deze uitspraak oproept.

W.G.B. Neervoort

Voorkomen en oplossen van geschillen door toepassing van mediationvaardigheden en mediation

– Schr. onderzoekt wat mediation en mediationvaardigheden kan toevoegen aan de praktijk van personenschaderegeling. Hierbij wordt onder meer stilgestaan bij mediationvaardigheden, welke kwesties zich lenen voor mediation, wat een mediator doet en welke participanten bij mediation zijn betrokken.

W.E. Noordhoorn Boelen

Schending van een verkeers- of veiligheidsnorm; wel of niet een vereiste voor toekenning van shockschade?

– Naar aanleiding van een uitspraak van het Hof Arnhem van 15 maart 2011 bespreekt schr. de vraag of als er géén sprake is van schending van een verkeers- of veiligheidsnorm, zoals in de casus van het Hof Arnhem het geval was, er géén recht op vergoeding van shockschade bestaat. Met andere woorden kan men ook in het geval van het schenden van een 'gewone' zorgvuldigheidsnorm voor vergoeding van shockschade in aanmerking komen? Schr. bespreekt eerst aan de hand van het Taxibus-arrest de problematiek van de vergoeding van shockschade en er wordt gekeken naar de rol van verkeers- en veiligheidsnormen in het aansprakelijkheidsrecht in het algemeen en in geval van shockschade. Tot slot wordt het belang van de schending van een verkeers- of veiligheidsnorm in de omvangsfase besproken. Schr. is van mening dat ook in het geval er géén sprake is van de schending van een verkeers- of veiligheidsnorm vergoeding van shockschade mogelijk is. Er moet dan wel sprake zijn van een nauwe affectieve relatie tussen het primaire slachtoffer en het slachtoffer van shockschade, directe confrontatie en een psychiatrisch erkend ziektebeeld.

Vennootschap & Onderneming

22e jrg. nr. 12, 2012

R.J. Dekkers

De aansprakelijkheid van bindend adviseurs langs de weg van artikel 7:904 lid 1 BW

– Op 15 juni 2012 heeft de Hoge Raad arrest gewezen in een geschil tussen eiseres PricewaterhouseCoopers Accountants NV in de specifieke hoedanigheid van bindend adviseur en gedaagde A.F. Veldhuijzen van Zanten Beheer BV als opdrachtgever. De relevante rechtsvraag die aan de orde was is onder welke omstandigheden gebreken in de inhoud of wijze van totstandkoming van een bindend advies voldoende reden vormen voor de opdrachtgever om het met de bindend adviseur overeengekomen honorarium niet te vergoeden. In dit kader heeft de Hoge Raad voor

het eerst de vraag beantwoord aan de hand van welke maatstaf moet worden beoordeeld of de bindend adviseur tekort is geschoten in de uitvoering van zijn opdracht. Bij de beoordeling daarvan dient de strikte maatstaf van artikel 7:904 lid 1 BW te worden gevolgd. Deze maatstaf is van overeenkomstige toepassing op de beoordeling van de vraag of een bindend adviseur aansprakelijk is voor de schade die is ontstaan als gevolg van een tekortkoming in de uitvoering van zijn opdracht.

WPNR

Themanummer: A battle of jurisdictions? Tucht recht versus civiel recht?

143e jrg. nr 6954, 8 dec. 2012

T.F.E. Tjong Tjin Tjai

Meewerken aan wanprestatie of onrechtmatige daad, mede toegepast op de rol van de notaris

– Over aansprakelijkheid voor medewerking aan wanprestatie of een rechtmatige daad wordt niet veel geschreven. In deze bijdrage bekijkt schr. dit onderwerp vanuit het perspectief van zorgplichten, in het bijzonder van de notaris. In sommige gevallen kunnen de belangen van derden worden geschaad door het passeren van een akte. Aanleiding hiervoor is een uitspraak waarin de tuchtrechter oordeelde dat de notaris geen medewerking mag verlenen aan wanprestatie. Schr. komt tot de conclusie dat voor de notaris strengere normen gelden dan in het algemeen. Dit hangt samen met de rol van de notaris.

W.G. Huijgen

De notaris en de kunst van 'ieder het zijne'

– Op 24 mei 2011 oordeelde de notaris kamer van het Hof Amsterdam dat de notaris dienst moet weigeren als een tweede recht van hypotheek wordt gevestigd zonder dat de eerste hypotheekhouder daarvoor toestemming heeft gegeven. In dit artikel gaat schr. in op de vraag wat van een notaris mag worden verwacht in een situatie van conflicterende rechten. Schr. concludeert dat een notaris in geval van conflicterende rechten ervoor moet zorgen dat ieder het zijne krijgt. Uitgangspunt is daarbij dat de notaris uitvoering moet geven aan zijn ministerieplicht.

L.C.A. Verstappen

De rol van de notaris in het rechtsverkeer

– De Notariskamer heeft in 2011 een uitspraak gedaan over dienstweigering bij een onrechtmatige daad of wanprestatie door een van de bij transactie betrokken partijen. Op deze uitspraak is veel kritiek geuit: verbintenrechtelijke afspraken krijgen door de uitspraak indirect zake-lijke werking en dit past niet in het systeem van het burgerlijk recht. Het is volgens schr. niet aan de tuchtrechter om beslissingen te nemen die diep ingrijpen in het civiele recht. Bovendien wordt door de strenge beoordeling door de tuchtrechter de uitoefening van het notarisambt er niet eenvoudiger op. Schr. stelt daarom voor dat de KNB een verordening opstelt waarin dit onderwerp aan de orde komt. Hierin kan bijvoorbeeld worden bepaald dat een notaris bij een mogelijke tekortkoming in de nakoming of een onrechtmatige daad een waarschuwingsplicht heeft en niet zijn medewerking hoeft te weigeren. Verder pleit schr. voor het instellen van een permanente KNB-commissie die zich bezighoudt met nieuw beroeps- en gedragsregels.

Prof. mr. A. Hammerstein

Tuchtrecht mag afwijken van burgerlijk recht

– In zijn uitspraak van 24 mei 2011, LJN BV2685, heeft de Notariskamer van het Hof Amsterdam een harde lijn neergezet. Zodra de notaris weet of behoort te weten dat een van betrokken partijen wanprestatie pleegt of een onrechtmatige daad begaat, moet de notaris zijn dienst weigeren behoudens bijzondere omstandigheden waaruit kan volgen dat geen sprake is van schending van belangen. Het belangrijkste bezwaar dat tegen de uitspraak van de Notariskamer is aangevoerd, komt erop neer dat het tuchtrecht uit de pas gaat lopen met het burgerlijk recht. Dit bezwaar snijdt alleen hout als het tuchtrecht steeds in overeenstemming dienst te zijn met het burgerlijk recht. Naar de mening van schr. bestaat deze noodzaak niet. De tuchtrechter mag andere en hogere eisen stellen aan de zorgplicht van de notaris dan de burgerlijke rechter omdat het tuchtrecht een andere aard heeft. Dat het gevolg hiervan is dat kettingbedingen zoals werd tegengeworpen een soort van absolute werking krij-

gen, lijkt hem geen sterke tegenwerping. Als de tuchtrechtelijke norm dit gevolg heeft, dan is dat een van de voor- en nadelen van een strenge norm. Die kan moeilijk ondergraven worden met de klacht dat het dan zo lastig wordt om wanprestatie te plegen. De kern van het probleem zit niet in de tuchtrechtelijke benadering maar in het fenomeen zelf. De betrokken partijen beogen met een kettingbeding nu eenmaal te bewerkstelligen dat ook een rechtsopvolger aan het desbetreffende beding wordt gebonden.

WPNR

143e jrg. nr. 6955, 15 dec. 2012

H.J. van den Noort

Toezicht en Handhaving door het BFT'

– Vanaf 1 januari 2013 houdt het Bureau Financieel Toezicht (BFT) algemeen toezicht op de naleving van de Wet op het notarisambt. Het toezicht op de integriteit van het notariaat komt daarmee bij het BFT te liggen. Om het toezicht op het notariaat te versterken wordt de geheimhoudingsplicht van de notaris doorbroken: het BFT kan cliëntendossiers inzien zodat het BFT kan beoordelen welke werkzaamheden de notaris heeft verricht. Verder krijgt het BFT meer handhavingsinstrumenten zoals het opleggen van een dwangsom en bestuurlijke boetes. In deze bijdrage zet schr. uiteen hoe het BFT zijn informatiepositie opbouwt en hoe het toezicht op de naleving is vormgegeven. Ook gaat zij in op de strafrechtelijke consequenties van het toezicht door het BFT. Schr. concludeert dat de bevoegdheden van het BFT vergaand zijn en dat de handhavingsinstrumenten een notaris zwaar kunnen treffen. Bovendien kan de notaris een cliënt niet meer garanderen dat vertrouwelijke informatie ook vertrouwelijk blijft.

A.J.M. Nuytinck

Gerechtigdheid voor het geheel in geval van wettelijke gemeenschap

– In de casus van een arrest van de Hoge Raad van 5 oktober 2012 hadden de echtgenoten twee vorderingen: een vordering uit hoofde van een overeenkomst van geldlening en een vordering uit onrechtmatige daad. Beide vorderingen vielen in de wettelijke gemeenschap van goederen. In het arrest oordeelde de Hoge

Raad dat beide echtgenoten voor het geheel gerechtigd waren tot de op de geldleningovereenkomst gebaseerde vorderingen. Schr. concludeert dat de Hoge Raad hiermee is teruggekomen op de breukdelensvisie zoals die was geformuleerd in de beschikking 'erven Van der Kammen'.

WPNR

Jrg. 143 nr. 6956, 22-29 dec. 2012

M. Mouthaan, A.I.M. van Mierlo,

A.H. Geerling

Buitenlandse executie van een Nederlands zeeschip

– Het voordeel van een executoriale verkoop van een zeeschip is zuivering: zekerheidsrechten en maritieme voorrechten gaan teniet en ingeschreven beslagen en beperkte rechten kunnen niet tegen de executerende hypotheekhouder worden ingeroepen. In dit artikel gaan schrs. in op de vraag of de executoriale verkoop van een Nederlands schip in het buitenland leidt tot eigendomsovergang en tot zuivering. In tegenstelling tot de oude regeling in het Wetboek van Koophandel bevat Boek 8 BW geen algemene regeling voor de erkenning van buitenlandse executies. Volgens schrs. biedt het stelsel van de Nederlandse wet echter voldoende ruimte om toch een algemene erkenning aan te nemen. Zij pleiten voor een ruime toepassing van art. 8:195 BW.

85

Europees recht

SEW

60e jrg. nr. 11, nov. 2012

Prof. dr. J.W. de Zwaan

De toekomst van de Europese Unie-samenwerking

– Momenteel is de Europese Unie verdeeld geraakt vanwege de crisis. Voorstellen om de Unie te verdelen in economisch sterke en zwakke lidstaten, of om Griekenland uit te stoten, krijgen veel aandacht. In deze bijdrage wordt herinnerd aan de verworvenheden van de samenwerking alsmede aan het vitaal belang om de Unie ook in

toekomst te behouden. Juist ter bevordering van stabiliteit, veiligheid en welvaart wordt een 'laagdrempelig' lidmaatschap bepleit, waaraan ook niet-Europese landen kunnen meedoen.

86

Fiscaal recht

Forfaitair

25e jrg. nr. 230, dec. 2012

Mr. K.D. van Avermaete

Een (tijdelijke) baan in het buitenland; een fiscaal avontuur op zich!

– Een (tijdelijke) baan in het buitenland; een leuke uitdaging waar het nodige bij komt kijken. Een verhuizing, een vreemde taal, een nieuwe cultuur,

een hoop veranderingen en geregel. Dit is echter nog niet alles. Ook op het gebied van belastingheffing en sociale verzekeringen zijn er de nodige aandachtspunten voor zowel werkgever als werknemer als laatstgenoemde naar het buitenland gaat. Een aantal van deze aandachtspunten zal in dit artikel aan de orde komen.

O. Bosma

Invloed van de complexiteit van de wetgeving op de tax gap in Nederland

– Hoeveel extra belastingopbrengsten kan de overheid eigenlijk nog halen uit het huidige belastingstelsel zonder belastingverhoging? De Staat loopt een groot bedrag aan belastingopbrengsten mis, doordat belastingplichtigen non-compliant gedrag vertonen. Dit misgelopen bedrag aan opbrengsten wordt ook wel aangeduid als de *tax gap*. In dit artikel gaat schr. in op een nog onderbelicht deel van *non compliance*, te weten de onbedoelde non compliance. De kernvraag hierbij is: wat voor invloed heeft onbedoelde non compliance op de tax gap in Nederland en wat is de rol van de Belastingdienst hierin?

J. van de Bergh

Waarom onderscheiden we een hoog en laag btw-tarief en is differentiatie efficiënt?

– De omzetbelasting is een belangrij-

ke inkomstenbron voor de Nederlandse overheid. In Nederland wordt onderscheid gemaakt in verschillende tarieven. We kennen het hoge tarief, het lage tarief, de vrijstellingen en in bepaalde gevallen het nulprocenttarief. Al deze tarieven zijn van invloed op de manier waarop de belastingplichtige in de omzetbelasting wordt betrokken. In Nederland zijn we gewend aan de verschillende tarieven, maar wat zou er gebeuren als we een uniform tarief zouden krijgen? In dit artikel wordt aandacht besteed aan het hanteren van verschillende tarieven en aan de vraag of dat effectief is.

Mr. M.E. Kastelein

Het wisselende regellandschap voor ANBI's

– Soms verandert er op een fiscaal deelterrein in achtereenvolgende jaren zo veel, al dan niet met terugwerkende kracht, dat het lastig is om te reconstrueren welke regels nu op welk moment precies zijn veranderd. Soms is de wet al gewijzigd, maar komt een uitvoeringsregeling maanden later. Deze onoverzichtelijke situatie doet zich de laatste jaren regelmatig voor bij algemeen nut beogende instellingen.

M. Paping

Belastingen en politiek: tijd voor langzamere belastingwetgeving

– De belastingwetten zijn altijd aan verandering onderhevig. Politieke onderhandelingen beïnvloeden de belastingwet op grote en kleine dossiers. In deze bijdrage worden enkele recent voorgestelde wijzigingen en het regeerakkoord besproken. Schr. plaatst kritische kanttekeningen bij de vluchtigheid van het fiscale stelsel.

Weekblad fiscaal recht

141e jrg. nr. 6980, 13 dec. 2012

Mr. G.C. van der Burgt, prof. mr. R.J. de Vries, WFR 2012/1626

De antiontgaansbepalingen in de diverse fusie- en splitsingsfaciliteiten

– Op 26 juni 2012 heeft de Hoge Raad een belangwekkend arrest gewezen dat van betekenis is voor de antiontgaansbepalingen die zijn verbonden aan alle fusie- en splitsingsfaciliteiten in de Wet IB 2001 en Wet VPB 1969. Dit arrest (BNB 2012/261) heeft voor schrs. als katalysator gefungeerd om mede op basis van een nieuw ontworpen theoretisch

kader de huidige stand van zaken met betrekking tot deze antiontgaansbepalingen in kaart te brengen. De rechtsoordelen van de Hoge Raad in BNB 2012/261 zijn aangegrepen om de toepassing van de bedoelde antiontgaansbepalingen in een Europeesrechtelijke context te plaatsen. Ten slotte is er met het oog op de fiscale rechtspraak naar gestreefd de onderhavige problematiek te voorzien van een praktische invulling.

Prof. mr. A.C.P. Bobeldijk,

WFR 2012/1640

Fiscale aspecten van de 403-verklaring

– Op grond van art. 2:403 BW kan een concernmaatschappij ontstaan met publicatie van een vereenvoudigde jaarrekening, mits haar financiële gegevens worden geconsolideerd in de jaarrekening van de moedermaatschappij en die moedermaatschappij zich aansprakelijk stelt voor de schulden van de concernmaatschappij. Schr. gaat in op de fiscale gevolgen van de toepassing van dit artikel.

Mr. drs. J. Elbers, WFR 2012/1646

Opzet of bewuste schuld niet vereist voor aansprakelijkheid ex art. 40 IW 1990 van de vervreemder-niet-leeghaler

– Naar de mening van schr. maakt de Hoge Raad in HR 5 oktober 2012, V-N 2012/51.26 expliciet duidelijk dat art. 40 lid 1 Invorderingswet 1990 geen schuldaansprakelijkheid vestigt. De aansprakelijkheid ex art. 40 lid 1 Invorderingswet 1990 berust niet op enige vorm van verwijt ten aanzien van de gedraging van de vervreemder. Daarnaast maakt de Hoge Raad met betrekking tot de vervreemder-niet-leeghaler impliciet ook duidelijk dat er voor verwijtbaarheid als bedoeld in art. 40 lid 6 Invorderingswet 1990 geen sprake hoeft te zijn van opzet of van bewuste schuld.

Mr. S.C.J. Knoester,

mr. drs. M.J.N. Vermeij,

WFR 2012/1653

De hedendaagse gevaren voor de belastingadviseur

– In dit artikel gaan schrs. in op de vraag welke straf- en boeterechtelijke risico's er nu daadwerkelijk voor de belastingadviseur zijn. Het bestuurlijke en strafrechtelijke traject wordt aan de orde gesteld alsmede de mogelijke verweren die in dat kader kunnen worden gevoerd.

87

Gezondheidsrecht**Letsel & Schade**

Nr. 3, 2012

*R.I. Teulings***Fractuur van het os scaphoideum**

– In de letselpraktijk komen de beroepsgroepen juristen en artsen elkaar tegen. Zij hebben elkaar nodig en kunnen ook van elkaar leren. Dit artikel is een anatomische les voor juristen. Letsel van het scaphoid mag niet onderschat worden aangezien hiermee langdurende arbeidsongeschiktheid gepaard kan gaan.

*A.Th.M. Verhoeven, H.H. Stad***Reactie van het artsenoverleg van de WAA op de medische paragraaf van de Gedragscode Behandeling Letselschade**

– Dit artikel bevat de integrale reactie van de WAA op de conceptversie van de medische paragraaf van de Gedragscode Behandeling Letselschade. Bij deze brief zijn puntsgewijs op- en aanmerkingen van het Artsenoverleg op deze paragraaf bijgevoegd.

88

Handels- & economisch recht**Nederlands Tijdschrift voor Handelsrecht**

Nr. 6, dec. 2012

*P. van Zwieten***Het toepassingsbereik van de Bedrijfsregeling Brandregres 2000 gewijzigd**

– Op basis van de wettelijke subrogatiebepaling treedt de verzekeraar in de rechten die de verzekerde met betrekking tot de geleden schade heeft. Brandverzekeraars hebben van de subrogatiebepaling beperkt gebruikgemaakt omdat een groot aantal maatschappijen verklaard heeft afstand te doen van de van rechtswege door hen verkregen voorrechten. In de loop van de jaren is het toepassingsbereik van de verhaalsregeling gewijzigd van een uitsluiting van verhaal zonder onderscheid tussen particulieren en bedrijven naar een beperkt verhaal op bedrijven 'niet-particulieren', tot een verhaalsbeperking voor alleen parti-

culieren, waarbij ten opzichte van bedrijven weer een volledige verhaalsmogelijkheid komt te bestaan. In deze bijdrage wordt aandacht besteed aan het toepassingsbereik van de diverse verhaalsregelingen. Schr. kan zich erin vinden dat het toepassingsbereik van de verhaalsafstand beperkt wordt tot hetgeen in het verleden primair werd beoogd, namelijk de verhaalsafstand met betrekking tot de particuliere schadeveroorzaker.

*R.M. Wibier***De Hoge Raad en de reikwijdte van het fixatiebeginsel**

– In deze bijdrage wordt ingegaan op drie omstrede vermogensrechtelijke kwesties: beschikken over voorwaardelijke eigendom, uitvoering van betaalopdrachten na faillissement. Schr. geeft aan dat de wet niet altijd duidelijk aangeeft waar de grenzen liggen, zodat de Hoge Raad speelruimte toekomt die gebruikt kan worden om in een concreet geval tot de meest rechtvaardige oplossing te komen. Zodoende wordt het faillissementsrecht nader vormgegeven. Drie vragen worden expliciet behandeld. 1) Verkrijgt de bank een pandrecht op aan de pandgever onder eigendomsvoorbehoud geleverde zaken wanneer de koopprijs pas na het faillissement van de pandgever wordt betaald? 2) Is de rechtspraak van de Hoge Raad op het terrein van afboekingen van de bankrekening van de schuldenaar rond diens faillissementsdatum juist? 3) Zijn meerpartijenverrekeningsafspraken in faillissement afdwingbaar? Het valt de schr. op dat in alle kwesties naast puur juridische afwegingen ook rechtspolitieke overwegingen spelen. Het fixatiebeginsel en met name de reikwijdte daarvan zullen volgens schr. altijd enigszins flexibel blijven.

ORP, Tijdschrift Overeenkomst in de Rechtspraktijk

3e jrg. nr. 8, dec. 2012

*Mr. T.J. de Graaf***Kwalificeren voor de contractenschrijver**

– In dit artikel worden de eerste stappen bij het draften van contracten doorlopen: het kwalificeren van het soort overeenkomst en de hoedanigheden van contractpartijen

teneinde forum- en rechtskeuzeclausules te kunnen opstellen, vast te stellen welk effect die clausules zullen hebben en te bepalen welk dwingend en regelend recht op de overeenkomst en de wijze van contracteren van toepassing zal zijn.

*Mr. W. Sijnders***Het betalingsverkeer sinds 2001**

– Sedert 2001 hebben in de regelgeving betreffende het betalingsverkeer belangrijke verschuivingen plaatsgevonden. De ontwikkeling is gegaan van zelfwerkzaamheid van het bedrijfsleven naar regelgeving van boven af, van nationale regelgeving naar Europese regelgeving en van louter privaatrecht naar een belangrijke rol voor het publiekrecht in de vorm van toelatingseisen voor ondernemingen die zich met het betalingsverkeer bezig houden, en het onderwerpen van dergelijke ondernemingen aan toezicht door DNB en AFM. Niettemin is het privaatrecht belangrijk gebleven, zowel wat betreft de verhouding bank/betaaldienstgebruiker als wat betreft de verhouding betaler/begunstigde.

Trema

35e jrg. nr. 10, dec. 2012

*N. van Tiggele-van der Velde***Registratieperikelen bij verzekeringen**

– Met de Gedragscode Verwerking Persoonsgegevens Financiële Instellingen 2010 en het Protocol Incidentenwaarschuwingssysteem Financiële Instellingen zijn richtlijnen gegeven voor de verwerking van persoonsgegevens door financiële instellingen. Bij iedere claim op enig verzekeringsproduct wordt een feitelijke weergave opgenomen in een databank. Schr. geeft een overzicht van deze registratie- en informatie-uitwisselingssystemen. Hierbij wordt ingegaan op de verhouding tussen de registers (BJZ-, EVR- en IVR-register) onderling en de FISH-databank gevolgd door de voorwaarden, waarborgen en bewijsrechtelijke aspecten van registratie. Er wordt afgesloten met een bespreking van het gebruik van registers in de acceptatiefase bij het afsluiten van een verzekering en de betekenis voor de verzwijgingsregeling.

SEW

60e jrg. nr. 11, nov. 2012

Prof. dr. B. Keirsblück

Vijf jaar toepassing van de Richtlijn oneerlijke handelspraktijken in België (2007-2012)

– Opzet van deze bijdrage is na te gaan hoe Belgische omzettingbepalingen door de Belgische hoven en rechtbanken werden toegepast gedurende de voorbije vijf jaar. De focus van de bijdrage ligt op de re-regulerende werking van de richtlijn.

Tijdschrift voor Agrarisch recht

72e jrg. nr. 11, nov. 2012

J.H. Lieber

Het vernieuwde huwelijksvermogensrecht voor de agrarische praktijk

– Agrarische bedrijven zijn meestal familiebedrijven zodat kennis van het familievermogensrecht voor de agrarische praktijk van groot belang is. Zowel bij bedrijfsopvolging als bij huwelijk en echtscheiding van de agrarische ondernemer is kennis van het familievermogensrecht van belang. In deze bijdrage wordt in algemene zin een overzicht gegeven van de vernieuwingen in het huwelijksvermogensrecht per 1 januari 2012. Er is bijzondere aandacht voor de nieuwe regels inzake vergoedingen, waarvan de praktische toepassing niet altijd even eenvoudig is. In een vervolg op dit artikel in januari 2013 zal dieper worden ingegaan op kwesties op huwelijksvermogensrechtelijk gebied die in het bijzonder de agrarische praktijk raken.

Vennootschap & Onderneming

22e jrg. nr. 12, 2012

D.M. van der Houwen

Een algemene zorgplicht voor financiële dienstverleners in de Wft, een goed idee?

– Op 20 september 2012 is het wetsvoorstel Wijzigingswet financiële markten 2014 ter consultatie voorgelegd. Het wetsvoorstel bevat meerdere wijzigingen, zoals de introductie van toezicht op afwikkelondernemingen, het wijzigen van de regels voor financiële verslaggeving en vermogensscheiding van beleggingsinstellingen en instellingen voor collectieve beleggingen in effecten. Een opvallend onderdeel van dit voorstel is de introductie van een algemene zorgplicht voor financiële dienstverleners. Schr. geeft aan dat de wetgever bij het wetsvoorstel geen

aansluiting heeft gezocht bij reeds ontwikkelde normen. Ook wordt voorbij gegaan aan de eigen verantwoordelijkheid van de klant. Het zal voor financiële dienstverleners onvoldoende duidelijk, voorzienbaar en kenbaar zijn in welke gevallen de AFM zal handhaven. Het is daarom noodzaak dat de wetgever – en niet de AFM – in het belang van de rechtszekerheid nadere invulling geeft aan de algemene zorgvuldigheidsnorm.

G.C. van Eck

Complicaties bij de 'vereenvoudigde' vaststelling van de jaarrekening (ex art. 2:210 lid 5 BW)

– Met de invoering van de flex-BV op 1 oktober 2012 is in lid 5 van artikel 2:210 BW een versoepeling opgenomen voor de BV voor de wijze van vaststelling van de jaarrekening. In afwijking van het in artikel 2:210 lid 3 BW bepaalde strekt deze wijze van vaststelling tevens tot kwijting aan de bestuurders en commissarissen. De statuten kunnen deze wijze van vaststelling van de jaarrekening uitsluiten. De bedoeling van deze regeling is de administratieve lasten te verlichten voor de BV indien alle aandeelhouders tevens bestuurder zijn. Op het eerste gezicht lijkt de regeling tot een lastenverlichting te leiden. Nadere bestudering ervan leidt echter tot de conclusie dat de regeling ook (wellicht onbedoelde) nadelige effecten kan hebben.

89

Intellectuele eigendom, mediarecht & informatierecht

Tijdschrift voor Sport & Recht

Nr. 3, 2012

F.C. van der Jagt

Als je de sport beoefent, moet je de regels kennen: privacyrechtelijke aspecten van de ledenadministratie

– Bij het inrichten en gebruiken van de ledenadministratie moeten sportverenigingen rekening houden met diverse verplichtingen die uit de privacywetgeving voortvloeien. Schr. geeft met haar artikel een overzicht van de belangrijkste verplichtingen die aan de sportvereniging worden opgelegd. Ook worden de mogelijkheden behandeld om gegevens uit de

ledenadministratie te delen met anderen of op een website te plaatsen.

90

Internationaal privaatrecht

NIPR Nederlands Internationaal Privaatrecht

30e jrg. nr. 4, 2012

M. Torga

Party autonomy of the spouses under the Rome III Regulation in Estonia - can private international law change substantive law?

– Estland bereidt aansluiting bij de Rome III verordening voor. Het fundamentele concept van de Rome III verordening is partijautonomie zoals geregeld in artikel 5

van de Verordening waarin partijen in echtscheidingszaken beperkte autonomie wordt toegekend. Echter artikel 13 van de Verordening bepaalt dat, los van de rechtskeuze van partijen, de rechter van de lidstaat (i.c. Estland) geen echtscheiding uit hoeft te spreken als volgens het recht van Estland het huwelijk niet als geldig wordt beschouwd. Schr. onderzoekt op welke wijze de Estlandse rechter artikel 13 van de Verordening zal gaan toepassen ten aanzien van niet traditionele huwelijken en beziet welke alternatieve mogelijkheden er voor echtgenoten zijn om toepassing van dit artikel te voorkomen.

I. Viarengo

The role of party autonomy in cross-border divorces

– De Rome III Verordening maakt het voor echtgenoten mogelijk om het op hun echtscheiding toepasselijke recht te kiezen. Schr. bespreekt de redenen die, in geval van internationale huwelijken, partij-autonomie bij echtscheiding rechtvaardigen en het functioneren daarvan in de praktijk. Hierbij gaat schr. met name in op de financiële consequenties van echtscheiding en de rol van de huwelijksvoorwaarden.

J.M. Carruthers

Party autonomy and children: a view from the UK

– In de 21ste eeuw is er meer aan-

dacht gekomen voor de autonomie van kinderen. Kinderen hebben meer dan in het verleden het recht om deel te nemen aan besluitvormingsprocessen rondom hun familielevens. Schr. onderzoekt of en tot op welke hoogte kinderen recht hebben om hun mening te uiten in procedures die betrekking hebben op transnationale juridische zaken. De partij-autonomie van het kind zal altijd in balans moeten zijn met het respect voor de autonomie van de ouders en de autonomie van de staat om het kind op adequate wijze te beschermen en zijn belangen te verdedigen. Een internationale standaard ontbreekt en daarom is op dit gebied de *lex fori* dominant.

A. Wysocka

How can a valid *professio iuris* be made under the EU Succession Regulation?

– De Europese Verordening op het gebied van erfopvolging en erfrechtverklaring (EG-Verord. nr. 650/2012) van 4 juli 2012 zal op 17 augustus 2015 in werking treden. Met deze Verordening wordt het erfrecht in de EU geüniformeerd en zullen de nationaal geldende regels van internationaal privaatrecht die thans voor het erfrecht gelden, worden vervangen. Schr. bespreekt de toekomstige ontwikkelingen en gaat nader in op de verschillende aspecten van de rechtskeuze-regel uit deze Verordening.

C.I. Nagy

What functions may party autonomy have in international family and succession law? An EU perspective

– Vanuit Europees perspectief onderzoekt schr. welke functies en overwegingen partij-autonomie op het gebied van het internationale familie- en erfrecht rechtvaardigen. Schr. is van mening dat de belangrijkste functie van partij-autonomie binnen het familie- en erfrecht is het oplossen van onzekerheden rondom het toepasselijke recht, het beschermen van rechten en het verzekeren van de toepassing van het ‘country-of-origin’ principe. Daarnaast betoogt schr. dat door het binnen de EU wederzijds erkennen van rechtskeuze-regels, met name binnen het personen- en familierecht en erfrecht, partij-autonomie wordt gerechtvaardigd.

M. Hook

Party autonomy - yes or no? The ‘commodification’ of the law applicable to matrimonial property relationships

– In ‘common law’ landen is op het gebied van het huwelijksvermogensrecht partij-autonomie niet, zoals in ‘civil law’ landen, met enthousiasme omarmd. Schr. stelt dat de redenen voor het uitbreiden van partij-autonomie naar het gebied van het personen- en familierecht opnieuw moeten worden onderzocht omdat onvoldoende aandacht is besteed aan de mechanismen achter partij-autonomie. Zij stelt een raamwerk voor de evaluatie voor en brengt de spanningen in beeld die op dit gebied zijn waar te nemen.

S. Peari

Choise-of-law in family law: Kant, Savigny and the parties’ autonomy principle

– Het principe van partij-autonomie is volledig geaccepteerd op het gebied van het contractenrecht en ook op andere rechtsgebieden wint dit principe aan populariteit. Het personen- en familierecht is een uitzondering op deze trend. Schr. onderzoekt hoe dit komt en waarom een en ander lijkt te veranderen? Schr. betoogt dat de sleutel voor het beantwoorden van deze vragen ligt in het fundamentele verschil tussen de Kantiaanse en concepties van Savigny van het familierecht. De divergentie van de opvattingen van Savigny en Kant wordt besproken.

Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht

34e jrg. nr. 12, dec. 2012

T.M. de Boer, FJR 2012/104

Het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996: nieuwe regels in de schaduw van Brussel IIbis

– Hoewel het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996 model heeft gestaan voor de Verordening Brussel IIbis, wijken de twee regelingen op allerlei punten sterk van elkaar af. In dit artikel worden de belangrijkste verdragsbepalingen besproken en enkele verschillen met Brussel IIbis signaleerd. Voorts wordt aandacht besteed aan de problematiek van de samenloop tussen de drie IPR-regelingen op het terrein

van de ouderlijke verantwoordelijkheid die sinds 1 mei 2011 in Nederland van kracht zijn. Voor wat betreft de bevoegdheid heeft het verdrag een beperkt toepassingsgebied aangezien voorrang moet worden gegeven aan Verordening Brussel IIbis als het kind zijn gewone verblijfplaats heeft in een EU-lidstaat. Van groter belang zijn de wijzigingsregels uit het verdrag aangezien die een universeel formeel toepassingsgebied hebben. Het verdrag zal bovendien van groot nut kunnen zijn voor de wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging van kindbeschermende maatregelen in verhouding tot landen die niet aan Brussel IIbis maar wel aan het HKV 1996 gebonden zijn.

S. Rutten, FJR 2012/105

Vaderschap van uit een huwelijk in het buitenland geboren kinderen

– In deze bijdrage wordt stilgestaan bij het vaderschap van kinderen die buiten Nederland zijn geboren. Meer in het bijzonder gaat het om de vraag wanneer een man die volgens een buitenlandse geboorteakte vader is van de uit zijn huwelijk geboren kinderen, in Nederland ook als vader in juridische zin kan worden aangemerkt. Deze vraag is vaak aan de orde als de kinderen met hun vader of in het kader van gezinshereniging verblijf in Nederland beogen. De vraag naar het juridisch vaderschap moet worden beantwoord met behulp van het IPR. Sinds 1 januari 2012 zijn dit de bepalingen uit titel 5 Boek 10 BW over internationale afstamming. Aanleiding voor de bijdrage zijn uitspraken van de Hoge Raad van 17 juni 2011 en van de Raad van State van 19 september 2012. Schr. is kritisch over deze uitspraken aangezien naar zijn mening ten onrechte de conflictenregel van art. 10:92 BW is toegepast, i.p.v. de erkenningsregel ex art. 10:101 BW.

ORP, Tijdschrift Overeenkomst in de Rechtspraktijk

3e jrg. nr. 8, dec. 2012

Mr. T.J. de Graaf

Kwalificeren voor de contractenschrijver

Zie onder Handels- & economisch recht.

91

Internationaal publiekrecht**Militair Rechtelijk Tijdschrift**

105e jrg. nr. 6, 2012

*LTZAI Mr. M.D. Fink***De ontwikkeling van de strafrechtelijke rechtsmacht over het personeel van de NAVO-Trainingsmissie in Irak (NTM-I): een kleinschalige missie beëindigd**

– Aan de NAVO-trainingsmissie in Irak is op 31 december 2011, na 8 jaar, een einde gekomen. In de onderhandelingen tussen de NAVO en Irak werd geen akkoord bereikt over de strafrechtelijke bescherming voor de buitenlandse militairen die onder NAVO-vlag na 2011 in Irak zouden verblijven. De NAVO Secretaris Generaal Rasmussen besloot de missie in Irak niet verder voort te zetten. De beëindiging van NTM-I heeft weinig aandacht gekregen. Daarom, maar ook omdat de ontwikkelingen met betrekking tot de strafrechtelijke rechtsmacht voor het personeel van de NAVO-missie uniek zijn te noemen, en omdat het debat omtrent de rechtsmacht een doorslaggevende rol heeft gespeeld bij het stopzetten van de missie, leek het de schr. interessant om het nog eens op een rijtje te zetten alvorens de missie in de geschiedenisboeken verdwijnt. Deze bijdrage stipt kort de ontwikkelingen van de strafrechtelijke rechtsmacht over het NTM-I personeel aan.

92

Jeugd-, relatie- & erfrecht**Tijdschrift Erfrecht**

13e jrg. nr. 6, 2012

*L.A.G.M. van der Geld***Verhaal op het niet-geërfde vermogen van een zuiver aanvaard hebbende erfgenaam**

– Er is een stijging van het aantal beneficiaire aanvaardingen. Schr. stelt of het wel logisch is dat schuldeisers door zuivere aanvaarding van een erfgenaam in een betere positie komen dan zij hadden tijdens het leven van de erflater-schuldenaar. Het rapport 'Erven zonder financiële zorgen' van 4 oktober 2012 inventariseert drie rou-

tes die leiden tot een betere positie van de (argeloos) zuiver aanvaardende erfgenaam. Route 1 houdt in dat schuldeisers alleen verhaal hebben op het geërfde vermogen. Route 2 houdt in dat feitelijke gedragingen binnen een bepaalde termijn niet tot verplicht zuivere aanvaarding leiden. Route 3 geeft een ruimere mogelijkheid om na zuivere aanvaarding als nog beneficiair te aanvaarden als de erfgenaam bekend wordt met een schuld.

*K.M.L.L. van de Ven***Ik opa en ik oma...**

– Naar aanleiding van het arrest van de Rb. Maastricht van 29 augustus 2012, *LJN BX6252* bespreekt schr. de civiele aspecten van de 'ik-opa' makingen die vaak om fiscale redenen worden gemaakt. In de casus ging het om een ik-oma-last opgelegd aan de dochter van erflaatsster, om aan haar kinderen een bedrag schuldig te erkennen ter grootte van de contante waarde van hun vrijstelling. Deze constructie levert een fictieve verkrijging ex artikel 10 Successiewet op, reden waarom de dochter vervallenverklaring van de last verzoekt. De rechter voldoet hieraan op grond van gewijzigde omstandigheden. De minderjarige kleinkinderen krijgen derhalve niets. Schr. gaat in op de civiele en fiscale verschillen tussen legaat en last, die met deze uitspraak een veel groter belang krijgen. Ook kan er uitleg van het testament nodig zijn bij de kwalificatie of het een legaat of last is, waarbij doorslaggevend is of erflater een vorderingsrecht heeft toegekend.

Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht

34e jrg. nr. 12, dec. 2012

*T.M. de Boer, FJR 2012/104***Het Haags Kinderbeschermingsverdrag 1996: nieuwe regels in de schaduw van Brussel Ibis***S. Rutten, FJR 2012/105***Vaderschap van uit een huwelijk in het buitenland geboren kinderen****Zie** onder Internationaal Privaatrecht**Right! Tijdschrift voor de rechten van het kind**

22e jrg. nr. 4, dec. 2012

*J. Verweij, M. Eijgenraam***Ton Liefwaard. Unieke leerstoel voor een uniek verdrag**

– De Universiteit Leiden heeft met de

instelling van de leerstoel Children's Rights een belangrijke stap gezet, waarmee de erkenning van kinderrechten als een zelfstandige discipline een feit is. De leer-

stoel wordt sinds 15 maart 2012 bekleed door Ton Liefwaard. Op 19 november 2012 hield hij zijn oratie. Right! sprak met hem over zijn ambities en energie, de betekenis van het VN-Kinderrechtenverdrag en de aandacht voor kinderrechten in wetenschappelijk onderzoek en onderwijs.

Tijdschrift voor Agrarisch recht

72e jrg. nr. 11, nov. 2012

*J.H. Lieber***Het vernieuwde huwelijksvermogensrecht voor de agrarische praktijk****Zie** onder Handels- & economisch recht.**WPNR**

Jrg. 143 nr. 6956, 22-29 dec. 2012

*FWJ.M. Schols, F.M.H. Hoens***CNR-Huwelijksvoorwaardenonderzoek, deel I: algemeen en koude voorwaarden**

– In deze bijdrage presenteren schrs. een eerste deel van de resultaten van een periodiek onderzoek naar huwelijksvoorwaarden door het Centrum voor Notarieel Recht van de Radboud Universiteit. Het onderzoek heeft betrekking op de jaren 2004-2009. De conclusie van schrs. is dat Nederland 'kouder' is gehuwd dan voorheen. Niet alleen komt de zuivere koude uitsluiting vaker voor, ook wordt vaker gekozen voor een finaal verkenbeding louter werkend bij overlijden. In 2009 was in ruim een derde van de gevallen spraken van koude huwelijksvoorwaarden. Meestal worden daarbij in de huwelijksvoorwaarden geen duidelijke conclusies getrokken over de gevolgen van een echtscheiding. Ook een considerans is slechts in een kleine minderheid van de voorwaarden opgenomen.

*T.J. Mellema-Kranenburg***De invloed van de recessie op de legitieme portie**

– Op grond van art. 4:6 BW is de waarde van de goederen van de nalatenschap de waarde van deze goederen onmiddellijk na het overlijden van de

erflater. Dit kan in sommige gevallen onredelijk uitpakken. Als een nalatenschap voor een groot deel uit onroerend goed bestaat en deze goederen sterk in waarde dalen, kan het gebeuren dat de legitimaris uiteindelijk meer krijgt dan de erfgenaam. Dit kan volgens schr. niet de bedoeling zijn. Zij zoekt daarom naar mogelijke oplossingen om te voorkomen dat de legitimaris een hogere vordering krijgt dan de uiteindelijke waarde van zijn breukdeel in de nalatenschap op het moment van verdeling. Zo kan worden aangesloten bij de algemene redelijkheid- en billijkheidsbepalingen. Hetzelfde moet volgens haar gelden bij een waardestijging.

93

Omgevingsrecht

Juridisch up to Date

Nr. 22, 6 dec. 2012

J.H.W. Koster

Staatssteun bij gebiedsontwikkeling en gronduitgifte

– In een mededeling van de Europese Commissie uit 2003 werd een richtsnoer bekend gemaakt inzake de problematiek van staatssteun bij de verkoop van gronden en gebouwen door openbare instanties. Als het richtsnoer geen uitkomst biedt, moeten nadere kaders uit de rechtspraak komen. Schr. bespreekt enkele interessante uitspraken van de Nederlandse rechter en van de Commissie zelf. Eerst komt het staatssteunverbod van artikel 107, eerste lid VWEU en het richtsnoer aan bod gevolgd door de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie en van de Nederlandse rechter. Tot slot een korte bespreking van de beslissing van de Commissie van 21 maart 2012 over een grondtransactie van de gemeente Leiden. In deze beslissing stelde de Commissie op een andere manier dan door middel van een veiling of taxatie vast of er bij de verkoop van gronden en gebouwen sprake was van staatssteun.

Tijdschrift voor Agrarisch recht

72e jrg. nr. 11, nov. 2012

H.J.M. Wingens

Het wetsvoorstel natuurbescherming

– In deze bijdrage wordt het wetsvoorstel 'Regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming)' behandeld. Het wetsvoorstel is op 9 oktober 2012 door de nieuwe Tweede Kamer controversieel verklaard. Toch is het voorstel weer in behandeling genomen en het wordt aangepast. Het wetsvoorstel betreft een nieuw wettelijk regime voor de natuurbescherming door integratie van de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora/ en Faunawet en de Boswet. Het wetsvoorstel ziet op vervanging van deze drie wetten. In deze bijdrage wordt alleen ingegaan op de vervanging van de Natuurbeschermingswet. Schr. concludeert dat er vier veranderingen zijn die het meest in het oog springen. Drie veranderingen hebben overwegend negatieve gevolgen voor de praktijk. Toch is er ook een positieve verandering. Dat is de wijziging van de bevoegdheidsverdeling tussen provincies. Als gevolg daarvan hoeft er nog maar één Nbw/vergunning bij één provincie aangevraagd te worden, als gevolg waarvan e.e.a. overzichtelijker wordt dan in de huidige situatie.

94

Onderwijsrecht

School en Wet

Nr. 6, dec. 2012

J.A. Keijser

Schoolstichting in het primair onderwijs; een jurisprudentieoverzicht

– De procedure voor het stichten van een basisschool is in de artikelen 74 tot en met 83 Wet op het Primair Onderwijs opgenomen. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op dit gebied door de jaren heen vaste jurisprudentie ontwikkeld. Schr. geeft een overzicht van deze jurisprudentie vanaf 2001. In dit eerste deel van dit jurisprudentieoverzicht schetst schr. de wettelijke procedure en worden de participanten bij deze procedure besproken. Er wordt afgesloten met enkele procedurele perikelen. Uit de jurisprudentie kan worden opgemaakt dat de uitvoering van deze regeling niet zonder problemen is. Dit heeft volgens schr. gedeeltelijk te maken met de procedurele kant van de regeling,

maar het merendeel van de geschillen heeft betrekking op de invulling van begrippen zoals bijvoorbeeld 'de richting van het onderwijs', 'voedingsgebied' en 'vergelijkbare gemeente'. Jurisprudentie over inhoudelijke zaken wordt door schr. in deel twee besproken.

S.A. van Lammeren

De ontbindende voorwaarde in de arbeidsovereenkomst in het onderwijs

– Als iemand bij aanvang van het dienstverband nog niet beschikt over bijvoorbeeld een 'verklaring omtrent het gedrag' (VOG) of over het voor de functie wettelijk vereiste diploma, dan is het mogelijk dat schoolbesturen wel alvast tot benoeming overgaan en een ontbindende voorwaarde opnemen in de arbeidsovereenkomst. In de jurisprudentie zijn een aantal criteria geformuleerd voor de beoordeling van deze ontbindende voorwaarden. Schr. bespreekt deze. De conclusie is dat er strikte eisen gelden. In de hierboven genoemde gevallen van het ontbreken van een VOG of diploma is het opnemen van een ontbindende voorwaarde mogelijk en zelfs gewenst.

95

Privacy

Privacy & Informatie

15e jrg. nr. 6, 2012

J.A.N. Baas, M.H.J. van Rest

Informatie- en meldplichten bij datalekken en beveiligingsinbreuken

– Schrs. onderzoeken of er voor een

organisatie een wettelijke verplichting bestaat om datalekken en beveiligingsinbreuken te melden aan een toezichthoudende autoriteit, aan betrokkenen of aan derden.

Eerst worden de nu geldende wettelijke meldplichten besproken naast enkele die mogelijk in de toekomst worden ingevoerd. Voorts wordt de melding aan toezichthoudende autoriteiten en betrokkenen en de verhouding tussen de verantwoordelijke, bewerk en eventueel een derde behandeld. De conclusie is dat er op

dit moment géén expliciete wettelijke plicht tot melden bestaat. Schrs. onderzoeken of desondanks moet worden gemeld.

E. Bats

De rol van de patiënt in de bescherming van eigen medische gegevens in het EPD

– Juridische gegevensbescherming van de eigen medische gegevens van patiënten kan worden bevorderd door patiënten zelfbeschikkingsrecht te geven over de eigen dossiers. Schr. onderzoekt dit zelfbeschikkingsrecht en bespreekt de juridische middelen ter bescherming van de privacy. Hierbij wordt naast nationale wetgeving ook de voorgestelde Algemene verordening gegevensbescherming besproken. Vervolgens wordt de rol van de overheid bij het beschermen van de rechten van patiënten onder de loep genomen en wordt afgesloten met enkele adviezen voor wetgeving om de rechtspositie van patiënten te versterken.

D. de Bot

Een nieuwe stap in de uitbouw van het elektronisch interbestuurlijke gegevensverkeer in Vlaanderen - de oprichting van de Vlaamse dienstenintegrator

– In Vlaanderen is recentelijk besloten om door middel van een decreet een Vlaamse dienstenintegrator (VDI) op te richten. Het doel van de VDI is om de uitwisseling van gegevens tussen overheidsdiensten te vereenvoudigen. Schr. bespreekt het decreet. Centraal in deze stroomlijning van het interbestuurlijk elektronisch gegevensverkeer staan de uitbouw van een uitwisselingsplatform en het aanbieden van dienstenintegratie. Hiermee komt volgens schr. de elektronische overheid (e-governance) in Vlaanderen een stap dichterbij. *J.H.C. van Rest, M.H. Everts, M. van Rijn, R.J.G. van Paassen*

Het ontwerp van Privacy by Design

– Voor bedrijven wordt het beheersen van privacyrisico's steeds belangrijker omdat in nieuwe privacyregels de Europese Commissie de mogelijkheid van boetes introduceert. Schrs. bezien of Privacy by Design (PbD) bij het beheersen van deze risico's een rol kan spelen. De Europese Commissie onderzoekt in het kader van de hervorming van de Europese Gegevensbeschermingsrichtlijn of implementatie van het concept 'privacy by

design' mogelijk is. Hoewel wetgeving uitgebreide verwijzingen naar dit concept kent, is het dikwijls onduidelijk wat hier precies onder moet worden verstaan. Ook in Europese context ontbreekt een definitie van PbD. Schrs. bespreken welke rol Privacy by Design thans speelt en gaan nader in op de kernbegrippen van dit concept waarbij het privacy- en ontwerp-gedeelte van PbD worden besproken. Vervolgens komen enkele ontwerp Patronen aan bod.

Vennootschap & Onderneming

22e jrg. nr. 12, 2012

P.E. Lucassen, J.W.A. Dousi

Privacywetgeving en het kopietje paspoort

– Het CBP heeft richtsnoeren 'Identificatie en verificatie van persoonsgegevens' gepubliceerd. Deze beogen te verduidelijken welke uitleg van de relevante wettelijke voorschriften het CBP hanteert in zijn handhavingspraktijk met betrek-

king tot het gebruik van het 'kopietje paspoort' in de private sector. Een veelgenoemd risico van onzorgvuldig gebruik van het 'kopietje paspoort' is identiteitsfraude, het illegaal gebruiken van iemands persoonsgegevens. In deze bijdrage worden de voorwaarden en beperkingen die de Wbp stelt aan het gebruik van het 'kopietje paspoort' besproken.

96

Rechten van de mens

Ars Aequi

61e jrg. nr. 12, dec. 2012

E. Boot

Het belang van individuele mensenplichten

– Naar aanleiding van de verscheidene mensenplichtenverklaringen die de afgelopen twee decennia verschenen zijn, onderzoekt dit artikel het belang van het concept 'mensenplichten.' Een mensenrecht op zichzelf is niet effectief; het ontleent zijn kracht enkel aan de mensenplicht waarmee het correleert. Morele mensenplichten, zoals bijvoorbeeld in de Universele Verklaring van de

Verantwoordelijkheden van de Mens (UVVM) opgetekend, kunnen wellicht een rol spelen om een verantwoordelijkheidszin in burgers te bevorderen, waartoe juridische mensenlichten niet in staat zijn.

C. A. M. van Reeken

Wet College voor de rechten van de mens

– In deze bijdrage schrijft schr. over de op 1 oktober 2012 in werking getreden Wet College voor de rechten van de mens (Wet CRM). Daarmee beschikt Nederland over een bij wet opgericht nationaal mensenrechteninstituut, dat tot doel heeft om in Nederland de rechten van de mens te beschermen, het bewustzijn van deze rechten te vergroten en de naleving van deze rechten te bevorderen. De Commissie gelijke behandeling is opgegaan in het College.

Openbaar Bestuur

Nr. 12, 2012

J. Snel

Religie en vrijheid van meningsuiting

– Afgelopen jaren was vaak te horen dat de vrijheid van godsdienst uit de Grondwet kon worden geschrapt. De vrijheid van godsdienst wordt dan beschermd door de vrijheid van meningsuiting zo is de gedachte. Internationaal worden beide rechten echter als complementair gezien. Aan de hand van het werk van Habermas en Cliteur, zoekt schr. het antwoord op de vraag hoe het komt dat in Nederland een voorkeur bestaat voor het alleenrecht van de vrijheid van meningsuiting.

97

Rechtsfilosofie & -theorie

NJLP - Netherlands Journal of Legal Philosophy

41e jrg. nr. 3, 2012

S.L. Winter

Down Freedom's Main Line

– In deze special 'Steven L. Winter: Political Freedom, the Free Market, and Consumerism' staat het werk van Steven Winter rondom de verschillende concepten van vrijheid die geassocieerd worden met democratie centraal. Winter betoogt dat aan de concepten van democratie en vrije

markt een foutief concept van individuele vrijheid ten grondslag ligt. Nu de ideeën over het 'individu' en de 'staat' gedesintegreerd zijn worden voorstellen voor een hernieuwde inhoud van de concepten vrijheid, democratie en 'self-governance' gedaan. De huidige democratieën verkeren in deplorabele staat. Zij zijn gebaseerd op een niet functionerende opvatting van (individuele) vrijheid. Eerst wordt de conventionele opvatting van democratie als grond in liberale vrijheid uitgelegd en bespreekt schr. waarom deze opvatting naar zijn mening niet geldig meer is. Vervolgens wordt nader ingegaan op de veronderstelde relatie tussen democratie en de 'markt' en bespreekt schr. de conventionele opvatting over vrijheid. Afgesloten wordt met een door schr. voorgestelde hernieuwde invulling van de begrippen vrijheid, democratie en self-governance vanuit een sociaal standpunt. Aan het slot van deze special reageert Steven Winter op alle in deze special opgenomen bijdragen.

E. van der Zweerde

Who is 'we'?

– In deze bijdrage wordt ingegaan op een aantal concepten uit het essay van Winter. Het gaat om de concepten 'LDR', 'we' en 'world'. Daarnaast vraagt schr. zich af of de versie van Winter's democratic republicanism niet 'over-demanding' is. Schr. denkt van niet. Winter gaat er naar zijn mening terecht vanuit dat vrijheid, democratie en self-governance kwetsbare sociale creaties zijn die actief gecultiveerd en onderhouden moeten worden. In de nabije toekomst is het volgens schr. de vraag wie in politiek opzicht met 'we' wordt bedoeld.

T. Beeckman

Political Freedom after Economic Freefall an Democratic Revolt

– Schr. bespreekt de door Winter signaleerde groeiende gelijkens tussen het gedrag van de consument en de stemgerechtigde. Hierbij wordt ingezoomd op het moderne economische systeem en de politieke consequenties daarvan. De redenen worden besproken van het feit dat de consument-stemmer veel minder dan gedacht het gedrag vertoont van een autonoom, rationeel zijn eigen belang nastrevende burger en waarom dit het democratische politieke proces ondermijnt. Daarnaast gaat

schr. in op Winter's opvattingen over de Verlichting en zijn bespreking van collectieve acties zoals het protest op het Tahrirplein.

R. Tinnevelde

Nothing Spells Freedom Like a Hoorders Meal

– In deze bijdrage worden uit het werk van Winter de concepten 'vrijheid' en 'self-governance' besproken aan de hand van twee vragen. In hoeverre is een post-Verlichtingsverdediging van universaliteit nog mogelijk. En op welke wijze kan politieke participatie worden gestimuleerd als velen er de voorkeur aan geven om de rol van burger-consument te spelen?

J. Vega

'We Are Also Here.' Whose Revolution Will Democracy Be?

– In deze bijdrage wordt Winter's schets van de liberale politieke theorie bekritiseerd. Schr. stelt de conceptualisatie van democratie zoals door Winter voorgesteld ter discussie en introduceert een conceptueel onderscheid tussen civil society en publieke sfeer. Schr. onderzoekt tot slot het normatieve aspect van het sociaal ingebedde individu en problematiseert de opvatting van Winter over sociale vrijheid.

98

Rechtspleging & procesrecht

Rechtskundig Weekblad

76e jrg. nr. 15, 8 dec. 2012

C. de Busschere

De referendarissen bij de rechterlijke orde: schets van hun statuut, opdracht en deontologie

– (België) Referendarissen bij de rechterlijke macht kunnen worden beschouwd als nieuwe 'amici curiae' van de hoven en rechtbanken. Hun statuut en tevens hun wettelijke opdracht, namelijk juridische bijstand verlenen aan magistraten, vergen toelichting op basis van zowel de rechtsleer als de praktijk. Daarenboven wordt bij de diverse actoren van de rechterlijke macht deontologie belangrijker. Er bestaat thans geen wettelijke deontologische code voor de referendarissen. Het blijkt dus nuttig een (niet-exhaustief) overzicht te geven van diverse wetsbepalingen, belangwekkende rechtsleer en ver-

schillende relevante rechterlijke uitspraken met een weerslag op de deontologie van de referendarissen.

Tijdschrift voor Arbitrage

Nr. 5, 2012

B.J. Drijber, TVA 2012/75

Investeringsarbitrages in het vizier van de Europese Unie

– In deze bijdrage wordt onderzocht of de bezwaren van de Europese

Commissie tegen investeringsarbitrages op grond van Intra-EU-BITs (Investeringsverdragen tussen twee lidstaten van de EU) terecht zijn. Het gaat daarbij om institutio-

neelrechtelijke bezwaren en om materieelrechtelijke bezwaren. Vervolgens bekijkt schr. de Intra-EU-BITs vanuit een wat breder perspectief. Tot slot gaat hij in op investor-to-state-arbitrage in de vrijhandelsovereenkomsten die de EU voornemens is af te sluiten ter vervanging van Extra-EU-BITs (Investeringsverdragen tussen een lidstaat van de EU en een land buiten de EU). Daar ligt voor de arbitragewereld de meeste toekomst.

99

Sociaal Recht

Openbaar Bestuur

Nr. 12, 2012

F. Vandenbroucke

Naar een Europees sociaal model

– Sinds de monetaire eenmaking is consensus over de doelstellingen van een Europees sociaal model een functionele noodzaak geworden. Een belangrijke vraag die hierbij speelt is: kan wederkerigheid in institutionele relaties tussen lidstaten worden ingebouwd? Dat is volgens schr. mogelijk. De eerste opdracht voor Europa is dan een proces op gang brengen waardoor zowel pan-Europese cohesie als interne nationale cohesie toeneemt. De sociale investeringsgedachte is niet nieuw en de argumenten hiervoor zijn al jaren actueel. Dit beleid vergt een hervormingsgerichte agenda en een dynamische publieke sector. Er moet gezamenlijk gezocht worden naar overeenstemming over de inhoud

van het Europees sociaal model. Dit is bittere noodzaak, het is een overlevingsstrategie, en deze uitweg op basis van wederkerigheid zal kosten met zich brengen. Maar de problemen die de Unie nu heeft niet oplossen zal nog veel meer kosten.

Tijdschrift voor de Procespraktijk

Nr. 6, dec. 2012

I. van der Helm

De spanning tussen het recht op een eerlijk proces van de werkgever en de privacy van de werknemer. In hoeverre kan de werkgever medische gegevens van de werknemer inzien bij procedures over ziekte en arbeidsongeschiktheid?

– Het EHRM heeft in de zaak *Eternit/Frankrijk* beslist dat de werkgever in een procedure over ziekte respectievelijk arbeidsongeschiktheid geen recht heeft op inzage in de medische gegevens die ten grondslag liggen aan het medisch deskundigenrapport. Wel moet hij voor het recht op een eerlijk proces in beginsel over een mogelijkheid beschikken om nader geïnformeerd te worden over het onderzoek dat ten grondslag ligt aan dit rapport. In deze bijdrage wordt behandeld in hoeverre de Nederlandse werkgever inzage heeft in medische gegevens van de werknemer bij procedures over ziekte respectievelijk arbeidsongeschiktheid. Er is daarbij een duidelijk verschil of het een bestuursrechtelijke procedure over de uitkering of een civiele loonvorderingsprocedure betreft.

100

Staats- & bestuursrecht

Ars Aequi

61e jrg. nr. 12, dec. 2012

M. Camps, W. van der Woude

Kiesstelsels en coalitievorming

– De Tweede Kamerverkiezingen van 12 september jongstleden lieten – zoals gebruikelijk – een verbrokkeld politiek landschap zien. Een verbrokkeld politiek landschap, gecombineerd met de noodzaak van het genereren van meerderheidssteun, brengt als vanzelf het sluiten van coalities met zich. Coalitievorming kan een frustrerend proces zijn. Gevoed door

deze frustraties steken ideeën om de Nederlandse parlementaire democratie anders vorm te geven om de zoveel tijd de kop op. Schrs. bespreken in deze bijdrage de alternatieven. Elk stelsel heeft zijn voordelen; elk stelsel heeft zijn nadelen. Schrs. trachten een aantal voor- en nadelen tegenover elkaar te plaatsen. De afweging welke systematiek uiteindelijk 'de beste' is, is uiteindelijk een persoonlijke (en daarmee een politieke).

NALL

Nov. 2012

Annemarie Drahmman

– Transparantie en mededinging in het Nederlandse bestuursrecht: van opdrachten, via concessies naar vergunningen

– In het *Betfair*-arrest heeft het Hof van Justitie geoordeeld dat het Nederlandse gesloten vergunningstelsel van de Wet op de kansspelen in strijd is met artikel 49 EG-Verdrag (thans artikel 56 VWEU) inzake het vrij verkeer van diensten, in het bijzonder met het beginsel van gelijke behandeling en de daaruit voortvloeiende transparantieplichting. In dit artikel wordt ingegaan op de vraag wat dit arrest leert over de vraag op welke Nederlandse rechtsfiguren deze 'Europese' transparantieplichting van toepassing zou kunnen zijn. Blijkens het arrest is dit niet alleen het geval bij 'opdrachtverlening' en 'concessieovereenkomsten', maar ook bij 'vergunningen'. In dit artikel wordt ingegaan op de betekenis van deze rechtsfiguren en de gevolgen voor de Nederlandse rechtspraktijk.

Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht

25e jrg. nr. 9, nov. 2012

J.E. Jansen, D.T. van der Leek,

NTB 2012/33

Ambtshalve toetsen beperken

– Er zijn goede redenen om deze verschijningsvorm van de rechtsfiguur van de ambtshalve toetsing ter discussie te stellen. Afschaffen van de ambtshalve toetsing zal niet zonder slag of stoot gaan, maar in dit artikel wordt betoogd dat het wel mogelijk is om de grenzen anders te trekken dan tot nu toe wordt gedaan. Schrs. onderzoeken in welke situaties ambtshalve toetsing achterwege kan worden gelaten. De gedachte dat het in de bestuursrechtspraak dient te

gaan om individuele finale geschilbeslechting over een besluit van een bestuursorgaan is daarbij de leidraad. Daarvan uitgaande dient de toetsing van de uitspraak van de rechtbank door de hoger beroepsrechter en de toetsing van de beslissing op bezwaar van het bestuursorgaan door de rechtbank in beginsel zo veel mogelijk beperkt te zijn tot wat partijen beoordeeld en beslist willen zien. Het beperken van de ambtshalve toetsing lijkt daarbij geen van de in een geding betrokken partijen te benadelen. Klantonvriendelijke niet-ontvankelijkverklaringen worden in ieder geval voorkomen. Besproken wordt of en in hoeverre de positie van belanghebbende derden een belemmering zou kunnen vormen.

Y.E. Schuurmans,

D.A. Verburg, NTB 2012/34

Ambtshalve toetsing is toe aan hertoetsing

– In hun bijdrage (*NTB 2012/33*) pleiten Jansen en Van der Leek voor het beperken van de ambtshalve toetsing door rechters. In dit artikel bekijken schrs. hoe de voorgestelde wijziging zich verhoudt tot het leerstuk als geheel. Dat doen zij door eerst de huidige leer van 'regels van openbare orde' te vergelijken met het voorgestelde criterium 'recht van hogere orde' en nog een andere bepalende factor in te voeren, te weten 'de beginselen van de rechtsstaat'. Daarna bespreken zij een belangrijk deelcriterium, 'toegang tot de rechter'. Vervolgens komen de verhouding tussen twee- en meerpartijgedingen en de onderscheiden taken voor rechter in eerste aanleg en appelrechter aan de orde. Schrs. concluderen dat het door Jansen en Van der Leek voorgestelde criterium niet werkt, maar dat het leerstuk van ambtshalve toetsing wel zou moeten worden aangepast.

A.P.W. Duijkersloot, R. Ortlep,

M.J.M. Verhoeven,

R.J.G.M. Widdershoven, NTB 2012/36

Europees staats- en bestuursrecht

– Deze kroniek heeft, anders dan gebruikelijk, betrekking op een periode van één jaar en is daarom extra lang. In die periode – die begint in oktober 2011 – stond de eurocrisis centraal.

M.W. Scheltema, NTB 2012/37

Kroniek: Bestuur en privaatrecht. Openbaar Bestuur

Nr. 12, 2012

J. Posthumus, R. van Steden

Veiligheidsbeleid en burgerparticipatie

– Op het gebied van sociale veiligheid verwachten burgers dat de overheid in belangrijke mate zorgt voor een veilige samenleving. De overheid heeft echter maar de beschikking over beperkte middelen en kan dit veiligheidsvraagstuk niet alleen aan. Daarom doet de overheid een appél op de eigen verantwoordelijkheid van burgers. Aan de hand van het veiligheidsbeleid in Almere bespreekt schr. de burgerparticipatie. De argumenten, motieven en beweegredenen voor participatie worden op een rijtje gezet gevolgd door een voorbeeld uit de praktijk van Almere: de buurtpreventieteams. Schr. sluit af met enkele beleidsaanbevelingen ter stimulering van burgerparticipatie.

Vennootschap & Onderneming

22e jrg. nr. 12, 2012

S.M. Peek & W.H.S. Duinkerke

De nieuwe Wob: vergaande openbaarmaking van publieke en semipublieke informatie

– Er is een nieuw wetsvoorstel voor de Wet openbaarheid bestuur (Wob) aanhangig in de Tweede Kamer. Het Voorstel behelst een complete make-over van de huidige Wob. De ingrijpende wijzigingen ten aanzien van de openbaarheid van informatie zullen alle partijen treffen 'waaronder onder toezicht staande ondernemingen' die informatie delen met overheidsinstanties – en straks mogelijk ook semioverheidsinstanties – die vallen binnen de reikwijdte van de Wob en op grond daarvan bepaalde informatie openbaar maken. Achtereenvolgens wordt ingegaan op het nieuwe uitgangspunt van meer actieve openbaarmaking en het bijhouden van een register van documenten, de beperking van de uitzonderingsgronden voor het verstrekken van informatie, de uitbreiding van de instanties waarop de Wob van toepassing is, de bevoegdheden van een nieuw te creëren functie, de Informatiecommissaris, en ten slotte wordt in de afsluiting vooruitgeblikt op aanneming van het Voorstel, onder meer gezien het kritische rapport van de Raad van State dat recent verscheen.

101

Straf (proces)recht, penitentiair recht & criminologie

Ars Aequi

61e jrg. nr. 12, dec. 2012

M. Schuilenburg

Achter de schermen. Over oude en nieuwe vormen van naming & shaming

– Foto's van hooligans en overvallers zijn te zien op beeldschermen in de stad. De beelden moeten helpen deze personen op te sporen. Schr. beschrijft in deze bijdrage waarom deze maatregel deel uitmaakt van een proces van securitisering. In dit proces worden steeds meer gebieden gedefinieerd vanuit het begrip veiligheid en veiligheidstechnieken ook op steeds ruimere schaal toegepast. Het tonen van foto's kan leiden tot een betere en snellere opsporing van verdachte personen. Maar tegenover de winst die daarmee wordt geboekt, staat een ander mogelijk effect. Op basis van onderzoek naar subjectieve veiligheidsgevoelens kan ook worden beweerd dat de getoonde foto's het onveiligheidsgevoel onder burgers juist vergroten. Een maatregel die bedoeld is om de veiligheid te verbeteren, kan zo een averechts effect hebben op de veiligheidsbeleving.

J. Struyker Boudier

Van WOTS naar WETS: de overdracht van de tenuitvoerlegging van strafvonnissen

– Op 1 november 2012 is de Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging vrijheidsbenemende en voorwaardelijke sancties (WETS) in werking getreden. De WETS vervangt in de relatie met de lidstaten van de Europese Unie de Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen (WOTS). In deze bijdrage gaat schr. in op een aantal belangrijke aspecten van de WETS.

Delikt en Delinkwent

Nr. 9, nov. 2012

M.J.F. van der Wolf, E.M. Gremmen,

H.J.C. van Marle & P.A.M. Mevis,

DD 2012/74

Worstelen met de weigerende observandus

– Een recente uitspraak van de Hoge Raad in de *Hoogerheide*-zaak lijkt te

suggereren dat er voldoende eenheid is in de jurisprudentie over tbs-oplegging aan de verdachte die gedragskundig onderzoek weigert. In deze bijdrage wordt echter het wei-

nig eenduidige 'geworstel' ter zake in de jurisprudentie besproken, evenals de gebrekkige politieke 'oplossing' voor het probleem. Deze politieke oplossing hoopt tegemoet te komen aan de juridisch niet, maar wel praktisch gerechtvaardigde vrees, zoals o.a. verwoord in een burgerinitiatief, dat weigeraars tbs kunnen ontlopen. Aan het eind van de bijdrage wordt getracht om, met name op basis van een wetshistorische analyse van het vereiste van 'stoornis', de angel uit de discussie te halen en wordt een alternatieve oplossing geformuleerd.

T.R. van Roomen en E. Sikkema,

DD 2012/75

De strafbaarstelling van publieke en private corruptie: wat mag wel en wat mag niet?

– In mei 2012 is een conceptwetsvoorstel voor advies naar de gebruikelijke instanties verstuurd, dat de mogelijkheden tot opsporing en vervolging van financieel-economische criminaliteit wil vergroten. Met dit voorstel wordt onder meer beoogd om de strafbepalingen betreffende publieke en private corruptie te verruimen en te actualiseren.

De huidige bepalingen zouden (onder meer) onvoldoende duidelijk zijn en daarom op gespannen voet staan met het *lex certa* beginsel. Hierdoor kunnen individuen en ondernemingen in concrete gevallen dikwijls niet (goed) beoordelen of zij zich, wanneer zij bepaalde gedragingen verrichten, al dan niet schuldig maken aan corruptie. Biedt het conceptwetsvoorstel deze duidelijkheid? In deze bijdrage worden de voorgestelde aanpassingen van de corruptiebepalingen vanuit deze invalshoek aan een kritische analyse onderworpen. Het loslaten van het onderscheid tussen geoorloofde en ongeoorloofde tegenprestaties leidt tot een belangrijke vereenvoudiging van de regeling, die vanuit een oogpunt van rechtszekerheid en effectieve wetshandhaving zonder meer valt toe te juichen. Van een verruiming van de reikwijdte van de strafbaar-

heid is sprake als het gaat om niet-ambtelijke omkoping

Delikt en Delinkwent

Nr. 10, dec. 2012

M.J. Borgers, DD 2012/82

De toepassing van de bewijsminimumregel

– Neemt men alleen de rechtspraak van de Hoge Raad in ogenschouw, dan lijkt al snel te worden voldaan aan de bewijsminimumregel van artikel 342 lid 2 Sv. De waarborgfunctie van dat voorschrift komt in dat beperkte perspectief niet goed uit de verf. Betreft men bij de bestudering van die rechtspraak echter ook de overwegingen van de gerechtshoven en de conclusies van de advocaat-generaal, dan lijkt de toepassing van de bewijsminimumregel toch meer om het lijf te hebben. Al met al kan dus worden geconstateerd dat de wijze waarop de bewijsminimumregel wordt toegepast zich niet eenvoudig laat vangen in één criterium of enkele criteria, maar dat bij de toepassing van de bewijsminimumregel tal van gezichtspunten een rol spelen.

G.K. Schoep, DD 2012/83

Strafonderbreking bij illegale vreemdelingen

– De regeling van strafonderbreking bij illegale vreemdelingen kan en moet op een aantal (technische) onderdelen worden verbeterd en verdient meer doordenking. De regeling roept ook meer principiële vragen op. Betoogd wordt dat de retroactieve toepassing van regeling van de strafonderbreking voor illegale vreemdelingen prangende vragen oproept in het licht van artikel 7 EVRM. Dat is ook een belangrijk signaal voor de (beperkte) mate waarin penitentiaire verlofregelingen kunnen worden benut ten behoeve van het opleggen van maatregelen en voorwaarden die sterk verband houden met sancties uit het strafrechtelijk sanctiestelsel. Voor een beoordeling van deze regeling in het licht van artikel 7 EVRM is echter niet veel rechtspraak waarop kon worden voortgebouwd, waardoor het voor alle betrokkenen een zoektocht blijft naar de meest toepasselijke maatstaven en de meest passende uitkomst.

Justitiële verkenningen

38e jrg. nr. 7, nov. 2012

J.J.M. van Dijk

Deuren op slot. Naar een verklaring voor de internationale daling van criminaliteit

– Onderzoek naar de ontwikkeling van de criminaliteit. Bongers heeft in het begin van de vorige eeuw een verband gelegd tussen economische omstandigheden en geregistreerde criminaliteit. Criminaliteit lijkt een eigen cyclische route te volgen, vrijwel los van de economische cyclus. De cijfers die door enquêtes onder burgers worden verkregen geven nieuwe onderzoeksmogelijkheden en maken internationale vergelijking mogelijk. Zo kan daarbij ook gekeken worden naar de effecten van preventieve maatregelen op de ontwikkeling van criminaliteit. In dit verband kan ook worden nagegaan welke de invloed van alcoholconsumptie op geweldsdelicten is. De nieuwe methode van onderzoek leidt tot evidence-based crime prevention.

Militair Rechtelijk Tijdschrift

105e jrg. nr. 6, 2012

Mr. I.E.W. Gonzales

Twee helikopter incidenten en het rechterlijke oordeel hierover

– Wie is de schuldige? De in het oog lopende verdachte die het touw op de verkeerde wijze heeft doorgesneden of de feitelijke leidinggevende die onvoldoende controle heeft uitgeoefend? Is er sprake van een monocausaal verband of ligt de zaak toch iets gecompliceerder? Zo ja, wat is daarop het rechterlijk oordeel.

Sancties

Nr. 5, nov. 2012

R. Krabbedam, P. Nelissen,

Sancties 2012/35

Het gevangeniswezen op de schop: de ambities van het Programma Modernisering Gevangeniswezen

– In dit artikel worden de belangrijkste kenmerken van het Programma Modernisering Gevangeniswezen onder de loep genomen. Schrs. laten zien dat het Programma MGW het begin betekent van een nieuwe weg of visie waarin de verschillende werelden van politiek, bestuur, wetenschap, professionals en gedetineerden bij elkaar zijn gebracht. Ze bespreken eerst de aanleiding voor de modernisering van het gevangeniswezen. Dan volgt een toelichting op het fundament voor de Visie Gevangeniswezen (Visie GW) en de wetenschappelijke

inzichten die daarin een rol spelen.

Een belangrijk onderdeel van de Visie GW zijn de bouwstenen of pijlers voor het Programma MGW. Ook deze bouwstenen worden toegelicht. Op het ogenblik is de implementatie van het Programma MGW in de inrichtingen in volle gang. Het artikel wordt afgerond met een korte beschouwing over de mogelijke toekomstige bedreigingen voor de ambities van het gevangeniswezen.

T. Molleman, F.L. de Leeuw,

S. Bogaerts, Sancties 2012/36

Bejegeningstijl en ervaren detentieomstandigheden

– In deze bijdrage worden de resultaten van onderzoek onder gevangenispersoneel en gedetineerden samengebracht. Het doel is te analyseren welke samenhang er bestaat tussen de wijze van bejegening door gevangenispersoneel en de ervaren detentieomstandigheden van gedetineerden. Percepties van het personeel over detentieomstandigheden blijken overeen te komen met die van gedetineerden. De bevindingen zijn ondermeer beleidsrelevant door de aanname van Modernisering Gevangeniswezen dat de manier waarop personeel gedetineerden bejegt, leidt tot veilige, menswaardige detentieomstandigheden die bijdragen aan resocialitatie.

R. Wildeman, G. Wieringa,

Sancties 2012/37

Modernisering Penitentiare Arbeid

– In dit artikel wordt ingegaan op de voornemens om het recht op arbeid te wijzigen in een voorrecht dat gedetineerden kunnen verdienen en behouden door inzet en gedrag. In dit artikel staat de arbeid als regimeactiviteit centraal. De opbouw is als volgt. Eerst wordt ingegaan op de voornemens van de staatssecretaris. Bij dit voornemen zijn enkele kanttekeningen te plaatsen.

Sancties

Nr. 6, dec. 2012

W. van Hattum, Sancties 2012/44

Over criminal charge, non bis in idem en het detentierecht

– Op 23 mei 2007 viel in de penitentiaire inrichting Haarlem een gedetineerde zijn medegedetineerde aan. Dit ernstige incident werd afgehandeld door de directeur met 'twee weken strafcel', de maximale disciplinaire straf. Later werd de gedetineerde wegens dit feit strafrecht-

lijk vervolgd. De strafrechter kwalificeerde het feit als 'poging tot zware mishandeling'. De verdediging had betoogd dat er sprake was van strijd met de regel *non bis in idem*, daarover werd in cassatie geklaagd. Op 15 mei jl. oordeelde de Hoge Raad dat het beroep alleen maar had kunnen worden verworpen omdat er – gelet op zijn vaste jurisprudentie – geen sprake kon zijn van 'hetzelfde feit'. De Hoge Raad heeft daarmee een merkwaardig arrest gegeven. Hij past het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie én artikel 68 Sr toe, zonder dat dit verdrag en deze bepaling van toepassing zijn. Hij vermengt daarin bovendien het vervolgingsbegrip van artikel 68 Sr met dat van artikel 6 EVRM, waardoor hij aan artikel 68 een uitleg geeft die niet overeenstemt met de bedoeling van de wetgever.

A. Boekhoudt, *Sancties* 2012/45

Toenemend appel, aanleiding tot herziening van beklag- en beroepsrecht?

– Recentelijk is door F.W. Bleichrodt een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de achtergronden van de toename van het aantal beroepszaken ex art. 69 van de Penitentiaire beginselenwet. Met betrekking tot zijn aanbeveling om een verlostelsel in beroep in te richten, pleit schr. voor een andere, naar mijn mening meer eigentijdse benadering van het beklagrecht voor gedetineerden.

E.F.J.M. Brand, A.A. van Gemmert, *Sancties* 2012/46

Veranderingen in verblijfsduur in de TBS, enkele mogelijk oorzakelijke factoren

– De gemiddelde duur van het intramurale verblijf van TBS-gestelden is de afgelopen jaren sterk toegenomen maar in diverse rapportages en media worden verschillende verblijfsduurcijfers ten aanzien van TBS-gestelden getoond. In dit artikel wordt naast een actualisering van de verblijfsduurcijfers getracht meer inzicht te geven in enkele mogelijke oorzaken voor de toenemende verblijfsduur. Hierbij is het belangrijk om ook te zoeken naar mogelijkheden tot het verkorten van de intramurale verblijfsduur zonder dat de maatschappijveiligheid hierdoor wordt ondermijnd.

Tijdschrift voor Veiligheid

Nr. 4 nov. 2012

R. Mannak, H. Moors, J. Raab

Zijn veiligheidshuizen effectief? Een onderzoek naar de stand van zaken

Veiligheid

– In een veiligheidshuis werken instanties onder één dak samen aan opsporing, vervolging, berechting en hulpverlening met als doel het terugbrengen van overlast, huiselijk

geweld en criminaliteit. Nederland kent een netwerk van veiligheidshuizen. Schrs. hebben 39 van deze huizen vergeleken en onderzocht waarom het ene veiligheidshuis beter in staat was het doel te bereiken als het andere. Uit dit onderzoek bleek dat effectieve veiligheidshuizen minimaal drie jaar bestaan, stabiel zijn en als kenmerk hebben dat zij een centraal geïntegreerde samenwerkingsstructuur kennen en ofwel beschikken over basale financiële middelen of worden aangestuurd door een coördinator.

Trema

35e jrg. nr. 10, dec. 2012

W. Jebbink

Herstelbeschikkingen in verlofzaken: buitenwettelijk doch rechtvaardig

– Onjuiste verlobbeslissingen, beslissingen waarin ten onrechte werd bepaald dat hoger beroep niet mogelijk was, worden in de praktijk dikwijls gecorrigeerd met een herstelbeschikking. Deze herstelbeschikking kent geen wettelijke basis. Schr. bespreekt de wettelijke eisen voor een beslissing ex artikel 410a Wetboek van Strafvordering en voorbeelden van in de praktijk voorkomende onjuiste beslissingen. Onjuiste beslissingen moeten worden hersteld. Dat blijkt uit de rechtspraak van de Hoge Raad en de eisen van artikel 6 EVRM en artikel 14 IVBPR. Schr. is van mening dat de wettelijke regeling van 410a Rv onvolkomen is nu herstel alleen mogelijk is door opletendheid van een procespartij. Een verlobprocedure kent namelijk geen wettelijke voorziening op grond waarvan partijen informatie kunnen controleren.

102

Vreemdelingenrecht

Asiel&MigrantenRecht

3e jrg. nr. 10, 2012

B. de Hart, P. Minderhoud, T. Strik, A. Terlouw

De immigratievoorstellen van Rutte II ontrafeld

– Deze bijdrage bevat een analyse van wat het nieuwe kabinet op het gebied van immigratie wil bereiken. De migratieparagraaf van het Regeerakkoord van Rutte II staat vol met maatregelen die ook in het regeer- en gedoogakkoord van het kabinet Rutte I stonden, soms in aangescherpte vorm. Er zijn al maatregelen in werking getreden. In deze bijdrage worden de voorgestelde maatregelen besproken en worden die naast het bestaande beleid en internationale en Europese regels gelegd. Conclusie is dat het voorgenomen beleid onverminderd restrictief is. Volgens schrs. ontbreekt in het regeerakkoord een visie op de echt grote problemen van het asielbeleid, zoals de verdeling van asielzoekers over Europa, het grote aantal migranten dat jaarlijks omkomt in hun pogingen Europa te bereiken en het enorme aantal asielzoekers dat in kampen van de UNCHR op hervesting wacht.

E. Scheers, A. van Rosmalen

Wetsvoorstel fnuikend voor arbeidsmigratie? Over lasten en onzekerheid voor werkgevers en werknemers uit derde landen

– In deze bijdrage wordt ingegaan op het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet arbeid vreemdelingen. Het gaat niet om een structurele herziening van de Wav, maar om aanpassingen op onderdelen. Schrs. concluderen dat deze aanpassingen toch verstrekende gevolgen hebben voor werkgevers en buitenlandse werknemers. Het lijkt er op dat de reguliere arbeidsmigratie naar Nederland er met dit voorstel wezenlijk anders uit gaat zien. Ingegaan wordt op drie samenhangende wijzigingen waarvan schrs. menen dat deze in combinatie een wezenlijk andere kleur zullen geven aan de reguliere arbeidsmigratie. Ook wordt ingegaan op de 'abstracte arbeidsmarkttoets', de tewerkstellingsvergunning die een eenmalig karakter krijgt en het voor-

stel dat arbeidsmigranten niet meer drie maar vijf jaar vergunningsplichtig zijn.

F. van Straelen

Zin en onzin van de vrijheidsbeperkende maatregel

– Uit de vreemdelingenwet volgt dat iedere uitgeprocedeerde asielzoeker in principe een termijn van vier weken krijgt om vrijwillig te vertrek-

ken. In Nederland is het lange tijd onderdeel van het vreemdelingenbeleid geweest om uitgeprocedeerde asielzoekers uit de opvang te zetten. Nu is uit de rechtspraak duidelijk geworden dat er bepaalde vreemdelingen zijn die niet zomaar op straat gezet mogen worden. Het gaat om gezinnen met minderjarige kinderen en ook een groep van Somaliërs en

Irakezen die niet kunnen worden uitgezet en welke groep in de afgelopen maanden door middel van georganiseerd protest hebben laten zien dat zij zich niet zonder meer neerleggen bij uitzetting. De eerste groep krijgt opvang in gezinslocaties omdat het moet, de tweede groep omdat de Minister ook niet wist wat hij met deze mensen aan moest.

Een overzicht van aanhangige wetsvoorstellen en gepubliceerde staatsbladen met links naar de integrale Kamerstukken is opgenomen op de NJB-site www.njb.nl

Staatsblad

Rechtsmacht op open zee 2

103 Rijkswet tot goedkeuring van het op 31 januari 1995 te Straatsburg tot stand gekomen Verdrag inzake de sluikehandel over zee, ter uitvoering van artikel 17 van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de sluikehandel in verdovende en psychotrope stoffen (*Trb.* 2010, 165 en 239)
– Het Verdrag inzake de sluikehandel over zee is een uitwerking van de in artikel 17 van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de sluikehandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen van de Raad van Europa tegen sluikehandel opgenomen grondslag voor operationele samenwerking op het gebied van maritieme drugsbestrijding. Het negende lid van artikel 17 van het Verdrag tegen sluikehandel voorziet in de mogelijkheid om ‘bilaterale of regionale overeenkomsten of regelingen aan te gaan om de bepalingen van dit artikel uit te voeren of om de doeltreffendheid daarvan te vergroten’.

Artikel 17 van het Verdrag tegen sluikehandel biedt een regeling op hoofdlijnen voor het optreden tegen drugssmokkel over zee. Internationale samenwerking op het gebied van drugsbestrijding vereist een eenvoudig toe te passen regeling, en tegelijkertijd duidelijke juridische kaders, mede vanwege de inzet van opsporingsbevoegdheden. De regeling die het Verdrag geeft ter uitwerking van artikel 17, biedt in dit opzicht een regeling die een snel en doeltreffend optreden op volle zee mogelijk maakt, wanneer het vermoeden bestaat dat een vaartuig gebruikt wordt voor de smokkel van verdovende middelen. Het Verdrag creëert de mogelijkheid voor een andere staat dan de vlaggestaat om onder voorwaarden strafrechtelijk op te treden tegen een vaartuig op open zee. In de eerste plaats moet er sprake zijn van een redelijk vermoeden dat het vaartuig betrokken is bij, of gebruikt wordt voor de smokkel in verdovende middelen. In de tweede plaats is er altijd voorafgaande machtiging door de vlaggestaat vereist voor het bevoegd kunnen optreden tegen een vaartuig van een andere partij bij het Verdrag. Dit is een uitwerking van het volkenrechtelijke beginsel dat de vlaggestaat exclusief bevoegd is rechtsmacht uit te oefenen op een vaartuig op open zee.

Inwerkingtreding m.i.v. 15-12-2012.

Rijkswet van 15-11-2012, *Stb.* 2012, 629

(Kamerstukken 33 228)

Rechtsmacht op open zee 1

104 Wet tot uitvoering van het op 31 januari 1995 te Straatsburg tot stand gekomen Verdrag inzake de sluikehandel over zee, ter uitvoering van artikel 17 van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de sluikehandel in verdovende en psychotrope stoffen (*Trb.* 2010, 165 en 239).

– Het Verdrag is een uitwerking van de in artikel 17, derde lid, van het Verdrag tegen sluikehandel opgenomen grondslag voor nauwere operationele samenwerking op het gebied van maritieme drugsbestrijding. Onder het Verdrag is het mogelijk dat partijen op open zee optreden tegen van drugssmokkel verdachte vaartuigen van andere partijen. De legislatieve gevolgen voor het toetreden tot het Verdrag blijven beperkt tot wijzigingen van de Opiumwet, de Opiumwet 1960 BES, alsmede een aanvulling van de Uitleveringswet. Teneinde op te kunnen treden onder het verdrag, is het noodzakelijk dat Nederland strafvorderlijke bevoegdheden kan uitoefenen ingeval met een buitenlands vaartuig op open zee drugssmokkel plaatsvindt. Om die strafvorderlijke bevoegdheden te kunnen uitoefenen is rechtsmacht nodig over de relevante drugsdelicten gepleegd aan boord van het buitenlandse vaartuig op open zee. Daartoe zal, voor zover deze nog niet bestaat, extraterritoriale rechtsmacht moeten worden gevestigd. Het vestigen van rechtsmacht biedt eveneens

een oplossing voor de situatie waarin de vlaggestaat afziet van de uitoefening van zijn primaire rechtsmacht. Nederland kan dan op basis van de gevestigde extraterritoriale rechtsmacht als optredende – in de terminologie van het Verdrag ‘tussenkomende’ – staat besluiten om de vervolging zelf ter hand te nemen. Inwerkingtreding op een bij kb te bepalen tijdstip.

Wet van 15-11-2012, *Stb.* 2012, 630
(Kamerstukken 33 213)

Buitenlandse vliegvelden

Inwerkingtreding

105 Besluit houdende vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de wet van 8 november 2012 tot wijziging van de Wet luchtvaart met betrekking tot de gevolgen van buitenlandse luchthavens voor de ruimtelijke ordening op Nederlands grondgebied (Beperkingengebied buitenlandse luchthaven) (*Stb.* 2012, 582)
– De wet treedt in werking met ingang van 1 januari 2012.

Inwerkingtredingsbesluit van 6-12-2012, *Stb.* 2012, 644

Betalingsachterstand

106 Wet tot wijziging van Boek 6 van het Burgerlijk Wetboek en enkele andere wetten in verband met de implementatie van Richtlijn 2011/7/EU van het Europees Parlement en de Raad van 23 februari 2011 betreffende bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties (*PbEU* L 48/1).
– Richtlijn nr. 2011/7/EU van het Europees Parlement en de Raad betreffende bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties (*PbEU* L 48/1) vervangt Richtlijn 2000/35/EG van 29 juni 2000 betreffende bestrijding van betalingsachterstand bij handels-transacties (*PbEG* L 200/35). In deze wet, ter uitvoering van de nieuwe richtlijn, worden schuldeisers aanvullende instrumenten aangereikt om betalingsachterstand tegen te gaan. Er is hierbij bijzondere aandacht voor de positie van het MKB. De belangrijkste, aanvullende instrumenten ter bestrijding van betalingsachterstand die in de richtlijn zijn

opgenomen, betreffen: a. een minimumvergoeding van € 40 voor invorderingskosten; b. een maximumbetaaltermijn voor overheidsinstanties van in beginsel 30 dagen; c. een maximumbetaaltermijn voor handelstransacties tussen ondernemingen van in beginsel 60 dagen; d. een maximum verificatieperiode van in beginsel 30 dagen; e. een verhoging van de wettelijke handelsrente met 1 procentpunt; f. het stellen van grenzen aan de contractsvrijheid met de introductie van een regeling van kennelijk onbillijke contractbepalingen en kennelijk onbillijke praktijken. Inwerkingtreding op een bij kb te bepalen tijdstip.

Wet van 13-12-2012, *Stb.* 2012, 647
(Kamerstukken 33 171)

Elektronische registratie akten

107 Wet tot wijziging van de Registratiewet 1970 en enige andere wetten in verband met de invoering van de elektronische registratie van notariële akten en de gedeeltelijke afschaffing van de registratie van onderhandse akten (Wet elektronische registratie notariële akten).
– Op grond van de Registratiewet 1970 worden alle notariële akten door de Belastingdienst geregistreerd. Deze registratie heeft een tweeledig doel. Op de eerste plaats wordt hiermee een bijdrage geleverd aan de rechtszekerheid. Op de tweede plaats gebruikt de Belastingdienst de informatie in de akten voor de uitvoering van de belastingwetgeving. Deze wet strekt ertoe de registratie van notariële akten voortaan langs elektronische weg te laten geschieden waardoor die akten niet langer heen en weer hoeven te worden gestuurd tussen de notaris en de Belastingdienst. Geregeld wordt dat de elektronische registratie van notariële akten wordt uitgevoerd door de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB). Verder wordt de registratie van onderhandse akten beperkt tot die akten waarvoor registratie een wettelijk vormvereiste is. De registratie van deze akten blijft een taak van de Belastingdienst. Ook het toezicht op de uitvoering van de Registratiewet 1970 blijft gebeuren door de Belastingdienst.

Inwerkingtreding m.i.v. 1-1-2013.

Wet van 13-12-2012, *Stb.* 2012, 648
(Kamerstukken 33 406)

Vervolgingsverjaring

Inwerkingtreding

108 Besluit tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de wet van 15 november 2012 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de aanpassing van de regeling van de vervolgingsverjaring (*Stb.* 2012, 572).

– De wet treedt in werking met ingang van 1 april 2013.

Inwerkingtredingsbesluit van 13-12-2012, *Stb.* 2012, 655

Wet Dieren

Inwerkingtreding

109 Besluit houdende de vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van een aantal artikelen van de Wet dieren, van het Besluit diergeneesmiddelen, het Besluit diervoeders 2012, het Besluit dierlijke producten en het Besluit handhaving en overige zaken Wet dieren, alsmede tot het doen vervallen van enkele bepalingen uit de Gezondheids- en welzijns-wet voor dieren.
– Dit besluit regelt de gedeeltelijke inwerkingtreding van de Wet dieren met ingang van 1 januari 2013. Het betreft de eerste fase van die inwerkingtreding.

Inwerkingtredingsbesluit van 13-12-2012, *Stb.* 2012, 659

Wijziging Politiewet 2012

110 Wet tot wijziging van de Politiewet 2012 in verband met de positie van de korpschef en van de regioburgemeester alsmede enkele andere verbeteringen.

– Deze wet strekt tot wijziging van de Politiewet 2012. De wijzigingen zien in de eerste plaats op de positie van de korpschef. In de wet wordt expliciet bepaald dat de korpschef over de uitoefening van zijn taken en bevoegdheden verantwoording aflegt aan de minister. Daarnaast wordt onder meer de wettelijke taak van de korpschef ten aanzien van de begroting, de meerjarenraming, de jaarrekening, het beheersplan en het jaarverslag geschrapt. Daarmee ver-

schuift het initiatief ten aanzien van deze belangrijke beheersstukken van de korpschef naar de minister. In de tweede plaats zien de wijzigingen op de positie van de regioburgemeester. In de wet wordt daartoe onder meer bepaald dat deze wordt aangewezen door de minister, nadat de burgemeesters van de gemeenten uit de betreffende regionale eenheid in de gelegenheid zijn gesteld daartoe een aanbeveling te doen. De regioburgemeester is dan niet langer automatisch de burgemeester van de grootste gemeente maar de burgemeester die het vertrouwen geniet van zijn ambtgenoten binnen de regionale eenheid. In de derde plaats bevat de wet wijzigingen die de invloed van het gezag op het beheer vergroten. Onder andere regelt de wet dat aan het artikel 19-overleg, dat een overleg is tussen de minister en de regioburgemeesters en de voorzitter van het College van procureurs-generaal over de taakuitvoering door en het beheer van de politie, twee (extra) burgemeesters deelnemen. Verder wordt wettelijk vastgelegd over welke aangelegenheden in het artikel 19-overleg in elk geval wordt gesproken. Ten slotte wordt ten aanzien van het instemmingsrecht van de burgemeester en de officier van justitie bij de benoeming van het hoofd van een territoriaal onderdeel de clausule 'behoudens indien naar het oordeel van de korpschef goed personeelsbeleid een aanwijzing tot hoofd van een territoriaal onderdeel vergt' geschrapt. Daarmee ontstaat een ongeclausuleerd instemmingsrecht, dat recht doet aan de gezagspositie van de burgemeester en de officier van justitie. Inwerkingtreding op een bij kb te bepalen tijdstip.

Wet van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 660
(Kamerstukken 33 368)

Nevenbetrekkingen rechters

Inwerkingtreding

111 Besluit tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet van 21 mei 2012 tot wijziging van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren in verband met enkele aanvullingen op de regeling inzake de nevenbetrekkingen van rechterlij-

ke ambtenaren en rechterlijke ambtenaren in opleiding gedurende de binnenstage (*Stb.* 220). De wet treedt in werking met ingang van 1-1-2013.

Inwerkingtredingsbesluit van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 664

Splitsing arrondissement Oost-Nederland

112 Wet tot wijziging van de Wet op de rechterlijke indeling, de Wet op de rechterlijke organisatie en enige andere wetten in verband met de vorming van de arrondissementen Gelderland en Overijssel.
– Deze wet strekt ertoe het arrondissement Oost-Nederland te splitsen in de arrondissementen Gelderland en Overijssel. Artikel 3 van de Wet op de rechterlijke indeling bepaalt dat het rechtsgebied van een rechtbank het arrondissement omvat. Met deze wijziging van de Wet op de rechterlijke indeling telt Nederland derhalve 11 arrondissementen en 11 rechtbanken. Het ontstaan van de nieuwe rechtbanken brengt onder meer mee dat er ook nieuwe besturen voor deze rechtbanken benoemd moeten worden. Voor degenen die met de inwerkingtreding van de Wet herziening gerechtelijke kaart worden benoemd tot lid van het bestuur van de rechtbank Oost-Nederland, worden bijzondere overgangsrechtelijke voorzieningen getroffen. Deze personen worden van rechtswege benoemd in bestuursfuncties binnen de nieuw te vormen rechtbanken. Voor de overige, nieuw te benoemen, leden van de betreffende gerechtbesturen zullen afzonderlijke benoemingsprocedures gestart worden. Voorts zal het personeel van de rechtbank Oost-Nederland van rechtswege overgaan naar de nieuwe rechtbanken. Inwerkingtreding m.i.v. 1-4-2013, met gedeeltelijke terugwerkende kracht tot 1-1-2013.

Wet van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 666 en inwerkingtredingsbesluit van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 667
(Kamerstukken 33 451)

Belastingplan 2013

Inwerkingtreding

113 Wetten tot wijziging van enkele belastingwetten en enige andere wetten (Belastingplan 2013 en Overige

fiscale maatregelen 2013).
– Het Belastingplan 2013 en de Overige fiscale maatregelen 2013 treden (met uitzondering van enkele artikelen) in werking met ingang van 1 januari 2013.

Wetten van 20-12-2012, *Stb.* 2012, nr. 668 en 669
(Kamerstukken 33 402 en 33 403)

Hypotheekrenteaftrek

114 Wet tot wijziging van de Wet inkomstenbelasting 2001 en enige andere wetten in verband met de herziening van de fiscale behandeling van de eigen woning (Wet herziening fiscale behandeling eigen woning).
– In deze wet worden de navolgende zaken geregeld:
a. de aanpassing van het begrip eigenwoningschuld waardoor voor leningen die op of na 1 januari 2013 zijn aangegaan geldt dat de rente alleen aftrekbaar is als die lening in maximaal 360 maanden ten minste volgens een annuïtair aflossingsschema volledig wordt afgelost,
b. de afschaffing van de vrijstelling in box 1 (en daarmee ook in box 3) voor op of na 1 januari 2013 afgesloten kapitaalverzekeringen eigen woning, beleggingsrechten eigen woning en spaarrekeningen eigen woning (respectievelijk de KEW, de BEW en de SEW, en
c. het overgangsrecht op basis waarvan een lening wordt aangemerkt als een 'bestaande lening', waarvoor eerbiedigende werking geldt of als een 'nieuwe lening', waarvoor de nieuwe regeling voor fiscale behandeling van de eigen woning geldt. Tijdens de parlementaire behandeling is onder meer een regeling aan het voorstel toegevoegd voor de aftrekbaarheid van renten en kosten op restschulden en bij amendement is de termijn waarvoor die aftrekbaarheid zou bestaan, verlengd van 5 naar 10 jaar.

Inwerkingtreding m.i.v. 1-1-2013.

Wet van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 670
(Kamerstukken 33 405)

Opslag duurzame energie

115 Wet houdende regels voor de opslag duurzame energie (Wet opslag duurzame energie).
– Stimulering van duurzame energie

vindt plaats via het Besluit stimulerende duurzame energieproductie (SDE). De opwekking van duurzame energie voor sommige technieken (bijvoorbeeld windenergie op land) moet zo snel mogelijk concurrerend worden maar heeft in de overgangsfase nog stimulering nodig. Daarom wordt de SDE verbeterd tot een meer efficiënte 'SDE+', waarbij kosteneffectiviteit en haalbaarheid van de verschillende opwekkingstechnieken uitdrukkelijker dan bij de SDE voorop staan. De SDE+ wordt vanaf 2013 gefinancierd uit een nieuwe heffing op het verbruik van elektriciteit en aardgas. Deze wet voorziet in de invoering van deze nieuwe heffing: de opslag duurzame energie. De opslag duurzame energie krijgt de vorm van een nieuwe belastingheffing op elektriciteit en aardgas. Deze heffing komt naast de reeds bestaande energiebelasting. De opslag duurzame energie wordt geheven en ingevorderd op dezelfde wijze als de energiebelasting.

Inwerkingtreding m.i.v. 1-1-2013.

Wet van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 673 en inwerkingtredingsbesluit van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 674

(Kamerstukken 33 115)

Regelingen UWV

116 Wet tot wijziging van verschillende wetten in verband met de vereenvoudiging van de uitvoering van deze wetten door het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (Wet vereenvoudiging regelingen UWV).

– Deze wet bevat de uitwerking van vereenvoudigingsvoorstellen voor wet- en regelgeving op het terrein van het UWV. Het betreft een samenhangend pakket dat regels en uitvoeringsvoorschriften schrapt of aanpast en daarmee de uitkeringsvaststelling faciliteert. Daarnaast bevat de wet een aantal op zich zelf staande voorstellen. Daarmee wordt een substantiële bijdrage geleverd aan de bezuinigingsopgave waar het UWV voor staat.

Het doel van de wet is vereenvoudiging van wet- en regelgeving, in het belang van meer doelmatigheid, een grotere inzichtelijkheid van de regelgeving en vermindering van uitvoeringskosten voor de overheid en de administratieve lasten voor werkge-

vers en werknemers. Daarbij is ernaar gestreefd de effecten op de uitkeringen zo klein mogelijk te houden. Het is echter niet mogelijk om materiële wijzigingen helemaal uit te sluiten.

Het instrument dat wordt ingezet is aanpassing van wetgeving in de Werkloosheidswet (WW) en Ziektewet (ZW), om de uitkeringsvaststelling beter te doen aansluiten bij de gegevens die in de polisadministratie voorhanden zijn. Materieel is de betekenis van de aanpassingen in de wetgeving beperkt. Voorts is een aantal speciale regelingen in de WW bezien tegen het licht van de doelstelling van vereenvoudiging. Het betreft faciliteiten voor specifieke groepen of situaties. Dit heeft geleid tot voorstellen om enkele regelingen te vereenvoudigen of gericht in te zetten.

Inwerkingtreding van 20-12-2013, met uitzondering van enkele onderdelen.

Wet van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 675 en inwerkingtredingsbesluit van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 676
(Kamerstukken 33 327)

Financiële markten 2013

117 Wet tot wijziging van de Wet op het financieel toezicht en enige andere wetten (Wijzigingswet financiële markten 2013).

– Deze wet strekt er in de eerste plaats toe om de AFM en DNB onder de werkingssfeer van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen (Kaderwet) te brengen. Met deze wet wordt het voorts mogelijk gemaakt om de kennis- en ervaringstoets die een financiëledienstverlener ten aanzien van bepaalde producten dient af te nemen, wanneer de consument deze wenst af te nemen zonder advies, nader in te kleden. Door dit in regelgeving op te nemen wordt het mogelijk dat op uniforme wijze een dergelijke toets wordt uitgevoerd en de consument wordt gewaarschuwd. De wet bevat bovendien enkele wijzigingen op het terrein van de biedingsregels. Zo wordt er een nadere waarborg gericht op de bescherming van de positie van minderheidsaandeelhouders ingeval van een openbaar bod opgenomen. Ook wordt uitvoering gegeven aan de motie Huizing/Blanksma. Deze motie verzoekt de

regering de moreel-ethische verklaring die beleidsbepalers in het kader van de Code Banken (ook wel: de bankierseed) dienen af te leggen wettelijk te verankeren in de betrouwbaarheids- en geschiktheidstoets van bestuurders. Tot slot zijn er in de wet ook andere, meer technische bepalingen opgenomen.

Inwerkingtreding m.i.v. 1-1-2013 (met uitzondering van enkele onderdelen).

Wet van 13-12-2012, *Stb.* 2012, 678 en inwerkingtredingsbesluit van 13-12-2012, *Stb.* 2012, 693

(Kamerstukken 33 236)

Solvabiliteit II

118 Wet tot wijziging van de Wet op het financieel toezicht en het Burgerlijk Wetboek ter implementatie van de richtlijn solvabiliteit II en invoering van een daarop gebaseerd regime voor bepaalde kleinere verzekeraars.

– Deze wet dient ter implementatie van richtlijn 2009/138/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 betreffende de toegang tot en uitoefening van het verzekerings- en het herverzekeringsbedrijf (Solvabiliteit II) (PbEU L 335). Deze richtlijn, ook bekend onder zijn Engelse benaming 'Solvency II', omvat een herziening en herschikking van bestaande Europese richtlijnen. Met deze richtlijn wordt gestreefd naar een betere werking van de interne verzekeringsmarkt en een betere bescherming van verzekeringnemers en begunstigen. De huidige solvabiliteitsvereisten in de Europese richtlijnen bieden veel ruimte voor nationale afwijking en dit bevordert de interne verzekeringsmarkt en consumentenbescherming niet. De richtlijn solvabiliteit II voorziet daarom onder andere op het terrein van de solvabiliteitsvereisten in maximumharmonisatie, zodat op dit vlak een gelijke concurrentie in Europa ontstaat en de bescherming van de verzekeringnemers en begunstigen zoveel mogelijk gelijk getrokken wordt. Ook stelt de richtlijn meer eisen aan transparantie en wordt het groepstoezicht geïntensiveerd. Vorenstaande houdt voor verzekeraars een verzwarende in ten opzichte van het huidige regime. De vernieuwing richt zich overigens volledig op het prudentiële toezicht. Het gedragstoe-

zicht wordt door de richtlijn solvabiliteit II ongemoeid gelaten. Op kleinere verzekeraars die niet binnen de reikwijdte van de richtlijn solvabiliteit II vallen, is een aangepast regime van toepassing dat is afgeleid van voornoemde richtlijn (Solvency II Basic). De allerkleinste verzekeraars zullen buiten het prudentieel toezicht worden geplaatst. Bij de implementatie van de richtlijn solvabiliteit II wordt de nationale wet- en regelgeving aangepast. De voornaamste wijzigingen betreffen de Wet op het financieel toezicht (Wft) met betrekking tot het toezicht op verzekeraars en het Burgerlijk Wetboek (BW) ten aanzien van de wijze van verslaggeving. Inwerkingtreding deels m.i.v. 1-1-2013 en deels op een bij kb te bepalen tijdstip.

Wet van 13-12-2012, *Stb.* 2012, 679 en inwerkingtredingsbesluit van 13-12-2012, *Stb.* 2012, 693
(Kamerstukken 33 273)

Accountants

119 Wet houdende bepalingen over het accountantsberoep, de Nederlandse beroepsorganisatie van accountants en de Commissie eindtermen accountantsopleiding (Wet op het accountantsberoep). – Deze wet strekt ertoe het Nederlands Instituut van Registeraccountants (NIVRA) en de Nederlandse Orde van Accountants-Administratieconsulenten (NOvAA) samen te voegen tot de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants. Beide beroepsorganisaties hebben hiertoe gezamenlijk een verzoek ingediend. Met deze fusie beogen de beroepsorganisaties één krachtige, publiekrechtelijke, beroepsorganisatie te vormen die diensten verleent ten behoeve van een pluriform accountantsberoep. Er zijn accountants (veelal AAs) die zich uitsluitend richten op de advies en samenstelpraktijk voor MKB-ondernemingen. Andere accountants (RA's en in mindere mate AAs) verrichten voornamelijk, al dan niet wettelijk verplichte, controles en assuranceopdrachten bij bedrijven en instellingen. Daarnaast zijn er ook nog de interne en overheidsaccountants en accountants in business. In de nieuwe beroepsorganisatie zullen

de verschillende groepen accountants gezamenlijk kunnen werken aan de ontwikkeling van hun beroep. Voorwaarde hiervoor is wel dat de diverse belangen van de pluriforme beroepsgroep afdoende worden gewaarborgd. Deze wet biedt hiervoor de randvoorwaarden, onder meer door een wettelijk kader voor de ledengroepen te regelen. Tezamen met de beroepsorganisaties, worden ook de afzonderlijke registers voor AAs en RA's samengevoegd tot één accountantsregister. Hiermee wordt tot uitdrukking gebracht dat het gaat om één beroepsgroep. Tevens is de fusie aanleiding om de huidige titelstructuur voor accountants te herzien. De wet beoogt het in de praktijk ervaren onderscheid tussen AAs en RA's beter te markeren. Geregeld wordt dat uitsluitend RA's in de toekomst de complexe controles bij organisaties van openbaar belang (OOB-controles) in de zin van de Wtamen mogen uitvoeren. Dit zijn controles bij banken, verzekeraars en beursgenoteerde ondernemingen. AAs blijven bevoegd tot het uitvoeren van overige wettelijke controles. Het samenvoegen van de beroepsorganisaties en de accountantsregisters vergt een nieuwe wet waarin de huidige Wet op de Registeraccountants (WRA) en de Wet op de Accountants-Administratieconsulenten (WAA) zijn geïntegreerd. Inwerkingtreding m.i.v. 1-1-2013, met uitzondering van artikel 68, onderdeel Ba, dat m.i.v. 1-1-2016 in werking treedt.

Wet van 13-12-2012, *Stb.* 2012, 680 en inwerkingtredingsbesluit van 13-12-2012, 681
(Kamerstukken 33 025)

Aanpassing bestuursprocesrecht

120 Wet tot wijziging van de Algemene wet bestuursrecht en aanverwante wetten met het oog op enige verbeteringen en vereenvoudigingen van het bestuursprocesrecht.

– Zie voor een samenvatting de rubriek Nieuws van *NJB* 2013/51 en 52, afl. 1, p. 61 en 62. Inwerkingtreding m.i.v. 1-1-2012 met uitzondering van enkele artikelen.

Wet van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 682 en inwerkingtredingsbesluit van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 684
(Kamerstukken 32 450)

Witwassen en financieren terrorisme

121 Wet tot wijziging van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme en de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme BES in verband met de implementatie van aanbevelingen van de Financial Action Task Force.

– Deze wet strekt tot aanvulling en verbetering van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (WWFT) en de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme BES (WWFT BES). Van overheidszijde wordt continu gestreefd naar aanscherping van de maatregelen ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme. Voorts kan op basis van ervaring het toezicht op de naleving van de voorschriften steeds doelgerichter plaatsvinden. Aanzetten voor verbetering komen daarnaast voort uit internationale evaluaties van Nederlandse wetgeving en beleid. Met name de zogenoemde wederzijdse evaluaties in het kader van de Financial Action Task Force (FATF) zijn voor de onderhavige wetten van belang. De aanpassingen in de wet betreffen de nadere implementatie van aanbevelingen van de FATF, met name inzake het cliëntenonderzoek, de melding van ongebruikelijke transacties, en de strafrechtelijke en civielrechtelijke vrijwaring van instellingen die een melding hebben gedaan. Verder is voorzien in de uitwisseling van gegevens tussen toezichthouders. In de wet is rekening gehouden met de recente aanpassingen van de FATF-aanbevelingen en de mede daaraan gerelateerde toekomstige wijzigingen van het Europeesrechtelijk kader. Inwerkingtreding m.i.v. 1-1-2013

Wet van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 686 en inwerkingtredingsbesluit van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 687
(Kamerstukken 33 238)

Passagiersgegevens

122 Besluit houdende wijziging van het Vreemdelingenbesluit 2000 in verband met de uitbreiding van de vooraf door de luchtvervoerder te verstrekken passagiersgegevens (standaard API-set).

– Op grond van de richtlijn nr.

2004/82/EG betreffende de verplichting voor vervoerders om passagiersgegevens door te geven (de zogenoemde API-richtlijn) die geïmplementeerd is in de Vreemdelingenwet 2000 en de daarop berustende lagere regelgeving, kan de vervoerder worden verplicht bepaalde passagiersgegevens (API-gegevens) te verzamelen en te verstrekken aan de ambtenaar belast met de grensbewaking. De negen passagiersgegevens, genoemd in artikel 3, tweede lid, van de API-richtlijn, zijn geïmplementeerd in artikel 2.2a, derde lid, van het Vreemdelingenbesluit 2000. Met de onderhavige wijziging wordt dit aantal door de vervoerder te verzamelen en te verstrekken gegevens uitgebreid met drie gegevens uit het reisdocument en twee gegevens over het desbetreffende vervoer van de passagier omdat de in artikel 2.2a, derde lid, van het Vreemdelingenbesluit 2000 opgenomen gegevensset volgens de staatssecretaris ontoereikend gebleken was om op een betekenisvolle wijze meer informatiegeesturd op te treden ten behoeve van het tegengaan van illegale immigratie. De verplichting om de in dit besluit opgenomen gegevens zonder vordering daartoe te verstrekken geldt voor de vluchten afkomstig van luchthavens ten aanzien waarvan een (hoog) risico bestaat op illegale immigratie. Deze luchthavens zijn opgenomen in bijlage 1a van het Voorschrift Vreemdelingen 2000. Inwerkingtreding m.i.v. 29-12-2012.

Besluit van 20-12-2012, *Stb.* 2012, 688

Zeggenschap in beursgenoteerde ondernemingen

Inwerkingtreding

123 Besluit houdende vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van onder meer de Wet van 15 november 2012 tot wijziging van de Wet op het financieel toezicht en de Wet giraal effectenverkeer en het Burgerlijk Wetboek naar aanleiding van het advies van de Monitoring Commissie Corporate Governance Code van 30 mei 2007 (*Stb.* 2012, 588). De wet treedt in werking m.i.v. 1-7-2013.

Inwerkingtredingsbesluit van 13-12-2012, *Stb.* 2012, 693

Nieuwe wetsvoorstellen

Adolescentenstrafrecht

124 Wetsvoorstel (5-12-2012) tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met de invoering van een adolescentenstrafrecht.

– Dit wetsvoorstel strekt tot invoering van een adolescentenstrafrecht. Het gaat uit van de mogelijkheid om een sanctie uit het gewone strafrecht toe te passen bij een minderjarige en een sanctie uit het meer pedagogische sanctiepakket van het jeugdstrafrecht bij een jongvolwassene. Het wetsvoorstel gaat uit van maximale flexibiliteit rond de leeftijdsgrens van 18 jaar. Daarbij wordt het volledige sanctiepakket uit het jeugdstrafrecht en het gewone strafrecht voor de bestraffing van criminele adolescenten beschikbaar gesteld. Onder adolescenten worden hier verstaan jeugdigen en jongvolwassenen in de leeftijd van 15 tot 23 jaar. Zij delen kenmerkende eigenschappen. Juist in deze leeftijd komt specifiek risicogedrag voor en een wezenlijke psychologische ontwikkeling ter voorkoming van dat gedrag treedt pas na het 18de levensjaar op. De basis van dit voorstel wordt gevormd door de wijziging van artikel 77c Sr en de wijzigingen in artikel 63 Sv inzake de voorlopige hechtenis. De kern van deze aanpassingen is dat de officier van justitie bij de vordering inbewaringstelling al in overweging kan nemen of recht moet worden gedaan volgens artikel 77c Sr. Dat artikel maakt het mogelijk om op jongvolwassenen het dadergerichte pedagogische jeugdstrafrecht toe te passen. Voorgesteld wordt in dat artikel de leeftijdsgrens van 21 te verhogen naar 23 jaar. Het wetsvoorstel gaat er daarnaast van uit dat vrijheidsbenemende sancties worden tenuitvoergelegd in een justitiële jeugd-inrichting. Ten behoeve van de rechterlijke oordeelsvorming zal de ontwikkelingsfase van de adolescent nadrukkelijker aan de orde worden gesteld in de (gedragsdeskundige) advisering over de persoonlijkheid van de verdachte en diens leefom-

standigheden.

Het voorgestelde adolescentenstrafrecht krijgt vorm binnen de grenzen die worden gesteld door het VN-Verdrag voor de Rechten van het Kind (hierna: IVRK) en de voorbehouden die daarbij door Nederland zijn gemaakt. Ook bij de maatregelen uit het jeugdstrafrecht die geen vrijheidsbeneming met zich brengen, krijgen de maatschappelijke veiligheid en de bescherming van slachtoffers meer nadruk. De bredere toepassing van elektronisch toezicht en het gebruik van locatiegeboden en -verboden zijn hieraan dienstbaar. Daarnaast vormt de onderlinge afbakening van sancties voor adolescenten onderwerp van het wetsvoorstel. Waar het voor jeugdigen en jongvolwassenen beschikbare sanctiepakket wordt verbreed, komt een scherpere afbakening van de sancties onderling de voorgestelde dadergerichte aanpak ten goede. In het jeugdsanctiestelsel wordt ook in andere wijzigingen voorzien. Zo wordt de adolescent aan het einde van de jeugd detentie voorwaardelijk in vrijheid gesteld. Met de voorgestelde wijzigingen in de artikelen 77x en 77z Sr, die zien op de voorwaardelijke jeugdsancties, wil het wetsvoorstel de onderlinge samenhang in het sanctiestelsel voor jeugdigen, jongvolwassenen en volwassenen verder vergroten. Daarbij worden de voorwaarden, die aan een geheel of gedeeltelijk voorwaardelijk opgelegde jeugddetentie kunnen worden gesteld, in de wet opgesomd. Vooruitlopend op de in het regeerakkoord aangekondigde invoering van een maatregel tot terbeschikkingstelling aan het onderwijs (TBO) wordt voorgesteld voor het volgen van onderwijs van deze voorwaarden alvast onderdeel uit te laten maken. Een aanscherping van het jeugdstrafrecht wordt gerealiseerd met de beperking van de mogelijkheden tot het opleggen van een taakstraf aan jeugdigen. Hiervoor is aangesloten bij de Wet beperking oplegging taakstraffen. Ook voor wat betreft de aan adolescenten op te leggen maatregelen houdt het wetsvoorstel wijzigingen in. In artikel 77w Sr is de regeling voor het opleggen van de maatregel betreffende het gedrag (GBM) neergelegd. Een belangrijk onderscheidend element van de pijlmaatregel blijft daarbij overigens

bestaan. Deze pij-maatregel wordt opgelegd in die gevallen waarin, naast de behandeling van de jeugdige of jongvolwassenen, ook de (voortdurende) vrijheidsbeneming geboden is. Met wijzigingen in artikel 77s Sr komt dit duidelijker in de voorwaarden voor het opleggen van deze maatregel tot uitdrukking. Het wetsvoorstel bevat daarnaast wijzigingen in de regeling van de voorwaardelijke pij-maatregel en de mogelijkheid om de pij-maatregel in uitzonderlijke gevallen om te zetten in een TBS-maatregel. Het wetsvoorstel heeft tenslotte gevolgen voor de begeleiding van de adolescent door de reclasseringsinstellingen en voor de strafbeschikking van het openbaar ministerie.

Kamerstukken II 2012/13, 33 498, nrs. 1 - 4

Toezicht postmarkt

125 Wetsvoorstel (10-12-2012) tot wijziging van de Postwet 2009 ter invoering van ex ante toezicht op een postvervoerbedrijf met aanmerkelijke marktmacht.

– De Nederlandse postmarkt kenmerkt zich als een dynamische markt en is ook in de afgelopen jaren volop in beweging geweest. Sinds de volledige liberalisering van de postmarkt in Nederland hebben zich veel ontwikkelingen voorgedaan, die directe gevolgen hebben voor de werking van de markt en de betaalbaarheid van de Universele Postdienst (UPD). Bij de liberalisering is aangegeven dat in de gaten zal worden gehouden of ontwikkelingen op de postmarkt mogelijk aanleiding geven tot wijzigingen in het toezicht of de UPD.

De diverse marktontwikkelingen geven naar het oordeel van het kabinet nu aanleiding voor wijzigingen in de regelgeving voor de Nederlandse postmarkt. De afname in het aantal spelers op de postmarkt en de toenemende volumedalingen creëren, gelet op de bijzondere structuurkenmerken van de postmarkt, een risico op grote en onomkeerbare gevolgen voor de mededinging. Met dit wetsvoorstel wordt daarom ingezet op een aanscherping van het handhavingsinstrumentarium voor het toezicht op de postmarkt. Het wetsvoorstel introduceert de

bevoegdheid om op *ex ante*-basis specifieke verplichtingen op te leggen aan een postvervoerbedrijf dat beschikt over aanmerkelijke marktmacht, opdat mededingingsproblemen zoveel mogelijk kunnen worden voorkomen.

Kamerstukken II 2012/13, 33 501, nrs. 1 - 4

126

Vervolgstukken

Frequentiebeleid

Verslag van een schriftelijk overleg (13-12-2012) over het wetsvoorstel tot wijziging van de Telecommunicatiewet in verband met de Nota frequentiebeleid 2005.

Kamerstukken I 2012/13, 31 412, H

Opslag duurzame energie

Eindverslag (13-12-2012) over het wetsvoorstel houdende regels voor de opslag duurzame energie (Wet opslag duurzame energie).

Kamerstukken I 2012/13, 33 115, E

Autoriteit Consument en Markt

Nadere memorie van antwoord (14-12-2012) bij het wetsvoorstel houdende regels omtrent de instelling van de Autoriteit Consument en Markt.

Kamerstukken I 2012/13, 33 186, F

Geneesmiddelenbewaking

Memorie van antwoord (13-12-2012) bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Geneesmiddelenwet ter implementatie van Richtlijn 2010/84/EU ter verbetering van de publieke gezondheid door het systeem van de geneesmiddelenbewaking van humane geneesmiddelen efficiënter te maken.

Kamerstukken I 2012/13, 33 208, D

Intrekking Wet overleg minderheden

Nota naar aanleiding van het verslag (12-12-2012) bij het wetsvoorstel tot intrekking van de Wet overleg minderhedenbeleid in verband met de herijking van de overlegvorm over het integratiebeleid.

Kamerstukken II 2012/13, 33 297, nr. 6

Wijziging Politiewet 2012

Nota naar aanleiding van het verslag (14-12-2012) bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Politiewet 2012 in verband met de positie van de korpschef en van de regioburgemeester alsmede enkele andere verbeteringen.

Kamerstukken I 2012/13, 33 368, C

Belastingplan 2013

Verslag van de vaste commissie voor Financiën (14-12-2012) en nota naar aanleiding van het verslag (14-12-2012) bij het wetsvoorstel tot wijziging van enkele belastingwetten en enige andere wetten (Belastingplan 2013).

Kamerstukken I 2012/13, 33 402, E en F

Hypotheekrenteaftrek

Verslag en nota naar aanleiding van het verslag (14-12-2012) over het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet inkomstenbelasting 2001 en enige andere wetten in verband met de herziening van de fiscale behandeling van de eigen woning (Wet herziening fiscale behandeling eigen woning).

Kamerstukken I 2012/13, 33 405, D en E

Splitsing arrondissement Oost-Nederland

Verslag van een schriftelijk overleg (11-12-2012) over het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet op de rechterlijke indeling, de Wet op de rechterlijke organisatie en enige andere wetten in verband met de vorming van de arrondissementen Gelderland en Overijssel.

Kamerstukken I 2012/13, 33 451, B

Verdrag overbrenging gevonniste personen met Peru

Brief van het lid Taverne c.s. (20-12-2012) over het Verdrag inzake de overbrenging van gevonniste personen tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Peru; 's-Gravenhage, 12 mei 2011.

– In deze, door een groot aantal kamerleden ondertekende brief, wordt verzocht om het Verdrag voor uitdrukkelijke goedkeuring aan de Kamer voor te leggen.

Kamerstukken II 2012/13, 33 486 (R1994), nr. 3

127

Nota's, rapporten & verslagen

Antecedentenverklaring verblijfsvergunning

Brief van de Staatssecretaris van VenJ (11-12-2012) met de uitkomsten van een onderzoek naar de mogelijkheden om bij een eerste verblijfsaanvraag het overleggen van een antecedentenverklaring van het land van herkomst verplicht te stellen.

– Vluchtelingen en EU-onderdanen kunnen hiertoe overigens niet worden verplicht omdat het Vluchtelingenverdrag en Europese regelgeving zich daartegen verzetten. Er is gekeken naar de ervaringen die België en Australië hebben met de verplichte antecedentenverklaring van het herkomstland. De betrouwbaarheid van de aangeleverde antecedentenverklaringen wordt door beide landen als een probleem ervaren. Het waardeeren van antecedentenverklaringen is niet mogelijk vanwege het ontbreken van uniforme internationale afspraken daarover. De staatssecretaris heeft de wens van de Kamer om het verplicht stellen van het door de vreemdeling verstrekken van een antecedentenverklaring opgevat als het beschermen van de openbare orde in Nederland op een manier die effectiever is dan de huidige werkwijze. Maar hij is van mening dat het verplicht stellen van het verstrekken van een antecedentenverklaring bij de eerste verblijfsaanvraag geen meerwaarde heeft boven de huidige werkwijze.

Kamerstukken II 2012/13, 19 637, nr. 1594

Europese Raad

Brief van de Minister van BuZa (18-12-2012) met het verslag van de Europese Raad van 13 en 14 december 2012.

– Deze Europese Raad (ER) stond in het teken van de toekomst van de Economische en Monetaire Unie (EMU). Ook kwamen de economische onderwerpen 'Jaarlijkse Groeiprioriteiten' (*Annual Growth Survey*) en interne markt, het uitbreidingspak-

ket, de voorbereiding van de ER van december 2013 over het GVDB en onderwerpen van buitenlands beleid (Syrië) aan de orde.

Kamerstukken II 2012/13, 21 501-20, nr. 727

Europese politieke partijen

Lijst van vragen en antwoorden (vastgesteld 7-12-2012) over het fiche: Verordening Statuut en financiering Europese politieke partijen (*Kamerstuk 22 112, nr. 1493*).

– De regering plaatst fundamentele kanttekeningen bij een aantal onderdelen van het voorstel en het voorstel kan in zijn huidige vorm niet op de instemming van Nederland rekenen. In dit verslag wordt onder meer daar nader op ingegaan. Die bezwaren betroffen ten eerste dat naar de mening van de regering in het voorstel de vrijheid van politieke partijen ingeperkt wordt. Daarnaast pleitte het kabinet onder meer voor het herzien van de voorgestelde rol van het Europees Parlement bij de toekenning van de Europese status en EU subsidies en het opleggen van boetes.

Kamerstukken II 2012/13, 22 112, nr. 1520

Werkprogramma EC

Brief van de vaste commissie voor Europese zaken (17-12-2012) met een overzicht van voor de Tweede Kamer prioritaire voorstellen uit het Werkprogramma voor 2013 van de Europese Commissie.

– De Kamer zal extra aandacht besteden aan de behandeling van al deze voorstellen. Over de voorstellen waarbij in deze lijst is aangegeven dat er een subsidiariteitstoets of behandelvoorbehoud zal worden gemaakt, zal de regering binnen maximaal drie weken na publicatie een BNC-fiche naar de Kamer sturen.

Kamerstukken II 2012/13, 22 112, nr. 1522

Visumbeleid

Brief van de Minister van BuZa (14-12-2012) met een fiche inzake een mededeling visumbeleid als instrument voor economische groei in de EU.

– De mededeling richt zich op mogelijkheden waarop het visumbeleid kan worden toegepast en verbeterd. Het doel hiervan is de economische groei van de EU te bevorderen binnen de kaders van bestaande regelgeving, in het bijzonder in de vorm van

het faciliteren van reizen voor toeristische doeleinden. Ten aanzien van toekomstige wijzigingen in de regelgeving zal de Commissie, in het licht van de evaluatie van de Visumcode in 2013, onderzoeken in hoeverre:

- visumprocedures kunnen worden gestroomlijnd en verkort;
- de definitie van het consulaat dat bevoegd is de visumaanvraag te behandelen kan worden verduidelijkt;
- het visumaanvraagformulier kan worden vereenvoudigd;
- de eisen m.b.t. indiening van ondersteunende documenten kunnen worden vereenvoudigd;
- de regels ten aanzien van de afgifte van visa voor meerdere reizen kunnen worden verduidelijkt;
- de consulaire organisatie en samenwerking kan worden verbeterd;
- de definitie van gemeenschappelijke visumaanvraagcentra kan worden aangepast;
- de lokale consulaire samenwerking kan worden versterkt en efficiënter kan worden gemaakt.

Verder stelt de Commissie dat ook bij voorstellen voor instellen of afschaffen van de visumplicht voor derde landen niet alleen naar criteria als illegale immigratie en bedreiging voor de openbare orde en binnenlandse veiligheid zal worden gekeken, maar de economische gevolgen daar ook meer in mee te wegen.

Kamerstukken II 2012/13, 22 112, nr. 1525

Milieueffectrapportage

Brief van de Minister van BuZa (7-12-2012) met een fiche Wijziging m.e.r.-richtlijn.

– Het voorstel bevat wijzigingen om de m.e.r.-beoordelingsprocedure te verduidelijken, de kwaliteit en de inhoud van het MER te verbeteren en de m.e.r. te stroomlijnen met milieubeoordelingen uit hoofde van andere EU regelgeving. m.e.r. staat voor milieueffectrapportage en betreft de te volgen procedure. MER staat voor milieueffectrapportage en bevat de relevante milieu-informatie voor een te nemen besluit. Het opstellen van een MER is daarmee onderdeel van m.e.r. De voorgestelde aanpassingen hebben in hoofdlijnen betrekking op de volgende drie aspecten: de m.e.r.-beoordeling, de kwaliteit en analyse van het MER en de risico's op een

gebrek aan samenhang zowel binnen het m.e.r.-proces zelf als met andere wetgeving.

Kamerstukken II 2012/13, 22 112, nr. 1521

Midden-Oosten

Brief van de Minister van BuZa (12-12-2012) over het voorgenomen kabinetsbeleid ten aanzien van het Midden-Oosten Vredesproces (MOVVP) en de betrekkingen van Nederland met Israël en de Palestijnse Autoriteit (PA).

– Deze brief is een uitwerking van het voornemen in het regeerakkoord, dat Nederland waar mogelijk bijdraagt aan de vrede en veiligheid in het Midden-Oosten, waarbij de goede banden met zowel Israël als de PA worden benut. De inzet van het kabinet is gericht op een alomvattend vredesakkoord op basis van de twee-statenoplossing. Hoe langer de huidige status quo voortduurt, des te kleiner het draagvlak wordt voor – en de kans op – een alomvattend akkoord. Nederland zal tegenwicht bieden aan de ontwikkelingen die de levensvatbaarheid van de twee-statenoplossing bedreigen en bijdragen aan een oplossing op de onderscheiden elementen van de zogenaamde parameters voor een twee-statenoplossing. Het kabinet is ervan overtuigd dat het geheel van de in deze brief beschreven standpunten, benaderingen en concrete stappen Nederland de positie verschaft om een constructieve rol te spelen, binnen de internationale gemeenschap, in de Europese Unie en in de relatie met zowel Israël als de Palestijnse Autoriteit, met als doel om het vredesproces nieuw leven in te blazen.

Kamerstukken II 2012/13, 23 432, nr. 339

Marihuana in de VS

Brief van de Minister van VenJ (12-12-2012) met een reactie op het bericht dat in twee staten in de Verenigde Staten van Amerika bij referendum is besloten marihuana te legaliseren.

– De Amerikaanse federale overheid heeft zich in november 2012 tegen deze wetgeving uitgesproken, en er op gewezen dat deze statelijke wetgeving in strijd is met de federale wetgeving: de Controlled Substances Act (21 USC § 801vv). Tevens werd aangekondigd dat het federale ministerie van Justitie zich hier verder over

beraad. De International Narcotics Control Board (INCB) van de VN (het orgaan dat toeziet op de naleving van de VN-drugsverdragen) heeft in reactie op de voorgenomen wetgeving in de beide Amerikaanse staten een persbericht heeft uitgegeven, waarin expliciet wordt gewezen op het feit dat deze wetgeving in strijd is met het Enkelvoudig Verdrag inzake Verdoovende Middelen (1961), zoals gewijzigd bij Protocol van 1972 en het Verdrag tegen sluikhandel in Verdoovende Middelen en Psychotrope stoffen (1988) van de Verenigde naties waarbij ook de VS partij zijn en verzocht de regering van de VS daarop toe te zien en de nodige maatregelen te nemen,

Kamerstukken II 2012/13, 24 077, nr. 297

Frequentiebeleid

Verslag van een algemeen overleg op 21-11-2012, (vastgesteld 13-12-2012), over Telecommunicatie.

– Op de agenda stonden onder meer (een motie over) het reserveren van kavels voor nieuwkomers bij de komende veiling van frequenties voor mobiele communicatie, een vraag met betrekking tot de uitgifteprocedure voor vergunningen voor commerciële radio, moties inzake transparantie internetsnelheden en kosten mobiel datagebruik, roaming en het Fiche: verordening elektronische identificatie en vertrouwensdiensten.

Kamerstukken II 2012/13, 24 095, nr. 327

Rente gerechtsdeurwaarders

Brief van de Staatssecretaris van VenJ (13-12-2012) waarbij hij het onderzoek van het Bureau Financieel Toezicht aanbiedt getiteld 'Renteberekening door Gerechtsdeurwaarders'.

– Het onderzoek heeft aangetoond dat door gerechtsdeurwaarders verschillende softwarepakketten worden gebruikt waarin verschillend wordt omgegaan met de wijze van afboeking van betalingen op de (rente over) schulden. Als gevolg van het hanteren van verschillende methoden van afboeking zijn afwijkingen geconstateerd, die overigens zeer beperkt van omvang zijn. Niet is gebleken van een structurele en substantiële benadeling van schuldenaren als gevolg van de gebruikte software. Het BFT beveelt aan om in de uitvoe-

ringspraktijk te komen tot een eenduidige uitleg van de wet- en regelgeving, de in gebruik zijnde softwarepakketten daarop aan te passen en de goede werking daarvan zoveel mogelijk te garanderen. Voorts acht het BFT het wenselijk dat de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (KBvG) haar leden nogmaals oproept om onderzoek te verrichten naar de correcte werking van de renteberekening in de bij hen in gebruik zijnde softwarepakketten.

Kamerstukken II 2012/13, 26 643, nr. 263

RUD's

Verslag van een schriftelijk overleg (vastgesteld 11-12-2012) inzake het ontwerpbesluit tijdelijke bevoegdhedenoverdracht voor het volledig functioneren van regionale uitvoeringsdiensten (RUD's) (*Kamerstuk 26 956, nr. 141*).

Kamerstukken II 2012/13, 26 956, nr. 144

Uitwisseling patiëntgegevens

Brief van de Minister van VWS (11-12-2012) waarin de minister ingaat op het bericht in het NRC van 5 december 2012 waaruit blijkt dat de Vereniging van Zorgaanbieders voor Zorgcommunicatie (VZVZ) het verwijderen van de aanmeldgegevens van mensen die (nog) geen toestemming hebben gegeven voor het uitwisselen van hun gegevens via de zorginfrastructuur (voorheen EPD) met een half jaar wil uitstellen. Daarnaast gaat hij in deze brief ook in op het bericht dat de Vereniging van Praktijkhoudende Huisartsen (VPH) een kort geding aanspant tegen de vier grote zorgverzekeraars Achmea, CZ, Menzis en VGZ. Een belangrijk element uit de VZVZ-plannen voor de doorstart van de zorginfrastructuur is dat patiënten eerst expliciet om toestemming wordt gevraagd voor het mogen uitwisselen van zijn gegevens via de zorginfrastructuur (opt-in). Volgens de VZVZ zal het de zorgaanbieders niet lukken alle patiënten nog voor 1 januari om toestemming te vragen. Om die reden zou men het verwijderen van de aanmeldgegevens van degenen die voor 1 januari 2013 nog niet om toestemming is gevraagd, met een half jaar willen uitstellen. In het NRC-bericht wordt gesuggereerd dat het vragen om toe-

stemming met een half jaar wordt uitgesteld. Hiervan is dus geen sprake. De Vereniging Praktijkhoudende Huisartsen (VPH) heeft een kort geding aangespannen tegen een aantal verzekeraars, omdat de VPH van mening is dat zorgverzekeraars via de contracten een verplichting opleggen om aan te sluiten op het LSP. Via Zorgverzekeraars Nederland (ZN) heeft de minister begrepen dat er geen sprake van is dat zorgverzekeraars huisartsen verplichten om zich aan te sluiten op het LSP. Volgens ZN is dit dan ook niet de strekking van de passage die de contracten is opgenomen. De minister wacht de uitkomsten af van het kort geding.

Kamerstukken II 2012/13, 27 529, nr. 118

Integriteit openbaar bestuur

Brief van de Minister van BZK (14-12-2012) waarbij het rapport Monitor Integriteit openbaar bestuur 2012 wordt aangeboden.

– Het ministerie van BZK heeft in afstemming met de koepelorganisaties in het openbaar bestuur, te weten het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Unie van Waterschappen (UvW) en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) het initiatief genomen tot het ontwikkelen van deze integriteitsmonitor. Dit instrument maakt het mogelijk om eens in de vier jaar een beeld te krijgen van de integriteitsbeleving en het integriteitsbeleid van de sectoren in het openbaar bestuur. Twee derde van de ambtenaren beschouwt de werkhouding van collega's als integer. Eén op de tien heeft hier duidelijke twijfels over. Er zijn significante verschillen gevonden tussen ambtenaren in verschillende sectoren van het openbaar bestuur. Ambtenaren bij waterschappen en provincies geven vaker aan dat collega's een integere werkhouding hebben dan ambtenaren bij gemeenten. Ambtenaren bij de waterschappen zijn positiever over het gevoerde integriteitsbeleid in hun organisatie dan gemeenteambtenaren. Ambtenaren bij de provincies zijn positiever over de waarden en normen in hun organisatie dan gemeenteambtenaren. Rijksambtenaren blijken beter bekend met de gedragsregels en procedures in hun organisatie dan de ambtenaren in de drie andere sectoren. Dit leidt echter niet tot een posi-

tievere beleving van de integere werkhouding, omdat betere bekendheid met de regels en procedures vaak ook tot gevolg heeft dat schendingen van deze regels en procedures eerder worden gezien.

Ambtenaren bij grote gemeenten zijn beter bekend met de gedragsregels en procedures dan ambtenaren bij kleine en middelgrote gemeenten. Wederom leidt dat niet tot een positievere of negatievere beleving van de integere werkhouding.

Wel laten de resultaten zien dat ambtenaren in kleine gemeenten een meer uitgesproken mening hebben dan ambtenaren bij middelgrote en grote gemeenten, omdat zij minder vaak neutraal staan tegenover de integere werkhouding van collega's. Zij zullen beter bekend zijn met de werkhouding van alle collega's, waardoor zij makkelijker een positief of negatief oordeel kunnen vellen.

Andere opvallende resultaten

- Meer dan zeventig procent van de ambtenaren kent de gedragsregels, ruim dertig procent kent de procedures.
- Ongeveer de helft van de ambtenaren is positief over het integriteitsbeleid, één op de vijf staat hier negatief tegenover.
- Een ruime meerderheid van de ambtenaren is tevreden met de waarden en normen, eerlijke behandeling en vooral de samenwerking met collega's, maar niet meer dan 41 procent vindt zonder twijfel dat het management een voorbeeldfunctie vervult.
- Twee derde van de politieke ambtsdragers beschouwt de werkhouding van collega's als integer. Eén op de tien is hier minder van overtuigd. De beleving van integriteit van politieke ambtsdragers op dit punt komt dus overeen met die van ambtenaren. Het gehele onderzoek is als bijlage bij dit Kamerstuk te vinden op overheid.nl, maar ook op de website www.integriteitoverheid.nl.

Kamerstukken II 2012/13, 28 844, nr. 68

Gezinslocaties

Brief van de Staatssecretaris van VenJ (6-12-2012) over het aantal gezinnen dat vertrekt vanuit een gezinslocatie. – Medio 2011 zijn in Katwijk en Gilze de eerste asielzoekerscentra ingezet als gezinslocatie. Tot 1 november 2012 zijn sinds de oprichting van de eerste gezinslocaties ongeveer 290

vreemdelingen (circa 100 gezinnen) zelfstandig vertrokken vanuit een gezinslocatie. Daarvan zijn ongeveer 100 vreemdelingen (ongeveer 30 gezinnen) aantoonbaar zelfstandig vertrokken uit Nederland. Ongeveer 190 vreemdelingen (circa 70 gezinnen) zijn zelfstandig zonder toezicht vertrokken.

Daarnaast zijn ongeveer 100 vreemdelingen (ongeveer 35 gezinnen) vanuit een gezinslocatie in vreemdelingenbewaring geplaatst met het oog op gedwongen terugkeer. Daarvan zijn ongeveer 50 vreemdelingen (circa 15 gezinnen) gedwongen teruggekeerd. Circa 30 vreemdelingen (circa 10 gezinnen) verbleven op peildatum 1 november 2012 nog in vreemdelingenbewaring. Bij de overige 20 vreemdelingen (circa 10 gezinnen) is de vreemdelingenbewaring alsnog opgeheven omdat deze niet langer geïndiceerd was.

Kamerstukken II 2012/13, 29 344, nr. 107

Buitenschuldbeleid illegalen

Brief van de Minister van VenJ (18-12-2012) waarin het buitenschuldbeleid t.a.v. illegalen uiteengezet wordt en waarin cijfers over het aantal toegelaten buitenschuldvergunningen in de afgelopen jaren worden gegeven.

– Er zijn drie categorieën vreemdelingen die in aanmerking kunnen komen voor een verblijfsvergunning op grond van het buitenschuldbeleid, namelijk: 1. personen die vruchteloos geprobeerd hebben te vertrekken; 2. uitgeprocedeerde alleenstaande minderjarige vreemdelingen; 3. vreemdelingen die om medische redenen niet kunnen vertrekken. Categorieën 2 en 3 kennen een specifiek beleid. Deze brief beperkt zich tot de eerste categorie, het 'klassieke' buitenschuldbeleid.

Voor verlening van een buitenschuldvergunning dient de vreemdeling cumulatief aan een vijftal voorwaarden te voldoen die in deze brief worden beschreven.

Een aanvraag voor een vergunning op grond van het buitenschuldbeleid kan worden afgewezen indien de vreemdeling:

- een gevaar vormt voor de openbare orde en/of de nationale veiligheid;
- niet bereid is een onderzoek naar of behandeling voor TBC te ondergaan of daaraan niet meewerkt

(indien daartoe verplicht);
– een afwijzende beschikking op zijn asielaanvraag heeft ontvangen wegens het toerekenbaar ontbreken van documenten die betrekking hebben op identiteit en nationaliteit;
– zich heeft onttrokken aan het vreemdelingentoezicht, dat wil zeggen, als hij is vertrokken met onbekende bestemming;
– op enig moment onjuiste gegevens heeft verstrekt.

Kamerstukken II 2012/13, 29 344, nr. 109

Arbeidsmarktbeleid

Verslag van een algemeen overleg van 21-11-2012 (vastgesteld 18-12-2012) tussen de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid en minister Asscher van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over Arbeidsmarktbeleid.

– Er is o.a. gesproken over arbeidsdiscriminatie bij mensen boven de 55 jaar, de tussenrapportage Experimenten van Werk Naar Werk, de aansluiting vraag en aanbod laaggeschoold werk, het manifest van 100 werkgevers over duurzame inzetbaarheid en de onderbouwing productiviteitsgroei door hervorming ontslag/WW.

Kamerstukken II 2012/13, 29 544, nr., 424

Prestatieafspraken uitzetting

Brief van de Staatssecretaris van VenJ (12-12-2012) waarin hij constateert dat realisatie van de resultaatafspraken gemaakt met de voorzitter van de Raad van Korpschefs waarmee invulling werd gegeven aan de intensivering van het terugkeerbeleid en de aanpak van illegaliteit niet zijn behaald.

– De volgende kwantitatieve afspraak is met de politie gemaakt: Het aantal overdrachtdossiers van de Vreemdelingenpolitie vanuit het toezichtproces Vreemdelingen aan de Dienst Terugkeer en Vertrek stijgt in 2012 met 10% ten opzichte van de realisatie over 2010. Dit betekent voor 2012 een resultaat van 4800 overdrachtdossiers. Verwacht wordt voor heel 2012 uit te komen op een overdracht van ongeveer 3600 dossiers. De uitrol van het project 'Mobiel effectiever op Straat (MEOS)' (voorzien in 2013) zal blijkens de resultaten van de pilots een impuls geven aan het toezicht op vreemdelingen; vaststelling van de identiteit en integrale bevraging van verschillende registers kan dan

grotendeels op straat plaatsvinden. Met de vorming van de Nationale Politie verwacht de bewindsman bovendien betere sturingsmogelijkheden op de uitvoering van de politiele vreemdelingentaak te hebben.

Kamerstukken II 2012/13, 29 628, nr. 347

Nationale politie en gerechtelijke kaart

Brief van de Minister van VenJ (14-12-2012) over de gevolgen voor de vestiging en geografische spreiding van de nationale politie, de meldkamers, de rechtspraak en het openbaar ministerie van de komst op 1 januari 2013 van de nationale politie en de herziening van de gerechtelijke kaart.

– De Staatssecretaris van VenJ verwacht het masterplan locatiebeleid Dienst Justitiële Inrichtingen in april 2013 toe te sturen. Met deze brief wordt de Kamer geïnformeerd over de verschillende locatiekeuzes met betrekking tot politie, meldkamers, rechtspraak en openbaar ministerie. Drie bijlagen zijn toegevoegd: Bijlage 1: een overzicht per regio van de gemaakte locatiekeuzes; Bijlage 2: een landelijk overzicht van de per regio gemaakte keuzes; Bijlage 3: een overzichtskaart van Nederland met de locatiekeuzes.

Kamerstukken II 2012/13, 29 628, nr. 348

Auteursrechtbeleid

Verslag van een algemeen overleg van 22-11-2012 (vastgesteld 18-12-2012) tussen de vaste commissie voor VenJ en Staatssecretaris Teeven van VenJ over o.a.: het blokkeren van websites en de uitspraak van de rechtbank Den Haag in de zaak BREIN/Ziggo en XS4ALL, over de thuishopieregeling in de Auteurswet en de inrichting van het thuishopiestelsel per 1 januari 2013, de Richtlijn inzake collectief beheer van auteursrechten en licensering van muziek online COM(2012) 372, de Richtlijn collectief beheer auteurs- en naburige rechten en muziekrechten op internet en het rapport 'Flexible Copyright' en het advies 'Een flexibele regeling voor user-generated content' van de Commissie Auteursrecht.

Kamerstukken II 2012/13, 29 838, nr. 61

Treinbotsing

Brief van de Staatssecretaris van IenM (11-12-2012) met de rapportage

van de Inspectie voor Leefomgeving en Transport (ILT) naar de frontale treinbotsing tussen twee reizigers-treinen bij Amsterdam Westerpark. De ILT heeft onderzoek gedaan naar mogelijke overtredingen van de Spoorwegwet bij de treinbotsing. In deze brief gaat de staatssecretaris in op: 1. de conclusies van de ILT; 2. de door ProRail en NS genomen of in voorbereiding zijnde maatregelen; 3. de maatregelen die de staatssecretaris heeft genomen en voornemens is te nemen; 4. de procedure voor de reactie op de aanbevelingen in het rapport van de OvV over de treinbotsing bij Amsterdam Westerpark.

Kamerstukken II 2012/13, 29 893, nr. 137

Discriminatie

Brief van de Ministers van SZW en VenJ (18-12-2012) waarbij zij de jaarlijkse discriminatiebrief aanbieden.

– Deze brief gaat achtereenvolgens in op de aard en omvang van discriminatie, maatregelen ter versterking van de lokale aanpak van discriminatie, de wettelijke evaluatie van de Wga, de voortgang op het terrein van de strafrechtelijke aanpak, de stand van zaken wat betreft de verbetering van de registratie van meldingen en aangiftes en het vergroten van de meldings- en aangiftebereidheid. Vervolgens gaat het kabinet in op toezeggingen en maatregelen op het gebied van discriminatie op verschillende maatschappelijke terreinen en op specifieke gronden.

De volgende bijlagen zijn bij deze brief gevoegd: Evaluatie van de Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen door Partners en Pröpper, 2012; SCP-rapport 'Op achterstand. Discriminatie van niet-westerse migranten op de arbeidsmarkt', 2012; SCP-rapport 'Meldingen van discriminatie in Nederland', 2012; Het landelijke Criminaliteitsbeeld Discriminatie van de politie (Poldis) 2011; CBS-rapport 'Registratie Discriminatieklachten', 2012.

Het SCP constateert dat de meeste instanties in 2011 een hoger aantal meldingen registreren dan in 2010, maar stelt tegelijkertijd dat het lastig is deze stijging te duiden. De cijfers hoeven geen toename van discriminatie-incidenten te reflecteren, maar kunnen ook het gevolg zijn van een hogere meldingsbereidheid, verbeterde mogelijkheden tot melden en ver-

beterde manieren van registreren. Uit de SCP rapportage blijkt voorts dat de grond ras in bijna alle registraties de meeste meldingen telt. Het rapport van het SCP maakt duidelijk dat de bestudeerde cijferapportages niet het geëigende middel zijn om een totaalbeeld te geven van de aard en omvang van alle geregistreerde discriminatie. Ook plaatst het SCP enkele aandachtspunten bij de huidige registraties. Het kabinet is van mening dat de kwaliteit van de registraties in ieder geval moet voldoen aan het doel waarvoor ze zijn opgezet: ondersteuning bij de afhandeling van meldingen en de aanpak van discriminatie op lokaal en regionaal niveau. Het kabinet zal bezien in hoeverre aanleiding bestaat een alternatieve rapportage te ontwikkelen voor een algemeen beeld van discriminatie in Nederland, die inzicht verschaft in een landelijk beeld van gemelde discriminatie. Een breed onderzoek naar ervaren discriminatie onder de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder is momenteel in uitvoering. Dit onderzoek kan de Kamer in de zomer van 2013 tegevoet zien.

Kamerstukken II 2012/13, 30 950, nr. 47

Gevolgen De Telegraaf-zaak

Brief van de Minister van BZK (7-12-2012) over de gevolgen die moeten worden verbonden aan het oordeel van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) inzake De Telegraaf.

– Op 22 november jl. heeft het EHRM uitspraak gedaan in de door De Telegraaf c.s. aangehangig gemaakte zaak tegen de Staat der Nederlanden. Het betrof een klacht van De Telegraaf over het toepassen van bijzondere bevoegdheden door de AIVD en het inbeslagnemen van staatsgeheime documenten in het kader van een strafrechtelijk onderzoek naar de verspreiding van die documenten. Het EHRM komt unaniem tot het oordeel dat de inzet van bijzondere bevoegdheden door de AIVD tegen de Telegraafjournalisten een schending oplevert van artikel 8 (privacy) en artikel 10 EVRM (recht op vrije meningsuiting en informatievergaring); de strafrechtelijke inbeslagneming van documenten bij De Telegraaf acht het Hof (in meerderheid; vijf tegen twee) in

strijd met artikel 10 EVRM. De minister ziet geen aanleiding voor een verzoek om intern appel. Naar aanleiding van de uitspraak van het EHRM is bezien of de uitspraak noopt tot wijziging van de WIV 2002 voor wat betreft het optreden van de AIVD en van het Wetboek van Strafvordering voor zover het gaat om de toepassing van dwangmiddelen tegen journalisten. Om te voorkomen dat in de toekomst in vergelijkbare gevallen schending van artikel 8 en 10 EVRM wordt vastgesteld, stelt de minister van BZK voor een wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (2002) te bevorderen die ertoe strekt dat, conform de huidige procedure voor het openen van brieven (artikel 23 Wiv 2002), de rechtbank Den Haag toestemming moet geven voor de inzet van bijzondere bevoegdheden jegens journalisten waarbij de inzet gericht is op het – direct of indirect – achterhalen van journalistieke bronnen. De minister van VenJ heeft al enige tijd een wetsvoorstel in voorbereiding dat strekt tot een wettelijke regeling van het recht op bronbescherming voor journalisten en professionele berichtgevers. De regeling in het Wetboek van Strafvordering is een erkenning van de bijzondere positie die journalisten in het publiek debat innemen en erkent de noodzaak van een terughoudende toepassing van dwangmiddelen. De rechter bepaalt uiteindelijk of in een concreet geval terecht een beroep op bronbescherming is gedaan.

Kamerstukken II 2012/13, 30 977, nr. 49

VN-klimaatconferentie

Brief van de Staatssecretaris van IenM (11-12-2012) over de uitkomsten van de VN-klimaatconferentie in Doha, Qatar.

– Ten eerste zijn de Partijen een verlenging van het Kyoto-protocol overeengekomen. Het betreft hier de vaststelling van de tweede verplichtingenperiode, die volgens deze nieuwe afspraak loopt van 2013 tot en met 2020. De ontwikkeling van een nieuw mondiaal klimaatarrangement is het tweede onderdeel van de uitkomst. In Doha is hiervoor een solide werkprogramma overeengekomen, waarmee het tempo van die onderhandelingen nu duidelijk vastligt. Winst is vooral de afspraak om

de conceptteksten van het akkoord eind 2014 al op tafel te hebben. Het derde onderdeel van de Doha-uitkomst wordt gevormd door de afspraken over klimaatfinanciering. Partijen zijn een werkprogramma overeengekomen om mogelijke trajecten voor opschaling van internationale klimaatfinanciering ten behoeve van ontwikkelingslanden te identificeren met het oog op het mobiliseren van USD 100 miljard per jaar vanaf 2020. Nederland zal in 2013 in totaal 200 miljoen euro bijdragen aan internationale klimaatfinanciering.

Kamerstukken II 2012/13, 31 793, nr. 73 en 74

Financieel toetsingskader pensioenen

Brief van de Staatssecretaris van SZW (11-12-2012) waarin de staatssecretaris ingaat op enkele vragen gesteld naar aanleiding van het eerder aangekondigde uitstel van de invoering van een nieuw financieel toetsingskader voor pensioenfondsen.

– Ingegaan wordt op de planning die de staatssecretaris nu voor ogen heeft, de gevolgen in algemeen zin voor 2014 en over welk regime ten aanzien van het financieel toetsingskader in 2014 gaat gelden. Ook wordt onder meer ingegaan op de verhouding met de beslissing tot uitstel met het voornemen van een tijdelijke aanscherping in 2013 in afwachting van definitieve maatregelen daarna en op de gevolgen van het uitstel voor de sector.

Kamerstukken II 2012/13, 32 043, nr. 143

Algemene Pensioeninstelling

Verslag van een schriftelijk overleg (vastgesteld op 14-12-2012) over de mogelijkheden en plannen om een Algemene Pensioeninstelling (API) te introduceren.

Kamerstukken II 2012/13, 32 043, nr. 145

Toezichtrelaties

Brief van de Minister van Financiën (18-12-2012) met een geactualiseerde versie van het toezichtarrangement waarin de relatie tussen AFM, DNB en de minister van Financiën nader is uitgewerkt.

Kamerstukken II 2012/13, 32 648, nr. 4

Hypotheccair krediet

Brief van de Minister van Financiën (14-12-2012) over de ministeriële

regeling inzake hypothecair krediet die naar verwachting aan het eind van week 51 gepubliceerd wordt in de Staatscourant.

– Middels deze ministeriële regeling wordt de markt de benodigde duidelijkheid geboden over de regels ten aanzien van inkomenscriteria bij de verstrekking van hypothecair krediet en ten aanzien van de maximale hoogte van het hypothecair krediet ten opzichte van de waarde van de woning.

Tevens biedt deze ministeriële regeling meer mogelijkheden om op verantwoorde wijze maatwerk toe te passen bij kopers met goede inkomensperspectieven. Voor dit maatwerk moet er objectieve informatie beschikbaar zijn waaruit blijkt dat een inkomensstijging te verwachten is binnen een redelijke termijn. Deze maatregel vervangt de huidige regel dat de verwachte salarisverhoging binnen zes maanden moet plaatsvinden en onvoorwaardelijk schriftelijk moet zijn toegezegd door de werkgever.

Kamerstukken II 2012/13, 32 847, nr. 37

Gegevensbescherming

Verslag van een schriftelijk overleg (vastgesteld 12-12-2012) over de algemene verordening gegevensbescherming en de richtlijn gegevensbescherming opsporing en vervolging.

– Onder meer wordt ingegaan op artikel 11 van de ontwerpverordening die met name in het eerste lid enige zeer algemeen geformuleerde voorschriften bevat met betrekking tot de openheid en de toegankelijkheid van het beleid dat de verantwoordelijke moet voeren bij de verwerking van persoonsgegevens en de wijze waarop hij inhoud geeft aan zijn beleid om de betrokkenen in staat te stellen hun rechten onder de verordening uit te oefenen. De formulering van dit artikel is aanzienlijk algemener van aard dan de formulering van de kernbepalingen van richtlijn 95/46/EG, de bestaande privacyrichtlijn. Op die bepalingen bestaat vanwege het algemene karakter en het beweerdelijke gebrek aan houvast voor de uitvoeringspraktijk al veel kritiek. Ook wordt ingegaan op artikel 20, tweede lid, van de ontwerpverordening die de voorwaarden waaronder profilering toegestaan wordt regelt. Volgens de Nederlandse

regering is deze bepaling te onbepaald en zij pleit daarom voor een gesloten lijst van profileringen. De commissies plaatsen hier vraagtekens bij. Ook is er discussie over het punt dat het voorstel van de Europese Commissie naar de mening van de staatssecretaris onvoldoende mogelijkheden biedt om de met de verordening gemoeide uitvoeringslasten goed toe te snijden op de risico's die met de concrete verwerkingen van persoonsgegevens zijn gemoeid. Ook komt de vraag aan de orde of het voor verwerkingen die geheel of gedeeltelijk zijn gericht op de publieke sector niet de voorkeur verdient dat de wetgever of de Kroon regelend optreedt in de verhouding tussen verantwoordelijke en bewerk in specifieke gevallen. Verder komen de aspecten cameratoezicht, meldplicht en datalekken in het kader van de verordening en de richtlijnen aan de orde.

Kamerstukken I 2012/13, 33 169, E

Elektronische identificatie

Brief van de Vicevoorzitter van de Europese commissie (12-12-2012) in reactie op het advies van de Eerste Kamer over het voorstel voor een verordening betreffende 'elektronische identificatie en vertrouwensdiensten voor elektronische transacties in de interne markt'.

– De voorgestelde verordening heeft tot doel de ontwikkeling van elektronische transacties in de Europese Unie te ondersteunen door te zorgen voor wederzijdse erkenning en aanvaarding van elektronische identificatie en authenticatie in de EU, door de interoperabiliteit en bruikbaarheid van elektronische handtekeningen te verbeteren en door rechtsgevolgen te verlenen aan daarmee verband houdende vertrouwensdiensten betreffende elektronische zegels, elektronische tijdsstempels, elektronische documenten, elektronische bezorgingsdiensten en authenticatie van websites.

Kamerstukken I 2012/13, 33 331, D

Anonimiteit in strafproces

Brief van de Minister van VenJ (11-12-2012) over de vraag hoe vaak een beroep wordt gedaan op de verschillende vormen van anonimiteit in het strafproces.

– Daartoe is het WODC opdracht

gegeven onderzoek te laten uitvoeren. Met deze brief biedt de minister het eindrapport van dit onderzoek aan, getiteld *Anonimiteit in het strafproces*. In dit onderzoek zijn de regeling van art. 190 lid 3 van het Wetboek van strafvordering (de zogeheten beperkt anonieme getuige) en de regeling van art. 226a van het Wetboek van strafvordering (de zogeheten bedreigde getuige) onderzocht. Andere vormen van anonimiteit in het strafproces, te weten domiciliekeuze en meld misdaad anoniem, zijn reeds eerder onderzocht. De meest recente vorm van anonimiteit, aangifte onder nummer, is nog niet onderzocht, omdat dit pas per 1 oktober 2012 mogelijk is. Van domiciliekeuze en Meld Misdaad Anoniem wordt ruim gebruik gemaakt. Van de beperkt anonieme getuige en de bedreigde getuige wordt slechts op kleine schaal gebruik gemaakt zo blijkt uit het onderzoek, omdat slechts weinig situaties zich lenen voor deze regelingen. Dit komt onder meer omdat deze regelingen snel raken aan de beginselen van een eerlijk proces, waarbij recht moet worden gedaan aan de rechtmatige belangen van de verdediging, het slachtoffer en de getuige. Omdat er naar de mening van de minister nog een gat zat tussen de lichtste variant van anonimiteit (domiciliekeuze) en de zwaarste varianten van anonimiteit (de beperkt anonieme getuige en de bedreigde getuige) is per 1 oktober 2012 ook de mogelijkheid van aangifte onder nummer in het leven geroepen. De regeling aangifte onder nummer wordt in 2013 geëvalueerd.

Kamerstukken II 2012/13, 33 400 VI, nr. 76

Versnelling wetgevingsproces

Brief van de Minister van VenJ (12-12-2012) met de uitkomsten van een door de Universiteit Leiden verricht vergelijkend onderzoek naar wetgevingsprocessen in Finland, Slovenië en het Verenigd Koninkrijk als inspiratie voor versnelling van het wetgevingsproces in Nederland.

– Doel van het onderzoek was om aan de hand van een aantal thema's, zoals duur, toegankelijkheid, interactie tussen actoren en het gebruik van ict, een beter inzicht te krijgen in de aard van het wetgevingsproces en de

mogelijkheden van versnelling ten einde wetgeving toe te snijden op veranderende omstandigheden. Een eerste bevinding is dat de wel gehoorde opvatting dat het wetgevingsproces in Nederland traag en omslachtig is, door het onderzoek niet wordt bevestigd. De laatste jaren is in de verschillende fasen van het wetgevingsproces versnelling tot stand gebracht. Dat geldt met name ook voor de parlementaire fase. Winst is volgens het onderzoek te boeken in de voorbereidende fase. Gewezen wordt op in het Verenigd Koninkrijk gebruikte formele systemen van prioritering, planning, 'regelgevingsbudgetten' (beperking in het aantal te behandelen wetsvoorstellen) alsmede het toepassen van een valbijlprocedure (het automatisch vervallen van aanhangige wetgeving bij kabinetswisseling) en formele versnelde wetgevingsprocedures.

Het onderzoek constateert dat Nederland goed scoort op transparantie van het wetgevingsproces. Wel is het voor betrokkenen niet altijd makkelijk de voortgang van een wetsvoorstel te volgen. Het kabinet wil daarom in 2013 een nieuwe wetgevingskalender ontwikkelen die de voortgang van wetgevingsinitiatieven voor een breder publiek toegankelijk maakt.

Transparantie en innovatie kan volgens het onderzoek ook worden verbeterd door de inzet van ict. Dat biedt mogelijkheden tot monitoring van de voortgang, maar ook om teksten van aanhangige voorstellen beter leesbaar te maken. Binnen het programma Legis (zie *Kamerstukken* 31 731, A, p 8-9) zijn dergelijke instrumenten ontwikkeld.

Met de ontwikkeling van de zogenaamde wetgevingseditor wordt tegemoet gekomen aan een wens van de Eerste Kamer om de beschik-

baarheid van doorlopende (geconsolideerde) wetteksten bij aanhangige wetsvoorstellen te verbeteren (*Kamerstukken* 32 500 VI, F). Dat vergemakkelijkt de beoordeling van voorstellen. Deze wetgevingseditor maakt het ook mogelijk om bijvoorbeeld met externe geïnteresseerde partijen samen te werken aan wetsvoorstellen.

Het onderzoek benadrukt dat efficiencywinst in de wetgevingsprocedure met name te bereiken is door goede afstemming tussen de verschillende actoren in het proces. Daarvoor is goede reden nu het kabinet de wetsvoorstellen die uit het regeerakkoord voortvloeien zo snel mogelijk aan de Kamers wil voorleggen.

Het volledige onderzoek 'Wetgevingsprocessen in transitie' is als bijlage bij dit Kamerstuk te vinden op overheid.nl.

Kamerstukken II 2012/13, 33 400 VI, nr. 78

Derivaten in de zorg

Brief van de Minister van VWS (12-12-2012) over de resultaten van de uitvraag die het Waarborgfonds voor de Zorgsector (WFZ) eerder dit jaar gehouden heeft over het gebruik van derivaten in de zorg.

– Derivaten hebben, zo blijkt uit de uitvraag van het WFZ, duidelijk hun entree gemaakt in zowel cure als care. Derivaten zijn, bij deskundig gebruik, een adequaat instrument om renterisico's op langlopende leningen te beperken. Er zijn evenwel ook risico's verbonden aan het gebruik van derivaten.

Het beeld dat uit de resultaten ontstaat, is dat instellingsbesturen in een groot deel van de gevallen verstandig omgaan met derivaten en de daaraan verbonden risico's. Tegelijkertijd is het zo dat met de WFZ-uitvraag niet alle intramurale zorginstellingen afgedekt zijn. Daar zit mogelijkserwijs een verhoogd risico

op onverstandig gebruik van derivaten. Tegen deze achtergrond, en de opdracht uit het regeerakkoord dien-aangaande, kondigt de minister aan risicovol gebruik van derivaten te gaan verbieden.

Kamerstukken II 2012/13, 33 489, nr. 3

Belastingkamer HR

Brief van de President van de Hoge Raad der Nederlanden (9-11-2012) waarin hij meedeelt dat wegens het vertrek van een vice-president per 1 april 2013 een vacature van raadsheer in de belastingkamer van de Hoge Raad zal moeten worden vervuld.

– Met het oog op de vervulling van deze vacature zendt hij de aanbevelingslijst als bedoeld in artikel 5c lid 6 van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren, waarop de Tweede Kamer bij het maken van haar voordracht zal kunnen acht slaan.

Die ziet er als volgt uit:

1. Mr. L.F. van Kalmthout, vennoot Loyens en Loeff, advocaten, belastingadviseurs en notarissen
2. Mevrouw mr. M.J. Hamer, belastingadviseur en advocaat bij Ernst & Young Belastingadviseurs
3. Prof. Mr. C.E. du Perron, hoogleraar privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam en decaan van de rechtenfaculteit
4. Mr. D.J.C. Aben, advocaat-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden
5. Mevrouw mr. T.H. Tanja-van den Broek, senior raadsheer in het gerechtshof 's-Gravenhage
6. Mevrouw mr. E.S.G.N.A.I. van de Griend, raadsheer in het gerechtshof 's-Hertogenbosch

De vaste commissie voor VenJ heeft de volgende voordracht voorgesteld:

1. Mr. L.F. van Kalmthout
2. Mr. M.J. Hamer
3. Prof. mr. C.E. du Perron

Kamerstukken II 2012/13, 33 505, nrs. 1 en 2

Rechter vaart eigen koers

“Raddraaiers en vuurwerkhooligans die de jaarwisseling verstoren moeten rekenen op een maandenlange celstraf of honderden euro’s boete, plus schadevergoeding aan slachtoffers.” Dat zei PG Bolhaar, in een interview op de valreep van 2012. De rechter in Den Haag oordeelde echter dat de jaarwisseling beschouwd moet worden als een reguliere uitgaansnacht en legde in diverse supersnelrechtzittingen veel lagere straffen op dan geëist.

2 januari behandelde de Haagse rechtbank vier strafzaken tegen verdachten die tijdens de jaarwisseling werden aangehouden voor bedreiging of mishandeling. Hoewel de rechter alle vier de verdachten veroordeelde, vielen de opgelegde straffen een stuk lager uit dan de eis van de officier van justitie die in drie zaken wekenlange gevangenisstraffen eiste. De verdachten kregen van de rechter een werkstraf. “De rechter oordeelt altijd op basis van het voorliggende strafdossier, geldende wetgeving en richtlijnen en de persoonlijke omstandigheden van de verdachte”, licht een woordvoerder van de Haagse rechtbank de discre-

panctie tussen strafeis en vonnis toe. “De rechter maakt hierbij een eigen onafhankelijke afweging en legt een straf op die passend is.”

Hoger beroep

Het OM vindt de opgelegde straffen te laag. Ook herkent het OM zich niet in de motivering van de rechter dat Oud & Nieuw een uitgaansnacht is als alle andere. Het OM wil de veroorzakers van ongeregelde nachten in de oudejaarsnacht juist met lik-op-stuk beleid direct afstraffen. Hierbij eist het OM in alle Oud & Nieuw-zaken 75% hoger dan anders. Indien er sprake is van agressie of geweld tegen mensen met een publieke taak dan wordt de straf met 200% verhoogd. Ook eist het OM hogere straffen voor iedereen die stunt met zwaar professioneel (illegaal) vuurwerk of zelfgemaakte vuurwerkbommen. Overtreders mogen er wat het

OM betreft niet vanaf komen met een lichte straf maar moeten eerder rekening houden met gevangenisstraffen en heeft in drie van de vier op 2 januari door de Haagse supersnelrechter behandelde zaken dan ook hoger beroep ingesteld.

Wet Beperking Taakstraffen

In één van die zaken heeft de rechter 1 dag gevangenisstraf en 60 uur werkstraf opgelegd. Omdat de verdachte al eerder was veroordeeld voor een soortgelijk misdrijf en toen een werkstraf heeft gekregen kon hij op grond van de wet Beperking Taakstraffen nu niet slechts een taakstraf krijgen. Door in dit geval 1 dag gevangenisstraf op te leggen wordt naar het oordeel van het OM geen recht gedaan aan de uitvoering van deze wet. •

Bronnen: nieuwsberichten op resp. www.rechtspraak.nl en www.om.nl.

Door 1 dag gevangenisstraf op te leggen wordt volgens het OM geen recht gedaan aan de wet Beperking Taakstraffen

Stageverordening advocatuur

De nieuwe Stageverordening 2012, die de Stageverordening 2005 vervangt, is deels op 1 januari 2013 in werking getreden. De artikelen die in werking zijn getreden hebben betrekking op de beroepsopleiding.

De commissie Kortmann heeft in het rapport ‘Met recht advocaat’ aanbevelingen gedaan voor een aanpassing van de Beroepsopleiding en de Voortgezette

Stagiaire Opleiding. Naar aanleiding hiervan is de beroepsopleiding advocaten tot stand gekomen. Dat is één opleiding van drie jaar waarbinnen meer aandacht is voor materieel recht en voor ethiek. De stagiaire kan de vakken niet alleen volgen bij de uitvoeringsorganisatie maar ook bij geaccrediteerde opleidingsinstellingen. De NOvA heeft de combinatie CPO/Dialogue geselecteerd als uitvoerder van de nieuwe beroepsoplei-

ding advocaten. De opleiding start in september 2013. Het CPO is onderdeel van de Radboud Universiteit. In de verordening worden tevens de eisen voor de goedkeuring van de patroon aangescherpt en verhelderd. De raad van toezicht krijgt daarbij meer handvatten voor de goedkeuring van patroons. Zo kan de raad verlangen dat de patroon een patroonscursus heeft gevolgd. •
Bron: Strct. 2012, 27050.

Regeling voor langdurig in Nederland verblijvende kinderen

Illegaal verblijf meerderjarigen wordt strafbaar

De ministerraad heeft op 21 december 2012 ingestemd met het voorstel van staatssecretaris Teeven van Veiligheid en Justitie een definitieve regeling en een overgangsregeling te treffen voor asielkinderen die tenminste vijf jaar in Nederland hebben verbleven. Deze kinderen en hun gezinsleden kunnen in aanmerking komen voor een verblijfsvergunning. Het kabinet wil daarmee een einde maken aan de situatie van kinderen, die zonder zicht op een verblijfsvergunning al langdurig in Nederland verblijven. Tegelijkertijd stemde die ministerraad in met het plan om bij de Tweede Kamer een voorstel in te dienen tot wijziging van de Vreemdelingenwet om illegaal verblijf van vreemdelingen in Nederland strafbaar te stellen.

Er komt een overgangsregeling voor asielkinderen die zonder zicht op een verblijfsvergunning al ruim vijf jaar in Nederland verblijven. Daarnaast komt er een definitieve regeling die moet voorkomen dat er in de toekomst opnieuw discussie ontstaat over deze groep kinderen en de rol van de overheid daarin. Met de definitieve regeling komt er beleid waaraan objectief kan worden getoetst of de overheid een vergunning dient te verlenen op basis van het langdurig verblijf. Daarbij wordt het eigen handelen van ouders en kind meegewogen.

Het kabinet wil een einde maken aan de situatie dat kinderen, zonder zicht op een verblijfsvergunning langdurig in Nederland verblijven

Voorwaarden

Voor beide regelingen geldt dat een reguliere verblijfsvergunning kan worden verleend aan (alleenstaande minderjarige) vreemdelingen die ruim vijf jaar voor het bereiken van hun 18de levensjaar een asielaanvraag hebben ingediend in Nederland, gedurende die vijf jaar ook daadwerkelijk in Nederland hebben verbleven en zich niet langer dan drie maanden onttrokken hebben aan het toezicht van de Rijksoverheid. Datzelfde geldt voor gezinsleden van de vreemdeling, tenzij de gezinsband verbroken is. Wanneer vreemdelingen een beroep doen op de regeling, betekent dit niet dat ze tijdens de beoordeling van de aanvraag meteen recht hebben op opvang. Geen vergunning wordt verleend aan vreemdelingen die een gevaar vormen voor de openbare orde of de nationale veiligheid. Dit is het geval wanneer er sprake is van artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag of wanneer een vreemdeling is veroordeeld tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van tenminste één maand. Datzelfde geldt voor de gezinsleden. Ook leidt aantoonbaar vertrek buiten de Europese Unie tot het niet toekennen van een vergunning.

Regelingen

De overgangsregeling kent, naast de algemene voorwaarden, nog enkele specifieke voorwaarden. Zo dient de

vreemdeling op 29 oktober 2012 jonger te zijn dan 21 jaar. Daarnaast wordt het voor bepaalde tijdelijke verblijfsvergunningen, zoals een vergunning op grond van medische gronden of het volgen van een studie, mogelijk om deze vergunning eenmalig om te zetten in een vergunning op grond van de regeling. Ook wordt vreemdelingen eenmalig de mogelijkheid tot identiteitsherstel geboden wanneer er één keer sprake is geweest van twijfel aan de gestelde identiteit.

Voor de definitieve regeling geldt dat de aanvraag moet worden ingediend voordat de vreemdeling 19 jaar wordt. Daarnaast dient de vreemdeling, als ook zijn gezinsleden, te hebben meegewerkt aan terugkeer en dient de identiteit te zijn aangetoond.

Inwerkingtreding

Naar verwachting zullen beide regelingen eind januari 2013 in werking treden. Vreemdelingen die van mening zijn dat zij in aanmerking komen voor een vergunning op basis van de overgangsregeling, kunnen vanaf eind januari gedurende drie maanden een aanvraag indienen. Ook kunnen vreemdelingen vanaf dat moment een beroep doen op de definitieve regeling.

Strafbaarstelling illegaliteit

De ministerraad heeft er op voorstel van staatssecretaris Teeven ook mee ingestemd om bij de Tweede Kamer een voorstel in te dienen tot wijziging van de Vreemdelingenwet om illegaal verblijf van vreemdelingen in Nederland strafbaar te stellen. Vreemdelingen die illegaal in Nederland zijn, begaan een overtreding en de sanctie daarop is een geldboete. Als de boete niet wordt betaald, is vervangende hechtenis mogelijk.

Inreisverbod

Vreemdelingen die tweemaal (of vaker) worden beboet omdat zij illegaal in Nederland zijn riskeren een zwaar inreisverbod. De duur van het inreisverbod is maximaal vijf jaar. Het niet naleven van dit inreisverbod is een misdrijf en kan worden bestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of een geldboete.

De strafbaarstelling geldt uitsluitend voor meerderjarige vreemdelingen. Als de vreemdeling nog een termijn heeft voor vrijwillig vertrek (ten hoogste 28 dagen) dan geldt de strafbaarstelling niet.

Mensen die uit humanitaire redenen illegalen behulpzaam zijn, zijn niet strafbaar. Werkgevers en malafide verhuurders die uit zijn op winstbejag, en illegalen te werk stellen of onderdak bieden, blijven wel strafbaar.

De strafbaarstelling van illegaal verblijf mag niet leiden tot vertraging of belemmering van dit vertrek. Dat wil zeggen: vertrek gaat voor straf.

Hof van Justitie EU

Het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft op 6 december 2012 (*Sagor*) bepaald dat de lidstaten van de EU bevoegd zijn illegaal verblijf strafbaar te stellen met als sanctie een geldboete. Ook vervangende hechtenis is volgens het Hof toegestaan onder voor-

waarde dat is gegarandeerd dat deze straf wordt opgeheven zodra de vreemdeling kan worden uitgezet. Het wetsvoorstel bevat zo'n bepaling en voldoet daarmee aan de voorwaarden. •

Bron: nieuwsberichten van de ministerraad van 21 december 2012

131

Nieuwe zaaksnummers

Per 1 januari is de wet Herziening Gerechtelijke Kaart (HGK) in werking getreden. HGK heeft gevolgen voor de zaaksnummers voor Civiel recht en Bestuursrecht. Alle zaaksnummers van lopende zaken worden per 1 januari 2013 aangepast. Alle zaken krijgen een uniek zaaksnummer, het zogenaamde Landelijk Unieke Zaakidentificatie (LUZ). Het

aanpassen van de zaaksnummers is nodig vanwege het feit dat er systemen worden samengevoegd en er anders zaaksnummers meerdere keren zouden voorkomen. Het nieuwe zaaksnummer komt onder andere te staan in correspondentie namens de Rechtspraak, in roljournalen en in de insolventie publicaties. •

132

Richtlijn Justitie voor 'ethische hackers'

Hackers moeten op 'verantwoorde wijze' kunnen binnendringen in computersystemen van bedrijven om ICT-problemen aan het licht te brengen. Maar deze ethische hackers mogen geen onnodige schade aanrichten in informatiesystemen, mogen niet verder gaan dan strikt noodzakelijk en moeten wachten met het openbaar maken, totdat het getroffen bedrijf de problemen heeft kunnen oplossen.

Dat zijn enkele uitgangspunten van de zogenaemde 'Leidraad voor responsible disclosure' die minister Opstelten van Veiligheid en Justitie naar de Tweede Kamer heeft gestuurd. Dit kader moet het mogelijk maken dat kwetsbaarheden in ICT-systemen en producten op een verantwoorde manier worden gemeld en afgehandeld. Met

de handreiking kunnen organisaties een eigen beleid op het gebied van responsible disclosure opstellen. In de Kamerbrief wordt ook aangekondigd dat de toepassing van het kader binnen de rijksoverheid zal worden bevorderd.

Responsible disclosure heeft daarmee betrekking op het handelen van zowel de melder als de organisatie. De organisatie draagt publiekelijk en bijvoorbeeld ondersteund door een formulier op de website, het beleid voor responsible disclosure uit. De organisatie en melder maken afspraken over de termijn waarop de kwetsbaarheid verholpen zal zijn, de wijze waarop zij met elkaar zullen communiceren en over eventuele openbaarmaking en het verder inlichten van de ICT-security-community. Zo kunnen ook anderen lering trekken uit de kwetsbaarheid waar het om gaat.

Als een organisatie eenmaal beleid heeft op dit gebied moet ook duidelijk zijn hoe zij met aangiftes omgaat en dat er geen aangifte wordt gedaan als de melder volgens afspraken heeft gehandeld. De zelfstandige bevoegdheid van het Openbaar Ministerie om eventueel tot vervolging over te gaan wanneer het vermoeden bestaat dat er strafbare feiten zijn gepleegd, blijft bestaan. Bij het opstellen van dit kader heeft het ministerie van Veiligheid en Justitie samengewerkt met melders, publieke en private organisaties. •

De leidraad is te vinden op de site van het Nationaal Cyber Security Centrum, www.ncsc.nl.

Gerechtsgebouwen zijn kleurloos - maar Hoge Raad wordt binnenkort ‘voornaam en modern’ gehuivest

De kritiek dat gerechtsgebouwen kleurloos en nauwelijks van andere kantoorgebouwen te onderscheiden zijn is niet van gisteren en was recent ook weer te horen. Het onlangs gepresenteerde nieuwbouwproject ten behoeve van de Hoge Raad moet daarin verandering brengen. Het nieuwe onderkomen op de hoek van het Korte Voorhout en het Smidsplein in Den Haag wordt ‘voornaam, maar ook modern en toegankelijk’.

De hedendaagse gerechtsgebouwen zijn in het geheel niet te onderscheiden van willekeurige andere kantoorgebouwen. Dat komt doordat architecten van gerechtsgebouwen nauwelijks heldere opdrachten krijgen. Dat zei professor Auke van der Woud, hoogleraar architectuur en stedenbouwgeschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen in zijn laudatio gericht aan Ros Floor. Floor was net daarvoor gepromoveerd op zijn proefschrift ‘Architectuur van het recht. Nederlandse justitiegebouwen 1870-1914’. Rijksbouwmeester W. Patijn typeerde in het in 1998 verschenen ‘Gezichten van Justitie 1798-1998’ de moderne rechtbanken ook al als kleurloos en wistte dat aan de in ons land bestaande schroom voor autoriteit en gezag.

Nieuwbouw Hoge Raad

Op twee vrijkomende kavels op de hoek van het Korte Voorhout en het Malieveld moet in 2015 een gebouw

verrijzen dat recht doet aan de status van ‘s lands hoogste rechtscollege. “Het gebouw is prachtig en staat op een toplocatie die de plaats van het gerecht in de samenleving weerspiegelt. De noordkant biedt zicht op het Malieveld. Vandaar zal het geluid van de samenleving ook feitelijk naar binnen komen. De zuidkant biedt zicht op het regeringscentrum. De Hoge Raad zit straks midden tussen de bevolking en het bestuur. Het gebouw weerspiegelt daarmee de plaats van het gerecht in de samenleving”, aldus de president van de Hoge Raad Geert Corstens, op 21 december jl. bij de ondertekening van de aanbestedingsopdracht in de Koninklijke Schouwburg in Den Haag.

Het publiek-private samenwerkingsproject omvat de sloop van de voormalige Franse ambassade aan het Smidswater en het AXA-gebouw op de hoek van het Korte Voorhout en de Prinsessegracht en de realisatie van een 15 duizend m² groot pand met kantoren en rechtszalen en een ondergrondse garage. Over de kosten is overigens nog geen overeenstemming bereikt.

Volgens Alex Vermeulen van de Rijksgebouwendienst moest de paradox van de Hoge Raad in het nieuwe gebouw zichtbaar worden. De Hoge Raad staat middenin de samenleving maar tegelijk is er het geheim van de raadkamer. De architecten hebben die uitersten verbonden in een ruimtelijk ontwerp dat in Den Haag zijn weerga niet kent. Maar het is wel een heel Nederlands gebouw, aldus pro-

cureur-generaal van het parket bij de Hoge Raad Jan Watse Fokkens. “Het heeft uitstraling, maar het is niet megalomaan. Het past zo ongeveer in de centrale hal van het Supreme Court van Singapore.”

Op de website van de de architecten is te lezen dat de Hoge Raad wordt gevestigd ‘op een prominente plek aan het Korte Voorhout als een modern en tijdloos icoon dat aansluit op een reeks belangrijke gebouwen. Zij maakt deel uit van het voorportaal naar de oude binnenstad van Den Haag. Vormgegeven als een alzijdig object manifesteert zij zich als een statig en karakteristiek gebouw vanuit elk perspectief in de stad. Het bestaat uit een glazen volume op een solide sokkel en toont zich publiek, uitnodigend en transparant, maar ook neutraal, onafhankelijk, besloten en met de nodige afstand. Publieke ruimtes zijn goed zichtbaar vanaf straatniveau, maar er zijn ook besloten werkplekken die optimaal profiteren van het uitzicht. Het bouwvolume volgt hiermee op logische wijze de organisatiestructuur van de Hoge Raad. De zes beelden van de 17e en 18e eeuwse rechters die nog nu voor de huidige huisvesting zijn ‘geparkeerd’, komen terug langs de glazen wand met daarachter de centrale hal en de zittingszalen en foyers aan het Korte Voorhout. •

“Het is niet megalomaan. Het past zo ongeveer in de centrale hal van het Supreme Court van Singapore”

Wilt u dat uw (juridische) proefschrift of dat van iemand die u kent aangekondigd wordt in deze rubriek dan kunt u het proefschrift en een samenvatting sturen naar het redactie-bureau; zie colofon.

Promoties

De express private trust

De fiscale kwalificatie en gevolgen van het ontstaan en bestaan van de Anglo-Amerikaanse *trust* vormen reeds decennia-lang een punt van discussie in de fiscale wetenschap en praktijk.

Gerard Gilissen beoogt met dit proefschrift niet alleen een bijdrage aan deze discussie te leveren, maar ook een spoedige wijziging te bevorderen van de per 1 januari 2010 tot stand gekomen wettelijke regeling betreffende het afgezonderd particulier vermogen (apv), waartoe ook *discretionary express private trusts* behoren. De als anti-misbruikwetgeving bedoelde wettelijke regelingen betreffende het apv zijn namelijk op onderdelen onaanvaardbaar onevenwichtig vanwege een onjuiste afweging van het rechtszekerheidsbeginsel enerzijds en het rechtvaardigheidsbeginsel en het doel van het recht anderzijds. Voorts geven de wettelijke bepalingen niet de reeds jaren zo gewenste duidelijkheid omtrent de fiscale kwalificatie van de *fixed express private trust*.

Teneinde de fiscale problematiek van het verschijnsel *express private trust* goed te kunnen begrijpen, is een meer dan vluchtige kennis van de ontstaansgeschiedenis van de *trust*, de *trust* naar Engels recht en de Engelse belastingheffing van de *trust* van wezenlijk belang. Vandaar dat daaraan in Deel 1 van dit boek allereerst ruim aandacht wordt besteed. Omdat begrippen die aan het civiele recht worden ontleend in beginsel ook fiscaalrechtelijk hun civielrechtelijke betekenis behouden, tenzij enige factor van rechtsvinding een afwijkende betekenis vereist (leer der rechts-eenheid), wordt in Deel 2 tevens onderzocht hoe de *trust* privaatrech-

telijk kan worden gekwalificeerd. Het Haags trustverdrag vormt daarbij het uitgangspunt. Voorts wordt de inpassing van een verdragstrust in het Nederlandse privaatrecht onderzocht. In het onderzoek naar de fiscale kwalificatie wordt in Deel 3 een onderscheid gemaakt tussen de *discretionary* en de *fixed trust*. Daarbij gelden als onderzoekshypothesen dat de *discretionary trust* wél een fiscale entiteit vormt doch de *fixed trust* niet. Voorts wordt in Deel 4 onderzocht wat de fiscale gevolgen van de kwalificatie voor de heffing van de schenk-, erf-, inkomsten- en vennootschapsbelasting zijn.

Ten slotte wordt in Deel 5 wenselijk fiscaal recht beschreven, waarbij tevens aandacht wordt besteed aan regelingen betreffende de *trust* in een aantal landen die deze lastig te kwalificeren rechtsfiguur wél resp. niet kennen. Deel 6 omvat een samenvatting en slotconclusie. Gilissen promoveerde op 15 oktober 2012 aan Tilburg University. Zijn promotoren waren prof. dr. P.H.J. Essers en prof. dr. M. J. H. W. Raaijmakers. •

Gerard Gilissen

De express private trust Fiscaalrechtelijke beschouwingen over kwalificatie en gevolgen

Wolf Legal Publishers 2012, 792 p., €42,50
ISBN 978 90 5850 859 1

Faillissementspauliana

Het onderwerp van het promotieonderzoek van Robbert Jan van der Weijden is de faillissementspauliana. Met dit instrument kan de faillissementscurator rechtshandelingen van

de schuldenaar aanvechten die hebben geleid tot verhaalsbenadeling van een of meer schuldeisers. Onderzocht is of de regeling van de faillissementspauliana en de uitleg die daaraan door de Hoge Raad is gegeven, mede gelet op de door de wetgever bij de totstandkoming van die regeling geformuleerde uitgangspunten, thans nog voldoet als instrument om onoorbare verhaalsbenadeling te bestrijden.

De belangrijkste uitkomst van het onderzoek is dat binnen de regeling van de faillissementspauliana niet meer het handelen van de schulde-

naar centraal moet staan, maar het handelen van degene met of jegens wie de aangevochten rechtshandeling is verricht. Het paulianeuze karakter van een rechtshandeling dient niet (meer) te worden vastgesteld in de verhouding tussen de schuldenaar en zijn schuldeisers, maar in de verhouding tussen degene met of jegens wie de schuldenaar handelde en de schuldeisers. De primaire vraag is dan of degene met of jegens wie de schuldenaar handelde zich onoorbaar ten opzichte van de schuldeisers heeft gedragen.

Een consequente toepassing van deze benadering brengt een aantal wijzigingen mee. Op de eerste plaats zou voor de vernietiging van alle onverplicht verrichte rechtshandelingen moeten gelden dat (slechts) vereist is dat degene met of jegens wie de schuldenaar handelde wetenschap van benadeling had. Het vereiste van wetenschap van benadeling aan de zijde van de schuldenaar kan komen te vervallen. Hetzelfde geldt voor het onderscheid tussen om niet en anders dan om niet verrichte rechtshandelingen. Het vereiste wetenschap van benadeling moet mijns inziens zo worden uitgelegd dat hieraan slechts is voldaan als degene met of jegens wie de schuldenaar handelde 'wist of behoorde te weten dat de rechtshandeling met een redelijke mate van waarschijnlijkheid tot benadeling van schuldeisers zou leiden'. Van welke concrete feiten en omstandigheden hij uiteindelijk kennis moet dragen is afhankelijk van de omstandigheden van het geval, in het bijzonder het type nadeel dat de curator beoogt te bestrijden. Heeft de aangevochten rechtshandeling niet zelf tot benadeling van schuldeisers geleid, maar de uiteindelijke benadeling slechts mogelijk gemaakt, dan volstaat het vereiste van wetenschap van benadeling niet. Of degene met of jegens wie de schuldenaar handelde zich onoorbaar heeft gedragen tegenover de schuldeisers is in dergelijke gevallen tevens afhankelijk van bijkomende omstandigheden. Tot deze omstandigheden behoren onder meer het doel van de aangevochten rechtshandeling, de voorzienbaarheid van het faillissement en de positie in het maatschappelijk verkeer van degene met of jegens wie de schuldenaar handelde.

Ook voor verplicht verrichte rechtshandelingen geldt dat het paulianeuze karakter daarvan moet worden vastgesteld aan de hand van de vraag of degene met of jegens wie de schuldenaar handelde zich onoorbaar jegens de schuldeiser heeft gedragen. In de twee in art. 47 Fw opgenomen vernietigingsgronden komt dit naar mijn mening nog onvoldoende tot uitdrukking. Zo kan aan de eerste vernietigingsgrond – wetenschap van de faillissementsaanvraag – ook zijn voldaan indien de betaalde schuldeiser op generlei wijze op betaling heeft aangedrongen. In dat geval kan niet worden gezegd dat de betaalde schuldeiser zich onoorbaar jegens zijn medeschuldeisers heeft gedragen. Een ander punt van kritiek is dat vernietiging niet mogelijk is als een schuldeiser betaling vraagt en aanneemt terwijl hij niet weet dat het faillissement is aangevraagd, maar wel weet dat het faillissement onvermijdelijk is. In deze situatie gedraagt hij zich mijns inziens in beginsel immers wel degelijk onoorbaar jegens de overige schuldeisers. Wordt het paulianeuze karakter van een rechtshandeling niet bepaald in de verhouding tussen de schuldeisers en de schuldenaar, maar in de

verhouding tussen de schuldeisers en degene met of jegens wie de schuldenaar handelde, dan heeft dit ook gevolgen voor de regels van (derden)bescherming. Er bestaat dan geen goede reden meer om opvolgende verkrijgers op gelijke wijze te beschermen als degenen die rechtstreeks van de schuldenaar hebben verkregen. In mijn benadering staat alleen de opvolgende verkrijger buiten de verhouding waarin het paulianeuze karakter van de rechtshandeling wordt bepaald, waardoor een gelijke behandeling als de rechtstreekse verkrijger niet meer noodza-

kelijk is. De bescherming van opvolgende verkrijgers kan dan worden overgelaten aan de algemene beschermingsbepalingen van het Burgerlijk Wetboek. Van der Weijden promoveerde op 28 november 2012 aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Zijn promotoren waren prof. mr. S.E. Bartels en prof. mr. N.E.D. Faber. •

Robbert Jan van der Weijden
De faillissementspauliana

Serie Onderneming en Recht, deel 75
Kluwer 2012, 304 p., € 75
ISBN 978 90 1311 003 6

Scripties

De redactie biedt aan studenten de mogelijkheid om met een korte samenvatting van hun masterscriptie in dit tijdschrift te komen. Hiernaast wordt de gehele versie van het document op de website van het NJB geplaatst. De redactie wil graag een podium bieden voor de vele mooie juridische teksten en innovatieve opvattingen van studenten die tot nu toe nog te weinig onder de aandacht komen van de vele juristen die in ons land werkzaam zijn. Heb je belangstelling om te worden geselecteerd voor opname van een samenvatting van je masterscriptie in het NJB? Stuur dan je scriptie, voorzien van een samenvatting van maximaal 200 woorden, het eindcijfer (minimaal een acht) dat je voor de scriptie hebt ontvangen en ook je afstudeerrichting en de naam van je scriptiebegeleider, naar het redactiebureau van het NJB, postbus 30104, 2500 GC Den Haag of e-mail: njb@kluwer.nl.

Advocatuur

Thomas Berendsen is toegetreden als partner bij Legal experience. Als specialist op het gebied van Intellectueel Eigendomsrecht en ICT-recht zal hij het team van Legal experience versterken. Voor zijn overstap was Berendsen vanaf 2000 werkzaam als advocaat en partner bij Banning Advocaten. Hij heeft zich bij Banning gespecialiseerd in het Intellectuele Eigendomsrecht, met een sterke focus op het merken-, auteurs-, modellen- en octrooirecht. Daarnaast heeft Berendsen veel ervaring op het

gebied van reclamerecht, onrechtmatige perspublicaties en het ICT-recht in brede zin. •

CMS Derks Star Busmann heeft per 1 januari 2013 *Eduard Scheenstra* benoemd tot partner/aandeelhouder en *Jasper Kampherbeek*, *Eva Schothorst-Gransier* en *Barbara Veldmaat* tot salaried partner.

Eduard Scheenstra is gespecialiseerd op het gebied van bank- en effectenrecht. Hij houdt zich met name bezig met een brede variëteit van financieringstransacties. Zijn cliënten zijn met name grote

Personalia

135

---Voor het plaatsen van berichten in deze rubriek kunt u uw tips en informatie naar njb@kluwer.nl sturen.

nationale en internationale banken, financiële instellingen en ondernemingen die hij adviseert in zowel binnenlandse als internationale transacties.

Jasper Kampherbeek is vanaf 2000 werkzaam als kandidaat-notaris in de Vastgoed praktijk van het kantoor. Hij is gespe-

cialiseerd in vastgoedtransacties en projectontwikkeling. Daarnaast houdt hij zich bezig met de scheepspraktijk. Hij adviseert projectontwikkelaars, bouwondernemingen, financiële instellingen en (buitenlandse) beleggers onder meer bij het opstellen van overeenkomsten en notariële akten. Daarnaast adviseert hij bij de aan- en verkoop van registergoederen en fondsvorming, bij het opzetten en uitvoeren van nieuwbouwprojecten en bij het beleggen in en financieren van registergoederen.

Eva Schothorst-Gransier is werkzaam bij de sectie Procesrecht. Zij adviseert en procedeert over procesrecht in brede zin, zoals wanprestatie, ontbinding en beslag. Daarnaast heeft zij zich gespecialiseerd in het aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht met een focus op letselschade, waaronder werkgeversaansprakelijkheid. Bovendien adviseert en procedeert zij over uiteenlopende kwesties inzake beroepsaansprakelijkheid,

productaansprakelijkheid, aansprakelijkheid als gevolg van de Clementierichtsnoeren (Mw) en de Wft. Zij treedt met name op voor verzekeraars en ondernemingen.

Barbara Veldmaat houdt zich bezig met arbeidsrecht. Zij adviseert (internationale) ondernemingen onder meer over outsourcing, reorganisaties, ontslagzaken, medezeggenschap, arbeidsvoorwaarden, beloningsvormen en overgang van onderneming. Ook procedeert zij over uiteenlopende arbeidsrechtelijke geschillen onder andere met betrekking tot concurrentiebedingen. Binnen het corporate arbeidsrecht adviseert zij over de positie van de statutair directeur al dan niet in relatie tot aandeelhouder(s) en commissarissen en is zij regelmatig betrokken bij het adviseren over arbeidsrechtelijke vraagstukken bij transacties. •

Per 1 januari 2013 zijn *Cedric de Breet* en *Tijmen Martens* aandeelhouders

van Certa Legal Advocaten.

Cedric de Breet is sinds 2008 verbonden aan Certa Legal en ruim tien jaar werkzaam in de insolventiepraktijk. Hij treedt

met regelmaat op als curator in faillissementen. Daarnaast heeft De Breet een adviespraktijk op het snijvlak van ondernemingsrecht en insolventierecht, waarbij hij zich vooral richt op restructuring en recovery.

Tijmen Martens is sinds 2009 verbonden aan Certa Legal en heeft zich gespecialiseerd in arbeidsrecht en medezeggenschapsrecht, waarin hij adviseert en procedeert voor werkgevers en werknemers in directie- en managementfuncties. Dit doet hij zowel in individuele ontslagzaken als bij reorganisaties. Daarnaast adviseert Tijmen Martens met het team arbeidsrechtadvocaten van Certa Legal over uiteenlopende HR-aangelegenheden voor binnen- en buitenlandse cliënten. •

26 02 2013

EU Insolventieverordening

De Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijkend en Internationaal Insolventierecht (NVRII) organiseert een workshop met als thema het in december 2012 door de Europese Commissie gepubliceerde voorstel tot amendering van de EU Insolventieverordening (EIR). De wijzigingen worden besproken door prof. mr. P.M. Veder, Radboud Universiteit Nijmegen, vicevoorzitter NVRII en prof. mr. B. Wessels, Universiteit Leiden, voorzitter NVRII. •

Tijd: dinsdag 26 februari van 15.00 tot 17.30 uur

Plaats: Kantoor De Brauw Blackstone Westbroek, Claude Debussylaan 80 te Amsterdam

Inlichtingen en aanmelding: voor leden NVRII gratis; niet-leden: € 50. Voor studenten of promotieonderzoekers die gemotiveerd kunnen aangeven in het onderzoek geïnteresseerd te zijn, zijn vijf vrijplaatsen gereserveerd.

2 Opleidingspunten. Inschrijving verplicht, en mogelijk tot 22 februari via het secretariaat: a.m.verweij@law.leiden-univ.nl (waarnaar ook verzoeken voor een vrijplaats kunnen worden gericht) of met het formulier op <http://www.nvril.org/activiteiten/inschrijfformulier-activiteiten/>.

01 en 02 07 2013

Conference: Resistance

This International Cultural Criminology Conference on resistance is organised by criminologists from Utrecht University, Erasmus University Rotterdam, VU University Amsterdam, Ghent University, and National Expertise Centre of Honour – Related Violence of the Dutch Police. 'Resistance through Rituals' is the title of a 1976 volume edited by Stuart Hall and Tony Jefferson, an important book at the onset of cultural criminology. Nowadays, new issues are rebelled against, and new

styles and rituals become en vogue. What is the new face, form and function of resistance? Is resistance still possible in 2013? The conference opens with a keynote lecture by Tony Jefferson, who will address present-day implications of 'Resistance through rituals'. Second keynote speaker is Keith Hayward, one of the leading cultural criminologists. For this international conference the organization invites papers that address the central theme. •

Tijd: maandag 1 en dinsdag 2 juli

Plaats: VU University, De Boelelaan 1105 te Amsterdam

Inlichtingen en aanmelding: via de www.rechten.vu.nl/Resistance-conference-cultural-criminology. Voor praktische info: K. Lammers, 020-5986231, secretariaat.1eEtage.rch@vu.nl, voor inhoudelijke info: F. van Gemert, 020-5986224, f.h.m.van.gemert@vu.nl.

Call for papers: samenvattingen van max. 200 wrd. vóór 1 mei naar Frank van Gemert (f.h.m.van.gemert@vu.nl).

BELAST VERLEDEN

Een uniek historisch boek over de rol van de belangrijkste hoofdrolspelers van het Nederlandse belastingrecht, tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Heldendaden of misdrijven

De auteur Peter Essers gaat op zoek naar antwoord op de vraag of instellingen en personen die verantwoordelijk waren voor het Nederlandse belastingrecht tijdens de Duitse bezetting wel of geen weerstand boden. Dit resulteert in een prachtig document op papier en dvd. *Belast Verleden* opent de ogen en geeft u inzicht in deze bezettingsperiode, waarin soms heldendaden werden verricht maar ook misdrijven werden begaan.

Bestel voor uzelf of voor relaties

Belast Verleden is een zeer interessante uitgave met uniek geluids- en fotomateriaal. Bijzonder om te krijgen, maar ook om cadeau te geven!

Belast verleden

Het Nederlandse belastingrecht onder nationaalsocialistisch regime

prof. dr. P.H.J. Essers, hoogleraar en lid Eerste Kamer

- 564 pagina's, met meer dan 70 foto's
- inclusief dvd met meer dan 40 uur aan unieke interviews
- € 69,95 (incl. BTW)

 Kluwer
a Wolters Kluwer business

Meer informatie of bestellen? www.kluwer.nl/belastverleden

NIEUW

Innovatief legal expertsysteem voor overnames

Voor een overname haalt u alles uit de kast. Actuele modellen, bijgewerkte checklists, wijzigingen in wet en regelgeving en de laatste jurisprudentie: alles komt ter tafel. U laat niets aan het toeval over. SmartDox loodst u aan de hand van een interactieve en intelligente checklist door het hele proces. Zodat, wanneer u de deal kunt sluiten, er slechts één druk op de knop nodig is om de juiste overeenkomsten en documenten te genereren.

Close deal. Met SmartDox M&A bent u zeker van uw zaak.

Houd zelf de controle

Met SmartDox M&A heeft u controle over het gehele proces van een overname, vanaf de eerste vraag van uw cliënt tot de definitieve ondertekening

Altijd zeker van uw zaak

Met SmartDox M&A ziet u niets over het hoofd, wordt iedere vraag gesteld en is alle content beoordeeld door een deskundige redactie

Bespaar kostbare tijd

SmartDox M&A faciliteert alle te nemen stappen: u werkt efficiënter

www.Kluwer.nl/SmartDox/M&A

Expert in juridische contracten

 Kluwer
a Wolters Kluwer business

SmartDox
Mergers & Acquisitions

INTERNATIONAAL STRAFRECHT

Onder redactie van:
mr.dr. D.J.M.W. Paridaens -
van der Stoel

Boek:

ISBN 9789013086461

4e druk 2011

2.904 pagina's

€ 230 (incl. btw)

Online:

€ 95 (excl. btw)

E-book:

€ 216,98 (excl. btw)

KIES UIT:
**ONLINE
E-BOOK
BOEK**

BASISGEREEDSCHAP VOOR DE JURIST

'Tekst & Commentaar Internationaal Strafrecht' is het basiswerk voor juristen die te maken hebben met het klassieke internationale strafrecht. Ook voor wie beroepsmatig werkt met recentere internationale verdragen en regelingen, met het Europese strafrecht of met het recht van de internationale gerechten.

'Tekst & Commentaar Internationaal Strafrecht' bevat relevante teksten op het brede terrein van het internationale strafrecht, waarvan de belangrijkste nationale regelingen van gedetailleerd commentaar zijn voorzien. Dit basiswerk telt negen onderdelen, telkens in een vaste, herkenbare opbouw, wat de gebruiksvriendelijkheid ten goede komt.

Behalve een compleet verdragenoverzicht met toelichting bevat de vierde druk ook een grote diversiteit aan voor de Nederlandse (straf)rechtspraak relevante verdragen betreffende:

- grensoverschrijdende politieële en technische samenwerking
- rechtshulp
- uitlevering en overlevering
- overdracht van strafvervolgning en van tenuitvoerlegging
- witwassen en internationale misdrijven

Prijswijzigingen voorbehouden. Meer informatie en bestellen op www.kluwer.nl/tekstcommentaar

TEKST & COMMENTAAR

Kunt u zonder?

VU Law Academy

Betrokken op uw competentie

Met kennis meer kunde

Volg ook in 2013 de
PO en VSO/PO cursussen
van de VU Law Academy

Bekijk het
uitgebreide
voorjaarsprogramma 2013
op www.vula.nl

PROFITEER NU VAN
10% KORTING
OP ALLE CURSUSSEN*

“ Er wordt goed ingesprongen op de informatiebehoefte van de cursisten. Leuke presentatie, beiden goed op elkaar ingesteld. Zeer tevreden en leuke ervaring.

Waardevolle aanvulling van praktijkkennis.

Ga zo door!

Steeds weer interessante en leerzame bijeenkomst.

Goede cursus, inhoudelijk sterke sprekers. Inhoud van de cursus is goed. Al met al voor de cursus en de sprekers mijn oprechte complimenten; een aanrader!”

* Korting geldt voor alle PO en VSO/PO cursussen:

- Bij inschrijving van 2 of meer cursussen
- Bij inschrijving van 2 of meer personen van hetzelfde bedrijf

020-5986255
vula.rechten@vu.nl
www.vula.nl

VRIJE
UNIVERSITEIT
AMSTERDAM